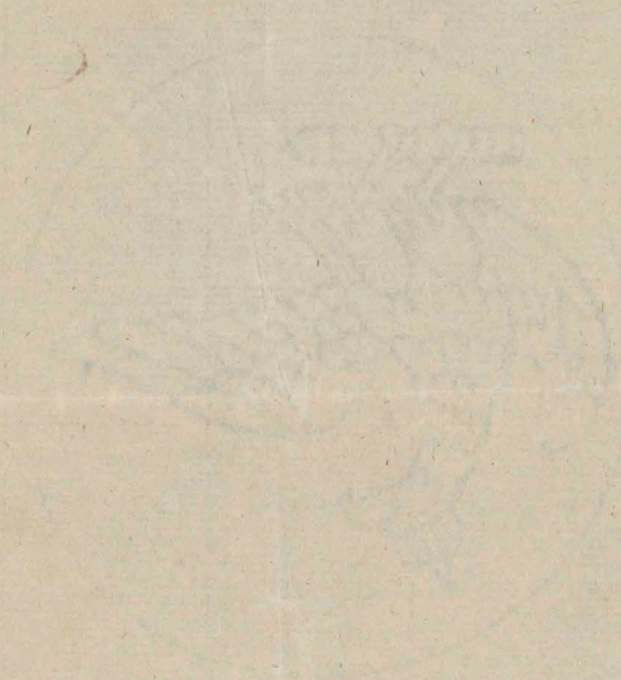
1820

Jako JW. Stanisław Kaczkowski —
odebrał w Senacie Laudum wyboru swego na depu
towanego z Okręgu Sieradzkiego
zaświadczam. dan w Warszawie dnia 8. września
1820 Roku

Niemcewicz

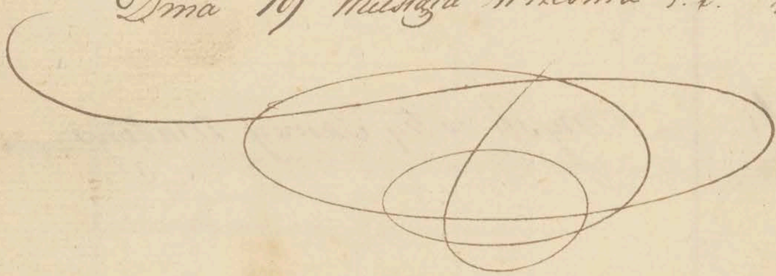




Dziennik Podawczy

Komitetu Petycyjnego w Seymie Roku 1820

Dnia 19 Miesiąca Września r. b. rozpoczęty.



N° bieżący	Data	Podaiący	Treść Podania
1.	20 Wrześ	JW. Jan Dobek p. JW. Jabłonowskiego	względem wynagrodzenia Mieszkańcom Zamościa
2.	D.	Szczęsny Lubieński p. JW. Walchnowskiej	wycięcia lasu na drogę dla przyjazdu JOX Jmci Namiestnika Króla, a to bez wynagrodzenia Hrabiance Cieńskiey.
3.	21. Wrz	JW. Bronikowski	względem Miar i Wag — Petycyja —
4.	D. D.	JW. Sokołowski Poseł Orłowski —	względem rozmaitych Objektów Seymu
5.	D. D.	JW. Lubowiecki Poseł Radziejowski	względem Summ Bajońskich.
jest + 6.	24 D.	JW. Niemojowski Kaliski —	względem petycyi JW. Rembielińskiego.
7.	D. D.	JW. Biernacki Wieluński	— Myśli w tey samey Materyi
8.	D. D.	tenże sam	względem przytrzymanego w Kaliszu Bernarda bez wyroku.
+ 9.	D. D.	JW. Niemojowski	w teyże samey Materyi.
+ 10.	D. D.	JW. Sokołowski Poseł Orłowski	D. względem Miar i Wag.
11.	D.	tenże	o zmianę Kodexu Karnego

Referent	Treść Rezolucyi	Adnotacia
JW Wyszyński.	Petycyią utorył sam podarczy.	
JW Walchowski.	ułatwione przez petycyią ogolną	
———	do Kommissyi Seymowey	
———	zwrocone JW. Sokołowskiemu z zawiadomieniem że iuż użyte zostały	
———	odesłane do Kommissyi Skarbowey	
JW. Walchowski	Zredagowana Petycyia i przyięta.	
JW Walchowski	do powyższey zastosowane i do Komm odesłane.	
JW. Karkowski	Petycyia wygotowana	
d[o]	ut supra	
———	Kommissyi Seym: przesłane	
JW Mirski	do Kommissy	

Nr bieżący	Data	Podaiący	Treść Podania. —
12.	24 Maia	JW. Popiel Poseł Miechowski.	względem Szwiernku —
13.	d d	JW. Zaborowski Poseł Czerski	względem oszczędności przy pensyjach i emeryturach.
14.	d d	tenże	o oddalenie zupełne Żydów od Szynków
15	d d	tenże	względem Towarzystwa Ogniowego aby to przez wybranych Obywateli nie Urzędników administrowane było.
16.	d d	tenże	o Kodex Administracyjny z przyłączeniem Uwag.
17.	d d	tenże	aby fabryki krajowe sukienny były wsparte a zbytkowe Meble wcale zakazane z Zagranicy
18.	d	tenże	względem Opłat probostwom i funduszów na reparacyę Kościołów
19	d	tenże	względem opłat rogatkowych w Warszawie
20.	d d	tenże	aby Władze Administracyjne więcey Uwagi miały dla Woytów Gmin iako Obywateli
21.	d d	p. JW Łąckiego Niewiarowski W. Gminy Wieleński	o uchylenie Subsidium Charitativum opłacanego przez Sędzie Włościan.

Referent	Treść Rezolucyi	Adnotacye
JW Walchnowski		
———	do Kommissyi. —	
JW Mirski i Dębowski		
———	do Kommissyi.	
———	do Kommissyi.	
JW Walchnowski	ułatwiona przy petycyi względem Kornbille	
	Zerwana	
	do Kommissyi Administracyjney odesłana.	
———	Kommissyi Skarbowey przesłana.	

Nr bieżący	Data	Podaiący	Treść Podania
22	28 Wrz	JW Zaborowski Poseł Czerski	względem dziesięciu.
23.	29 d	JW Męciński	składa wykaz ściągnionych na exekucyjnych w Powiecie Radomskim od podatków.
24	d	Kaczkowski Dep. Sieradzki	względem fabryk Sukiennych na zasadzie przełożenia Kaczkowskiego Właściciela Miasteczka Bełchatowa i w niem fabryki Sukiennej.
25.	d. d.	JW Oebschelwitz	względem monopolium Soli.
26.	2 Paźdz	JW. Borkiewicz	o wycięciu lasu i zniszczeniu drogami gruntu.
27.	d	JW Krasiński Poseł Prasnyski	Uwagi nad Sądownictwem.
28.	d	JW Biernacki dep. Wieluński	aby obrachunki Województwo ukończone były
29.	d	tenże	aby Kassyerowie Powiatowi utrzymywać kontrolli dla okazywania ich obywatelom.
30	d	ten.	aby Izba Obrachunkowa składała się z Senatorów Członków Izby Poselskiey lub Rad Wojewodzk.
31.	d	tenże	aby Włościanie w dobrach narodowych Wr Kaliskiego na Czynsz wypuszczeni były

Referent	Treść Rezolucyi	Adnotacye
—	do Kommissyi Administracyi odesłać	
—	do Kommissyi Skarbu	
JW Mirski.		
" —	do Kommissyi Seymu odesłane.	
JW Walchnowski.	Załatwione ad lit 2.	
JW Mirski jako maiący się Uwagi nad Sądami	Załatwione	
—	do Kommissyi do Pr. Adm. i Izby	
X —	Zwrócona.	
	Zostaie	
	Zostaie	

N. bieżący	Data	Podaiący	Treść Podania
32.	2 Paź.	Reprezentanci Wydziału Sandomirskiego.	względem banku, na wzór Landszaftów Pruskich.
33.	d°		Rys banku Ziemiańskiego z powyższem podaniem.
34.	3 Paź.	JW. Cieszkowski Poseł	Uwagi względem Soli monopo:
35.	d°	JW. Dębowski Poseł [illegible]	o zmienieniu Zasad względem bicia rowów i ułatwienia odpływu wód Postanowie JW. X. Namiest. 10 Paźd. 1828 wskazanych
36.	d°	JW. Ostrowski Poseł Zgierski	Uwagi do petycyi wnieść się maiących względem kupowania domów przez Rząd, posiadania kilku Urzędów razem &c &c w ogule Materyi pięć.
37	d°	JW. Wolicki Pos: Kowalski	Uwagi do petycyi — względem Węglów — Miar i wag — Taryffy celney — Kar edeku [illegible] — Nakłady na utrzymanie Szkoł — Zapłaty liweranków — Ustawy popisowey.
38.	d°	JW. Puszetynski	— Rys Banku Ziemiańskiego
39.	d°	JW. Gebsdorf	względem Zapłaty Liweranków dla Ross
40.	5 Paź.	tenże	Petycyią drukowaną przy Dzienniku.

Referent	Treść Rezolucyi	Adnotacye
JW Ciepłowski		
9		
—	do Kommissyi odesłane.	
JW Walchowski	petycyia zredagowana podług podania	
JW Skorkowski	Wygotowano petycyię 1. względem ko-mendowania projektów wcześniejszego 2. – względem wcześniejszej Komunikacyi odpowiedź N Pana na petycyię.	
JW Dęborski.	załatwiono	
JW Cieszkowski		
—	Kommissyi Skarbu	

N° bieżący	Data	Podaiący	Treść Podania
41.	5 Paźdz.	JW Bronikowski Poseł Koniński	Aby Starozakonni brani byli do popisu Woyskowego.
42	d°	tenże.	o przywrocenie wolności druku
43.	d°	JW Biernacki Dep: Wieluński	o list instrukcyiny dla Woytow Gmin, i projekt nadania im attrybucyi Sędziowskiey
44.	d°	JW Pawłowski	podaie Materyę do petycyi.
45.	d°	JW Pusztynka Dep: Sandomierski	Uwagi w Obiekcie dozoru i Administracyi Miast.
46.	d°	JW Krasiński P. Płoński	aby spory z Rządem w właściwych Sądach rozsądzane były.
47.	d°	JW Radzimiński Poseł Mławski	względem Sądow i Urzędnikow Sądowych.
48.	d°	JW Stawowski P. Warcki	o wychędożenie rzeki Neru.
49	d°	tenże	względem Garbarni krajowych.

Referent	Treść Rezolucyi	Adnotacye
JW. Dębowski		
—	do Kommissyi odesłane	
—	Podaiącemu zwrócone	
—	ułatwione.	
—	do Kommissyi Seym: odesłano	
—	Kommissyiom Seymowym odesłane	
—	do Kommissyi Seymowych odesłano	
—	Zwrócona podaiącemu do zredagowania w formie przyzwoitey dla złożenia jey u laski Marszałka.	
—	do Kommissyi Adminis: Skarb: po odesłana	

N. porządkowy	Data	Podaiący	Treść Podania
50.	6. Paź	JW Matuchowski Szydłowiecki Dep.	Aby wszystkie Postanowienia J. Namiestnika tyczące się Art 90. 91. 92.. były tylko obowiązującemi do daty zwołanego Seymu.
51.	d.	tenże.	o fundusz dla Żołnierzy od Służby uwolnionych
52.	10 d.	JW Podoski imieniem Obywateli	o uczyszczenie rzeki Drwęcy.
53	d.	W Osiński	o szkody poczynione przy Czyszczeniu rzeki Warty
54	d.	JW Kmita z Pow: Pilickiego Poseł.	o przeniesienie Miasta Pilicy Stolicy Obwodu z Olkusza

Referent	Treść Rezolucyi	Adnotacye
JW. Mirski		
—	do Kommissyi Skarb: Wydziału Woyny	
JW. Cieszkowski	wygotować petycyą	
—	Odpowiedziano podaiącemu że ogólna petycyia uformowana i prawo o Wywłaszczeniu uchwalone d: 8 Kwie: 1826.	
—	zostaie petycyia — i ułożona	

praes. d. 21. Wrzes. 1820

I. Dz.

17

W Odpowiedzi na Odezwę Szanownego Komitetu Petycyinego w Dacie dzisieyszey uczyniona, mam honor donieść, iż w połączonych tych Kommissyach główny tylko nastąpił podział odpowiedzi na Rapport Rady Stanu, i w skutek tego:

1° Kommissya do praw Skarbowych przedmiotami do Wydziału Kommissyów Rządowych Skarbu i Woyny, do Izby Obrachunkowey, i do Dyrekcyi Summ niegdyś Wiedeńskich należącemi,

2° Kommissya do praw Cywilnych i Kryminalnych, przedmiotami do Kommissyi Rządowey Sprawiedliwości, Prokuratoryi Jeneralney i Delegacyi Administracyiney należącemi, a

3° Kommissya do praw Administracyinych przedmiotami do Kommissyów Rządowych Oświecenia i Spraw Wewnętrznych należącemi,

zaymuią się. Podział zaś wewnętrzny zostawiono Właściwym Kommissyom, o którym Prezyduiący w nich dostateczną Szanownemu Komitetowi dać mogą wiadomość. W Naszey Kommissyi Dochody Stałe JW. Potockiemu — Niestałe JW. Niemoiewskiemu — Wydział Woyny JW. Jezierskiemu — Izba Obrachunkowa i Dyrekcya Summ Wiedeńskich JW. Łubieńskiemu do rozważenia i odpowiedzi poruczone zostały.

Datt w Warszawie dnia 21. Września 1820 R.

Godlewski Poseł Maryampolski.

1. O Czarwarki
2. Sól.
3. Tytuń tabaka
4. Bank.
5. Miary Wagi.
6. ~~Lowoo~~rnek w zmianey
7. Sądownictwo Administracyi
8. Zapłata dostaw dla Rossyi
9. O Przyrzeczeniu [?] listu Uka[?] nabytych Dekret Nam Skarga
10. Kodex Administr.
11. Kr. Woyskowy.
12. — Budżet
13. ~~skassowanie~~ nabyt szynków Żydowskich na Wsiach i w Miastach —
14. branie Żydów ~~Mieszczan~~ ~~[illegible] i Filiponów~~ do Woyska

Przesłano Kommissyi do Spraw Org.
i Admin.

Do

Szanownego Komittetu Petycyjnego
z Izby Poselskiey

w Mieyscu

Godlewski

Kuczowski

12 12 120

9.)

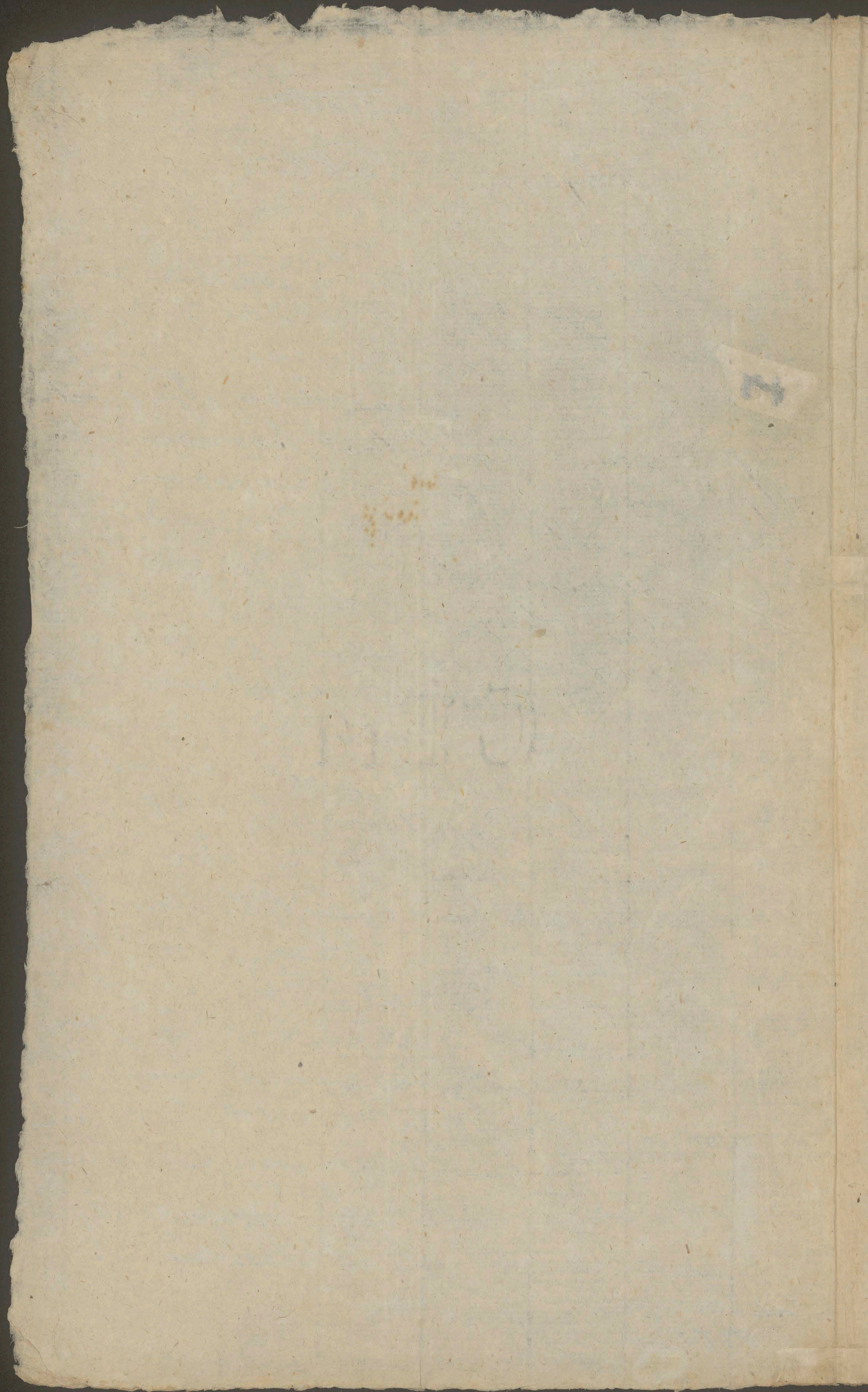
19

Do W. S. Komitetu
Petycyy i Raportów

Przedtem nie mogę mieć zaszczytu przedstawić Sierżanta w Legiiach W. P. Bernard, wyznania Mojżeszowego, Mam honor Prześwietnemu Komitetowi Kommunikować z czterma annexami — Jeżeli Komitet żądać będzie bliższego objaśnienia, tyczącego się tey Petycy arbitralności, gotów jest dadź ie ustnie za wezwaniem mnie na posiedzenie Komitetu, a lepiey jeszcze uczynić to potrafi JW. Józef Gabryel Bierzyński Deputowany z Obwodu Wieluńskiego, który będąc członkiem Rady obywatelskiey Woiewództwa Kaliskiego, w którey się iuż ten interes agitował, zna go we wszystkich szczegółach. Ja pozwalam się tylko zwrócić uwagę W. S. Komitetu na Art. 23. Konstytucyi — Życzę wyraz uszanowania!

Wincenty Niemoiowski
Poseł Kaliski

Warszawa
21. Września
1820 —



praes: d. 23. Wrześ. 1820. T. D.

10. [21. IX 1820]

21

Zaprowadzeniem nowych większych miar i Wag, a mnieyszych Łokci doznaie Polska uciąźliwych Skutków; nasze albowiem produkta do przedania są Zboża, a potrzeby z Zagranicy sprowadzaiące się są łokciowe: Kupcy Zagraniczni Zboża kupuiący niechcą ceny targowey wyżey płacić z względu miary większey, ani przedaiący zmnieyszyć ceny za towary na Łokcie mnieysze kupuiące się, czego świeżo doświadczyliśmy, a przecie to stratę wielką dla Kraju czyni, bo na powiększeniu Korca 2. garce, i 1/8. a zatem procentu 6. i 2/3. przypuściwszy, z Rapportu ogólnego Instytutu Handel, tę prawdę do przekonania trudną, że za produkta iednoroczne przedane wpłynęło do Kraju 27. Milionów, i z tych odtrąciwszy naprzykład 7. Milionów za Drzewo, a 20. Milionów za Zboże, odtrąciwszy ieszcze dość znacznie czyniące 2/3. dla pośpiechu ułomkami rachuby trudniące, a biorąc tylko 6. pełne Procentu, okaże się, że na samey mierze co miało bydź niewpłynęło istotnie do Kraju, lecz za granicą zostało przy kupcach, na podwyższeniu miar w Polsce korzystaiących, Kapitału 1.200.000. Złotych.

Poseł Powiatu Orłowskiego wykazawszy na własnem podaniu Rapportu ogólnego tak wielką klęskę zaprowadzeniem miar i Wag zrządzoną dla Polski, wnosi Projekt do Petycyi

przed-

przed Nayiaśnieyszego Pana przedstawiać się, maiącey na zasadzie Konstytucyi, o zwrócenie Jego Naytaskawszey Uwagi na ten przedmiot, iż dopóki za zniesieniem się Monarchów nie nastąpi zaprowadzenie miar i Wag iednostaynych w całey Europie, Kraje pograniczne handlem styczne z Sobą, iakiem iest dla Nas Królestwo Pruskie przez Gdańsk i inne Miasta pierwszą ręką zakupuiące z Polski Zboża i Oto wielkie biorące nie na naszą, lecz na swoią mnieyszą miarę, iakoteż wielu Łokci swych towarów wprowadzaiące do Polski, mieć też powinny przynaymniey z Sobą iednostayną miar i wag przyczyną zobopolnego handlu, że zaś Królowi Jmci Pruskiemu przepisać niemożna, aby On się w Swym Kraju zastosował do Polskich, potrzeba nasza wyciąga zrównać nasze miary i wagi do trwaiących w Kraju Pruskim, z którym handel Polski ma swoią wagę, a przynaymniey zwrócić dawne miary i wagi.

Oprócz handlu tu przytoczonego za szkodą powiększonych miar, ieszcze i wewnątrz Kraju sprzeciwia się zasadom dobroczynnym Rządu, którego zamiarem wytępienie nałogu piianstwa w Pospólstwie już znaczny, w tey mierze sprawito pożytek usunięcie po większey części Żydów od szynków, lecz powiększenie miar daie łatwość do wrócenia szkodliwego nałogu,

i wstecz cofania się w przedsięwziętym celu. Takowe przedstawienia i wniem wytłuszczone przyczyny, spodziewać się należy, że niebędą źle przyjęte od Nayiaśnieyszego Pana poświęcaiącego swe Nayłaskawsze chęci na Dobro Polaków.

Kazimierz Sokołowski
Poseł Ptu Ostrowskie

praes: d. 22. Wises: 1820. T. D.

[24. IX 1820]

23

Posłowie i Deputowani na Seym z Woiewództwa Kaliskiego, upoważniaią niniejszem JW. Stanisława Kaczkowskiego, Deputowanego z okręgu Sieradzkiego, do zasiadania w ich imieniu w Komitecie do zbierania i uporządkowania Petycyów i faktów wyznaczonym. Co własnoręcznemi podpisami zatwierdzaią. Dan w Warszawie 17. Września 1820. roku. Wincenty Niemoiowski Poseł Kaliski.

Józef Gabriel Biernacki Deput: Wieluński

Bronikowski Poseł Pow. Konińs

Bonawentura Niemoiowski Poseł Wieluński

Ernest Saltz, Deputowany Kaliski

Józef Komorowski Deputowany z okręgu Kaliskiego

Piotr Skołowski Poseł Pow. Sieradzkiego

Józef Stawowski Poseł Powiatu Wartskiego

Józef Walewski Poseł Pow. Sieradzkiego

Józef Zychlinski Deput: Kaliski

Józef Kaczkowski Deputowany Piotrkowski

6/

25

Do Jaśnie Wielmożnego Komitetu Petycyów i Zażaleń.

Gdy na dzisiayszém posiedzeniu Zgromadzenia narodowego uchwalono, aby proiekt do Petycyi przez JW. Rembielinskiego uczyniony, względem zakazu wprowadzania towarów angielskich, do W. Komitetu przedstępnie odesłany został, i dopiero w takowym przypadku, ogólnemu Zgromadzeniu był przedłożony, ieśli W. Komitet potrzebę tego uzna, mam więc honor, iako Prezes w Deputacyi do roztrząsania proiektu questionis, złożyć w W. Komitecie

1. Proiekt oryginalny JW. Rembielinskiego.

2. Uwagi Deputacyi nań

Łączę wyrazy pełne uszanowania

Warszawa 18 Z[?] 1820

Wincenty Niemoiowski
Poseł Kaliski

praes: d. 23. Wrześ: 1820. T. L.

Rapport Deputacyi wyznaczoney do dania opinii, o proiekcie do petycyi, względem zakazu wprowadzenia do Kraju towarów angielskich, przez JW. Rembielińskiego, Posła biebrzańskiego podanym.

Szanowni Kolledzy!

Wezwani od Was do rozbioru petycyi JW. Rembielińskiego, któréy treść iest tak ważną, tak bardzo na dobre nasze mienie wpływaiącą, zaięliśmy się tą pracą, z całem natężeniem uwagi, i z tą gorliwością, iakiey wymagaią sam przedmiot, i zaufanie którym nas zaszczyciliście. Owocem dogłębień naszych iest iednozgodne przekonanie, że petycya do któréy podał proiekt JW. Rembieliński, może być dla Kraju naszego wielce pożyteczną, a w skutkach swoich obeymuie ogólny europeyski interes. Przystępuiąc do bliższego wywodu rzeczy, zaczniemy od przeczytania samego Proiektu petycyi. (Tu będzie czytany rzeczony proiekt)

Idzie tutaj 7 o obalenie Kornbillu angielskiego. Zastanówmy się więc ~~przed~~ wstępnie

Naprzód: co iest Kornbill?
Powtóre: iakim sposobem wykonywany iest w Anglii?
Potrzecie: Dla czego niemo swey uszczęśliwości dla Ludu ~~[illegible]~~ angielskiego, przechodzi co rok przez Izbę gmin i przez Parlament angielski?

Co do pierwszego: Kornbill, czyli prawo zbożowe stanowi, że dopóki cena pszenicy na targach angielskich nie doydzie do 80 szylingów za kwarter (+) dopóty obce zboże sprzedawane na konsumpcyę angielską bydź niemoże, a w czasie tego zakazu sprowadzone, do Magazynów Królewskich zsypane, pod kluczem rządowym zostawać musi.

Co do drugiego: O wolney sprzedaży, lub zamknięciu zboża zagranicznego, iest stanowieniem kwartalnie. Co dni 15. wysadzona do tego od Rządu Kommissya, zbiera urzędowe ceny targowe

7 iak wdzięcznie stanowi Kob-ledzy!

(+) to iest około 64 zł za nasz korzec)

z miast i portów iż główne targi zbożowe w Anglii uważanych, i kombinuiąc ceny naypięknieyszey, średniey, i podleyszey pszenicy, przez cały kwartał, ieżeli z przecięcia, przy końcu każdego kwartału okazuie się, iż cena przechodzi 80. szylingów, donosi o tem Rządowi, a natenczas przedaż obcego zboża, na następuiący kwartał iest dozwoloną, w przeciwnym przypadku, zakaz trwa.

Co do trzeciego, pozwolemy sobie dłuższego wywodu rzeczy —

System kontynentalny, wprowadzony od Napoleona, na czasy prawie ląd stały Europy pozbawił Anglią dowozu zagranicznego zboża, 7 ~~których ceny z tey przyczyny~~ wzniosła się uwówczas do niezmierney wysokości. Znaczni posiadacze ziemi, którymi są ogólnie Parowie i Lordowie ~~wielkiey Brytanii~~, ciągnęli od swoich Dzierżawców ogromne czynsze, a przewiduiąc że z nastąpionym pokoiem, otworzony handel, może ich tych

7 i sprawił że cena krajowego

korzyści pozbawić, w prawo-
dili i uzyskali od Parlamen-
tu Kornbill. Prawo to, po-
stanowione w interessie wiel-
kiey własności, iest nayuciąż-
liwszym dla Ludu angiel-
skiego, sprowadziło nadzwyczay-
ną drogość żywności i stało
się naybliższym powodem do
rozruchów, burzących ~~spokoy~~ dzisiay
ność trzech Królestw. Pocho-
dzi ono cawcznie przez Izbę
Gmin, to iest Izbę poselską,
z skutku sposobu wybierania
*członków tey Izby, pełnego wad
zadawnionych. W wielkiey Bry-
tannii, na 653. członkach
Izby gmin, około 370, to iest
blizko $\frac{3}{5}$ części, iest nomina-
wanych przez nieliczne korpo-
racye uprzywileiowane, i przez
200. Parów i Szlachty. Życze-
nie narodowe, przytłumione
ucieka się do wyboru $\frac{2}{5}$ części
pozostałych, spotyka i tam
ieszcze arystokracyę, przez roz-
gałęzienie, i przez bogactwa
swoie potężną, spotyka Mi-
nistrów, których długie do-
świadczenie, zrobiło nader zręcz-

nemi

nemi w tem rodzaju walki. Tak Reprezentacya angielska, składa się z niewielu prawych obywateli, i z tłumu kreatur rządowych, i Jurgieltników Oligarchii. Dla tego słusznie porówna-no Parlament angielski, do instrumentu, niezdolnego wydać tylko ieden ton. Póki inne Ludy, Ludowi angielskiemu, sposobem dozwolonym o pomoc nie przyjdą, Kornbill będzie zawsze tem iednym tonem, przyiemnym tylko Oligarchom angielskim, posiadaiącym włości ogromne. Tu nastręcza się mimowolnie idea, dawniey tylko spekulacyjna, ale którey rewolucya Francuzka nadała dopiero życie, że wspierać wolność iednego Ludu, iest to wspierać wolność wszystkich.

Znamy to wszystko, co Pisarze Ekonomiczno-polityczni, o wolności handlu i przeciw prohibicyom powiedzieli;

lecz i niemy ich posądzić
o paryalności i egoizm,
Prawidła nader dogodne ich
Dyeryznom, stoickim, na wyż-
szem stopniu cywilizacyi i bo-
gactwa narodowego, i nie mo-
gą być zastósowane do kra-
ju ubogiego. Nakoniec tu-
tay idzie o odwet. Niech
Rząd Wielkiey Brytannii,
zacznie od uznania zupełney
wolności handlu, niech uzna
nie bill zbożowy, ten przed-
miot złorzeczeń Ludu angiel-
skiego i tylu Ludów! Dopó-
ki tego nieuczyni, słusznie
iest aby wprowadzanie to-
warów angielskich zakazane
zostało.

Do nas, do Polaków należy
inicyatywa w tey mierze, gdyż
iesteśmy Narodem istotnie
rolniczym. Niech nikt nie
powie, że to będzie wznowie-
niem systematu lądowego,
że Pigmeyczyki, chcemy
podnosić maczugę Herkulesa.
Na odpowiedź na to,
dosyć iest przytoczyć arty-

kut 8. Konstytucyi naszéy dosyć iest wspomnieć, iak Systemi nigdy podzieleni ieśteśmy z Cesarstwem, które granice swoie, w morzu lodowatém, we wschodniém Oceanie, w morzach czarném i Kaspiyskiém, kapie; którego kolossalna wielkość przeraża imaginacyę.

Równie odstręczyć nas nie powinno, od przyięcia proiektu JW. Rembielińskiego, powinowactwo nasze z ludem angielskim, przez iednakowe pomysły o wolności, przez tęż samę nienawiść niewoli. Oddzielny zatem Naród angielski od Rządu, który prawi zawsze, że chce szczęścia Ludów, zarzeczeń osobistych, i publicznych; ale który nic nie chce, tylko przedawać kawę i cukier.

Co do redakcyi proiektu JW. Rembielińskiego, radzibyśmy aby autor ~~opuścił~~ wymazał miesce, gdzie mówi o ogładzeniu Anglii, a iakkolwiek tylko przez antithezę mówi

dziane, nastręcza myśl nie ludzkiey. Podobnież życzemy aby cały epizod, o zaprowadzeniu fabryk do kraju naszego, przy końcu proiektów J.W. Kembielińskiego umieszczony, mógł być opuszczonym, iako obcy głównemu przedmiotowi petycyi, i mogący być ~~przedm~~ treścią osobney. Z tey samey przyczyny, nie wspomnimy tutay o wnioskach niektórych kollegów; aby zakaz wprowadzania towarów angielskich był rozciągniony i do Warszawskiey; aby wolnione były od opłaty zboże i niektóre inne artykuły z kraiu wywożone; aby ~~artykuły~~ towary zbytkowe wyżey ieszcze oclone ~~były~~ zostały; lub też aby nałożony był podatek ~~[illegible]~~. Te wszystkie materye odwróciłyby uwagę, od istotnego zamiaru petycyi, o którey zdaiemy rapport, wszystkie są warte osobney dyskussyi

Z na tych którzy ich używaią.

dyskussyi, i kaźda może
bydź osobney petycyi obiek-
tem

Przy końcu winniśmy tem,
Panowi Kollegy, donieść,
żeby t wnoszony w Deputacyi
projekt nadchodzącey zmiany
w Petycyi JW. Kembielińskiego.

Ponieważ stronnicy korn
billu w Anglii, utrzymuią
że to iest środek prosto admi-
nistracyjny, nie traktatom
handlowem nieubliżaiący,
radził więc JW. wnoszący,
abyśmy im tą też samą za-
stawieli bronią, to iest abyś-
my, unikaiąc wszelkich zastó-
sowań dyplomatycznych pre-
tencyi naszey, nie żamowali
wolnego wprowadzenia do kra-
iu naszego, towarów angielskich,
ale prosili tylko N. Pana, aby
towary angielskie sprowadzane
do Polski, w Magazynach rzą-
dowych złożone, i w tych tyl-
ko kwartałach sprzedawane by-
ły w których, zboże nasze
do konkurencyi na targach

Wielkiey Brytannii przy-
puszczone będzie. Lecz więk-
szości Deputacyi, z wznio-
ślejszego niejako stanowiska,
z JW. Wembielińskim uwa-
żającą, było że jego proiektem,
maiącym na celu zakaz wpro-
wadzenia towarów angielskich,
póki Kornbill zupełnie u-
chylonym nie będzie; do
któregoż zdania, przychylić
się i JW. wnoszący —

Wincenty Niemojowski
Poseł z Pow. Kaliskiego

Woyciech Kunicki Pos: z Pow: Włodaw.

Alexander Chodkiewicz Dep. Okr: Land: i Staszow

Nayiaśnieyszy Panie!

Rembieliński

Po ustaniu długoletniey woyny ciągle Europę trapiącey, należało się spodziewać: że Narody i Państwa powróciwszy do stanu upragnionego pokoju, używać będą swobodnie korzyści handlowych, które iedynie na wzaiemney Zamianie produktów lub fabrykatów zasadzać się mogą.
Tym czasem Rząd Anglii który na cały ląd stały wszelakie na swoich warsztatach wyrobione rzuca towary, ustanowił od lat kilku zakaz wprowadzania do swoich wyspp zboża, tey nayglówniey szey produkcyi Kraju naszego, a tym sposobem równowagę handlową na swą korzyść przechy- liwszy, zagraża nam zupełnym ogołoceniem z gotowizny, co się też wraz bardziey czuć powszechnie daie

Takowy stan rzeczy nie może być obojętnym Narodowi naszemu w największey części z uprawy roli żyjącemu, zwłaszcza gdy wszystkie nasze razem wzięte produkta Kraju Polskiego za granicę wysyłane, mogą tylko być uważane zarobkowo naszych objektów.

Ten sistemat wyosobniania korzyści handlowych tym bardziey oyczewską uwagę W: P: Mości zwrócić ~~wraca~~ na siebie winien, gdy za przykładem Anglii iuż poszła Hiszpania, którey zgromadzone Stany podobnie zakaz wyprowadzania zboża ogłosiły: Cóż ztąd ~~oyczyzna~~ W: Panie wynika? gdy każdy Kray podobnie sobie postąpi? Przewidzenie skutków iest łatwe, a nieuniknione: że ten kray największey straci, który o zazdrosnych środkach względem utrzymania równowagi handlowey najpóźniey pomyśli.

Ażeby Anglią do sprawiedliwszych względem ~~Narod~~ innych Narodów przywieść zasad, przyzwoitym byłoby podobnie ~~zamiast~~ ~~przez~~ postępkiem wtenczas nie zupełnie odmówić

34.

na iey {chleba naszego gdyby w ~~niele~~ wydarzonym ~~to niele~~ nieurodzaiu, głodem zagrażał, a ten przypadek wydarzać się może.

Ale nie iest bynaymniey zamiarem naszym N. Panie takowy nateraz handel i przyiazny związkom Narodów przeciwny podchwalać sistemat rostropności iednakże i troskliwość o los własny, nastręcza koniecznie prawo odwetu, doradza zarazem obmyślenie sposobów i środków, aby niezmierne W. K. Mości Państwo, którego nadgraniczną częścią iest Polska, podobnie bez obcey a zwłaszcza Angielskiey obyło się produktów i towarów.

W takim celu poważamy się zgromadzeni na Seymie Reprezentanci, złożyć u podnóżka Tronu W. K. Mości ~~naszy~~ w imieniu całego Narodu, nayprzykornieyszą prośbę naszą, ażebyś raczył wydać i ogłosić powszechny zakaz wprowadzenia do Polski ~~z tak długo tr~~. ~~to~~ wszelkich towarów Angielskich, tak długo trwać mianego, póki Parlament

Angielski swego Kornbill
~~[illegible]~~ zupełnie nie cofnie.

Przy

Ale obok tego raz N: Pana polecić
Rządowi swemu skuteczne zajęcie się
zaprowadzeniem fabryk i rękodzieł
do kraju naszego na iakich nam
zbywa, osobliwie tych, które do zape:
wnienia upowszechnionej ich potrzeb
używającej przyczynić się, a przez to
samo wydatniey zakwitnąć może
istnieniu Konstytucyjney wolności
i obfitości chleba, przez nadanie
i zapewnienie szczególnych oraz
~~wszyst~~ dobrodziejstw, z łatwością
fabrykantów i rękodzielników zagra:
nicznych do naszego kraju ściągnąć
będzie można. Jeżeli im posiadła
wynagrodzenie i pomoc do wystawienia
domów udzieloną będzie, wkrótce
Miasta nasze, a przez to samo
i Konsumpcja wewnętrzna
wzrośnie.

[ad 24. IX. 1820]

35

Kopia

No 1407/616 z Lutego 20.

Dyrekcya Policyi i Paszpt

Praesentatum Dnia 6 Marca

Działo się w Warszawie dnia 25 Mca Lutego 1820 Roku

Kommissya Rządowa

Spraw Wewnętrznych i Policyi

Przedstawiwszy Xięciu Namiestnikowi Królewskiemu wznowio-
ną odezwę od Rady Obywatelskiey Woiewództwa Kaliskiego
z dnia 5 Lutego r.b. w Interessie Starozakonnego Bernarda
odebraną odpowiednim Reskryptem Xięcia Namiestnika Kró-
lewskiego z daty 23 b.m. wezwaną została Kommissya Rzą-
dowa do oświadczynia Radzie Obywatelskiey, iż rzeczony Bernard
będąc Starozakonnym nie posiadaiąc żadnego rzemiosła, ża-
dney własności, bawiący się szulerstwem i oszukaństwem,
ani z pod dozoru baczney Policyi uwyniętym ani do
Miasta Warszawy wpuszczonym bydź nie może i wspo-
mniany Bernard uważany za Włóczęgę nie mniejszego
sposobu do przyzwoitego utrzymania Życia, na interes-
sowanie się za nim Rady Obywatelskiey nie zasługuie.

Minister przezydujący

Mostowski

Sekretarz Jeneralny

Aug: Karski

№ 418

Rada Obywatelska Województwa Kaliskiego
Do
JW. Kom: Rządowey Spraw Wewnętrznych i Policyi

Na podwoyne wstawienie się swe za Starozak: Bernardem prawnie uwalniaiącym się otrzymanie go od 3 lat pod dozorem Policyinym, oddalenie z mieysca pobytu sposobowi życia odpowiadaiącego bez przekonania Sądowego, odebrała Rezolucyą d.d. 25 Lutego r.b. z poleceniem JO. Xięcia Namiestnika w treści

„Że Bernard niemoże być z pod dozoru bacznej Po-
„licyi usunięty ponieważ nie ma rzemiosła
„niema własności bawi się szulerstwem i oszukań-
„stwem iest więc włóczęgą nie zasługuiącym na wstawie-
„nie się za Nim Rady Obywatelskiey

Rada Obyw: Wdztwa Kaliskiego powołuiąc się w swych przedstawieniach poprzednich na § 7–8 swey Organizacyi d.d. 15 Maia 1816 a szczególniey na Art: 17–22 Konstytucyi dowodziła Mocą do wyznania podobnych przedstawień pierwszą drugą to iest Konstytucyą że Miłościwy Monarcha, nikogo bez Dekretu Sądowego karanym mieć nie chce; tem samem przeto dowodziła R: O: że ani do Niey ani do nikogo prócz Sądu wyrzeczenie Wyroku o Kondycyi Bernarda nienależy, iedynie do Sądu; dla tego też nie z Predylekcyi za temże, lecz pilnuiąc przepisów Konstytucyi w ogóle Wstawienia swe czyniła i mniey czynić powtarza.

aby

36

„aby przestępstwa Bernarda pod Sąd oddanym
„było i gwałt osobistey Wolności prawnie
rozstrzygniony gdy do tymczasowo gwałtu się
dzieie świętey Ustawie Konstytucyiney

Kalisz 8 Marca 1820

Rada Obywatelska
Województwa Kaliskiego
(: podpisy :)

Za zgodność
(: pod. :) Zyc sr.

Kopia

No 860/859 1/2 Marca 20

Dyrekcya Policyi i Powozd

Działo się w Warszawie
dnia 20 Mca Marca 1820 Roku

Kommissya Rządowa
Spraw Wewnętrznych i Policyi

Zawiadomia niniejszym Radę Obywatelską Województwa Kaliskiego, iż Xiąże Namiestnik Królewski na przedstawioną sobie raz jeszcze Jey odezwę w interessie Staro: Bernharda z d. 9 b.m. i r. wznowioną, oświadczył, iż rozporządzeń dawnieyszych względem tegoż Bernharda nie cofa, i do których w tey mierze, stosownie do pokazań Xięcia Namiestnika Królewskiego Radzie Obywatelskiey pod d. 25 z m. wydaney Onęż Odsyła —

Minister Prezydujący
(:pod:) S. Mostowski
Sekretarz Generalny
(:podpis:) Aug. Kanski
Za zgodność
(:podpisano:) Zyc L.r.

Do
Rady Obywatelskiey
Województwa Kaliskiego

39

Wypis z przedstawienia ktore Rada Obywatelska Woiewodztwa Kaliskiego w dniu 12. Czerwca r.b. w przedmiocie rozmaitych nadużyć i pregrawacyi do JO Xięcia Namiestnika Krolewskiego w Radzie Stanu uczyniła.

Rada Obywatelska
Woiewodztwa Kaliskiego
Do
JOX Namiestnika Krolewskiego w Radzie Stanu

Rada Obywatelska przystępuiąc do rozbioru Skarg o nadużyciu władzy i o nadużyciu środkow Administracyinych, o sprawdzeniu wszystkich przyczyn z ułożeniu na skargi: Rada Obywatelska Woiewodztwa Kaliskiego mocą te przedstawienia za godne Uwagi Rządu, dla zbliżenia przedmiotow, postanowiła, ułożyć i wszystkie w iedyn Obraz, ktory, ktory Rząd łaskawie przyiąć raczy iako wyraz ziemian Woiewodztwa przez Organ Rady Obywatelskiey wydany.

Nadużycia władzy w wyraznem charakterze ściągaiące się, będzie mi Pierwsze, w ktorego Sprawie prawnie tylko Rady Woiewodzkiey i przedstawianiu o Rząd lub Sprawiedliwość dla niego, wzięto za interessowanie się za Nim, a ostatni Reskrypt Ministra Spraw Wewnętrznych i Policyi obiawił Radzie, że wysoka wola iest nie uwzruszona a niekonstytucyina — ito

Rada Obywatelska w zadosyć uczynieniu Artykułowi 8 Dekretu z dnia 15 Maia 1816 r. szczegolniey w ogulney obraz zebrane ma sobie za powinność Rządowi Krolestwa przedłożyć a w zadosyć uczynieniu Artykułowi 7 tegoż Dekretu, ktory iey przepisuie aby co tylko może być celem Dobra i rozszerzenia Ducha publicznego w w niosku uwiąd Rządowi

Ker

Prawiwemu przedstawiała Rada więc na tem prawie oparta poważa się Kategoryeznie do tych samych punktów rozważeń uczynić wniosku który w zupełności Rządowi składa.

Bernand aby doznał opieki Konstytucyi i prawa i t.d.

w Kaliszu dnia 12. Czerwca 1820

(podpisano:) Paweł Biernacki i t.d.

Józef Gabryel Biernacki R: R:d

Za Zgodność
(podpisano:) Zyc

Kopia

Radzca Mikłaszewski do petycyi JWW Posłowo na Seym podać mianych a w dniu 7 Czerwca 1820 prezentowanych, jako iżby Bernand od zawiązania się Składu i Rady Obywatelskiey wypadku niałego Bernarda Sierzanta byłego w Legionach Polskich który od lat 3 pod Dozorem Policyi zostaie i po kraiu prowadzony bez przekonania Sądowego uważam za potrzebę przedstawić tego krótki tego Interessu

w Roku 1819 d. 28 Października przyszedł wspomniany Bernard do Rady Obywatelskiey z przedstawieniem: że prześladowany od żydów w Warszawie bez przekonania sądowego, z odebraniem sposobu do życia gdyż iest Bernard Kosm: z ukończony i zaprowadzony był do Sochaczewa, poniey do Kalisza z oddaniem Policyi i Żandarmeryi pod dozor. Rada Obywatelska z Mocy Ustawy i Organizacyi swoiey od 13 Maia 1816 r. i Zasad Kon

40

Konstytucyi od 17–22.§ podług których nikt Uwięzionym
bydź niemoże tylko sądownie wezwała nayprzód w Radzie
wszczone Miejscowe.—
Dla czego doznawszy nad Bernardem tu pozostały się na Kom-
missyą Woiewództwa, Kommissya Woiewódzka na JOX: Na-
miestnika—
Rada Obywatelska obawiaiąc w rządzie by podobne nadużycie
wstrętne zasadom Konstytucyi nadal przeygrodzić, i nalega-
niem na każdym posiedzeniu spowodowania, udawała się kil-
ka razy do X. Namiestnika przez Wysoką Kommissyą Rzą-
dowę Spraw Wewnętrznych i Policyi dla złożenia
Kommunikacyi JWW Posłom Rezolucyą z d. 25 Lutego r.b.
przedstawioną na tak owę d.d. 8 Marca r.b. — Że zaś Konsty-
tucya nayimnieyszego co do Stanu niczym rozumiej, a osta-
tnia Rezolucya jest nader dla Rady Obywatelskiey za ogól-
ną i podobne dalsze więzienie wolności osobistey w rozciągu
prosi przeto JWW Posłów:

aby przypadek ten między innemi Petycyami
wniesione rozzyli na Seymie

w Kaliszu dnia 10 Czerwca 1820

/: podpisano :/ Miklaszewski

Za Zgodność

/: podpisano :/ Lye S.R.

41

Kopia.
No 121/347 z Lipca 1820.
Deputacya Administracyjna

Działo się w Warszawie
dnia 18 Mca Lipca 1820 Roku

Kommissya Rządowa
Spraw Wewnętrznych i Policyi.

Stosownie do nastąpioney decyzyi Xięcia Namiestnika Królewskiego w Radzie Administracyjney oświadcza Radzie Obywatelskiey Województwa Kaliskiego w odpowiedzi na przedstawienie się pod d. 12. z.m. N. 318 do tegoż Xięcia uczynione co następuie.

Interess Bernarda pod obserwacyą policyiną zostaiącego ieszcze będzie przełożony Jego Cesarzewiczowskiey Mości Wielkiemu Xięciu Naczelnemu Wodzowi Woyska Polskiego na którego wyraźne wezwanie namieniony Bernard iako szkodę i niebezpieczeństwo Woysku przynoszący, z mieysc, gdzie Woysko stoi, oddalonym został. Wreszcie człowiek bez Stanu i Profesyi, uważany i podany przez władzę wyższą Woyskową iako włóczęga, szuler i oszust, bez naruszenia Konstytucyi może bydź pod baczno ścią policyiną, w mieyscu przeznaczonym osadzany a jeżeli mu się to nie podoba, wyniesie się z Kraiu może.

Minister Prezydujący
(podpis) J. Mostowski
Sekretarz Generalny
(podpis) Aug. Kalski

Do
Rady Obywatelskiey
Wdztwa Kaliskiego

Za Zgodność
(podpis) Zye... sekr.

Uwagi Komitetu petycyjnego

względem Raportu ogólnego z dwuletnich Czynności

Wydział wyznań religiynych

i Oświecenia publicznego.

Porównywaiąc z Raportem, skutki usiłowań tak Wydziału wyznań religiynych, iako władz kościelnych, iuż w kraju dostrzegać się daiące; te trzy ieszcze żądania zdawałyby się godnemi umieszczenia.

1. Aby Biskupi przy katedrach swoich mieszkali
2. Aby Dyecezyie swoie obieżdżali, tak dla odbywania częstszych wizyt kościelnych, iakoliteż zasięgnienia wiadomości o moralnem postępowaniu duchownych.
3. Aby fundusze, z zniesionych Kollegiat, Klasztorów i Opactw, naypierwey na opatrzenie Plebanii użyte były, a poźniey dopiero z reszty na Kapituły i Seminaryia.

Co do spisu Maiątków.

Wnioskiem iest Komitetu aby realności wszelkie rozprzedane zostały na wieczne dzierżawy bez laudemiów, wkupnego, i z warunkiem aby kwoty te z wiecznych dzierżaw do rąk Proboszczów bezpośrednio wpływały.

Układy o Dziesięciny.

Rozumie Komitet że układom o dziesięciny, stawaią na przeszkodzie, opór konsystorzów, i Postanowienia J.O.K. Namiestnika

Idąc za raportem który pod Artykułem w mowie będącym wraca się do funduszu supprymowanych Korporacyi duchownych, Oświadcza Komitet zdanie swoie że korzystnieyszym byłoby środkiem w Administracyi

Dobr

Uwagi niniejsze zostawiły Komitet petycyjny z którymi zwarty, przesłał Kommissyi się mogące do użycia Kasy

Dóbr pomienione fundusze składaiących, aby grunta ~~ustosician~~ na czynsze, a folwarki na Wieczore dzierżawy wypuszczone bydz mogły.

Nie postrzega Komitet w Raporcie żadney wzmianki, o ozdobach, utensyliach, kosztownych sprzętach, z Kościołów supressionowanych, chociaż godziłoby się wiedzieć o ich użyciu i wartości.

Nie może także Komitet dzielić obawy z Radą Stanu, aby Plebaniom nie należały ~~mogły~~ spodziewać się potrzebnego wsparcia gdy pozyczy na 950000 złł pol. samych intrat dzierżawnych z dobr supressionowanych. I lubo widzi że w naszym kraju wszelkie lustracye, obiazdki, podróże i rewizye są nader kosztowne, sądzi przecież że ~~dostatecznie~~ odstąpić tych wydatków wszystkim innym pierwszeństwo biorących ~~krajowym~~ ~~wydatkom~~, pozostać winny fundusze znaczne na polepszenie stanu ubogich Plebanii. Zaległe zaś podatki dostateczne znaleźć mogą zabezpieczenie, w należytościach od Skarbu, w samym Raporcie wskazanych.

Co się tycze reperacyi Kościołów, liczbę 121. wynosić mających, sądzi Komitet że to chyba o Kościołach w dobrach Narodowych i Miastach, rozumieć się mie dowych; gdy ~~Kościoły~~ w dobrach prywatnych, samych tylko parafianów i kollatorów staraniu są zostawiono. O Cmentarzach zaś mowiąc nie widzi Komitet przyzwoitem, aby ciała zmarłych chowanych w Kościołach za opłatą 600 złł

~~przezwany~~ zyskiwały przywiley zarażania żywych.

Duchowieństwo różnych wyznań.

W uporządkowaniu Parafii dla wyznań Ewanielicko-Augsburgskiego i Ewangielicko-Reformowanego, niewiele Rząd zrobił ułatwiających przysposobień; a to ile się zdaie przez brak stałych zasad potrzebnych w tym celu.

Mowiąc zaś o wyznaniach, przypomniawszy Żydow, ktorzy iako mieszkańcy, zapewnioną maią wolność wyznań i obrządkow Kartą Konstytucyiną: przecież opłata Koszernego zdaie się iey uwłaczać w Art. II.

Uważa przytem że Koszerne w byłych Prowincyiach galicyiskich przeznaczone było na umorzenie długow Kachalnych.

Szkoły publiczne.

W ogulności uważane zniewalaią Komitet do wyznania, że usiłowania Rządu korzystne wypadki zapowiadaią. Życzyłby iednak przestawał to, aby większy rozgląd na narodowość był zachowany. Do tychczasowy rozkład nauk, zbyt nadto uczniow obarcza uczniow potrzebą poświęcania się ięzykom, francuzkiego i niemieckiego. Lepiey byłoby gdyby te dowolności zostawiono. ~~[illegible]~~

Postrzega nadto Komitet małą protekcyą dla ~~[illegible]~~ ubogich, i z tego właśnie widziałby za pożyteczne zaprowadzenie Burssow, gdy utrzymywanie Uczniow po wszystkich szkołach Woiewodzkich ~~z~~ ~~[illegible]~~ na oddzielnych wymaga kosztow.

Znaczne ~~[illegible]~~ Wydatki w wykazie położone na Sprowadzenie Książek z Supprymowanych Klasztorow,* strzegą Komitetowi żądanie aby takowe, sprawdzone być mogły. Sam JW. Linde ktoremu to dzieło poruczone, oświadczył iż tego wyjaśnienia pragnie.

*i uporządkowanie Bibliotek

Częste odwoływanie się publiczne Instytutu głucho-niemych, do środków dobroczynności iest jawnym dowodem że od Rządu nie szczędzącego na upiększenia małego doznaie wspar cia.

Szkoły rzemieślnicze uważa Komitet za bardzo pożyteczne dla Kraju, i życzyłby aby podobne przynaymniey w miastach Wojewódzkich mogły bydź zaprowadzone.

Trudno iest Komitetowi przyiąć za prawdę doniesienie w Raporcie iakoby Szkoły Wydzia łowe i podwydziałowe nie więcey iak mil 12 od siebie były odległe, gdy takowe np w Województwie Augustowskiem po mil 24. od siebie leżą Co sprawia że Obywatele dzieci swoie do Prus i Rossyi wysyłać na nauki, przymuszeni bywaią.

Co się tycze Instytutu Agronomicznego, tego kosztownego zakładu prób gospodarskich nie może Komitet nieuważać go za niepo żyteczny; gdy sądząc o nim podług korzyści iaką sami sobie i krajowi przynosi, prędzey Szkołą marnotrawstwa nazwać się może, niżeli Ekonomiki, bo tey ~~którey~~ Zysk iest pierw szym celem.

Szkoły płci żeńskiey.

W smutnem świetle (szczególniey w Stolicy) ukazuią się publiczności. Przykłady nieszczęść demoralizacyi, a nawet zepsucia obyczaiów które w lekkomyślności nauczycielek i braku dozoru źrodło swoie maią, zmuszaią Komitet do zbyt surowego może zdania, aby lepiey nie istniały wcale, niż żeby pozostały takie iak są. Wszakże kiedy złe zaraz nie ~~[illegible]~~ może bydź poprawione, staraé się potrzeba aby się przynay

mniey

mnicy ~~[illegible]~~ nie szerzyło. Namnożenie się Ochmistrzyń w skutek przedsięwziętych przez Rząd środków, może tymczasem dojrzałe poradzić plany. Których szczegół

Nauka religii, ta podstawa wychowania publicznego, znakomitą odebrać może rękojmię w dobrych Kaznodziejach, na których niestety! krajowi osobliwie na Prowincyjach zbywa. Dla zapobieżenia śmiesznościom na jakie podobnież często się wystawiają, i zgorszeniom którym przez niewolną wielomowność podpadaią, godziłoby się aby Biskupi ~~[illegible]~~ zalecali częste tłumaczenie się ~~tekstów~~ ewangelicznych.

[Margin note:] nie bydź ma podstawą formowania dobrych Żon, Matek i Obywatelek, nie iak dziś gdzie samy tylko powierzchowności posługuią się.

~~[illegible]~~ Komitet ~~[illegible]~~ ∫∫ że Izba Poselska poda prośbę, aby raz w tej mierze przedsięwzięto środki, ktoreby przez[?] ~~[illegible]~~ formować ~~[illegible]~~ Stan w Stanie.

[Margin note:] Urządzeniu Szkół Żydowskich nie na przeszkodzie bydź by nie powinno gdy to otwarcie postęp może tak do oświecenia ich własnego, iak do zmniejszenia szkodliwości w Towarzystwie nieodstępnego przy nich ducha odosobniania się i Zabobonów. Co się zaś tyczę ogólnego Urządzenia tego ludu w Kraju naszym Sądzi Komitet ∫∫

Wolność Druku.

~~[illegible]~~ Konstytucyja zaręczona, tak oczywisty poniosła gwałt w Postanowieniach J. O. K. Namiestnika z dni 22 Maja i 16 Lipca 1819 roku że pozornieysze nawet Sofizmata niż w Raporcie, nie zdołaią go zakryć; Sądzi przeto Komitet, że Minister kontrasygnujący, powinien bydź w Izbie publicznie oskarżony.

Fundusze Edukacyjne.

Roztrząsając Komitet, ~~[illegible]~~ postrzegł że wpływ z Najmu domów, za rok 1818 w Wykazie, z roku zaś 1819, ani w wykazie ani w Rayonie nie iest umieszczony.

Znaczne Summy na wystawienie i reperacyją Budynków Edukacyjnych położone w pozycyi pierwszej 243,363. w drugiej 190334 złł wynoszące zdaią się bydź prawie iedne, przedzielone tylko Wydatkiem na reperacyią Szkoły w Kaliszu

o którey nikt z Komitetu nic nie wie, powinny bydź wyszczegolnione i sprawdzone.

Względem całego Raportu z Wydziału Wyznań Religiynych i Oswiecenia publicznego, to nao=stateк Komitet uważa za potrzebę nadmienić że wszelkie Wydatki, tak w nim iak w Wykazie są tylko Summaryczne podane i przez właściwego Ministra nie podpisane. Jest to obraz ktorego podobieństwo zgadywać trzeba.

Dnia 24. w. 1820.

[illegible]

N.

do Odpisu i Kom.

pras. d. 28 [illegible] 1820. T. G.

47

Nayiaśnieyszy Panie!

Uszczęśliwiłeś Polskę darem Konsty-
tucyi, ale skutek dobroczynnych
zamiarów Waszey Królewskiey
Mości niezbliżył się ieszcze do
Klassy nayliczniejszey, nayg[o]
dnieyszey tey, do Klassy włościan.
Stan ten którego praw politycz-
nych Wasza Królewska Mość
twórcą iesteś, czeka a rozwinięciu
prawideł Waszey Królewskiey Mci
zasady tey exystencyi polityczney,
to iest posiadania ziemi.
Wasza Królewska Mość rządzisz
się w nadaniu Ustaw, uczuciem,
zasadami, i doświadczeniem.
wszystkie te sprężyny wielkomyśl
ności Waszey Królewskiey Mości
iednoczą się w tym, aby rozpuszcze-
nie Dóbr Rządowych gromadom
włościan, uczyniły ustawę nayważ-
nieyszą w polityce, wyięcą się nay
stalnieyszym złotem w dziejach Hi-
storyi i naygodnieyszą Panowania
Waszey Królewskiey Mości. Jakież
słodsze uczucie dla Oyca Kra[
iak krocie familij uszczęś[
Którąż zasada tak bez[
uznana w prawidłach rządze[
iak ta, aby masę ducha publicz-
nego, będącą nayważnieyszym
dobrem pospolitym, masę inte-
ressu przywiązania do własno[
bez granic powiększać? Kt[

doświadczenie pochodnia Histo
ryi tak iasno oświeca, iak to,
że ani panowanie świata włoch,
ani posiadanie Peru i Potosi
niedoprowadziło Hiszpanij do tego
stopnia Kultury, znaczenia poli
tycznego, i massy szczęścia publi
cznego, do których przyszły Angl
Francya, Niderlandy, przez środek
zbycia Dobr Narodowych i Sekula
ryzacyi duchownych na posady
drobne ziemiańskie i włościań
Interes zakładu Skarbu publi
cznego, w kraju który go niema,
zbiega się z powyższemi względa
mi: co za rachuba Skarbowa
z kilkudziesiąt tysięcy włok ziemi
uprawianych na własność; i prze
szło trzechset milionow wartości
tych Dobr, mogących się użyć
do żyjących i czynnych Działań
ekonomiy publiczney. w uczuciu
naszych powinności i w przeświad
czeniu interessu dobra Oyczyzny,
Niżey podpisani deputowani Gmin
i posłowie zanosiemy naypokor
nieyszą petycyą do Tronu Waszey
Krolewskiey Mości, abyś Wasza
Krolewska Mość naymiłościwiey
administracyi Krolestwa przepi
sanie rozpuszczenia gruntow Gro
madom włościan w dobrach rzą
dowych nakazać raczył.

Rada Stanu wyczytawszy wpraw
dzie w Rapporcie Waszey Krolew
skiey Mości uczynionym opinia

swoię zatem operacyą, oświadcza
nawet iż przez Kommissyą urzę-
dzaiącą w roku 1819. iedenna-
ście Ekonomij a w roku teraźniey-
szym iedenaście Ekonomij do
wieczystego wydzierżawienia przy-
gotowała; przecież do dzieła wy-
puszczenia w wieczną dzierżawę
nigdzie nieprzystąpiła, owszem
wszędzie ekonomie rzędowe gdzie
kontrakty wychodzą w dwonasto
letnie dzierżawy w całości na no-
wo puszcza. Gdy zaś skarb pu-
bliczny na utrzymaniu tego sta-
nu rzeczy tyle traci; bo dobra
rzędowe podług etatu czynić
maiące dochodu 10,373,908 zł.
potrąciwszy koszt Dyrekcyi Dobr
w Kommissyi rzędowey skarbu 101724
złł. Koszt wydziałow Dobr rzędowy[ch]
w Kommissyach woiewodzkich 631,03[..]
Koszt Kommissyi urzędzaiącey 470490.
zwroconych dzierżawcow iak w roku
1818 – 1880799. złł. więc nieprzy-
noszą skarbowi iak 6376325. Co
iest bardzo małym użytkiem kapi-
tału trzechset milionow [...]
w tych dobrach tkwią[...]
nas więc do mniey[...]
naybardziey obawa, [...]
do Administracyi tych [...]
dla utrzymania swego [...]
nia, rospuszczenia Dobr [...]
w wieczne dzierżawy, [...]
lata nieodwłokły.

Nayiaśnieyszy Panie! Kiedy [...]
prozbie spostrzegać nie skutek [...]

innych względów albo widoków osobistych ale prawdziwe podniesienie się do powołania naszego.

Waszej Królewskiej Mości

wierni poddani.

1. Pazdziernika 1820.

Józef Gabriel Biernacki Deputowany Obwodu Wieluńskiego.

Józef Szeptowski Poseł Tykociński

Teofil Morawski Deputowany Sejneński

Wincenty Hrabia Krasiński

Kaczkowski Deputowany z Okręgu Sieradzkiego.

Prawa Organiczne. praes. d. 3. 8bris 1820. T. G. 49

Uwagi Antoniego Ostrowskiego Posła na Seym z Województwa Mazowieckiego do zanieść się mianych petycyi posłużyć mogące.

36.

1mo Doświadczenie na teraźnieyszym Seymie nauczyło, iż Proiekta przez Radę Stanu do Izby Poselskiey wnoszone, z powodu Jch niedogodności, zaymuią nie mało czasu, na Dyskussye przez Kommissye Seymowe i Izbę Poselską przedsiębrane. i tymże Go spóźniaią czynności Seymu w przedmiotach równie ważnych, iakie teyże Izbie, tak z Konstytucyi, iako i Statutu Organicznego służą.—

Wypadałoby więc prosić N. Pana, aby polecone zostało Radzie Stanu, iżby wygotowawszy Proiekta na Seym przyszły takowe przynaymniey na miesięcy trzy przed Seymem, lub w tenczas Gdy Seymiki z rozkazu Króla zwoływaniemi zostaną, przez właściwe władze Administracyine, Kommissarzom Obwodowym respective, każdego Powiatu, w celu doręczenia onych, Posłom i Deputowanym przesłane zostały.— Tym sposobem każdy Członek Izby Poselskiey maiąc Kommunikowany Proiekt, potrafi się obeznać z wielolicznym szeregiem Artykułów, Jego, i w wolnym czasie tenże odczytawszy, zbierze nad niemi Uwagi, iakie za przyzwoite osądzi, a następnie przysposobi się w czasie zwołanego Seymu, do dania takowey na niego na Jaką zasłużył opinii.—

Skuteczniey by iaszcze było ażeby N. Pan, polecaiąc takową Kommunikacyą Radzie Stanu, upoważnił Posłów i Deputowanych, nie tylko do czynienia monitów i Uwag nad Proiektami, przez Radę Stanu

przesyłanemi ale nawet izby ciż Reprezentanci, mogli też same uwagi, w prost Kommunikowac Radzie Stanu, ktoraby z Materyałow odebranych dogodnieysze mogła na następuiący Seym przysposobic Proiekta. —

Kommissyi Petycyi uwagi.

Ten iest iedyny sposob ktory nie tylko drogi czas Obradom Seymowym poswięcony oszczędzi, ale i trafi do Oycowskiego Serca N. Pana, ktory nadaiąc Dobroczynną Konstytucyą i Statutem Organicznym moc naradzania się Izby Poselskiey nad ogólnem dobrem Kraiu i Petycyami, zostawi obszernieysze pole do tych uzupełnienia. —

2do O niedostatku Skarbu N. Pan, i Izba Poselska z Rapportu Kommissyi Rządowey Przychodow i Skarbu, dostatecznie przekonaną została; Konieczność radzi obmyslić zaradcze srodki, aby defekt ten, daley nierozszerzał się. Między temi srodkami, mogłby bydź i ten pomieszczony, aby N. Pan zakazał odtąd zakupować Pałacow i Domow na własność Rządową, mamy dość iuż licznych Domow Rządowych chociaż w szczupłym naszym Krolestwie, kiedy obszernieysza exystowała Polska, niemieliśmy w stolicy Warszawie, iak tylko ieden Pałac Rządowy, Krasinskich zwany, i w nim mieściły się Magistratury Polskie, iako to, Rada nieustaiąca, Kommissya Edukacyina, Skarbowa, Woyny, Assessoria, Referendaria, i znaydowały w nim dosyć obszerny, na pomieszczenie swych Kancellaryi i Akt Lokal; z powodu iż Ministrowie, i naczelni wydziałow Prezesowie

Do Rapportu Kommissyi Seymowey ten cały Petytus o Skarbie [illegible]

Niemieszkali w Lokalu Rządowym z Żonami i Dziecmi, i Drzewem Narodowem nieopalali się, lecz z Pensyi Im wyznaczonych tak mieszkanie iako i Opał ułatwiali. —

Wypada więc prosić Rządu naprzod, aby odtąd kupno Pałaców i Domów na własność Rządu, zakazanem zostało, aby żaden Urzędnik, tak w Stolicy iako i w Powiatowem Mieście w Domu Rządowym niemieszkał i Narodowem drzewem nieopalał się. —

3tio Od zaprowadzenia Rządu byłego Pruskiego, Obywatele Kraiowi straciwszy nadzieię odzyskania swoiey Oyczyzny, sposobili Synów swoich do Akademii Zagranicznych Austryackich i Pruskich, między troskliwemi o losie Edukacyi Dzieci, byli i tacy Oycowie, ktorzy przekładaiąc szczęście Dzieci, nad własną wygodę i Potrzebę, poświęcali skrupuły swoy maiątek, dla prowadzenia Synów i Ich udoskładnienia. Leczże za Korzyść Ich wysileń, kiedy Synowie powróciwszy z Akademij, i odpowiedziawszy skutecznie celowi Rodziców, a nie mogąc dla siebie żadnego znaleźć urzędu, w sprawowaniu którego mogliby rozwinąć Talenta i Przymioty i bydź użytecznymi Kraiowi, staią się tylko ciężarem wiekiem, obciążonym Rodzicom. —

Przyczyna tego że nie ieden z Urzędników Kraiowych dwa płatne posiada Urzędy.

o Punkcie i tu Punkt do Odpowiedzi na Rapport Rady Stanu oddaie się.

J w tym więc Punkcie trzeba prosić Pana aby żaden urzędnik Kraiowy dwóch płatnych nieposiadał Urzędów

4. Przechody Woysk Zagranicznych i Ich utrzymywanie tyle zmusiły Rząd Xięstwa Warszawskiego iż chwycić się musiał, dla dostarczenia potrzeb żywności, Woysk, Nadzwyczaynych, środków rekwizycyi, nad brzegami Wisły złożonego Obywatelskiego Produktu, takowe zabrane, zalikwidowane, przez Kommissye do tego wyznaczone, przyznane, żadney do dnia dzisieyszego nietylko w Kapitałach, ale i w Prowizyach niedobieraią Satysfakcyi.

Sprawiedliwość i Litość woła za Obywatelami osobliwie dzierżawcami, którym ostatnie fundusze przez rekwizycye zabrane zostały, i którzy z familiami obiego potrzebnią zasiłku, którzy maiątkiem swoim wypróżnione Innych Obywateli zastąpili Spichrze, aby Im ieżeli nie w Kapitałach to przynaymniey w Prowizyach Ich pretensye wynagrodzone zostały, J w tym ostatnim punkcie wnioskiem iest też uwagi podaiącego aby Pan Polecił, do kogo należy uratowanie tych nieszczęśliwych od ostatniego upadku

Nakoniec tak ten Artykuł 4 iak i 5. do Uwag Kommissyi Seymowey należy —

5to Handel ten nayznakomitszy w Kraiu przemysł, i prowadzanie do zbytku zagranicznych towarów spodziewam się iż nie uszły uwagi Kommissyi Petycyami trudniących się dla tego lubo Materye te dosyć obszerne nie widzę iednak potrzeby z powyższey przyczyny nad niemi rozszerzania się.

Antoni Ostrowski Poseł Zgierski

praes. d. 4. 8bris 1820 T. D.
przez JW. Mirskiego

53

Wydział Woyny —

Komitet znayduie potrzebę powtórzenia prośby o przy-
spieszenie Kodexu Woyskowego — Wszyscy bez różnicy
należący do Woyska, powinniśmy znać Prawa i Obo-
wiązki Stanu tego — Bicie Żołnierzy bez Wyroku ~~nie~~ uważa
Komitet, za niezgodne z powołaniem stanu tego, i prze-
ciwne istnieiącym w Kraiu Prawom — Żołnierz nie po-
winien mieć żadnych przywileiów, ~~a~~ ale równie
~~i do ...~~ nie zasługuie być karanym sroży
iak inni kraiu Mieszkańcy — Za arbitralność
w karaniu, niemówiąc klas nieobchodzi iako do
Spisu Woyskowego należących, ten względ iest
powodem do Dezercyi. Ducha Woyennego w
żołnierzu ustępuie, przez bicie stan iego poni-
żaiąc — ~~Wiele iest dla Kraiu straty~~
Wiele nader kraj cały na tem traci, że Woysko
w iednem miejscu iest skupione, co ciężar Kwa-
terunku pomnaża; i przez wzmożoną szczególniey
Konsumpcyą, ~~równey~~ nierówney Ceny Produktów iest przyczyną.
Wszyscy Mieszkańcy powinniby mieć równy udział
z korzyści pobytu Woyska, gdyby w całem kraiu
po Miastach było rozlokowane, w koszarach, któ-
rych wystawieniem czynnie zaiąćby się należało.

Z przez

Zprzekonawszy się Komitet, że Wojsko często nie jest obli-
kowane z krajowych wytworów fabrykatów — co niemało za
granicę wyprowadza, i tamuje tak wiele w rozwoju fabryk krajo-
wych — prosi więc Komitet, żeby dostawy na ubiór
Wojska nie ~~[illegible]~~ żydowskim ciągle dostawcom, lecz ~~[illegible]~~ fabrykantami
krajowemi były oddawane — ile że samego sukna
nawet fabryki krajowe pięć razy najmniej wyrabiają
więcej ~~[illegible]~~ niżeli Wojsko całe potrzebuje —
Życzyłby Komitet żeby Remonty dla kawalerii
w królestwie były zakupione, co przy bezcenności
zboża, ~~[illegible]~~ Rolnikom wielką przynieść
by mogło korzyść — Wszakże Wojsko Polskie
w roku 1812 całą kampanię odbyło na ko-
niach, które kraj w pośpiechu dostawił — konie
nawet Polskie mniejsze dzielne, a osobliwie jeszcze
jest do niesienia mniej steperny — i piękniejszą
ma postawę — zresztą korzyść własnego kraju
wszelkie inne uwagi przeważyć by powinna.
Komitet za konieczny ~~[illegible]~~ znajduje potrzebę
oświadczenia Monarsze najwyższej oszczędności
budżetu o Wojsku mogłaby być uczyniona
oszczędność stąd, przez puszczenie tak
na urlop przynajmniej dwóch trzecich części
Wojska, i przez zmniejszenie Pensji Officyero-
rom Sztabowym Generałom, Urzędnikom Cywil-
no Wojskowym — Pensje te z stanem takiego kra-
ju i szczuplejszymi Dochodów tamże nie są zgo-
le zgodne — Lepiej by oto mnięcie podwyższyć

płacą Żołnierzy lub powiększą ich liczbę — liczbę
której na utrzymanie wymaganych, znajduje Komitet
niestosowną do stanu kraju i prawdziwych Offi-
cyera potrzeb — o zredukowanie o tej mierze ozna-
czonego Etatu Komitet upraszą —
Uwolnienie od służby Wojskowego Żydów Fi-
lipponów i Menonistów, uważa Komitet za
najprzykrzą krzywdę dla reszty Mieszkańców
kraju — tem więcej finansowe, ani ~~[illegible]~~ względ
na Religią niepowinny służyć za powód do
wyłączenia od tej najpierwszej każdego w
kraju mieszkańców powinności, — Wyłączenie
to nigdy ~~nieprzestanie~~ być najdotkliwszem ~~dla Mie-~~
~~szkańców kraju~~ ciężarem, i wielkiej ~~[illegible]~~ dla
Polaków, ~~[illegible]~~ zniewagą — więc raz ten
wyłączonym niemniej więcej kiedyżkolwiek
ustanie być musi słuszności —
Uważa Komitet, że uwolnionych z służby
Żołnierzy, gołych i obdartych puszczają a prze-
cie nie tylko należałaby się nagroda za trudy
stan tego, — a nawet to powiększa Włóczęgów i Żebraków —
Umieszczenie Weteranów na Funduszu zachowują-
cym znajduje Komitet być szkodliwem,
bo uwiecznia potrzebę wynajdowania środków
nieprawnie zasiedł tego Funduszu, i stawia
Weteranów w niepewności utrzymania się z Fun-
duszu

z Powodu tego, gdyż uważa się Weteranem być umieszczonem na stałym Wsparcie, aby w potrzebowaniu opłaty żadnej niedowiadował zmiany lub zwłoki —

J. Dembowski

Delegowani i umocowani od swych Województw Posłowie, aby oświadczyli Xięciu Namiestnikowi żądanie ustanowienia Banku Narodowego, i aby prozbę takową przedstawił u podnóżka Tronu Nayiaśnieyszego Pana; dnia 4. Października b. R. o godzinie dziewiątey rano, udali się w Osobach:

z Województwa Krakowskiego JW. Walichnowski.
Sandomierskiego — Skórkowski.
Lubelskiego — Wyszyński. i Ratomski
Mazowieckiego — Dembowski.
Podlaskiego — Ciszkowski.
Augustowskiego — Szpietowski.

prot. nr 32, 39

do Xięcia Namiestnika, a za poprzedniczem oznaymieniem Adjutantowi że delegowani z Województw przybyli, przypuszczeni do posłuchania, oświadczyli przez iednego z Kolegów JW. Wyszyńskiego Posła Tomaszowskiego cel swoiego posłannictwa, w obecności JW. Ministra Sekretarza Stanu, i JW. Radzcy Sekretarza Stanu — Gdy JW. Wyszyński przedstawił, iż dla Ulgi, długami i brakiem gotowych pieniędzy w kraiu, uciśnionych Obywateli, uważaią Bank za iedyny Srodek; — który przyszli doprasza się w Imieniu Województw, aby za pośrednictwem Xięcia Namiestnika, mógł być Nayiaśnieyszemu Panu przedstawiony; Xiąże Namiestnik w donośnym głosie zapytał się: z kądże będą pieniądze, bez których Bank założonym być nie może —; JW. Wyszyński odpowiedział: że Łaska Nayiaśnieyszego Pana, i dobroć Serca Jego, do którego się udaiemy, wszelkie przeszkody usunąć potrafi. Na to Xiąże Namiestnik z nayżywszem Uniesieniem wyrzekł te Słowa: Jakiem prawem, możecie WWPanowie żądać Łaski, na którą niezasłużyliście, i odwoływać się do Serca Nayiaśnieyszego Pana — które zakrwawiliście postępowaniem Waszem! Na to wszyscy zapytali się z zadumieniem: Czemby Izba Poselska obrazić mogła Nayiaśnieyszego Pana, Którego Osobę za świętą i nietykalną uważamy — i iesteśmy pełni dla Nayiaśnieyszego Pana nayżywszym Uszanowaniem i przywiązaniem, a w razie potrzeby, gotowi iesteśmy ponieść Mu w Ofiarze maiątki i Osoby nasze, a JW. Walichnowski dodał, że nietylko Izba niepozwo-

lita

łała sobie żadnego wyrazu ubliżaiącego Uszanowaniu Nayiaśnieyszego Pana; ale nawet upraszała Radę Stanu, aby tego Swiętego Imienia w dyskursach swoich bez potrzeby wymieniać nieważała - Xiąże Namiestnik odpowiedział: Odrzuciliście WWPanowie Kodex bardzo dobry, nad który lepszego mieć nie możecie, i tylko wpływ burzliwy kilku Osób, żądanie cały Sejm za sobą pociągnął. Na te słowa odezwali się wszyscy Delegowani iednozgodnie: Mości Xiąże! zarzut ten iest Obrazą całego Narodu - każdy z Reprezentantów działał czystem Sumnieniem i przekonaniem, wszak 117 głosów przeciwko 3. dowiodły iedności, ducha zgody, przekonania Sumnienia, z którym aż do końca Seymu, postępować każdy będzie. Na to Xiąże Namiestnik odpowiedział: dyspntować z WWPanami nie będę; Rząd nieprzestanie myśleć o sposobach ratowania Obywatelów, lecz nie mamy funduszów na założenie Banku. W tem mieysca JW. Walknowski i Skórzewski zbliżyli się do JW. Ministra Sekretarza Stanu, i JW. Skórzewski oświadczył: Jak bolesną żadać rzecz Xiąże Namiestnik Narodowi, robiąc mu zarzut Obrażenia Nayiaśnieyszego Pana - Na to JW. Minister odpowiedział temi słowy: Jest to zbytek czułości Xięcia Namiestnika. W ciągu tym JW. Szeptycki mówił do Xięcia Namiestnika: że żadne Sekwestracye, ani Exekucye nie wycisną należytości Skarbowych, gdy pieniędzy nie ma - niech nam Rząd zapłaci to, co nam winnien - Na to Xiąże Namiestnik: zkądże weźmie, kiedy nie ma? a JW. Szeptycki rzekł: a Obywatel z kąd weźmie? Nakoniec Delegowani zwrócili się do Xięcia Namiestnika - mówiąc: Jeżeli gdy nam odmówioną iest Łaska, żądać mamy przynaymniey prawo, aby Rząd należytość, która Narodowi iest przyznaną, i w Rapporcie Rady Stanu przeszło na Sto dwa Milionów wyrachowaną, wydał Obligacye, a te zastąpią żądanie ustanowienia Banku - Na to Xiąże Namiestnik wolnieyszym iuż głosem odpowiedział: To było własnie moią myślą; w tey mierze naradzaliśmy się z Radą Stanu, i to tylko może, skoro tylko Obrachunki z dworem Wiedeńskim ukończą się, - o przyspieszenie których, przybyły w tych dniach Radzca Stanu Kalinowski zanosił prośbę do Nayiaśnieyszego Pana, aby rzeczy

mowe

nowe listy napisał do Dworu Wiedeńskiego o przyśpieszenie tego dzieła, które Nayiaśnieyszy Pan chce, aby w końcu bieżącego miesiąca ukończonym było — a w ów czas niezwłocznie Obligacye wydane zostaną. Zakończył wreszcie Xiążę Namiestnik temi słowy: Żegnam Waćpanów — —

Opuścili Delegowani Xięcia[2] Namiestnika[3] Mieszkanie — i dla dania Sprawy swoim Województwom, niniejszą Rozmowę dosłownie spisawszy, własnoręcznie podpisali —

Działo się na Posiedzeniu Komitetu Petycyinego — dnia 5. Października 1820. r.

Theodor Dembowski
Poseł Ptu Gostynskiego
Prezes Komittetu Petycyinego

Andrzej Walchnowski
Poseł z Ptu Szydłowskiego

Feliz Skurkowski Poseł Opoczynskiego Powiatu

Ignacy Guzkowski Poseł Pu Siedleckiego.

Nota

Oryginalna lamentacyia członków Komitetu petycyinego, którzy bez wiedzy i upoważnienia od swoich współkollegów po Województwach, wyprawili się do Xp. K. Namiestnika i zostali przyjęci iako opisuią. Miałem szczęście nie należeć do ich grona, czyli raczey wyprawy.

Nazaiutrz zaproszony był Komitet do Jenerała Krasinskiego współczłonka na wieczór, gdzie radzono, konzypowano adressa, powiedzowano oddać Królowi i nareszcie — — — niepodano. Z tych Lwa się przylęgło.

Najjaśnieyszy Panie!

Reprezentanci Narodu z naywiększym smutkiem i rospa-
czą usłyszeli przez delegowanych swoich z Ust Xięcia
Namiestnika wyrzuty ducha burzliwego, ~~z~~ który w
niey ma panował ~~za~~, i dowiedzieli się, że Twe Oycowskie
serce N. Panie! iest na nich zakrwawione. Pewni
swey Niewinności, przynoszą Ci zaręczenie tego przy-
wiązania i wierności, które tylko z Twemi dobro-
dzieystwy da się porównać.

Wszystko nam N. Panie dałeś, powróci-
łeś nam nawet łaskawie Święte Imie Nad Dzia-
dów naszych — Pełni wdzięczności, i tych uczu-
ciów, które Cnoty W. K. Mci w Serca nasze w-
szczepiły, przychodziemy z naywiększą ufnością
uniewinnić się z tak bolesnych zarzutów, gdyż
prawnie W. K. Mci, ~~za~~ który ~~ustawy~~ ~~pra-~~
~~wny~~, iest iedynem dobrodzieystwem, który
~~nam do szczęścia potrzebne~~ pozyskać pragniemy.

Odbieraiąc Codex procedury Kryminalney, który
podług Oświadczenia X. Namiestnika miał być

przyięty

przyczyną Miłaski W. K. ck.i, mniemaliśmy dopełni[ć]
naszych powinności, i wskazu W. K. M.ci, który w
głosie Swoim oświadczył nam łaskawie rozkaz[ał]
abyśmy z uwagą i dozierzatością ważyli nasz[e]
złe i dobre. –

Rozbłyśniony ~~[illegible]~~ jedne z drugiemi sprzeczne
tego Sodlan mogły prowadzić do nadużyciów nie[-]
tylko nawet Urzędników, i zagrażały niebespie[-]
czeństwem ~~[illegible]~~ Obywatelów w tey Sądowey Wła[-]
dzy, która nie tylko o życiu, ale i o Honorze Je[-]
go stanowić mogła.

Ten Tron, który W. K. M.ci ozdabiasz był
zawsze otoczony wiernością i wdzięcznością – racz
wierzyć, iż nieodrodni od Przodków, i ostatnią
kroplę Krwi Tobie N. P. poświęciemy, i że ni[-]
gdzie wierniejszych nieznaydzie Poddanych nad
tych, których mamy honor reprezentować

Nota Walenowskiego projektowa
własnoręczny

Kopia

58

Nayiaśnieyszy Panie!

Przez Delegowanych swoich usłyszeli Reprezentanci Narodu z największym smutkiem i rozpaczą z ust X. Namiestnika wyrzuty ducha burzliwego, który ~~w nich~~ niemi ma panować i dowiedzieli się że Twoie Oycowskie Serce N. Panie iest na nich [illegible]. Pewni swoiey niewinności przynosimy zaręczenie tego przywiązania i wierności, które tylko z Twemi dobrodziejstwy porównać się dadzą. Wszystko nam N. Panie dałeś; powróciłeś nam Święte Imię Praddziadów naszych. Pełni ~~[illegible]~~ nadewszystko wdzięczności i tych uczuć, które Cnoty Waszey K. Mci w Serca nasze zaszczepiły, przychodzimy z naygłębszą ufnością, ~~usprawiedliwić~~ uniewinnić się z tak bolesnych zarzutów, gdyż szacunek W. K. Mci dla nas, iest nayszczegóległem dobrodziejstwem, który pozyskać pragniemy! Odrzucaiąc Kodex postę~~kryminal~~powania Karnego ~~któ~~ którego nieprzyięcie podług oświadczenia X. Namiestnika miało ściągnąć niełaskę W. K. Mci, nie mieliśmy dopełniać naszych powinności i wskazówek ~~W.~~ W. K. Mci który w głębi świętey oświadczeniu nam rozkazałeś, abyśmy z uwagą i doyrzałością ważyli na szali złe i dobre.

Artykuły tego Kodexu żadne żadnym sposobem, mogły

prowadzić do nadużyciów niższych nawet Urzędni-

ków, i zagrażały niebezpieczeństwem Obywatelowi

w tey Stolicy Władzy, która nietylko o życiu ale

o honorze iego stanowić mogła

~~Za~~ Tron który W. C. K. Mci ~~ozdabiasz~~ [uświetniasz] był zawsze

otaczany wiernością i wdzięcznością, racz wierzyć

iż niezdolni od środków, ostatnią kroplę krwi

W. Panie Tobie poświęcimy, i że nigdy wiernièy-

szych nie znaydziesz poddanych nad tych

którzy mamy honor reprezentować.

Not. Krasińskiego Jenerała

projektowany.

pras: ~~15.~~ 8bris 1820 T. D. 59

Materya do Petycyi — przez JW. Pawłowskiego

1. Ażeby Nayj. Pan — przez wzgląd na Spieszność Rady Stanu — w ciągłey z Izbami Seymowemi zostaie — iż niemal każdy Projekt do Prawa Organicznego przez Nię podawany Stanowi prawodawczemu nieodpowiadaiący, z nieiakiym smutkiem na stratę czasu, przez Izbę Poselską odrzucany bydź musi — Raczył na przyszłość, w duchu Artykułu 90. konstytucyi, — Izbie Poselskiey udzielić nayłaskawiey Attrybucyi — Iżby w razie odrzucenia Projektu przez Tęż Radę Stanu wniesionego — mogła zaraz na iego mieysce inny, z życzeniami zawsze zgodnieyszy materyi, y takowy Nayj. Panu do iniey tyczy podać. — Artykuł 155. uskuteczniał to żądanie!

2. Ażeby Nayj. Pan — przez wzgląd na nędzę, y ubóstwo Włościan, a osobliwiey w Woiewództwie Krakowskim, od Stolicy zbyt odległym, y żadney prawie konsumpcyi swoich Produktów niemaiących. Tychże Włościan — tak od opłacania Podatku Liwerunkowego, jakoliteż od Szarwarków, osobliwie zgubę, y upadek Rolnictwa przynoszących, y też Klassę Rolniczą zu:pełnie niszczących, nayłaskawiey uwolnić postanowić raczył. —

Petycya zrobiona

3. Ażeby Nayj. Pan. Urządzenia Ludu Izraelskiego — znakomitą Część Ludu, w Kraju tym zaymującego — iako nayprędzey to bydź może, do skutku przywieść nakazać; — Dopóki zaś to Stanowcze Urządzenie nienastąpi — Tenże Lud! od Arbitralnych — Rządu Administracyinego Nakładów Podatkowych Opłat, Lud tenże niszczących, iakiemi są Konsensowe! — wbrew Artykułowi 91. konstytucyi — zaprowadzone! y ciągle dowolnie powiększane! — z względu na Artykuł 17. konstytucyi, Nayłaskawiey uwolnić raczył. —

Petycya zrobiona

4. Budżet — d

5. — Organizacya Administracyi ~~stałe~~ — d

44.

Nayiaśnieyszy Panie!

Kończący się w roku przyszłym Kontrakt Mono-
polistii Tabaki i Tytuniu, wkłada na nas
Postow i deputowanych Obowiązek złożenia u
podnożka Tronu Waszey K: Krolewskiey Mości
nayponiżnieyszey prośby, abyś nadal dochodu
tego iednemu wydzierżawicy nie kazał.

Jakkolwiek wpływ do Skarbu z tego źrzodła zdaie
się znaczny, wątpić iednak nie można, że mogłby
bydz powiększony, gdy monopolista pomimo nie-
dokładności fabryk i administracyi swoich, tak
znaczne ciągnie zyski. Milszem atoli byłoby Sercu
W. C. Kmci powiększenie dochodu Skarbowego bez
szkody kraju i uciemiężenia mieszkańcow; czego
przy systemacie wydzierżawiania iednemu dokazać
trudno. — Pomimo tey prawdy że w roku ostatnim
powiększyły się nieco plantacyie tytuniowe, nie są
przecież iak drobną częścią dawniey kwitnących
a to przez wzgląd, że plantator iednego tylko mieć może
w kraju kupca — Zła uprawa i drogość Tytuniu
i Tabaki, przez które monopolista maiąc zapew-
niona przymuszoną przedaż nie względu nie potrze-
buie: ~~przymuszła~~ znagla używaiących do poszukiwania
zagranicznych, więcey iak przedtem. Brak zaś
Emulacyi w wyborze liścia i ~~dokła~~ starannośći
w uprawie, nie obiecuie aby te fabrykata nasze
prędko ulepszone były, i ~~ł~~ w naturalnym stałoby
się skutkiem, gdyby większa liczba była o nie
ubiegaiących się. [margin: i potrzeby za granicą znalazły.] Jedną z znamienitych skutków
takie wydzierżawienia ~~powodujących~~ za sobą prowadzi iest też ~~że~~
~~znaczna~~ ~~licz~~ ~~licz~~ nie mała liczba mieszkań-
cow, plantacyi tytuniow i uprawie i fabryka-
cyi poświęcaiących się, funduszu do życia
pozbawioney zostało.

Nayiaśnieyszy Panie! Śmiemy się spodziewać

że wrodzona Ci w dobro ludów troskliwość

wyjedna ~~[illegible]~~ skutek prośby naszey. Ufamy

że rozkaz Twoy w tey mierze, zarazem

dochód Skarbowi, i wzrost plantacyiom,

i ulepszenie fabrykom krajowym zabez-

pieczy.

W. C. K. M.

Petycyja Maia 1820.

[illegible]

Nota przez Dembowskiego Leona roku 1820

61

Sire

Votre Majesté nous a commandée de lui dire la verité, Vos parolles Sire gravées dans nos cœurs nous sont un sur garant que le bonheur de Vos sujets, et la justice sont le but de Votre Majesté.

Sire daignés ecouter l'humble priere des Cultivateurs dont le sort dans notre pays est des plus deplorable, et commendes qu'on nous allege les charges et impots que nous ne sommes plus en état de supportés. — Les Amendes exorbitantes, les nombreuses sequestrations et ventes a l'encan ruinant notre materiel economique, aneantissant les sources de notre bien etre, ne peuvent pourtant exprimés les arrierés augmentant de jour en jour sur les contribuant Agriculteurs; la misere seulle et non la mauvaise volonté est cause de ces arrierés. —

L'Impot de 24/100, Celui des Chiminées, le papier timbré, les Monopoles du Sel et du Tabac, la chute du fer en proportion du bas prix des autres denrées; toutes ces charges et depense emportent 50/100 du revenu de la terre. Mais la charge la plus grande la plus disproportionellement distribuée, et la plus injustement [illegible] est sans contredit l'impot crée de la livraison des vivres et fourages. —

Cet Impot est injuste dans sa perception

Dabord. Parceque toute la charge en pese sur les Cultivateurs, et tous les autres proprietaires tirants leurs revenus de forets, Maisons, Ventes de liqueurs, Forges Verreries fabriques Chanvre paturages et autres n'y contribuent pour rien. —

Secondement Il est inegalement distribué meme entre les proprietaires ayant été repartis sur le rapport des ensemences, rapports dont la veracité n'a été ni prouvée ni examinée et dont l'experience nous demontra tellement le defaut que souvent les grandes terres donnent moins de livrason que les petites proprietés. —

Troisiement Il est basé sur un systeme qui ne peut etre qu'injuste, la qualité

Nayiaśnieyszy Panie

Nakazateś nam Wasza Cesarsko Krolewska Mość mowić Ci prawdę, słowa Wasz[ey] Krolewskiey Mości w sercach naszych wyryte są nam rękoymią że byt Poddanych, i sprawiedliwość względem wszystkich są Celem Waszey Krolewskiey Mości. —

Nayiaśnieyszy Panie chciey wysłuchać Głosu Rolników cisnących się do ciebie z prośbą abyś raczył zwrocić uwagę na byt nasz nieszczęśliwy a raczył ulżyć nam ciężarow ktorych dźwigać [?] się nie iesteśmy w stanie — Kary, sliwe [?] Exekucye, liczne sekwestracye, Licytacye, niszczące nasze zapasy, i źrodła naszego [?] [illegible] sych, nie mogą wycisnąć zaległości mnożących się na Kontrybuentach Niemożność tylko, a nie zła wola [?] nie [illegible] sa tych zaległości przyczyną.

Ofiara 24/100, Podymne, Papier [stemplowy ?] Monopolia Soli i tytuniu, drogo[ść] w proporcyi taniości innych produ[któw] Te ciężary i wydatki 50 od [sta] [illegible] ziemi Rolnikowi zabieraią [illegible] tych wszystkich naynieszczęśliwszym iest dla nas, ogromny a niesprawiedliwy w swoim roz[kła]dzie i zasadach podatek który wprowadzony z tak[iey] nazwanego Liwerunku Etatowego —

Podatek ten iest niesprawiedliwym gdyż

Nayprzod Ciężar iego spada tylko na rolnika A wszyscy inni właściciele maiący intraty z lasow, Domow, Propinacyi, Hut żelaznych i szklanych, fabryk, lnow, pastwisk &c są od niego zupełnie wolni. —

Powtore Rozkład iego na Rolnikach iest nierowny gdyż zrobiony na zasadzie zrobionych Rapportow siewow, raportow podawanych wczasie nastąpiłey prawie wojny niczym nie sprawdzonych i nie udowodnionych, tak że często się przekonywamy iż większey obszerności dobra mnieyszy dała niż małe włości dacz Liwerunek.

Potrzecie, Rozkład na zasadzie wysiewow nie może bydz sprawie[dliwy] [illegible]

[illegible] w naszym kraiu takiey podlegaią iak które do Dziesięcin żadney uwagi w tym rozkładzie nie miano. —

Po czwarte Zmiana tego liweranku na opłatę pieniężną iedną ceną w całym kraiu, — do naywyższego stopnia doprowadziła iego nieznośność i nierówność. — Roku zeszłym i bieżącym podała nasze w miasteczkach dalszych od Stolicy po 7, 6 — i 5 złotych korzec żyta pośród: ceny, a równą ceną z innemi na 12 złotych korzec liweranku opłacaliśmy gdy tymczasem w okolicach Stolicy i tych części kraiu w których cokolwiek więcey iest konsumpcyi po 14 i po 16 złotych korzec żyta był przedawany. —

Rolnicy Nayiaśnieyszy Panie mieliśmy zawsze nadzieię że ten ogromny [illegible] w czasie niestałey woyny i nadzwyczaynych wysileń do całkiem [illegible] nas przymuszaiący uchwalony, ustalonym Pokoiem zniesiony zostanie. [illegible] ze smutkiem przeięta rostała Rolników, widząc ten tak ogromny sprawiedliwy Podatek podciągniony do rzędu stałe. —

Przyczyną ośmielamy się upraszać Wasrey Cesarsko Królewskiey aby raczył łaskawie wszystkie klassy Rolników i posiadaczów ziemi od tego Podatku uwolnić, a ieżeli wpływ z niego pochodzący oszczędnościami w wydatkach pokrytym bydź nie może kazać go zamienić na inny który wszystkie klassy włożeni równo dotykaiąc, dał nieco odetchnąć od lat tylu cierpiącemu Rolnikowi. —

Des terres étant si différente dans notre pays qu'on peut établire la comparaison comme de trois à dix, différence à laquelle on n'eut aucun égard dans la repartition.

Quatrièmement. La levée de cette imposition en argent comptant d'après un prix égal pour tout le pays, en complette la charge et l'inégalité. — Pendant tout le cours de l'année 1819 et 1820 les Notes Officiels des prix du grain dans les Bourgs éloignés de la capitale le démontrent à 7 et souvent à 5 florins le korzec de seigle, dans d'autres contrées il a été à 14 et 16, et dans tout le pays nous avons également payé le korzec de livraison en seigle à 12 florins. —

Sire, nous nous bercions toujours de l'espoir, que cette contribution établie dans l'entousiasme des efforts extraordinaires comendées par les circonstances au milieu d'une guerre presque continuelle pouroit être abolie à la paix consolidée; avec quelle peine les cultivateurs voient ils cette charge aussi penible qu'injuste entrer dans le nombre des impôts stables

Sire Voila les raisons qui nous obligent de supplier Votre Majesté Imperiale et Royale ~~[illegible]~~ Daignée ordoner que toutes les classes des Cultivateurs tant propriétaires que fermiers soient delivrés de cet Impot, et si son revenu ne peut être couvert par des épargnes de le faire changer en un autre qui également reparti sur toutes les classes des Contribuables, laissera respirer le laboureur souffrant depuis tant d'années. —





Przystań. 19. Marca. 1825. 63

Kochany i szanowny Kollego!

Otwarte więc są nam znowu szranki usługi publiczney; lecz, niestety! pod smutnemi wróżby! W Uniwersale nie raczył się Nayiaśnieyszy Pan wstrzymać, od wynurzenia, osobistego swoiego zdania, o dwóch ostatnich Seymach; choć, w duchu Monarchii Konstytucyyney, Król nie powinien działać, ani mówić, tylko przez odpowiedzialnego Ministra, ieżeli ma się utrzymać ta polityczna fikcya Anglików: że Król iest nieomylny, że Król nie może błądzić; od którey wszakże iego nietykalność tylko zależy. — Zostawił seym 1820. r. iakkolwiek podobało się N. P. powiedzieć, ślad niezatarty, że jeszcze w Polakach nie wygasła ich starodawna miłość wolności i swobód narodowych — Dyskussyą nazwano niesnaskami; oppozycyą, niezgodą — Widać że N. P. woiażuiąc po nad Kaukazem, do reszty zapomniał, pośród Kałmyków i Kirgisów, wszelkich nocyy o rządzie reprezentacyynym — Ale mnieysze rzecz Uniwersał; naybolesnieyszy cios, znayduie się w dekrecie Królewskim teyże daty. Więc N. P. rozumie że może sam odmieniać Konstytucyą, iak mu się podoba? Że pod pożyczonym pretextem d'un article réglementaire, może uchylić iawność, która iest nay silnieyszą warownią rządu reprezentacyynego? Że może to uczynić dekretem, nie kontrasygnowanym nawet przez żadnego Ministra naczelnika wydziału, iak tego chce Art 47. Konstytucyi? Wszakże według Art. 163

nie wolno mu samemu, zmieniać ciąg praw, ani nawet Statutów organicznych; a Konstytucya, to Prawo Praw, miałoby mu być wolno? Więc uchylony iuż i Art. 86. Konstytucyi?... Tak iest; wszystko iest uchylone. N. P. swoim Artykułem dodatkowym, przekreślił całą Konstytucyą. Od tego czasu, iak się wolno odmieniać iedney odnodze władzy prawodawczey, bez powołania dwoch drugich, to iest Izb seymowych; nie iest ona iuż prawem fundamentalnem: iest tylko wyrazem codzienney woli Panuiącego, Ukazem, wydanym w Carskiem Siele, Firmanem. — Nie dozwolą zapewne drugie dwie odnogi władzy prawodawczey, tey uzurpacyi iedney. Straż Konstytucyi, równie, i bardziey ieszcze iak do Króla, należy do Senatu, i do Izby poselskiey. Ale maiąż dwie Izby, skuteczne sposoby iey obrony przeciw Monarsze, l'homme aux 800000 bayonettes? Jeden tylko mają. Protestacye są iedyną ucieczką która nam zostaie, iedynym środkiem; słabym, niestety! dla obywateli miłuiących oyczyznę! Że użyię tych własnych wyrazów Manifestu Konfederacyi barskiey. — Senat, naturalnie, powinien nas uprzedzić dobrym przykładem. On iest istotnie ciałem ~~prawodawczem~~ zachowawczem: bo trwa ciągle, bo się zgromadza między Seymami, bo się i na Seym, przed Izbą poselską zgromadza; lecz słaba nadzieia w naszych Senatorach, do których kompletu, iuż tylko wierzchowca Cesarza Galby brakuie. — Zdaniem więc moiem iest, na który-

ze

na które zgodził się i móy brat Bonawentura, że w Izbie poselskiey zrobiony być powinien wniosek: " aby Izba podała Ś. C. K. Mći, z uszanowaniem, lecz i z godnością napisane przedstawienie: ażeby N. P. cofnął swóy dekret względem usunięcia iawności obrad Seymowych, art 95. konstytucyi przeciwny." Jeżeli ten wniosek nieprzeydzie w Izbie, przedstawienie i tak, powinno być podane, okryte tylko podpisami tych przeciwnych Posłów i Deputowanych, którzy podpisać go nie będą się wzdrygali: a gdyby nie wzięło skutku; powinni ciż Posłowie, złożyć u laski protestacyą uroczystą: " przeciw oddaleniu z Sali Arbitrów, a przedewszystkiem, przeciw wszelkiemu odmienianiu, modyfikowaniu, przydawaniu lub uymowaniu artykułów konstytucyi, której Król, nie może w niczém naruszyć, tylko na Seymie, i z Izbą poselską, extraordynaryynie obraną, i zwołaną ad hoc." — W redakcyi przedstawienia i protestacyi, potrzeba, zdaniem mojém, trzymać się przyiętego w Narodach konstytucyynych axioma: że Ministrowie są koniecznemi i niezbędnemi doradzcami Króla, a zatém, im wszelkie iego czyny i mowy przypisywać należy. W wielkiey Brytannii, z tego powodu, mowy nawet powiedziane w Parlamencie, własnemi usty Króla angielskiego, uważane są iako dzieło Ministrów. i iako takie się krytykowano —

Idzie teraz o to ieszcze, abyśmy takie przed-

stawienie

stawienie mieli wcześnie przygotowane; umyśli-
liśmy przeto z bratem moim, zaiąć się niem za-
raz każdy z osobna, i prosić ciebie, zacny Kolle-
go, abyś i ty wypracował podobne. Po Wielkiey
nocy, wezwalibyśmy ieszcze, dla zaciągnienia
ich światła, dobrze myślących Kollegów naszych,
Wałewskiego, Konwodowskiego, Malczewskiego,
i kogo ieszcze baczysz; ziechalibyśmy się w two-
im domu, w moim, lub gdzie indziey, i z trzech
naszych proiektów, wyciągnęlibyśmy quindam
essentiam, że tak powiem, ku utworzeniu iedne-
go w mowie przedstawienia. — Jeżli naszę
propozycyę przyymiesz, racz mi o tem donieść,
i wyznaczyć zaraz czas do naszego ziazdu po
Wielkiey nocy, gdyż na te Święta będę w Xięz-
twie Poznańskiem. — Rozumie się samo przez
się, że ten plan nasz musiemy trzymać w uta-
ieniu aż do Seymu, aby przed Seymem, tym ban-
dziey przeciw nam nie machinowali —
Teraz, ieszcze iedna propozycya. Oprócz po-
wyższego przedstawienia, zostaie nam ieszcze pa-
dać kilka petycyy, niemal równie ważnych,
i wiele innych niższego rzędu, lecz też arcy-po-
trzebnych. Dobrze byłoby, abyśmy się pierwsze-
mi wspólnie zatrudnili takiem przedstawie-
niem; a inne abyśmy pomiędzy siebie po-
dzielili, końcem przygotowania ich zawczasu.
Załączam ci tutay, móy kochany Kollego, spis
ich, iakiśmy z moim bratem ułożyli, umie-

szczaiąc

odpowiedź St. Kucharskiego [illegible] b. m. 1825

65

Nayzacnieyszy Kollego!

Odebrałem odezwę Twoią w dniu 19. Marca pisaną w dniu 25, na którą tak z powodu wspólnych uczuć iako chlubnego powołania w niey wyrażonego nie zwłoczę odpowiedzi.

Tak iest: po 55ciu miesięczney przerwie otwarte są nam szranki usługi publiczney, ~~w których~~ na samym wstępie postrzegamy Monarchę bez maski wyzywaiącego do walki w którey Mu ani zwyciężyć ani bydź zwyciężonym nie wolno. Widzimy z boleścią zawód którego ani Monarcha, ani Obiedwie Izby z chlubą iuż nie są w stanie przebieżyć, gdy gwałtu własne swoie zobowiązania się, nie zdeymuiąc ich z reprezentantów. Przeglądam nayśmutnieysze skutki. Przemilczenia surowa i sprawiedliwa potomność wzgardą, i wstydem okryie wspomnieniem; gorliwe zaś reklamacye może są od dawey ustaw dla tego pożądane, azeby gotowy na nie stanności, wziąć ie za powód obalenia własnego dzieła i ciężarem iego przygniotł tych których do silnego wspierania sam zachęcił. Niech będzie wpełni iak chce; mnieią pobudki mnieią stosunki a prawda wiedzie. Są okoliczności w których sama bezskuteczność środków przewidziana, od usiłowań wstrzymywać nie powinna. Źle wychodząc zasady godzę się aby wspomnieć się o Art: dodatkowy do Konstytucyi z d: 13 Lut: r 6tu lecz przewiduię iż względnie czasu i sposobu podania takie same zwyda spory i przeszkody, iak przy wspominaniu się o protokół na Seymie ostatnim. Niewdzięcz że się na samey protestacyi złożoney u laski skończy i z podobnym skutkiem; nie szkodzi to iednak abyśmy owego żądania naszego nie ponowili z odwołaniem się do Art 125. i 140 Stat. Org

wbrew Art 163, 47. 86. Konst i 155 Stat Or: o Ks: K. wydany. Niesie on tak iawny i tak wyraźny cios prawu kardynalnemu że mi się ieszcze nie dało słyszeć od nikogo, nawet od nayrmiey rozumieiącego tego chwieiącego się zdania.

Protokół ~~[illegible]~~ po każdey Sessyi drukiem ogłoszony stanie się dla nas teraz tem ~~więcey~~ potrzebnieyszym, skoro iak mi się zdaie nie odzyskamy odbywania ich publicznie. Powrócę muszę ~~tutay~~ do projektowanego przedstawienia N. P. aby Art: dodatkowy ułożył. — Jeżeliby miało bydź skutecznym powinno bydź podane przed Seymem. — Jak, przez kogo?.. przez Deputacyą tey? Łącznie z Senatem?—Osobno? Król nie przyimie. Łącznie z Senatem należałoby się, lecz czyliż się zdoła ~~do~~ porozumie? — pytanie do rozwiązania w mieysznym porozumieniu? — pytanie do rozwiązania w mieyscu. Osobno? — Król w potwarie — nie dostateczny. Konkluduię więc, en dépit de nos pures et bonnes intentions, że się skończy... na protestacyi a ta musi bydź zrobiona, już nie dla naszego lecz Polaków honoru. ~~tey~~

Nayzacnieyszy Kollego! Opinia moia o Senacie wstrzymuie się: wiesz że to są zabytki naszego wandalizmu i potrzebuie czasowey petetycy to iest ~~[illegible]~~ błyszczący nicości — sed mirabilia fient. Ku temu celowi nie wynayduię sposobów zniesienia się wcześnieyszego, lecz może zbliżaią się ~~[illegible]~~ słów wspólnie będziemy mogli o wszystkich okolicznościach pomówić. Jeżeli ~~[illegible]~~ pozwolisz proponuię móy Dom i w nim ziało ~~[illegible]~~ propozycię go dla tego 10tym Kwietnia na noc, proponuię go dla tego abym ułatwił a razem zbliżył podróż, Małeczewskiemu i Siemieńskiemu, których ufam że ni odmówię, wyieżdzaiąc teraz w Piotrkowskie ~~[illegible]~~ Godnego Brata Twoiego i Komorowskiego zaproszę osobnymi wzywał listami, bo wiem nie będę że mam pomiędzy sobą częste kommunikacye, a oni uwolnią mnie razem od ceremonii przy którey musiałbym podobno cały list ten powtarzać. Przychodzi mi tutay westchnąć nad nieszczęściem, czyli też nad podeyrzliwością moią że nikogo z woli mnie bliższych zapraszać nie śmiem już, opuszczę Walewskiego, bo ~~się bom~~ dzieli z Tobą

dla tego raz im sam donieść o dniu wyznaczonym.

nayzacnieyszy Kollegi obawę diwulgacyi. Dla tego
sądzę że potrzeba nadać przeciwko nadsyłanemu Ziarnowi
barwiąc go imieninami Wincentego ~~[illegible]~~
~~którego także zaczynam jednego znaczenia~~ miał po-
~~dróbnić nawet i Łomni najszych~~ — który
Biernacki spodziewany podług mnie znasz
za niewiernego Mickiewicz ~~gdyby dopełnił~~
~~naszej Kompanii~~ niech także każdy przez ciebie
wezwany, a gdy T. Murawski jak spodziewam
się dopełni naszej Kompanii będziemy jak powin-
niśmy i jak mogliśmy być razem

Co do petycyi chętnie się podług sił moich przy-
kładać będę, a tem więcey za dobry uważam pomysł
utworzenia ich wcześnieyszego z własnego doświa-
czenia stałem się nieprzyjacielem Konsketu

Czekam więc przybycia waszego z pewnością
który tylko ~~[illegible]~~ wyczerpane wypadki ~~[illegible]~~
~~mogą~~ pozbawić mnie mogą, zawsze pełen szacunku

Pan i sługa

Nie wątpisz tego Kochany Kollego za obchód Twoiey
rocznicy, ~~ale nieche i publika~~ bo te w liczniejszem
godziłoby się obchodzić zgromadzeniu, ale niech tak
sobie tłomaczy publiczność, Ty zaś nie rób mi
przez to żadnych wyrzutów

Nay.r Laur

66a

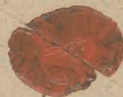
Jaśnie Wielmożnemu Panu
Panu Stanisławowi Kaczkowskiemu
Deputowanemu na Seym K. P.
z okręgu Sieradzko-Szadkowskiego.
JWWMMMMPanu —
w Choynem.

P.
red. p. exp.

Posyłam ci list P. Niemojewskiego
bo sądzę że go zechcesz jeszcze przed
świętami zawiadomić bo
tego żąda. J.K.

Dzięki ku posłaniec goto-
wy na twoy odbiór żeby
nowyt w czwartek nano-
zkanoże w Przystani
to go zapewne jeszcze
zastanie





Przysłan. 27. Marca. 1825.

Masz racyą, szanowny, zacny Kollego!
„mijaią pobudki, mijaią stosunki, a prawda
„wiekuie. Są obowiązki, w których sama bez-
„skuteczność przewidziana środków, od usiłowań
„wstrzymywać nie powinna." Amans Patri-
am, tentat etiam, quae sperare non audet.
Fais, que dois, advienne que pourra. —
Moia myśl, iest taka: ieden z nas, powinien
na pierwszém, po otwarciu Seymu, posiedzeniu
Izby poselskiey, choćby pod wpływem artyku-
ła dodatkowego, semotis arbitris, zrobić mowę
i tę na piśmie u laski złożyć: aby przez Izbę
uczynione było naypokornieysze przełożenie
N. Panu o cofnięcie artykułu dodatkowego.
Przewidzieć się daie, że Marszałek tey mowy
nie przyymie, składaiąc się Statutem Orga-
nicznym o reprezentacyi, który takich mo-
cy nie przepisuie, lecz naygorliwsi człon-
kowie Izby, powinni nalegać usilnie o to,
broniąc się, że to iest przypadek nieprzewidzia-
ny, iako nieprzewidzianym iest przypadkiem,
aby Król dekretem swoim, i to niekontra-
sygnowanym, zmieniał Konstytucyą. We
wszystkich Narodach Konstytucyynych, iest
mnóstwo obserwancyy parlamentowych, nie
przewidzianych i nieprzepisanych regula-
minami; że tutay wspomnę tylko, amendowa-
nie proiektów do praw, i przyymowanie osta-
teczne takich poprawek w obudwóch Izbach
Francuzkich, chociaż Konstytucya Francuzka
bynaymniey tego nie autoryzuie. Niekon-

stytucya, nie regulamin, c'est la force des choses, która przymusiła Króla, Ministrów, i Prezesów Izb francuzkich do cierpienia tego zwyczaiu; bo prawa ludu są przed wszystkiemi prawami, et ce qui ne se fait pas par la Constitution, se fait necessairement malgré la Constitution. Tym gorzey, że mowy takie nie są wyraźnie Posłom dozwolone, więc są domyślnie. Nakoniec: czego prawo nie zabrania, tego pozwala. W nayg[orszym] przypadku, żądać będziemy, aby Izba głosowała: czy przyymuie mowę, lub nie. Po tem nastąpi złożenie proiektu do przedstawienia questioni, przez czyniącego mowę. Jeżeli Izba mowy nie przyymie, lub przyięcia nie zgodzi się na proiekt do przedstawienia /: który w tem zdaneniu, możnaby ieszcze odesłać do Kommissyy seymowych, dla zredygowania go według woli Izby :/, w ten czas przełożenie, okryte, tylko podpisami tych Posłów i Deputowanych, którzy będą za niem, może bydź oddane Królowi przez deputacyą z pomiędzy sygnataryuszów i od nich wybraną, a gdyby wątpliwość była o iey przyięciu, na ręce Ministra Sekretarza Stanu. Jeżeli przedstawienie nie weźmie skutku, nastąpi protestacya, którą drukować iest, mojem zdaniem, zdolnie publicznie u laski, aby zapewnić następuiącym Seymom sposobność rewindykowania praw swoich, nadwerężyć do reszty moc i wagę dekretów i artykułów dodatkowego, i ocalić honor narodu, ile okoliczności i przemoc dozwoliły. — Nie wiem, i nie śmiem zgadywać, iak sobie postąpi Senat, który zgroma

68

dla się niebezpieczne, siedem dni przed Izbą powszechną, który przecie powinienby wziąć inicyatywę w tey mierze. In durissimum eventum, Protestacyę mogą razem z nami podpisać ci Senatorowie którzy będą chcieli być wierni swemu powołaniu. Naykrotniej r. 1764. Protestacyę, którą podał Poseł Mokronowski, przeciw obieraniu Izby wszystkiemu mucharowskiem, podpisało 22. Senatorów i 45. Posłów — Lecz nasze racye, raz jeszcze i tysiąc razy, kochany Kolego, że to wszystko naylepiey ustnie dyskutować; idzie o to nayborzey, abyśmy przyszli do przedstawienia i protestacyi, w których wypracowali i mieli gotowy. Summarum rerum semper penes pauco initia. Dla tego chętnie ziadę do twojego domu 10. Kwiet. c. lecz gdyby to można odłożyć do 17. kwiet. to iesto tydzień ieden, bardzoby mi się wygodziło. Gdyż naprzód, niepotrzebowałbym się tak bardzo ze świąt śpieszyć, po wtóre, możnaby iuż wygotować do wspólney narady, i niektóre zaprojektowane pretensye. Jeśli więc możesz, mój Łaskawy Kalkowski odmienić dzień ziazdu, albo raczey odwlec, raczysz o tem niezwłocznie mi, jeśli się ma przy 10. kwiet. nia zostać, abym miał czas uprzedzić mego brata, Kosmowskiego i Biernackiego.

Przewiduię, przeczuwam i ia, zacny Kolego wszystkie nieszczęścia, iakie, wyszilenące mogą; lecz te nie mogą trafić samey rzeczy, tylko osoby, a osoby poświęcić się powinny —

Trafnym iest twóy domysł, że może tylko tego czekaią, aby zniszczyć do reszty Konstytucyą. Niechże i tak będzie, liceat certos habuisse dolores. Konstytucye nie stwarzaią praw Ludu, ale ie tylko zapewniaią. Te prawa są odwieczne, niezbyte, niezamienne, wieczyste. Nikt ich nie może nadać, nikt ich nie może odebrać – Lecz powie kto może, że Publiczność, qui n'est pas a la hauteur tych pomysłów, obwiniać nas będzie. Szanuię zdanie Publiczności, szanuię opinią publiczną; sed mea mihi conscientia pluris est, quam omnium sermo, i gotów zawsze iestem powiedzieć moim spółczesnym: a vobis ego judicium venientis ad aevi provoco; sit judex posteritas melior! – Potrzeba Ludowi służyć z godnością, i nieubiegać się zawsze za iego pochlebstwami, i za tą popularnością chwilową; o co nas, tak niesprawiedliwie N. P. posądza – Lecz dosyć; pewny iestem, że zrozumieią się nasze dusze – Przebacz, że zatrzymałem kilka godzin, twoiego posłańca, spodziewałem się bowiem wiadomości o moim bracie, abym ci mógł ią kommunikować. Posłaniec iego nieprzybył iak dotąd. Donosi mój brat: że na S. Józef, Senatorowie fetowali Zaiączka w Ostrowie. Cywinkowski pan, Starosta na ostrołęckie podłości, wniosł toasty, których Stopnia służalstwa, nieznalazłby na nayostatniejszym buszu, nikczemności i głupstwa, „ze użyię iego własnego stylu. Jeżeli wszyscy Senatorowie w Warszawie obecni, do tego bankietu należeli, piękny przedstawiali Sejmu Zacnego i łaskawego na mnie Teodora Morawskiego, raz pozdrowić odemnie – Twóy szacowny szczery

Wink. Niemojowski

1825 69

Raczyliście powołać mnie do nowych usług. Zaszczyt
którym mnie obdarzacie milszym mi iest nad
podobny iakibym w innym pozyskał mógł powiecie
gdyż drogą napełnia mnie otuchą że bliższi postrze
gacze siedmnasto letnich urzędowań wybor
czych, nie uyrzeliście w postępowaniu moiem
nic, coby mi waszego ubliżyło zaufania.

§ Powołujecie mnie do zaięcia osieroconego
mieysca, przez zawczesny zgon, czcigodnego
Walewskiego. Gdyby się pomiędzy Wami znay
dował, nieomieszkałby zapewne zdać sprawę
z swego urzędowania. Kiedy niestety! żal nam
go ~~tylko~~ wyobraża w tem mieysce ~~...~~, wzywam obowiązele
zastępienia go w tey potrzebie; co tem łatwiey
mi przychodzi, że świadek sprawienia się iego
na dwóch Seymach, stale dzieliłem iego zdan
nia i miłości kraju. Mówiąc o nim, mówić
będę razem i o sobie gdyż wszędzie iednoczyła
nas pamięć ~~reprezentowania~~ się Powiat Sieradzki. reprezentowaliśmy.

Seym roku dwudziestego, otworzył obszerne
pole oppozycyi, przez samą naturę wprowadzo
nych proiektów. Te które odrzucone zostały
mieszcząc ~~zawierały~~ w sobie grzechy przeciwko Ustawie
Konstytucyjney, nie mogły ~~przeyść~~ zyskiwać

zas

3

za sobą głosow tych reprezentantów, ktorzy zna
ią że przez nią istnią i że w niey system zacho
wania leży iedynie szczęście narodu i pomyśl-
ność kraiu ‡ Przywiązanie nayqorliwsze do Usta
wy było lecz znamionuiącą czym ten pamiąt[kowy]
nyi iakoż wspaniałomyślny iey Dawca, mogł
czytać w Sercach iey pełnych ~~czy~~ ową miłości i ~~...~~ uszanowania
iakie sobie ~~na potrzeby~~ w nasz ugruntował Oyca. ~~Lecz~~ ‡
~~niebędąc iakich~~ Obywateli ~~reprezentować samy~~
~~zastawić~~, ubiegaliśmy się w okazywaniu że
Polacy wiernie i z zapałem kochaią Kro
la dla praw, i prawa dla Krola ‡‡ Nieugięte
obstawanie przy zasadach ma znamię pewney
surowości, bydz może że ią w oczach naywyż-
szego Monarchy chciano powlec kolorem
burzliwości, ~~nie~~ przestanie ~~to~~ iednak bydz
prawdą że nayqorliwsi opponenci, byli
i będą nay wiernieyszymi i nayszczerli-
szymi Jego poddanymi.

Seymu roku dwudziestego piątego, pod mniey
swobodnemi rozpoczął się wróżbami. Zdało się
potrzeba naczelnym władzom kraiowym, wpły
wać na wybory, iakoż weszło do Izby poselskiey
niemało urzędników cywilnych, i religiynych.
W rządach reprezentacyinych, istnie z koniecz

‡ tem wspólny w całey Polski natchnieniem.
‡‡ uczuciem

nością wzaiemne ciążenie władz prawodawczey i wykonawczey; trwa walka nieustanna która iedynie neutralność panuiącego miarkować musi. gdyż zwykle iedna pragnie wkraczać w obręb działalności drugiey. ~~W tem położeniu~~ Tam Urzędnik znayduie się w nader drażliwem położeniu bo iednemu lub drugiemu obowiązkowi uchybić musi.

Smutnieyszem było zamknięcie Izby dla Arbitrów Dekretem Nr 1. nakazane bo reprezentanci pozbawieni zostali świadków swego postępowania, tey iedyney nagrody iaka się im w opinii publiczney należy a naród utracił pole oznaymiania się z ~~Rządem~~ porządnie konstytucyino reprezentacyinemi, wczesnego iednoczenia się z celami i potrzebami Rządu nareszcie pole poznawania harakterów, tak potrzebnego obok ~~[illegible]~~ naszych instytucyi. Kiedy będąc ~~świadkiem~~ iuż na kilku ~~sei~~ Seymach przypomnę sobie, iak wiele przykładały się uwagi arbitrów nad proiektami i dyskussyiami, (do przystowania zdań nie mogę nie uwierzyć, że zamknięcie Izby iest równie dla Kraiu iako Rządu szkodliwem.

Nie będę zastanawiał się nad niebezpieczeństwem wiszącem nad ludźmi, którzy utrudzeni pozorną tayemnością Seymowania, tuszą sobie

bezkarność swoich ułomności. bo tacy oplamiwa-
szy zaięte przez siebie mieysca nagodni się wspo-
mnienia naszego. Podobni oni są do kretów
ślepych ~~myślących~~ rozumieiących że ich ryiowisk nikt nie
widzi.

Ani zeszłego Walewskiego, ani mnie, nie
raczycie, nie możecie zaliczyi Szanowni Oby-
watele do tych którzyby nie żałowali jawności
Obrad. Nie mieliśmy świadków z pośród Was
miłego, nie zaświadczył nas Dyaryusz, samo
tylko summienie i honor wszędzie nam to-
warzyszył, przy mnie nieplonną może nadzie-
ią że na grobie Walewskiego zakwitnie ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ bluszcz obywatelski, a ia w ser-
cach waszych zaymę wczaśie mieysce

Jakie Uchwały ~~[illegible]~~ otrzymały Sankcyę
na Seymie ostatnim wiadomo Wam Szanowni
Obywatele! jedne z nich przez skutki ocenić się
dadzą, drugie dłuższego oczekiwania do świad-
czenia i Sądu Waszego.

Czem ~~[illegible]~~ zaymować się będą Obrady do
których mi należeć pozwalacie, spoczywa dotąd
w toni przyszłości. Lecz cokolwiek oddane
zostanie pod rozwagę i decyzyą Izby, iaki-
kolwiek zorządzie się iey skład, i urządzenie

iednostaynie trzymai się będę raz obraney drogi, Wszędzie ugruntowane zamiłowaniu praw, nieugięte żadnym wpływom zdanie, miłość kraju i ~~honor~~ zaszczyt reprezentowania cału zacnych współziomków, staną się nieodstępnemi przewodnikami moiemi.

Sieradz 1. Maia 1825 r.

J.W. Deputowany na Seym Warszawski z Okręgu Sieradzkiego!

Wiele Miast będąc obarczonemi nadzwyczaynemi ciężarami, odbieraniem Possessyi od wieków posiadanych, rozbieraniem gwałtownym Domów i budynków, mianowicie Miasto Sieradz niesie prozbę do JW. Deputowanego, aby raczył przedstawić na Seymie uwagi następuiące:

1. w r. 1824. zagrożono odebraniem Propinacyi, Miastu z mocy dawnych przywileiów, prawnie ciey do 10. Grudnia r. 1789. i hypotek, służącey; przedstawiło Miasto to zagrożenie, z mocy którego odebranie Propinacyi zawieszone zostało do lat 3.– Wypada teraz ponowić tę Petycyą, aby Miasto na zawsze przy Propinacyi od wieków na possessyi uzyskaney, stanowiące się, utrzymanym było, dla obiaśnienia Załączaią się kopie przedstawienia Miasta Sieradza d.d. 13. Września 1824 r. i Reskryptu Kommissyi Rządowey Skarbu d.d. 16. Września 1824.

A

B

C

2. Kwaterunek w Miastach iest ciężkim, bo nieszczęsny, któż ma mieć ochotę budować, budynku wznoszą zniszczone czyli Domu bez nagrody żadney? Postanowienie Króla Jmci Pruskiego 12 Lutego r. 1797 wydane, iest podymne

D

ne

na ten cel przeznaczyte iedynie, aby nim kwa
tery każdego Oficera, i każdego żołnie
rza, płacone były – Po puł podymne
do Skarbu Publicznego dotąd wpływa,
a kwatery nie są płacone.

3. Konsensowe od trunków przeznaczone
iest, i na budowanie domów prywat
nych w Miastach – Po w Sieradzu od
zaprowadzenia konsensowego dotąd wy
nosi przeszło złp. 30,000 z tego dopiero
pierwszy raz d. 8. Marca r. b. iednemu
mieszczaninowi złp. 600. w dniu 12. Kwiet
nia 500. i złp. 400. darmo i to z obowiąz
kiem płacenia prowizyi po 5. od 100.
od 1. Stycznia 1825. i oddania w przecią
gu 6. lat udzielono. Jeżeli nie wzięto
Pieniędzy, a iuż prowizya?

4. Sądy Grodzkie są naypotrzebniejsze, dla
tego: że będą miały moc finalnego
Sądzenia Obwinionych, i na mieyscu. Ta
kie Sądy powinny bydź i w Sieradzu
/: § 149. Konstytucyi :/

5. Wyraźne są przepisy w Organizacyi
władz Administracyjnych, że żadne pobo
ry i Składki nie mogą bydź nakłada
ne, ani pobierane, nad Prawem
ustanowione, przeciwnie się dzieje, Kom
missya Woiewódzka nakłada Składki
na kamienice pod stayne Woyskowe,
na sprawienie Latarni Rewerberowych
ich utrzymywanie, Serwisowe i na tych
na co kwaterunek cięży, zabieraią dowa
ła stayne prywatne, chociaż są stayne

Woyskowe

Wszystkowie

Po gorliwości JWW Panów Dla dobra publicznego, spodziewają się Mieszkańcy Miasta Sieradza, że JW Pan, iako Reprezentant Miast Sieradzkich, rzeczy potrzebne wnioski, tu tylko napomknione, dokładnie przełożysz i wyjaśnisz gdzie będzie należało.

Z czym z szczególnym uszanowaniem

Gmina Miasta Obwodowego Sieradza

Specht Piotrkoński
Bocz
Grabowski
Graff

Do
JW Kurkowskiego
Deputowanego z Miast Sieradzkich
iako Reprezentanta na Seym Warszawski

74

Marszałek Izby Poselskiey.

Zawiadomiony będąc przez JW. Wężyckiego Radcę Stanu, Zastępcę Ministra Sprawiedliwości, iż Kommissye Seymowe obu Izb do Praw Cywilnych i Kryminalnych wybrane, maią się dnia dzisieyszego wspólnie z członkami Rady Stanu zatrudniać rozstrząsaniem proiektu do Kodexu Cywilnego, ma honor wezwać J.W. Stanisława Kaczkowskiego Deputowanego z Okręgu Sieradzkiego, Kommissarza Izby Poselskiey do praw Cywilnych i Kryminalnych aby się raczył dnia dzisieyszego o godzinie 10 z rana w Sali posiedzeń Rady Stanu w Pałacu X. Namiestnika Królewskiego, na temże posiedzeniu znaydować.

w Warszawie d. 11 Maia 1825 roku.

Ruzille

Do J.W. Stanisława Kaczkowskiego Deputowanego z Okręgu Sieradzkiego. Kommissarza Izby Pos: do Praw Cyw: i Krymin:

75

Nº 3. Do

J.W. Stanisł: Karzkowskiego.
Deputowanego z Okręgu Sie:
radzkiego, Komisarza Izby
Poselskiey do spraw Cywilnych
i Kryminalnych.

Nilica 5. Czerwca 1788 R.

Mowa p/o projektowi o przywileiach i hypotekach z 7 Czerwca 1825

76

Prześwietna Izbo Poselska!

Byłem przeciwko projektowi, kiedy kommissyioni pod roztrząsanie był oddany; winienem przeto iestem usprawiedliwić moie zdanie. — Nie wchodząc w szczegółowy rozbiór, rozumiałem że Art: 5. i ustęp 1 i 2. Art 7 chociaż iest z kodexu francuzkiego wzięty, nie iest stosowny dla nas; że przykomponowany Art 24 iest nader niemniey fiskalnością odznaczaiący się.

Wszelki przywiley, znam być prawem wyraźnie oznaczonem, żadnemu ściśnieniu ani rozszerzeniu nie podlegaiącym. Sam kodex francuzki taką kładzie iego definicyią „Przywiley iest prawo które daie iakość wierzycielowi” — Jakość (qualité) nie byłoby iakością gdyby nie była determinowaną. We Francyi art: ten mógł mieć mieysce w kodexie, gdyż obok niego istniał i istnie budżet i prawo skarbowe z wszelką ścisłością. Lecz u nas, gdzie Kommissyie Rządowe, tworzą przepisami swoie Rządu w Rzą-dzie

a. nakazuią ściągać zaległości dla Żydów i li- werantów nie proszonych i nieugodzonych, wbrew dekretowi N. Pana w Troyes wy- danemu; iak to w Województwie Kaliskiem miało mieysce

b. odgrzebuią zaległości, i z pogardą prawa uchwalą które kodex w Artykułach 2277 i 2227 pięcioletniemu przedawnieniu poddaie.

U nas.

c. gdzie prawo stemplowe, ustawicznie tłumaczone nie nie słychane rozciąga kary na uchybienia a domy nawet nie są dostatecznem schronieniem przed poszukiwaniem ~~skarbowem~~ wspot korzyścia zachęconych. Gdzie iuż tak daleko rozwinięto prawo stemplowe, że listy ~~nie~~ ledwie dla bez- pieczeństwa, na papierze stemplowym, i to z uwagą na iakim, pisać należałoby.

d. Gdzie Kancellarie po Powiatach obdarzaią Woytów to ostatnie ogniwo administracyi!! paletami karnemi.

U nas, takie artykuły miałyby zaiąć mieysce w Księdze praw?

Chętnie płacą Polacy, bo iuż ubóstwo może ich zaświadczyć lecz żaden naród nie może nie sarkać na dowolność fiskalną Ministerium, siłą popieraną:

Źle wspominaią dzieła Petroniusza; sam nawet Cesarz Walens którego był ministrem, nie miał dla niego wdzięczności że szperał w rejestrach skarbowych aż do Waleryana, aby ściągnąć podatki zaległe!! Czegóż mogą się spodziewać nasi Petroniuszowie, kiedy Król, szczęścia i pomyślności tylko Krajowi pragnie? — Przyidzie czas, w którym Dobroczyńca Polaków, będzie mógł rozróżnić tych, którzy pragnęli zachowania Kraju, od tych co go tylko ciemiężyć i niszczyć usiłowali.. —

Obo kray z ni szczył.

U nas podatki maią ~~hypotekę~~ na sercach Obywateli. wszak miał tego dowód JW. Xiążę Minister Skarbu, gdy antycypowania iedney raty 24go grosza zażądał; lecz nie masz tam mieysca dla arbitralnych nakładów.

Proiekt dzisiayszy, może bydź doskonały, lecz kray do niego, nie iest ieszcze przez Ministerium usposobiony. Bodayby więc spoczął do czasu, w którym w Księdze trzeciey nowego prawa, koley przyidzie na niego, a tym czasem będziemy się cieszyć, że Władze wykonawcze, nie maią przecież w prawie artykułów, którymiby arbitralności swoie, upoważniać mogły.

Prześwietna Izbo Poselska

Byłem przeciwko projektowi kiedy Kommissyi
pod rozstrząsanie był oddany, winien przeto
ustnie usprawiedliwić moie zdanie. Nie
wchodząc w szczegółowy rozbiór, wzmiankuię
że 1. ustęp Art 7. chociaż iest z Kodexu fran-
cuzkiego wzięty nie iest stosowny dla nas,
niemniey źle przykomponowany Art 24.
iest nadto fiskalnością odznaczaiący się.

Wszelki przywiley znam bydź prawem
wyraźnem, oznaczonem, żadnemu zmniey-
szeniu ~~ani~~ rozszerzeniu nie podlegaiącym. Temu
Kodex francuzki, definiuie go, Przywiley iest
prawo, które daie iakość wierzycielowi;

Jakość (qualité) nie byłaby iakością, gdyby nie był determinowany.

Jakoż mógł mieć ten Art. mieysce w Kodexie
obok którego istniał i istnie budżet i prawo
skarbowe we Francyi. Lecz u nas gdzie
Kommissye Rządowe tworzą ~~[illegible]~~,
~~a nawet~~ ~~[illegible]~~ swoiemu Rząd w Rządzie, ~~a nawet~~
~~przeciwiać się [illegible] N. Pana~~ nakazuią
ściągać zaległości ~~[illegible]~~ dla Żydów i
~~[illegible]~~ Liwerantów ~~należytości za~~
(niesprawnych i niegodzonych) iakto w Wo-
iewództwie moiem miało mieysce
~~[illegible]~~ Dekretami N. Pana ~~[illegible]~~

przepisami ~~Dekretami~~

~~[illegible]~~ wydanemi. Odgrzebuiąc zaległości
~~[illegible]~~, ~~[illegible]~~ Kodex w Art 2277 i 2227.
pięcioletniemu przedawnieniu poddaie, ||F
U nas gdzie prawo Stemplowe ustawicz-
nie ~~[illegible]~~ wprowadza lichwy nie
słychane, gdzie dla dowolności Kontroll
ściśle, gdzie nawet nie są dostatecznem schronie-
niem przed poszukiwaniem uchybień
stemplowych, gdzie iuż tak daleko roz-
winięte prawo stemplowe że listy niele-
dnie dla bezpieczeństwa na papierze stem-
plowym pisać należałoby ||F. U nas także
Art miałby zaiąć mieysce w Księdze praw?
Skutz.

||F ku pogardzie prawa exekucyi poddaią.

||F gdzie Kancellarye Gminne do ostatniey nędzy z obdzieraią Woytów paletami
karnemi. — Gdzie Komm. Woi. iak świeżo rozpisuie sztafety
na transporta winowaycow

Chętnie płacą Polacy, bo ich skarbstwo może bydź świadectwem, lecz żaden naród nie może nie swarkać na dowolność fiskalną Ministrowie, tak zapisywaną. Źle wspominaią dzieie Petersburga, sam nawet Cesarz Walens którego był Ministrem nie miał dla niego wdzięczności, że spierał w regestrach skarbowych aż do Waleryana aby sięgnąć po dathi zaległe. Czegoż mogą się spodziewać nasi Petersburgowie kiedy Król szczęścia i pomyślności tylko krajowey pragnie. Przyidzie czas, w którym, Dobroczyńca Polaków będzie mogł rozróżnić tych którzy pragnęli zasłużenia kraju od tych co tylko niszczyć go usiłowali

U nas podatki, maią przywileiy na naszych Sercach, obywatel miał tego dowód JO Xiąże Minister Skarbu gdy antycypacyą ostatniey raty iedney ofiary żądał, lecz niemasz tam mieysca, dla arbitralnych nakładów.

Proiekt dzisiayszy może bydź dobrany, lecz kray do niego nie iest usposobiony ieszcze, bodayby więc spoczął do czasu, w którym w Księdze trzeciey nowego prawa koley na niego przyidzie, a tym czasem będziemy się cieszyć że Władza wykonawcza nie maią przecież w prawie Artykułów którymi by arbitralności swoi upoważniać mogli

98

Marszałek Izby Poselskiey.

Odebrawszy zawiadomienie że Kommissye Izby poselskiey łącznie z Radą Stanu roztrząsaniem proiektu do prawa przechodniego trudniące się, prace swe zakończyły, ma zaszczyt wezwać JW. Małachowskiego Deputowanego z okręgu Sieradzkiego, ażeby na jutrzeyszem posiedzeniu o godzinie 10 zrana znaydować się raczył, gdzie pod rozwagę Izby proiekt wspomniony wniesiony zostanie.

w Warszawie d. 18. Czerwca 1825.

Kurzle

Do.
Jaśnie Wielmożnego
Kaczkowskiego
Deputowanego Deputt Sieradzkiey
S. Jerska 1768.

Sądownictwo Cywilne

Skoro pomimo uwag na przeszłym ~~Seymie~~ zrobionych
Kommissyia Rządowa Sprawiedliwości, w niczem nie
odpowiedziała żądaniom Izby, iak wiele i wielkich
przedmiotach osądzono Spraw, ile w tychże sprawach
zapadło wyroków przygotowawczych, przedstanowi-
czych, a ile stanowczych, widzi się Kommissyia obo
wiązaną przedstawić ~~[illegible] Izbie [illegible]~~
aby wyszczególnienie Spraw w sposób dopiero rze
czony następowało, a to równie dla ~~[illegible]~~ użycia środków
potrzebnych dla poprawienia toku spraw, lub
wad w Sądach katolickich ~~[illegible]~~ dla powzięcia dokładnej
wiadomości o skutkach praw istniących i stano
wionych.

Wydziały Sporne Sądów pokoju, Trybunały Cywilne
pierwszych Instancyi, Trybunał Handlowy w Warsza
wie i Sąd Appellacyjny nie maią iak raport
świadczy żadnych zaległości, przestraszaiącym atoli
widokiem dla Stron że Sąd Naywyższey Instan
cyi ma 721 Spraw zaległych po roku 1823
co w miarę dotychczasowego działania iego na lat
dwa doczynienia zabezpiecza, chociażby z roku
1824 nic spraw nie zaległo i chociażby w latach bieżą
cych żadna ~~sprawa~~ do tegoż Sądu nie weszła.
Z iakich to wynika powodów osądzić trudno, gdyż
Kommissyia Rządowa Sprawiedliwości, dostateczn
ego nie położyła obiaśnienia.

Spraw Konkursowych i Likwidacyinych zaległych
podaie raport tylko 34. do roku 1823, spodzie
wać zatem należy, że ta reszta spraw iuż przez
półtora roku ukończona być musi, przez co
Wydział dodany do Trybunału Mazowieckiego
stanie się niepotrzebnym.

Sądownictwo ~~Sporne Sądów Pokoiu~~ Kryminalne, Policyj
ne i Policyino poprawcze

Z boleścią postrzega Kommissyia w raporcie ~~[illegible]~~
~~missyi Rządowey Sprawiedliwości~~ że sprawy Policyine
i Policyino poprawcze, i Kryminalne corocznie
wzrastaią. Nie może ~~tego~~ temu inney ~~[illegible]~~ przyczyny
przypisać

dla czego nawet Komm: Rząd: Spraw powiększenie
Etatu o złł 231500 wyiednać była znaglona.

iak zbytecznie surowość drugiey a szczególniey trzeciey części Kodexu prawa karzącego, codziennie mnożące się przepełnienie, podniesienie taryffy celney, i nie trafnego doboru znaczney części Sędziów, któremu dopełnienie Art 149 Konstytucyi przysłuchującey zapobiegłoby. Ustanowienie Sądów Konstytucyinych pociągnie za sobą i nowe Kodexa niedzownie zmianę procedur Cywilney i Kryminalney, a obok ostatniey Zaprowadzenie Instytucyi Sądów przysięgłych o które na przeszłym Seymie dopraszała się Izba Poselska i dzisiay iuż iszcze doprasza.

Niedostaie także Krajowi Sądu Seymowego Art 152 Konstytucyi zaręczonego, lecz spodziewać się Izba Poselska ma prawa, że N. P. troskliwy o dobro Kraju swego na przyszły Seym stosowny proiekt Izbom poić rozkaże.

Administracyia depozytów

Nie nużno ~~[illegible]~~ ublizyię Kommissyi Rządowey Sprawiedliwości, że starannie zaięła się wyiaśnieniem mass depozytalnych, postrzegać iednakowoż dać się ~~[illegible]~~ żywiolne ~~[illegible]~~ dla niezaspokoionych interessentów, gdy własność swoią maią mieć na kapitałach ~~[illegible]~~ zabezpieczona, które ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ części ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ niewypłaceniu podlegać mogą. Ten kwik Rządu zdaie się być w sprzeczności, z opieką iaką nad podobnemi własnościami utrzymywać iest obowiązany.

Miło iest Kommissyi ~~[illegible]~~ widzieć że rachunki Sądów ~~to~~ w porządek wprowadzone zostały, nie mniey że działania Kommissyi Hypotecznych z kolei bez przerwy i zwłoki, odbywaią czynności swoie, a tem miley, że to gorliwości Kommissyi Rządowey Sprawiedliwości przypisać może. Przekonała się zapewne Izba Poselska sama że sprawy w Trybunałach Cywilnych od lat dwóch z należytym idą pospiechem. Życzyćby tylko należało aby Sądownictwa Cywilne i Kryminalne od szkodliwego wpływu różnych Władz wyższych niepodległe Konstytucyina zasłonione być mogły, i aby wola tychże Władz formy nie była gwałciłosna. Miała albowiem Kommissyia sposobność przekonania się że równie pierwsze iak drugie spotkało członków Swoich P. P. Izby Poselskiey! W sprawie Posłów Maryanowi Prokuratoryi p. p. Zdrzewskiemu Unieważniono dowolnie Podsędkowi połockiemu.

na żądanie Strzeleckiego Radcy Prokuratoryi,
a w sprawie p. Niemojowskiemu Posłowi Wie
luńskiemu pominąć kazano zupełnie Sąd
Policyi Prostey. Wszystkie te czynności sprzeciwiają
się Ustawie Konstytucyiney a mianowicie Art.
~~19. 20. 21. 22~~ 138. i 139. co do niepodległości
Sądownictwa, a art. 21. i 23 co do ciągu właściwo
ści. Nie za mnieysze ubliżenie Ustawie Konstytucyiney
widzi Kommissyia że wszystkie prawie Wydziały Rzą
dowe, przywłaszczaią sobie władzę Sądowniczą a
pomiiaiąc wszelkie przepisy działaią na Osoby i
maiątki, ~~bez odwołania i wypełnienia~~ przez wyroki w własnych
sprawach bez odwołania.

Jakkolwiek Postanowienia Xięcia Namiestnika Królew
skiego z dnia 8 Lipca i 2 Września 1823 roku miały
na celu ochronienia rolnictwa od ~~szkodliwego~~ [illegible]
zniszczenia, uważaią ~~ich~~ ie przecież Kommissyia
za Anti Konstytucyjne ~~podług~~ ~~w brew~~ mocą Art. 163. i 86go
i zasługuiące na pociągnienie ~~Zaskarżenie~~ Ministra Kontra
sygnuiącego, ~~w brew~~ [illegible] do odpowiedzialności
podług Art. 47.

Przyiemnie zapewne iest Izbie Poselskiey widzieć
że ~~Kommissyia~~ Rządowa Sprawiedliwości znacznie
zmnieyszyła ~~[illegible]~~ Wydatki, lecz ~~[illegible]~~ ponowić musi
uwagi przeszłego Seymu iż Urzędnicy Sądowi ~~[illegible]~~
~~są~~ od Urzędników Administracyinych, chociaż w Urzę
dzie niższych nierównie mniey są płatni. Urzędnicy
Sądowi iako więcey kwalifikacyi posiadać obowiązani, za
sługuią na zastosowanie pensyi do przyzwoitego utrzyma
nia się.

Prokuratorya Jeneralna

Nieruchomości narodowe z dwoistego ~~przyczyny~~ względu ~~ściągaią na siebie~~ robią niemiłe wrażenie, raz że zaymuią tak znaczną część ziemi naszey, nie odpowiedaiący Skarbowi przynoszą dochodu, drugi że daty powod Rządowi do zaprowadzenia Magistratury, uciążliwemi dla reszty Kraiu okryłey przywileiami.

~~Działanie~~ Prokuratorya Jeneralna w rachunkach dominu mamy tylko przedstawia w rachunkach 6802134 zł 15 gr w ciągu lat czterech ~~wygranych przez nię~~ wygrała, rachunki iednak przez Kommissyią Rządową przychodow i Skarbu wykazuią że sama iedna piąta część tejże wygraney, to iest 1158638. zpotrzebowała.

Na przeszłym Seymie żaliła się Izba Poselska

1. na Forum ogólne dla Spraw z Prokuratoryą
2. na delacye kilkunasto miesięczne iey pozwolone
3. Na Zwracanie samowolne Spraw do Urzędu Administracyiney.

Gdy te Konstytucyi przeciwne przywileie dotąd uchylone nie zostały, przez co uciążliwości codzienne się mnożą, widzi Kommissya potrzebę ponowienia uwag co

w do 1. że ieżeli Skarbowi ma bydź niedogodnem prowadzenie Spraw po Sądach właściwych, iakże nie ma bydź przykrem dla prywatnych udawanie się do wyższego Trybunału

w do 2giu że iuż zostały przyznany dla ktorych tylko, delacye miały bydź dozwolane, gdy przecież Prokuratorya Jlna prawa tego dotąd używa, same przeto właściwi prywatne bywaią wystawione na wszelkie szkody z przewłoki wypływaiące mogące.

w do 3go Sądy Administracyjne są same w sobie przeciwne Konstytucyi, gdy ieszcze wyrzeczenie Sporow dzieli się ~~[illegible]~~, stają się przeto też Sądy Administracyjne, (zwykle, dopiero po ostatnich Wyrokach Władz Sądowych Konstytucyinych) ustanowią bez jedności na korzyść Prokuratoryi działaiące przez oddanie sporów w ręce ~~Magi~~stratur niemaiących Udziału Sądownictwa, ani nawet stałych i sankcyonowanych przepisów.

Rozumieią więc Kommissyie, że zwrocenie tych działań ~~Władz urzędników~~ Rządowych, Ustawie Konstytucyjney przeciwiących się, i prowadzę prawa cywilnego uwłaczaiących, (na drogę właściwą) samey Kommissyi Rządowey Sprawiedliwości iest powinnością.

Nie przekonywa Raport Rady Stanu iakoby Prokuratorya JWna nie wyszukiwała processów, i nie turbowała własności prywatnych, gdy wyroki Kommissyi hypotecznych świadczyć mogą iak wiele próżnych i niesprawiedliwych wniosków robi Prokuratorya JWna wystawiaiąc iedynie Obywateli na koszta

Jeden głos z powodu że widzą dyskussyą więcey ogólną niż do prawdziwego punktu nakierowaną, wychodziemy od Kodexu fran[cuskiego] który za wzór prawodawstwo poetyczne przywoływany tuż prawo Rodziców ograniczył i potrzebę iego przewidział, bo znał że tam gdzie iest władza muszą być iey granice. Czegoż żądaią ci który dora dzaią usunięcie Art 339. 340 ieżeli nie tego aby dziecko stało się rzeczą Rodziców

Więcey podobno ciąży obowiązków na rodzicach niżeli na dzieciach Oni to wypłacać im powinni wypłacać długi za to że ich do istnienia przyzwali, i do znoszenia tego życia ~~który~~ którym nikt nie gardzi, ale też nikt nie pragnie.

Słyszałem, głos, gdzie są ~~[illegible]~~ przykłady, srogego gnębienia dzieci. Niechciałbym ich tu wyliczać abym nie ~~ob...~~ ~~[illegible]~~ zasmucił tych który rozumieią, że ukrócenie nadużyciów władzy Rodzicielskiey iest nie potrzebne; lecz zaprzysiądz mogę że przechodziłem, przy rozbiorze prawa tego wypadki narachowałem daleko więcey zbrodni rodziców przeciw dzieciom, niżeli dzieci przeciw rodzicom.

Znam dobrze że z tych Członków Izby nay więcey są podkreślone Serca, który czuią ci tkliwości rodzicielskiey, lecz niech maią na pamięci że prawa są dla złych lecz nie dla dobrych.

Niech pamiętaią że kiedy Oyciec całego Narodu poddał Wolą swoią pod ograniczenia czemuż iey Oycowie familii nie mieliby oweyże poddać.

Prześwietna Izbo! Poselska!

Oto proiekt półarkuszowy kilkadziesiąt wierszy zaymuiący ale krwią i nieoszacowanemi łzami pisany. Prawodawca obrażony kreślił go z[illegible]; a Kommissyja Twoia Prześwietna Izbo Poselska, przeniknioną całą ważnością przedmiotu rozbierała go podług zasad wszystkich prawodawców, lecz zarazem podług uczucia, którem polskie serca ~~chlubić się~~ nieskłonne do krwi przelewu, słusznie chlubić się ~~[illegible]~~ mogą.

Zastanowiała się Kommissyja równie nad karą, iaką ~~[illegible]~~ to nowe prawo podpalaczom ma przynieść, iak nad pobudkami do zbrodni, niestety! coraz więcey upowszechniaiącey się. ~~Widzieliśmy~~ Znała [illegible] że ieżeli gdziekolwiek wolno iest powątpiewać, czyli Towarzystwo ma prawo pozbawiać życia iednego z członków swoich, to zapewne, tam gdzie tenże członek stał się nawet pastuchem tylko własności. Wyznać potrzeba że gdy Kommissyja oświadczyła zdanie swoie, aby kara śmierci wymierzona była, gdzie tam tylko podpalacz zrządził ią bezpośrednio, przy wykonaniu zbrodni podpalania ~~[illegible]~~, żadnego nie doznała przeciwieństwa, ~~[illegible]~~ Nie mniey wysłuchane było zdanie Kommissyi gdy żądała aby ilość szkody zrządzoney nie służyła za skalę życia i śmierci. Wszelkie były zmiany przeistaczaiące proiekt swoy, nastąpiły iż powątpiewam.

Co do mnie zataić nie mogę, aby proiekt aczkolwiek niejaką przynosi moderacyę, nie był ieszcze zbyt surowy. Zostawiam to światłey szanownemu rozsądzeniu, czyli zdaniu W.P.S. Izby, czy ochronie kraju od złośliwych pożogów zaostrzenie kar ~~[illegible]~~. Lecz sądzę że

~~Nie~~ surowość kar, ale zapobieganie zbrodniom, ścisłe ich śledzenie, i ~~prawdziwa~~ nieteław aplikacya praw, są środkiem skutecznym. Sędziowie nieugięci, więzienia pewne, oto są przedmioty przed któremi Zbrodniarze drżeć powinni, ale nie przed ~~[illegible]~~ niegodnego dziedzicem, który w złem nauką przemysłu, a sędziego, bywa czasem więzienie gminą zarabiaiąca na swego Pana.

Tak iest, nie prawa nayostrzeysze nie pomogą ieżeli ich wykonanie nie sędzi powierzone

Urzędnikom naywięcey Cnoty i zaufania po
siadaiącym; i płonne będą wszystkie Obywatelskie
a do głosu narzekań na straty mieszać się

będzie bodźce nad nieskutecznością praw.

Lecz nie tu iednak leży przyczyna poża-
rów, są to zabytki stosunków Włościan z
swemi Posiadaczami,*) z których się nigdy przez
siebie sami nie pozbędziemy, ieżeli Rząd nie
raczy nam podać przykładu do Kodexu
Wieyskiego.

Hr

*) są to dawne zarody nienawiści, których osobiście
właściciele nie są w stanie wykorzenić i
czymy

Prześwietna Izbo Poselska!

Kommissyia Twoia, wysłuchawszy na ostatniém posiedze
niu wiele światłych zdań o proiekcie dziś pod rozpozna
nie wracaiącym, uczuła święty obowiązek korzystania z nich.
Jakoż, czyniąc zadosyć głównemu żądaniu, zaniosła dawne
zmiany przed Radę Stanu, i iakie w nowych wyiednała ró-
żnice, takie ostatecznemu wyrokowi Twoiemu, V. S. J. Poseł
z uszanowaniem przynosi.

Jeden z licznieyszych zarzutów przeciw proiektowi
w ogólności, był, że iest zbyt surowym. Jakkolwiek mógł-
by bydź usprawiedliwionym, iakkolwiek ia sam dzieliłem
tę opinią, uważam iednak że surowość nie w samym
proiekcie znayduie się, ale wypływa z Kodexu karzące-
go pod rozwagę nie poddanego, a zawsze obowiązuiące-
go.

Kara śmierci równie Kodexem, iako i proiektem wy-
rzeczona, rozszerzoną wprawdzie została w zmianach,
lecz zdawało się Kommissyi gorszącem prawa takie, któ-
reby zbrodnię maiątkiem okrywać dozwalało, lub własność
drobną od wielkiey własności w zabezpieczeniu, rozróżnia-
ło. Bo iakże bolesnem byłby widok dwóch zbrodniarzy
iednego zostawiaiącego głowę na rusztowaniu, a drugiego
zstępuiącego z tegoż rusztowania, za pomocą pieniędzy.
Zepsucie obyczaiów iest nayopsze kiedy ie krzywią prawa,
bo tam iest złe, gdzie ma bydź lekarstwo. Albo kara śmier
ci, powinna bydź dla wszystkich podpalaczy, albo dla żadne
go. Gdyby nam Kodex karzący był pod rozwagę oddany,
byłbym za tem, aby podpalacz wtenczas tylko śmiercią
był karany, gdyby mu zamiar popełnienia morderstwa
mógł bydź dowiedziony. Odwołałbym się do niezbitey praw
dy, że morderstwo iest gwałtem natury, a podpalenie
gwałtem własności, gwałtem umów towarzyskich, a przeto
nigdy równey karze podlegać mogącym iak pierwszy. Lecz
tutay oddane nam iest kilka tylko artykułów tegoż Kodexu
do decyzyi, które czy będą przyięte, lub nie, zawsze kara
na sprawcę śmierci przez podpalenie, w całey mocy pozo-
stanie.

W artykule drugim proiektu, uważano w Izbie wyraz
zapasy, zbyt rozciągłemu tłumaczeniu podlegaiący. Kommi
ssyia, chcąc nadać prawu więcey wyraźności, a Sędziemu
mniey wątpliwości w przystosowaniu, w mieysce

tegoż

tegoż wyrazu iednego, położyła kilka, iako to: Skład, zchodziel nia wodna lub lędowa, warsztat machinę; w tem rozumieniu iż wyraz Skład obeymowai może to wszystko, czegoby następuiące signifikacyie obiąć nie mogły.

Ozdobną cechą Serc czułych, tę Swiątynie narodową napełniaiących, było obrzydzenie się przeciwko piętnowaniu zbrodniarza, na całe życie od towarzystwa ludzkiego iuż i tak oddalonego. Nie raz wszelako Pr. Izbo! sądzić, aby to uczucie i członkom Kommissyi Twoiey nie było wspólne; lecz niestety! prawo Kodexu Karzącego, iest tem swiadectwem mściwości ludzkiey, aż do zgrozy naieżone. — Odięcie go więc podpalaczom, zdawałoby się nie iako przywileiem dobroczynnym dla zagrożoney zbrodni. — Zostać więc musiało — Dzieliła zawsze Kommissyia, uczucie Izby, gdyż nayusilniey iest przekonaną, że więzienie warowne na całe życie w mieysce kary śmierci Art. 1. pierwiastkowego proiektu położone, iest istotnie tąż samą karą śmierci, a śmiercią wolnieyszą i boleśnieyszą, bo rozciągniętą. Lecz nie mogła chcieć, Kommissyia, zpoufalić ludzi, z tym okropnym widokiem, aby nie upowszechniać pogardy życia, tem samem podnieść iego wartość. Jakoż wszędzie podpalacz ma sobie zostawione własne, gdzie cudzego bezpośrednio zaodebrał. I w tem zachodzi różnica pomiędzy proiektem pierwiastkowym dodatku do Kodexu Karzącego, a iego zmianami.

Piętnowanie, iak się wyżey powiedziało, chociby nie było wspomniane, spłynęłoby na zbrodniarza z mocy kodexu obowiązuiącego; osądziła przeto Kommissyia za rzecz potrzebną wprowadzić go do proiektu, lecz dodadz wyraz Może, i przez to zrobić krok pierwszy do usunięcia w czasie, tego nie użytecznego kar rodzaiu.

Było żądanie w Prześwietney Izbie, na ostatniem posiedzeniu, kilkakrotnie wynurzone, by prawo wymieniło karę osobną na podpalaczy swych własności, towarzystwu ogniowemu lub innym zobowiązanych. Są wprawdzie w Kodexie Karzącym Artykuły 149ty i 150. tey troskliwości odpowiadaiące, i kary dosyć surowe Art. 187. i 188my przepisane, lecz zdawało się Szanowney Radzie Stanu

zi

ści własność wieku, większey potrzebuie opieki. Nowy przeto Art: 3. obostrzenie kar zaleca.

To iest, com miał do powiedzenia o prawie samem. Użycz mi P. S. Izbo cierpliwości względney, gdy mówić pragnę o iego wykonaniu.

Szanowna Rada Stanu, w pierwiastkowym proiekcie umieściła, aby kara w mieyscu, lub blisko mieysca popełnioney zbrodni na podpalaczu wykonaną była. Gdyby nauka czytania i pisania, była ułatwiona, dla wszystkich klass mieszkańców, gdyby istniała wolność druku, i każdy miał sposobność dowiedzenia się o sprawach kraiu, gdyby każdy mógł łatwo przekonywać się, że Sądownictwo karzące iest pilne, a dozór więzień doskonały, forma ta, dla władz uciążliwa, a dla ludzkości drażliwa, byłaby niepotrzebną. Lecz którémi samemi nadzieiami ulepszeń, cieszyć się nam godzi, mniemała Kommissyia, że okazywanie winowaycy w gminie iest potrzebnem, aby dowodzić naocznie, że ~~występek nie~~ zbrodnie nie uchodzą bezkarnie.

Proiekt niniejszy nie niesie żadnych przepisów poszukiwania winowayców. Znayduią się one w procedurze dotąd obowiązuiącey dostateczne. Pragnę iednak, aby Sądom polecona była, szczególnieysza baczność i pośpiech w dochodzeniu, i nie wtenczas dopiero następowała kara, kiedy zbrodnia wyidzie z pamięci, iak to sprawiedliwie uważał, ieden z Członków W. S. Izby. Prawa karzące, powinny mieć skutek zachowawczy; działaią więcey przez postrach który trwa ciągle, niżeli przez kary które miiaią. Dla tego to rozumiem, silniey skutkować może prawo dzisieysze, przez ogłaszanie, niż przez to, że dwóch lub trzech ludzi więcey przez rok zginie. Daleki iednak iestem od pomysłu, ażeby prawo samo było głową Meduzy, na którey widok drętwieliby podpalacze; potrzeba nam iszcze, oprócz wielu zbawiennych środków, na ostatniem posiedzeniu doradzanych, powrócić uszanowanie własności przez ukrócenia nadużyciów, i krzewić cnoty przez ochronę cierpiącey niewinności.

A

86

Prześwietna Izbo Poselska!

Kommissyia Twoia, wysłuchawszy na ostatniem posiedzeniu wiele światłych zdań, o pracy, dziś pod rozpoznanie wracaiącym, uczuła święty obowiązek korzystania z nich. Jakoż czyniąc zadosyć głównemu żądaniu, zaniosła dawne zmiany przed Radę Stanu, i takie w nowych wyjednała różnice, takie ostatecznemu wyrokowi P. S. Izby z uszanowaniem przynosi.

Jeden z licznieyszych zarzutów przeciwko proiektowi w ogulności, był że iest zbyt nie surowym. Jakkolwiek mógłby bydź usprawiedliwionym, iakkolwiek się sam podzielitem tę opinią; uważam przecież że nie w samym proiekcie pod dyskussyię danym znayduie się ona, ale wypływa, ~~ale~~ z Kodexu Karzącego pod rozwagę nie poddanego, a przecież obowiązuiącego.

Kara śmierci równie Kodexem iako i proiektem wyrzeczona ~~[illegible]~~ w zmianach rozszerzona wprawdzie została, ~~lecz~~ zdawało się Kommissyi gorszącem prawo takie któreby zbrodnie świata takiem okrywać dozwalało lub własność drobną od wielkiey własności w iey zabezpieczeniu rozróżniało. Boskie iakże bolesnem byłby ~~[illegible]~~ widok dwóch zbrodniarzy, iednego zostawiaiącego głowę na morderstwa, a drugiego występuiącego z tegoż morderstwa za pomocą ~~[illegible]~~ pieniędzy. Zepsucie obyczaiów iest naygorsze kiedy ie krzewią prawa, bo tam iest złe gdzie ma bydź lekarstwo. Albo kara śmierci powinna bydź dla wszystkich podpalaczy albo dla żadnego. Gdyby nam Kodex Karzący był pod rozwagę oddany, byłbym za tem aby podpalacz stawszy się przyczyną śmierci człowieka był tylko ówczas śmiercią karany, gdyby mu zamiar popełnienia morderstwa mógł bydź dowiedziony.

Odwołałbym się do nie zbitey prawdy, że ~~tyl~~ morderstwo iest gwałtem natury, a podpalenie gwałtem własności, gwałtem umów powszechnych, a przeto nigdy równey lub podobney karze podlegać mogą; ~~ni,~~ jak pierwszy. Lecz tutey oddane nam iest do decyzyi kilka tylko Art. tegoż Kodexu, które czyli będą przyięte lub nie, zawsze kara na sprawcę śmierci, przez podpalenie w całey mocy pozostanie.

W artykule drugim punktu uważano w Izbie wyraz zapasy zbyt rozciągłemu tłumaczeniu podlegaiący. Kommissyia chcąc nadać prawu większą wyrazistość, a Sędziemu, mniey wątpliwości w applikacyi, w mieysce tegoż wyrazu potrzyła kilka, iako to: skład, wodozielnią wodną lub lądową, warsztat, machinę; w tem rozumieniu że wyraz skład, obeymować może to czegoby następuiące signifikacye obiąć nie mogły.

Osobliwą uchą ten czułych, lecz świątynią narodową ~~ttt~~ napełniaiących, było oburzenie się przeciwko piętnowaniu zbrodniarza na całe życie od towarzystwa ludzkiego iuż i tak oddalonego. Nie racz wszelako Prześwietna Izbo, sądzić aby to uczucie i członkom Kommissyi Twoiey nie było wspolne, lecz niestety! Prawo Kodexu karzącego iest tem świadectwem mściwości ludzkiey aż do zgrozy nacechowane, odięcie go więc podpalaczom zdawałoby się niejako przywileiem, dla zagęszczoney zbrodni. Dzieliła zaiste, Kommissyia uczucie Izby, gdy naymnieyszy iest przekonaną, że więzienie, wieczne ~~do śmierci~~ na całe życie iest karą śmierci, a śmierci wolnieyszey i bolesnieyszey bo rozciągnionej. Lecz nie mogła ~~[illegible]~~ chcieć zpoufalać ludzi z tym okropnym widokiem, aby nie upowszechniać pogardy życia i podnieść tem samem iego wartości. Jakoż wszędzie

podpalacz ma ~~[illegible]~~ sobie zostawione
własne, gdzie cudzego bezpośrednio ~~nie~~ dosięgnął, i
w tem zachodzi różnica pomiędzy proje-
ktem pierwiastkowym dodatku do
Kodexu Karzącego a jego zmianami.

Piętnowanie, jak wyżey powiedziałem
choćby ~~gdyby w przedsiębie~~ nie było wspomniane
spłynęłoby na ~~[illegible]~~ zbrodniarza z mocy
prawa obowiązującego; sądziła przeto
Kommissyia za rzecz potrzebną ~~w~~ wpro-
wadzić go do ~~[illegible]~~ i dodać wyraz
może, a zapewne i owszem kiedy pierwszy ~~[illegible]~~ do wygna-
nia z prawa karzącego, tego nieużyj-
tecznego kar rodzaju.

Było żądanie w Prześwietney Izbie
na posiedzeniu ostatniem kilkakrotnie uczy-
nione aby prawo wymieniło ~~[illegible]~~ karę na pod-
palaczy swych własności Towarzystwu
ogniowemu zobowiązanych. Są wprawdzie
w Kodexie Karzącym artykuły 149 i 150.
~~[illegible]~~ troskliwości odpowiadaiące i kary
dwoje surowe Art: 187 i 188 przepisane
lecz zdawało się Szanowney Radzie
Stanu, że własność wielce większey
potrzebuie opieki, nowy przeto Art 3.
obostrzenie kar zaleca.

To iest, com miał do powiedzenia o pra-
wie samem; użyczże mi P. S. Izbo cierpli-
wości względney, gdy mówić pragnę
o iego wykonaniu.

Szanowna Rada Stanu w pierwiast-
kowym projekcie umieściła aby kara
w miejscu lub blisko miejsca popeł-
nioney zbrodni na podpalaczu wymie-
rzoną była. Gdyby nauka czytania i
pisania była udzielona dla wszystkich
klass mieszkańców; gdyby wolność
druku, nie była na zakaz druku za-
mienioną i każdy miał sposobność
dowiedzenia się ~~co dzie~~ o sprawach kra-
iu, ~~forma ta dla władz urzędowo~~
~~byłaby niepotrzebna~~ gdyby ~~[illegible]~~ każdy

mogł łatwo przekonać się że ~~Rząd i ad~~ ~~+~~ Sądownictwo karzące iest pilnieysze, a Dozor więzień doskonalszy, forma ta, dla władz uciążliwa byłaby niepotrzebną. Lecz skoro samemi nadzieiami cieszyć się godzi, mniemała Kommissyia że okazywanie winowaycy w Gminie iest potrzebnem aby dowodzić, ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ naocznie że występek bezkarnie nie uszedł

Proiekt niniejszy nie niesie żadnych przepisów poszlakowania winowaycow ~~[illegible]~~. Znaydują się One dostateczne w procedurze dotąd obowiązuiącey, pragnie ~~[illegible]~~ iednak aby Sądom polecona była szczegolnieysza Uwaga i pospiech w dochodzeniu ~~aby~~ i nie wtenczas dopiero, następowała kara kiedy zbrodnia wyidzie z pamięci, iak to sprawiedliwie uważał, ieden z Członkow Poselskiey Izby. Prawa karne powinny mieć skutek zachowawczy, działaiąc więcey przez ~~[illegible]~~ postrach, który trwa ciągle niżeli przez kary które wymierzają. Dla tego to rozumiemy ~~więcej~~ silniey może ~~[illegible]~~ przez ogłaszanie ~~[illegible]~~ ~~Prawo~~ dzieiaysze skutkować ~~[illegible]~~ ~~przez ogłoszenie~~ ~~Wyrokow~~, niż przez to że dwoch lub trzech ludzi więcey zginie przez ~~ogłoszenie~~ ~~przez~~ nich. Daleki iednak iestem od pomysłu ażeby ~~proiekt niniejszy~~, był głową Meduzy na którey ~~by~~ widok drętwieli by spodziewacze; potrzeba nam // ~~[illegible]~~ iaknaypowrócie uszanowanie własności, przez ukrocenia nadużyciow, // i krzewienia Cnoty przez ochronę cierpiącey niewinności.

// przez wiele zbawiennych srodków na ostatniem posiedzeniu doradzanych

Przymówienie się moie na posiedzeniu Kommissyi z Ogól. Zg. Rady Stanu

We wszystkich dyskussyiach z tego punktu zamiarze stateczenie
wychodzę, że publicznem iest życzeniem nie osłabiać
przez prawa wpływy religiine na moralność krajowey
Ale owszem aby tuż moralność przez ścisłość praw i przy-
musowe ich wykonanie iakie kodex przepisuie nie była
na szwank wystawioną. Ludzie są z natury skłonni do
realiij, nayprędzey temu się poddaią do czego ich wiedzie
przekonanie, można więc z pewnością twierdzić że im
prawodawstwo sięgać zechce sumnienia, tem wolniey a
mniey zatem tem silniey też sumienie pójdzie za przekonaniem
Historyi narodu naszego naymniey podobno splamiły
czyny irreligiyne, ten skutek szczęśliwy, śmiem przy-
pisać przyczynie, że nadużycia władz kościelnych [w kraju naszym]
mniey niż ~~[illegible]~~ inne wywierały swoią potęgę.
Pocóż więc po zbawiennem doświadczeniu, chcemy
otwierać pole kollizyiom. Polacy, chcą czcić, kochać,
i brać za wzór, lecz nie drżyć przed swoim ducho-
wieństwem.

Uwagi moie na Naradach Kommissyi o prawie, względem Aktów Cywilnych [illegible] nowego [illegible] Urzędu [illegible] ustanowione

Na to lekarstwo w samem prawie gdy Strona interesowaney
wyłączonym być może i powinien.

Nie Religia lecz Władza duchowna Katolicka iest Władzą excentryczną
w Kraiu Konstytucyjnym

Iż w Władze duchowne pilnować powinny Szczęśliwości przyszłey
przez to samo nie powinny łączyć się z Władzami Świeckiemi
postanowionemi iedynie do czynności zewnętrznych a zatem
Szczęśliwości doczesney

Prawa takie które nie przez naród są stanowione, nie mogą
nie powinny sumiennie naród obowiązywać, bo te tylko są
prawa sprawanie obowiązuiącemi, które albo z natury wypływa
się albo dobrowolnem przyięciem uświęcone, tak mówiemy twier
dzić w duchu Konstytucyi naszey — Są prawa które przyię
ciem władz, przyięciem nawet całego narodu, uprawnione
być nie mogą.

Antecedentes nie consequentes, stanowią przyczyny do rozwo-
dów, pomiędzy przyczyny poprzedzaiące należy podług
prawa kanonicznego niedotrzymanie czyli zawód w
umowie o posag — iliż do prawa nadaie środkiem
unieważnienia Małżeństwa

Prawa wychowania są prawami pierwotnego Stanu Człowieka
powinny więc zastosowane do dalszego przeznaczenia
~~[illegible]~~ Tak więc powinni być usposobieni iakiemi
formą Rządu ich mieć potrzebuie. Zasada Rządu
Monarchicznego Rządu reprezentacyjnego iest honor
wychowanie więc powinno dążyć do iego utrzymania
podnosząc uczucie Serca

Bendkowska
i Szypion
o winie.

[1825]

p. Posła Kaliskiego.

Petycyia podana lecz nie przyszła do odczytania.

Nayiaśnieyszy Panie!

Wśród obrad upływaiącego Seymu, niewidziała
Izba Poselska członka swoiego Wincentego
Niemojowskiego, ktoremu wiazd do Stolicy
przez władze policyine wzbroniony został
W odezwie ktorą, tenże Poseł Kaliski, zrobił
do ~~Izby~~ Izby, wynurza ~~naygłębszą~~ głęboką boleść swoią,
że przeniknięty nayszczerszą wiernością
dla Waszey Krolewskiey Mości, i miłością ~~dla~~ kraju
~~p~~ odięty mu został sposob, udowodnienia
tych uczuć, i że powodem do tego smutnego
wypadku iest przypisanie mu winy z ktorey
nie mogł dotąd usprawiedliwić się. Izba
Poselska przekonana o nayleszych chęciach
~~Krolewskiey Mości~~ Posła Kaliskiego,
~~Waszey~~
wiedząc, iak srodze cięży mu na Sercu, ~~że~~
niełaska Waszey Krolewskiey Mości, niesie
do podnożka Tronu nayposłusznieyszą
prośbę, aby mu ~~Wincentemu Niemojowskiemu~~
dozwolonem było okazać swą niewinność
i dowieść że równie wiernym i posłusznym
iest, iak cała Izba Poselska poddanym

W Kr. Mci

Prześwietna Izbo Poselska!

Ostatni projekt przychodzi pod Twoie rozpoznanie lecz wszystkie poprzedzaiące przywodzi na pamięć wiele słyszeliśmy głosów przeciwnych iego przyięciu, wiele na iego usprawiedliwienie

Co do mnie uważam go i uważałem przy ~~[illegible]~~ dyskussyiach w Kommissyi za zbiór szkodliwych materyi ~~[illegible]~~ z których każda ~~[illegible]~~ osobno użyta, byłaby zabiiaiąca, lecz użyte razem w potrzebie przywodzia ney i konieczney powracaią i utwierdzaią zdrowie.

Godzę się z JW Łęczyckim że Art 10. uwłacza wszelkiemu prawu pisanemu, uwłacza prawom trzeciego.

Godzę się że Art: 9ty iest w sprzeczności z Art [illegible]

Uznaię że prawo niniejsze w licznych stosunkach działać będzie wstecznie

Wyznaię że całe prawo nie może wytrzymać jurydyczney krytyki, lecz to iest losem wszystkich praw przechodnich, i radbym widzieć choć iedno z obcych prawodawstw, któreby nie miało tey słabey strony. ~~Lecz~~ każde prawo przechodnie ma skutkować związkowe i zaradzaiące, aby przeyście z iednego prawa do drugiego na ogół wielkich wstrząśnień w stosunkach towarzystwa. — Co dopiero u nas? — Żyliśmy przez wieki ~~w których~~ w których, zparaliżowane władz duchownych, rozmaite w Małżeństwach utworzyły różnice, ~~Małżeństwa stały się [illegible]~~

Mnostwo zawiniło prawu, mnostwo zawiniło
Sędowi sumnienia, lecz wszyscy grzeszyli po-
dobno bez złego zamiaru. Spadła ~~nań~~ [wiec] nas po-
trzeba amnestyi ogolney, tego to przebaczenia
ktore samo zjednać może pojednanie. Chcąc
mu dogodzić niepodobna było zachować ~~[illegible]~~ prawidet
prawa, i dla tego poruszone zostały dwie z bole
ścią zasady, aby pożądanego dopiąć celu.

Szanowni Wsppd Reprezentanci! Przyjęliśmy
wszystkie projekta aby pokazać iak ~~że~~ Naród
ma zaufanie w Rządzie iż w potrzebie
pospieszy z pomocą tam, gdzieby stanowione ~~przyjęte~~
prawa zrządziły niedogodności. Położymy
więc to ostatnie piętno zaufania, w przyjęciu
~~[illegible]~~ dzisiayszego, azaliż nie uzyskamy
dla Narodu nawzajem tego zaufania, Rządu ktore
go niedostatek, w całe podobno obaczy ~~[illegible]~~ Kray.
dolegliwościami.

to
m.
w-
nia
ket
bole

my

ie
to

io
amy
tore
na Krzy.

Podania lecz nie wiem czy doszło.

Nayiaśnieyszy Panie!

Kiedy pod dobroczynnem panowaniem Waszey Cesarsko Królewskiey Mości Miasta, przemysł, rękodzieła, i Kunszta ~~[illegible]~~ ~~w Królestwie~~ ~~[illegible] używaią~~ stanu w tak kwitnącym się stanie że im nic prócz trwałego używania swobody życzyć nie pozostaie, sam Rolnik tylko ciśnie się do podnóżka Tronu W. C. K. Mci i żebrze Ulgi w coraz dotkliwszym Ucisku.

Ciężar podatku który przez rok wnosić musi, posługi szarwarkowe, drogość soli, żelaza, obok taniości zboża i bydła, nie tylko wprawiaią go w nędzę naysroższą, gdy nader często bez soli ieść musi, nie tylko odstręczaią od gospodarstwa, ale nawet grożą bliskim upadkiem rolnictwa.

Z pośród podatków nayuciążliwszym iest dla Włościan, i Obywateli rolników opłata Kontyngensu kawaleryjskiego bo chociaż W. Ces. Król. Mość ~~[illegible]~~ raczyłeś kazać ~~[illegible]~~ zmnieyszyć ią o trzecią część, niska atoli cena ziemiopłodów nie daie im czuć tey ulgi ~~[illegible]~~

Naypokornieyszą przeto niesiemy prośbę abyś W. C. K. Mć rzeczoną opłatę podług prawdziwych Cen ~~[illegible]~~ umiarkować rozkazał a nayliczniejsza, lecz razem nayuboższa Klassa mieszkańców doznała dopiero ~~w~~ ~~[illegible]~~ w skutku dobroczynnych zamiarów W. C. K. Mci.

Proiekta do wynalezienia podatkow na tak dziś te ciężących.

Naypierwszym iest przedmiotem a nayskutecznieyszym ku ulżeniu w podatkach

1. Zmnieyszenie Officialistow tak Sądowniczych iako wykonawczych to iest Podprefektur Ekonomowo Kontrolerow Magazynierow.

2. Zniesienie zupełne Sądu Podprzedkowskiego policyi to urzędowanie zupełnie Sądowi Pokoiu do ktorego przyłączenie być mogą w przypadkach potrzeby Pisarze Aktowi Każdego Powiatu;

3. Pisarze Magazynow Solnych nie są potrzebni

4. Etat Woyska Naszego że iest nayważnieyszym Ciężarem z przyczyn (: ieśli cyfra niemoże być zmnieyszona liczba tego :) że prawie tyle gdy tylko iednym Batalionem więcey piechoty iak Kawaleryi [existenci] ktora w utrzymaniu więcey potrzebuie kosztu, Jeżeli więc liczba tego niemoże być zmnieyszona przynaymniey iakas część tego niemoże być zmnieyszona przynaymniey należy ta zmiana Jazdy, przez wystawienie temu do Kogo należy ta zmiana niemożności y ubostwa Kraiu Naszego zmieniona na Piechotę niech będzie. Stosuiąc się do powszechney proporcyi innych Kraiow oświeconych, Piechoty do Konnicy - Konnicy do Piechoty.

5. Aby w Każdym Roku Czwarta część Woyska na Zimę więcey 10. za Urlopami była rozpuszczana. y ieżeli być może bez Mundurow - a tę tym sposobem na Służby niech przepis do ubioru starego mogą

6. Aby raz ułożony Uniform dla piechoty y Konnicy niebył zmieniany doświadczenie nauczyło iak wiele wydatkom podpadli Obywatele z tego powodu.

7. W każdym ułożonym Uniformie oszczędność iak nayważnieysza przyjęta być ma, ozdoby z Złota y z srebra odrzucone, ktore ogromne Summy wyprowadziło zagranicę to podało nieprzyiemny widok publiczności że wielu Obywateli patrzącym z chęcią Służenia ku Obronie Oyczyzny, szczupłych swoich Maiątkow, cieszyć się, bez zwrotu poświęcić musieli

8. Ciężary zapewne Skarb Nasz zaciągł dla szczegulniey Woyskowe ktore niepodobieństwem staią się do zupełney wypłaty - Dała kilka Batalionow dowody przez dobrowolną Offiarę odstąpienia Ten nader wspaniały y serca przeniknąć [powinien] dar maiąc Woysko przed oczami za uczynioney odezwą z Kommendantow słuszne żeby nie wahało się przynaymniey wspołdziałanie uskutecznić Woysko zapewne te Offiarę z zapewnieniem od tych regularności w opłatach Jesteśmy iedney Matki Dziećmi, ta Nam dla wszystkich otworzyła rownomierną drogę ku sławie y szczęściu wszystkim więc dla tey tak dobrey ubiegaymy się y przykładaymy swoiey pomocy ku podźwignieniu.

podzwignieniu, tym Sposobem ktory zupełnie przez miłość Oyczy
zny ktora potą usypało będzie od tegoż przyięty orszeczone zosta
ny miliony ktorych juz Obywatel składać nie iest wstanie

9. Doswiadczenie nas uczy zgrzebnienia Oyczystego Państwa Rzeczyposp.
iż założenie fabryk Sukiennych zostało ostrzegane wyprowadzanych Welen
z Państwa tego przez co podniesła się teraz cena Wełny a przez to niepełna zu
pełnie upadła ten naydrogszy naszy Artykuł dochodu naszego — Wełna
owszem iest przed laty każdy tę warną przedmiotem zatrudnić się po
mogą wszystkim Fabrykom y Fabrykantom w kraiu, a stąd niezawodny po
większy się dochod skarbu y Cyrkulacya Pieniędzy.

Gdy poprzednio wyrażona oszczędność skutek wczesnie mogą być
zmnieyszone podatki czyniące Ulgę cierpiącey Ludzkości ktora
iuz nachylona ku ostatniemu upadkowi y bytu existencyi Gdy
iednak koniecznością iest stosowne ~~[illegible]~~ składać podatki
przyłączeniu się Proiekta.

1. Offiara 24 grosza cału była za czyść zeszłego do tey przyłączone
2 zostaną — części ktore nie podpadały tey offiarze ~~[illegible]~~ z pry
czyny nieużywania 10 Kopy Zboża nowe Posiadłości — Hollen
dry Olęderski &c.

2. Podymne dawniey opłacane do ktorych przybyte Dymne zam
Osady &c przyłączone powiększą znacznie podatek.

3. Patentowe uchwalone Konstytucyią Seymu zeszłego ~~[illegible]~~
też klassy Kunsztów stosowniey być mogą ułożone takie
do gatunków fabryk. Rzemiosł uważany być powinien
handel czyli zyskowność iego odbytu, położenie mieysca

4. ~~[illegible]~~ Zniesienia w wielu miastach Officiow
listowo Pobrowych nastąpi, ~~przynaymniey po mniey~~ Dochody
Skarbowe ztąd powiększonemi zostaną a uzurpacie ztąd szkodę
wyraźnie przynoszące Skarbowi a ztąd powiększające wydatki
Direkcyi Celnych zmnieyszy się, te zpodanych Regestrow
trzech ktorych wszystkich Direkcyi ~~[illegible]~~ znaydują się ~~[illegible]~~ Ofe
za pewny tenor, część dochodu y tego być może cząstka
licytacyi.

5. Pozwolić można na powszechne Czopowe, ztąd iednak dodatkiem
ustanowionego Prawa iż by każdy ~~[illegible]~~ stosownie do Ceny ułożo
ney w miejscu Posiadłości groszem ~~[illegible]~~ na Wsiach przedawać
Zrobku Przekonanie oszczędności Ceny w naymnieyszym zakątku
przez Posiadaczy ~~[illegible]~~ iedyny Kosztowny Szynkarzy sposob naysurowiey ukara
nie było
&c.

6to. Monopolium Tabaki Tytuniu niech wezmie Skarb z tego znaczny bydz może dochod, Fabrikacyie Tytuniu to ieszcze zupełny niech będą za Konsensem zobowiązkiem dostawiania tychże do Magazynow Krajowych a wczasie może bydz zabronione wprowadzenie Tytuniu z Zagranicy.

7mo. Doswiadczenie Nas przekonało że w znaczney Części Srebra po Kosciołach iedne przez Złodziei wykradzione drugie przez Przełożo-nych tychże Kościołow potracane zostały zprzekonan ~~Dla~~ ofiarzitych nadeydzie ten moment, że zniknęły te Swięte Offiary które wtym upadku Kraiu naszego wielką pomocą stać by się mogły ~~oprocz~~ Radzitbym więc aby wszystkie tylko bydz mogą zbywaiące od Konieczności w każdym Kościele Srebra te otaxowane wzięte zostały za pewnym zaręczeniem Rządu z zapewnieniem opłacania procentu 3 ½ corocznie, dochod z tego procentu przy dobrym urządzeniu w przeciągu lat 15 ~~zostanie~~ zwroci kapitał który teraz leży martwy ~~[illegible]~~ a podległy zniknieniu iak wyżey ~~[illegible]~~ uskuteczniony zwrocenie tych ozdob Kościołom w tey iak były wartości

8. Aby zaś słuszne należycie zaległości mogły bydz wypłacone radziłbym Sprzedaż Ekonomiy niektorych Krolewszczyzn oddzielnie y odlegle Sytuowanych —

Kochany Panie Leonie! Gdy z powołania Rządu wyiezdzasz WPan do Kalisza do Składu Rady Departamentowey aża w uskutecznieniu woli Ministra ma podawać swoie proiekta ku dogodnieyszemu podatkowaniu, przesyłam też moie zdanie niezgrabnie wypisane y wyiaśnione dla Wiadomości Twoiey; Jeżeli się co będzie z tego pisma podobać potrafisz wykształcić obszernie aby do celu trafiło; Niech przyiaciel[illegible] y obrady Wasze będą szczęśliwe ku ulżeniu upadaią[illegible] Exystencyi Czego z serca życzę y pragnę Twoy[illegible]

Gdy Rada Departamentowa będzie przesyłać swoie pisma do Podatkowania trzeba aby przedstawiła nayprzód [illegible] Obowiązki Rządu wskazaniu zrodła dochodow dla Kraiu ta[illegible] z proporcyi Ofiary 10. Grosza podawanych intrat żywanie do te[illegible] Zboża opłaca prawie 100. od sta. y zostaie nihil.

6 Wielmożnemu JMci Panu
Zarzkowskiemu [Leonowi]
Radcy Departamentu Kaliskiego
w Bełchatowie

Mówiłem za projektem, gdy kilka słyszałem głosów przeciwko niemu duchem liberalności ubarwionych, uznawam powinność odezwać się raz drugi, dla dowiedzenia, że zawsze wierny moim zasadom w środkach dążenia różnić się tylko mogę.

Słyszałem że przyjęcie projektu, zagrodzi sposobność emfiteutom nabycia nieograniczonej własności swych posiadłości, zmnieyszy ilość elektorów, otworzy wrota intrydze ułatwi możność władzom ugruntowania przemocy. — Jakże przeraża-jące wrzeby! jak groźne dla miłujących formy reprezentacyjne! — ... lecz szczęściem tylko idealne.

Słyszałem słuszne wzrażniających umowy, podług praw obowiązujących w czasach ich za-wierania. Będą więc emfiteuzy staropolskie, których prawa naruszać nam nie wolno — Emfiteuzy kodexowi francuzkiemu, który mieć będą, wykupienia wolne, chociaż projekt przyjęty bę-dzie, — i Emfiteuzy po prawie dzisiayszym których nam wolno ubić głosującymi.

Gdzież jest więc to widmo, straszące formy reprezentacyjne, jeżeli go sami nie przywo-łamy. Do Was więc Szanowni Reprezen-tanci należeć będzie twoiej elektorów, a wtenczas dopiero godziwości Wasze uspra-wiedliwić będzie mogli.

[1825] 97

Po czteroletniey zwłoce Obrad, Projekt o ustanowieniu Towarzy-
stwa Kredytowego Ziemskiego, pierwszy przychodzi pod
naszą rozwagę. ma on odpowiadać zarazem potrzebie
~~[illegible]~~ dobrotliwego ~~Serca~~ Monarchy pragnącego szczęścia
Ludów swoich i przynieść ulgę właścicielom Ziemskim.
Temi poprzedzony dobrodziejstwami powinienby wynieść się
nad wszelki rozbiór, gdyby pomyśleć można że pod ~~[illegible]~~
doskonałością swoią ~~[illegible]~~ odpowiada tym dwom wielkim
celom. Lecz koley działań ludzkich zdaie się ~~[illegible]~~ być aby się tylko
~~w biegu niezmiennym [illegible]~~ przeznaczeniu tak że zakreśloną, powoli
do niey zbliżać się i oddalać ~~i oddalany od środka~~. Na niey uprze-
dzenia zarozumiałość, na niey naylepsze chęci, uzbroi
korzą się wszy się cierpliwością spokoynie oczekiwać powinny ~~[illegible]~~
wyroku, iaki ~~[illegible]~~ im publiczna opinia z czasem przy-
~~[illegible]~~ wolna od chwilowych wpływów
niesie. Dawne, świeże i codzienne doświadczenia
przekonywaią nas że im lepsze im gorliwsze są chęci
nasze, tem na większe przeciwności bywaią wysta-
wione zarzuty niewdzięczne skutki przybędą na ich usprawie-
dliwienie. ~~Dt~~ Tą prawdą przeniknieni są ludzie
którzy wiedzą że nie oni zbiorni będą ~~[illegible]~~ owoce
oswobodzeni z miłości własney sumnieniem bez trwogi
swoich usiłowań; i zwolnem upływaiące godziny
liczą ~~swoie godziny~~

W tem przekonaniu, przystępuię do projektu.
z szczerością wolnemu obywatelowi właściwą.

Do ~~dobroczynnych~~ tylu zamiarów N. Monarchy ku uszczęśliwieniu Ojczyzny naszej, dołączyć się ma projekt w mowie będący

---

Podstawą wszystkich instytucyi maiących na celu
zastąpienie papierem monety ~~iest~~ usiłowanie aby
tenże papier w skutkach swoich był równie
dobrym iak moneta. Zdążyć do niego nie można
bez porównania korzyści daiącego i biorącego, bez
dobrej wiary. Doświadczenia wszystkich kraiów
nauczaią nas że te tylko z pomyślnością kraiów
istnieią które na tej oparty się zasadzie. Ani po
waga władz, ani wola całego narodu nie zdo
łaią uprawnić gwałtu własności, bo pierwsze
tyle tylko mogą wpływać na kredyt, ile
~~wpływania~~ działania na ~~[illegible]~~ przekonanie, a druga
nie usprawiedliwi tego co iest niesprawiedliwem.

Wystawienie papierów mieć może dwoiakie przezna-
czenie: pomnożenie kapitałów krążących, lub
zapłacenie długów. Pierwsze nastręcza wszelką
łatwość zachowania obustronnych korzyści: drugie
niesie iuż z sobą niesłuszność że wierzyciel odbie
ra własność idealną za własność rzeczywistą.
Nieszczęścia ~~[illegible] tak długo~~ krajowe rzuciły
nas w kolej drugiej; lecz nie znękały wzruszeniem

tak dalece abyśmy się wyrzekli uczuciów szlachet-
nych. Kiedy niedostatek gotowizny przynagla nas
do spełnienia wierzycieli ~~[illegible]~~ monetą ideálną
staraymyż się przynaymniey aby jey nadadz ile można
ich ~~[illegible]~~ przymioty rzeczywistey. Bezpieczeństwo papie-
rów i kurs nie alterowany są ~~[illegible]~~ warunkami
te dążenia ułatwiaiącemi. Rozbierzmy więc o ile zbli-
żamy się

Wiadome są iuż P.S. Jebie główne zasady
stowarzyszenia, nie będę ich i ~~[illegible]~~ więc ~~przechodzić~~ tego
powtarzał zabiérać czas drogi, lecz powiem.

co do taxy.

Że lepiey byłoby gdyby dwa Towarzystwa istnieć mogły
iedno dla ~~Woiewództw~~ po ~~[illegible]~~ Gallicyiskich
a drugie dla ~~Województw~~ po Pruskich, a to z powo-
dów następujących: — ~~Prowincyi~~ Województwa
po Galicyi położone są po większey części w grun-
tach lepszych pociągnięte więc były do większey
opłaty 10go grosza niż po Prusku położone w
gruntach mniey urodzaynych. Województwa
w Gali- należąc do Monarchii Austryackiey
dzieląc ciężary dłuższey woyny, miały wszelkie
przeszkody do podniesienia ~~[illegible]~~ stanu dóbr
gdy tym czasem po Prusku aż do roku 1806go
głębokiego Pokoiu używały

Prowincyie Ptw Galicyiskie nie miały iszcze zaprowadzo
ney Tabuli, Prowincyie zaś Ptw Pruskie miały hypoteke
ktora ~~[illegible]~~ przy wzrastaiącey zewsząd cenie
cenie dobr przypominały codziennie każdemu właścicie
lowi ~~[illegible]~~ stan ~~po~~ bogactwa; wabiły niemało do uży-
wania kredytu nadmiernego, przyczem otwarte liczne
kassy ~~[illegible]~~ wypożyczaiące, przyczyniły się
do podniesienia ~~[illegible]~~ dobr ziemskich lecz razem
i do obciążenia ich. Ztąd wypadło że zasada
taxy dobr podług ~~[illegible]~~ groszu ~~[illegible]~~ iest dla Województw
Ptw Galicyiskich z małemi wyiątkami, ~~[illegible]~~ zaś
~~[illegible] dla Województw zaś Ptw Pruskich~~ zbliżenia
co do prawdziwey wartości a zatem obu stronom i wierzycielowi
potrzebie wystarczaiąca
przeciwnie zaś dla Wdw Ptw Pruskich wierzycielowi tylko
dogodna a właścicielowi nie wystarczaiąca.

Co do Kursu. Ten iest przymuszony podług Proje
ktu, a zatem nigdy nie zgodny z duchem Konsty
tucyi uznaiącey wszelką własność za świętą i
nietykalną, ~~a~~ nie iest iey naruszeniem, rozpo- (iest się naruszeniem)
rządzenie nią co do istoty, pożytku i czasu.

Nigdzie Polak nie powinien dadz mniejszej Konstytu
cyi boby się okazał iey niegodnym winien wdzięczny
za dar ~~[illegible]~~ Wspaniałemu zeyz Dawcy. Lecz
chociebyśmy i ~~[illegible]~~ chcieli ulwić ~~[illegible] wyrażoną~~ do Ustawy
Jeśli papiery nasze będą dobre przyznać iest nie

potrzebny, a jeżeli złe, byłby niesprawiedliwym
Pruskiemu odpowiedzi że gdy wierzyciele nie będą Kommissyi
do odbierania papierami resztę gotowizny zabiorą
Niechby i tu było ~~Loserye byłoby zawadził bez pieniędzy~~
~~jako [illegible] kosztem~~ Miło jest stracić pieniądze a ocalić sławę.

Co do stowarzyszenia się ~~Skarbu~~ Rządu z prywat-
nemi uważam że ten pomysł może być Towarzysta-
bardzo pomocnym, albo bardzo szkodliwym.
Jeżeli Rząd ~~[illegible]~~ warunków na siebie przyjętych względem
towarzystwa bez żadney sprzeczności wiernie dopełni,
jeżeli oprócz tego funduszów zaciągnionych użyje
naprzód na zapłacenie całkowicie swoich obligacyi
~~jeżeli [illegible]~~ resztę obróci na założenie banku
nie mającego wpływu szkodliwego na towarzystwo
wtenczas stowarzyszenie się Rządu stanie się korzyścią
publiczną. Lecz ~~jeżeli~~ gdy Rząd ~~[illegible]~~ dopuści
się zawodu, jeżeli postępowaniem swoim da uczuć
choć nayniniey że jest ~~członkiem tos~~ czemuś więcey jak Członk-
kiem, obali całą opinię, na którey Kredyt się opie-
ra i listy zastawne przybiorą postać biletów
skarbowych. Obietnice jakiekolwiek ~~[illegible]~~ Rządu
przez poważne usta są zwiastowane, nie wystarczają
za rękoymią instytucyiom, gdyż są od Osób zawisłe
Osoby mogą się zmienić a Instytucye trwać muszą.
Projekt nie niesie z sobą tych pożądanych zabezpie-
czeń, i chętnie przystalibyśmy na oświadczenie JOK
chociaż JO Xiążę Minister bezinteresowności Skarbu
łatwości do odstępienia od towarzystwa chce utworzyć

Ministra że gotów iest nie przystępować do Towarzystwa
z dobrami ~~Rządowemi~~ Narodowemi, gdyby nas zapewnić
raczył, że należności od Skarbu ~~ze~~ monetą wyliczy.
Tak więc przystąpienie Skarbu do Towarzystwa
Będące ~~tak~~ względnem, nie zaspokaja troskliwości i obawy
iaka przy kojarzeniu się słabszych z silnieyszym
koniecznie wzbudzić się musi

ystur
wnii
y.
a
awy
zyni

101

Sekretarz

Senatu Królestwa Polskiego

Udziela niniejsze świadectwo, iż stosownie do Art: 93. Statutu Org: o Repr: Narodowej JW. Stanisław Kaczkowski, złożył w Kancellaryi Senatu Zaświadczenie Wyboru, czyli Laudum na Posła z Powiatu Sieradzkiego. –

w Warszawie dnia 23. Maja 1830. r.

Za Sekretarza Senatu

Jan Burzyński

Nro 2032.

Anegdoty przed otwarciem Seymu i przy

Przy otwarciu Seymu, Cesarz, Cesarzowa, Następca Tronu
Pruskiego, Rossyiscy magnaci, mieli Order białego
Orła z wstęgami na wierzchu. Wszyscy inni zaś
niemaiący go Order S. Stan: przynaymniey, oprócz
Zamoyskiego prezesa Senatu, który miał Order
S. Jędrzeia, a Bronikowski Czerwonego Orła.
Bronikowskiego miano przestrzedz i on miał się prze
stroić (czego nie uważałem w Izbie) O Zamoyskim
zaś powiedział Jenerał Benkendorf cela est trop
pour le plus vil courtisan (To zanadto na nay-
nikczemnieyszego dworaka.

Biskup Skorkowski iak wiadomo nie został
Senatorem i wyiechał z Warszawy na początku
Seymu. Powodem tego ma być że przy prezenta
cyi miał się upominać Cesarzowi o rozwody
wraz z Biskupem Gutkowskim. Inni zaś po-
wiadaią ważnieyszy a podobno prawdziwy po-
wód następuiący. Jest w Krakowskiem osobliwa
z wielu miar Pani Franciszkowa Łubieńska, ma-
jętna, absolutna, gwałtowna a przytem zelantka
religiyna. Jakiegoś Xiędza który podobno był iey
Kapelanem czy proboszczem i podobno nie naylep-
szey konduity, osadziła w duchownem więzieniu
za pomocą X. Skorkowskiego podówczas Oficyała
X. ten umknął, ale Łubieńska potrafiła go zła
pać i powtórnie go wsadzić. Przy tem
wsadz

wsadzaniu kazata mu wyrywai zęby i piiau kami obtłukai. wrucony do więzienia bardzo ciężkiego głębokiego siedzi tam miał dwa lata. okoliczność tę doniesiono W. Xięciu i pod pozorem że kiedyś był wysłanym żeby mu się należało zażądano aby się stawił. Szanowne Duchowieństwo zmyśla Sepulturę. Jo tem dowiadłszy się W. Xiąże każe mocą otworzyć więzieni wyprowadzić Xiędza i przywieść do Warszawy. Xiądz ten ma się znaydować w mieyscu i obwiniać X. Skorkowskiego. Wiadomość o tem więzieniu Xiędza miała dojść iuż po nominacyi na Biskupa.

O Gutkowskim mówią że miał być dobrze wytłaiany

Dnia 19 Czerwca powracaiąc od Borakowskiego z Kaniewskim i Marylskim, z potkałem się z Berzykowskim, a potem wszyscy razem z Xmo Barzynowskim i Biernackim. Zaprosiłem p. Barzykowskiego poszliśmy na lody do Cukierni. wśrod naszey rozmowy o wydatkach skarbowych wszedł niespostrzeżony do pierwszego pokoju Kalo: Szaniawski. chciał też wody i zapuścił się do pierwszego pokoju Cukierni, tam postrzegłszy go powiedziałem o Szaniawskiego o przeszedł się i powiedziałem o nim Kollegom. Załatwiwszy więc zwróconą rozmowę o wydatkach do Cenzury, Sąd, oświecenia

Od

Z największem przeto urąganiem zawrzeli o tem mowie. Były na planie wyrazy gasiświeczka, światło Kałuszka, toby mówić dziś o Szaniawskim Godebski który go filozofem Genewskim nazywał. Gdzieś się podział wielbiciel Chrystyanizmu, wydawca listów przy gazetach 1807 roku. Nie mógł tego wytrzymać dłużey wytrzymały Szaniawski wymknął się z Cukierni niezapłaciwszy za Czekoladę a odchodzącego pożegnał głośny bardzo śmiech.

Do Deputacyi zanoszącey Cesarzowi projekt przyjęty ostatecznie przez Izbę Poselską, naznaczony był niedawno Xiądz wirtuenty Kruszewski z Częstochowskiego [illegible] Po przemowie do Niego jeden z Członków deputacyi odezwał się do Cesarza że dla projektu o rozwodzie dobrze byłoby gdyby Cesarz raczył przedłużyć Seym o parę dni. Na to odpowiedział Cesarz: cóż mogę, potrzebuię wracać czekaią na mnie 54 miliony ludu. Kruszewski [illegible] gadatliwy, sprzeczny i ograniczony odzywa się: pardonnez Sire! vous avez 60 millions avec les conquetes — Comment je n'ai pas fait des conquetes. — Oui Sire je l'ai lu dans le journal de Columb. — Wtenczas Cesarz uśmiechnął się i powiedział mu: Non vraiement, croyez moi, je n'ai que 54 millions.

Tę śmieszną Anegdotę sam opowiadał nam przyszedłszy podczas proszonego Obiadu u Ostrowskiego, chodząc wedle stołu i nieuważaiąc że się wszyscy śmieią z niego.

Opowiadał potem że jeszcze Cesarz rozmawiał

z nim.

o projekcie do prawa o małżeństwach tenże powiedział Cesarzowi. WPanie! niech nas sądzą dzie Cyganie, Żydzi, Turki, byle nie podług prawa Kanonicznego. —

Powiadaią o Cesarzu że miał powiedzie do Deputacyi mówiąc o Kodexie francuzkim — C'est une tot du diable. —

Opowiadaią tutey ześ, że podczas iednego balu w Łazienkach na który tylko Woiewodów proszono, mnóstwo ciekawych otaczało Pałac, cyk i tak się pchano że jakiś Jegomość pchał by wybił pan szyb. Na to wybiegł W. Xiąże i gdy winowaycę dogonił, i za włosy pochwycił peruka zostata mu w ręku. Powróciwszy ciut peruka przeniosł blok i chłopcu iakiemuś wziął poniżdry kok i chłopcu iakiemuś wrzucił. Sam kapelusz na głowę i tak przyłożył swoy kapelusz na głowę i tak przystroiwszy się kłaniał Cesarzowey, W. Xiężney Weymarskiey, i Królewiczowey Pruskiey Jey Córce. =

Dnia 24 Czerwca była prezentacya pożegnania u W. Xięcia, mówił nie wiele zdawał się być przyiemniey w złym humore gdyż mu się zachciało być Improwizatorem powtarzaiąc 2 — 3 razy

Cały tak jak długi
Jestem na Wasze usługi.

Miałaby to być alluzyi do improwizacyi Kaw Tymowskiego w czasie Obiadu dla Ostrowskiego.

Dnia 30 Czerwca był obiad dla Marszałka dany przez Posłow których liczba nie iest mi dokładnie wiadoma, w znaczney atoli mnieyszości. Nie może przeto obiad ten być poczytany za Obiad przez Izbę Poselską dany, ale przez przyiacioł Marszałka Lubowidzkiego.

105

7

107

Mowa Witowskiego przy grobie Wężnickiego.

Szanowny Cieniu!

Kiedy przed kilku ieszcze dniami zasiadałeś w gronie Reprezentantów Narodu Polskiego, kiedyśmy dopiero co z Tobą za przedmiocie dobro Kraju na celu maiącym narady odbywali, mogliżeśmy się spodziewać że tak zawcześnie z łona naszego wydarty zostaniesz? – żeśmy zamiast być uczestnikami prac Twoich zamiast korzystać z światła Twoiego, powołani będziemy do oddania Ci tey ostatniey przysługi –
Smutna (~~tokol~~ kolei!)
Taki krótki przedział między życiem a śmiercią!
Żal powszechny zaiął mieysce nadziei świetnych usług iakich od Ciebie w nayważnieyszym zawodzie Reprezentanta Narodu Oyczyzna się spodziewała! Mamże tu Twoie wyliczać przymioty? Od początku iak przedsięwziąłeś zawod obrońcy publicznego byłem towarzyszem prac Twoich nayłepszym zatem świadkiem niepospolitych zdolności któremi zaśniałeś w Sądownictwie Polskiem –
Czas coraz bardziey rozwinął dar wymowy, z rzadką połączony nauką, aż w ostatnich czasach stanąłeś na szczycie Twoiego pierwszego zawodu, boś był iedną z naypięknieyszych ozdób stanu obrończego w Narodzie naszym – Wielka zaiste chwała! gdyż wiedzieć trzeba iż u nas trudny, zastraszaiący iest nawet ogrom, wiadomości, iakie prawoznawca posiadać musi – Polak bowiem klęsk doznawszy, przeszedłszy przez tyle zmian politycznych, kolejno uległ musiał różnorodnym prawodawstwom, które mu obca narzuciła przemoc, obrońca więc publiczny Polski większą powinien być obdarzony nauką, niż obrońca w którymkolwiek bądź kraju –

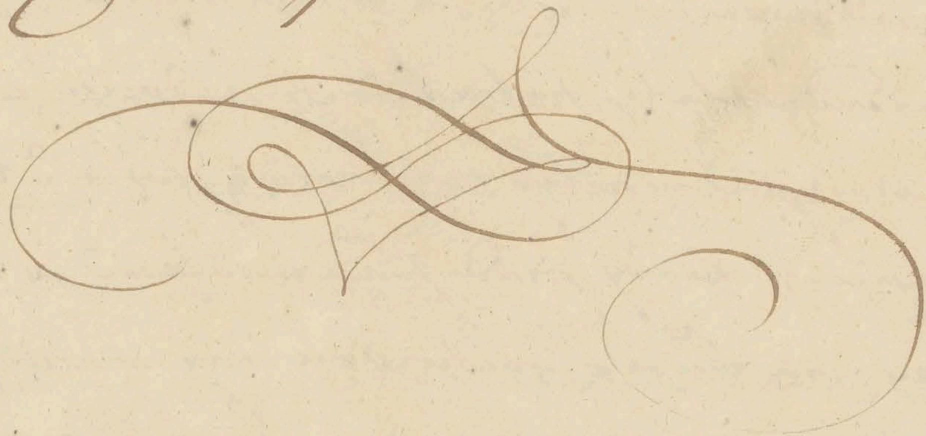
W teraźnieyszym oświeconym wieku szczupła iest liczba tych, którzyby naukę prawa tak zważyli, albo do obowiąz-ków obrońcy publicznego małą przywięzywali wagę, obo-wiązków nader trudnych bo wymagających razem wytrwa-łości, wielkiego usposobienia, wszechstronnych wiadomości daru wymowy i poświęcenia się bez granic, wreście zaufa-nia, iakie tylko moralny charakter wzbudzić potrafi — Łączyłeś wszystkie te przymioty, prawo nie było dla Ciebie samem tylko rzemieślniczem zatrudnieniem, nie stanowiło nie tylko przepisy i formy pamięć Twoię obarczały, myśl wyżey sięgała, boś wiedział że dobrze zrozumiana filo-~~zofia~~ nauka prawa iest prawdziwą filozofią życia pry-watnego — Byłeś iednym słowem w całem znaczeniu tego wyrazu uczonym prawnikiem, gdy nie tylko strony w prywatnych interessach ubiegały się o zyskanie Twoiey obrony, ale Sędziowie, Katedry i dla praw stanowienia na-teraz nie wahali się używać Twoiey pomocy — Ta to wziętość zasłużona, połączona z rzadkiemi przymiotami duszy utorowała Ci drogę do zaszczytnego powołania Reprezentanta Narodu — Nie próżney chluby szuka-łeś w tym nowym zawodzie, ale chęć gorąca służe-nia Oyczyznie iaka każdego dobrego Polaka ożywia i przekonanie że godnie zaufaniu współziomków odpowiedzieć potrafisz, były iedynym dla Ciebie bodźcem i nie Ty domagałeś się o ten zaszczyt ale Ciebie żądano, bo nauka Twoia stała się potrzebą

dla

Ma Oyczyzny która zdawała się do Ciebie przemawiać abyś
w obszernieyszym i ważnieyszym zakresie poniosł na Jey Ołtarz:
owoce uczonych badań Twoich — Kiedy ia także choć nieza=
służony powołany zostałem na członka Izby Poselskiey
cieszyłem się iż po raz drugi będąc towarzyszem prac Two=
ich z Tobą dzielić będę trudy i choć z nierównemi siłami
ale równą połączeni chęcią dobra publicznego, potrafimy
wspólnem usiłowaniem być Krajowi użytecznymi —
Niestety! próżna nadzieja! Podobało się Naywyższemu
powołać cię tak prędko, na łono wieczności, nie Ciebie
żałować należy, ale Oyczyzny która tak znakomitego
i światłego Obywatela właśnie w tey chwili utraciła
kiedy Jey był naypotrzebnieyszy, bo Ty wypłaciwszy się
z długu Krajowi należnego piękniey skonczyć nie mogłeś.
Smutny zaiste zgon, lecz możeż być świetnieyszy?
Cały Naród Polski obecny w osobach swoich Repre=
zentantów łzy roni na grobie Twoim, śmierć Twoja za
publiczną uważana iest klęskę — Lecz my Twoi
towarzysze, co po pięciu latach [illegible] stawamy w
obronie naydroższych swobód narodowych w tym kilko=
tygodniowym przeciągu obrad Seymowych, kiedy już
połowa czasu minęła, a dotądeśmy nic ważnego dla Kra=
ju nie zdziałali, potrafimyż zadosyć uczynić obowiąz=
kom naszym w całey ich rozciągłości? Właśnie z kolei
następuią obrady nad przedmiotem w którym nay=
więcey na Twoią rachowaliśmy naukę i doświadczenie

Pożeżnaj się Szanowny Mężu! iżeli Ty z grona naszego zniknąłeś, duch Twój pomiędzy nami przemieszkiwać będzie, pamiętny rad Twoich Polak wolny i światły co umiał zawsze połączyć uszanowanie dla Religii bez której wie iż żadne Towarzystwo ostać się nie może z uczuciem niepodległości, wciągnie dobrowolnie kolana przed obu władzami, iżeli tyle razy przemoc Go krępowała, sam prawom przez siebie stanowionym każdan sobie nienarzuci, ani rękoę cofnąć wstecz cywilizacyi, w której od cwierć wieku tak ~~d~~ daleko się posunął, i do niey iuż nawykł, umie on rozróżnić cechy wewnętrzne to iest moralne i Religijne od zewnętrznych z których rodzą się prawa i obowiązki Towarzystwa i zna że iedne od drugich niezawisłe doskonała harmonia spoić potrafi.

Żegnam Cię po raz ostatni Szanowny Cieniu, wraz z wszystkiemi tu obecnymi Reprezentantami, słaby móy głos, słabo tylko mógł oddać uczucia współrodaków, ponieś do grobu nasze Łzy i Szacunek, będą one wymowniejszemi, niż te kilka słów, które do Ciebie przemówiłem.



109

Izba Poselska. Izba Senatorska.

piątek 28 maja Otwarcie Seymu podług Programatu.

29. i w połączonych Izbach odczytanie Rapportu Ogólnego Rady Stanu w Senacie złożonego i Wybory Kommissyów Seymowych w obudwu Izbach.

30. niedziela.

31. i Drugie Święto Zielonych Świąt.

Czerwiec. JW. Xże Minister Skarbu uczyni w Izbie Poselskiey wniosek Celem zasiągnienia zdania b. Izby Poselskiey co do wymienionego już JLMMci. wniosku Senatu względem Wystawienia Pomnika wdzięczności Narodowey W. P. Cesarzowi Alexandrowi Królowi Polskiemu i Czytanie Rapportu o petycyach Izbie Poselskiey przez N. Pana zakommunikowanego — Jeżeliby Czytanie Rapportu Ogólnego w d. 29 maja ukończone być nie mogło, natenczas oznaczony Czas w d. 1. Czerwca uprzedni onego Skończenie i Czytanie zostanie w dniu 3 m Czerwca —

2 Czerwca. Gala u Dworu zpowodu Imienin JLmW. Xcia Cesarewicza, W. Xżney Heleny, i W. Xcia Konstantego.

3. 4. Naradzanie się Rady Stanu z Kommissyami Izb Seymowych nad projektami Pomnika. —

5. Projekt Pomnika

6. niedziela

7. 8. 9. naradzanie się z Kommissyami Izb Seymowych, nad 4. projektami które następnie wniesione będą

8. Projekt Pomnika
9. —

10 Czerwca Swięto Bożego Ciała.

11 } Projekt o używaniu i
12 } użytkowaniu Lasów.

11 Projekt o włoczęgach i Cułaczach
12.

13. Niedziela.

14 } narady Rady Stanu z Kommissyami
15
16. } Izb Seymowych, o Projekcie unieważnienia i rozwiązania Małżeństw.

17 } Zmiana Art: 127 prawa
18 } o Hypotekach, oraz Legitymacyi przez Świadków.

17. } Projekt względem unieważnienia
18. } i rozwiązania małżeństwa.

19 Projekt o Włoczęgach i Cułaczach. 19.

20. niedziela Uroczystość Ogłoszenia Królestwa Polskiego.

21. projekt o służebnościach wolnego pastwiska i zrębu.

21. Zmiana Art: 127. prawa o Hypotekach, oraz i Legitymacyi, przez Świadków.
22. Projekt o używaniu i użytkowaniu Lasów.
23. projekt o służebnościach wolnego pastwiska i zrębu

22 } Projekt względem
23. } unieważnienia i
24. } rozwiązania Małżeństwa.

25. } Uwagi nad Rapportem
26. } Rady Stanu i petycye.

25 } Uwagi nad
26. } Rapportem Rady Stanu.

27. Niedziela.

28. Zamknięcie Seymu podług Programatu.

Uwaga

1. Projekt o używaniu lasów, odrzucony w pierwszym dniu.
2. Projekt o zmianie 127. prawa o Hypotekach wprowadzony i utrzymany D: 12. Czerwca
3. Projekt względem unieważnienia małżeństwo wprowadzony. — Wotowanie nie 22 lecz 23 D: 24 dopiero —

Głos JW. Kaczkowskiego z d. 17. Czerwca 1830.

W/o projekcie o Włóczęgach i Żebrakach

Oświecona Izbo Poselska!

Każdy z Członków Twoich jest przekonany że Żebractwo i włóczęgostwo są chorobą Kraju; ale nikt nie wątpi rozumiem, że lepiej niszczyć zarody, jak leczyć złości — Wady Organizmu ciała fizycznego dają początek dolegliwościom, błędy tendencyi towarzyskich, rodzą cierpienia towarzystwa. —

Fakt dziś wprowadzony, jest jawnym dowodem że złe w samem łonie bytu istnie w kraju naszym. — Gdybyśmy szukali źródła jego dochodzić chcieli, ~~[illegible]~~ Znaleźlibyśmy że jego przyczyną jest: pominięcie dla krótkości drobniejsze — System podatkowania szczególnie przeciwko klasie robotnej, klasie jedno pracującej wymierzony — [illegible] niepłatności. —

Jeżeli wnioskujemy nie jest wątpić, gdyby go podzielała Rada Stanu, jako Organ ~~[illegible]~~ inicyatywny — projektu Ustanowienia ciężarów najpotrzebniejszy, a razem najnieszczęśliwszej klasie, pozwolilibyśmy się spodziewać nie obecnego, który pod innym pozorem przy-[illegible] Szlachetnym prawy, kryje Surowość. —

Abym zdanie moje usprawiedliwił, przystąpię do rozbioru projektu —

Art. 1. projektu powołuje Art. 498. Kodexu kar. Stanowiący — że

1. nie mający pewnego mieszkania

2.

2.° Nie trudniący się profesyą, rzemiosłem.
3. Żadnego utrzymania się nie maiący —
Są włóczęgami, tułaczami, i takowy zasługują na 3. dni Areszt lub plag 6. —
Art. ten iest wszem niedokładności, że może być dowolnie tłómaczonym — Podług niego. Człowiek Poczciwy, może być uznany za Szkodliwego, a Szkodliwy za niewinnego —
Jakoż pytam się czy Człowiek nie maiący pewnego ~~mie~~ mieszkania. iest koniecznie występnym. koniecznie tułaczem: Szkodliwym?
Odwrotnie, Czy maiący stałe zamieszkanie, nie może być Szkodliwym? wszak niektóry Złoczyńcy mieszkaią stale i lepsza stale —
Dalej czy trudniący się Profesyą lub rzemiosłem, wtem wcale nie szkodzi i nie włóczy się? Czy nie trudniący się ani profesyą ani rzemiosłem, nie maiący pewnego mieszkania, koniecznie szkodzi i włóczyć się musi? —
Na ostatek co to za Czary? za wyższy koncept
„Żadnego sposobu utrzymania się nie maiący" —
Któryż Człowiek iest materyalnie w tym stanie, iżeli nie ten którego przyczyny moralne opanowały wadze — takiż nie zda się do Instytutu —

Odwrotnie

Skarły o Rozwodach, lecz nie powiedziana w Izbie. 112

Nim do rozbioru projektu in merito przystąpię, mam sobie za obowiązek ostrzedz Izbę, że przychodzi tutey z wielkiem pogwałceniem Statutu organicznego, które koniecznie prowadzi za sobą naruszenie dyskussyi dzisiayszey i iey rezultatu zupełną nieważnością.

W dniu onegdayszym, naradzały się obiedwie Kommissyie Izb Senatorskiey i Poselskiey nad ~~[illegible]~~ projektem względem zmiany przepisow unieważnienia małżeństw. Dnia wczorayszego projekt został przyięty w Izbie Senatorskiey — ale nie ten, nad ktorym Kommissyie onegday dyskutowały. Mowię nie ten bo w dzisiayszym znaydzie wśrod dyskussyi w Senacie wprowadzone do projektu pięć zmian i 26 nie 25 Artykułow, ktore porownywaiąc z projektem przedyskutowanym w Kommissyach widzę dodany jeden gorszy bo nieważliwszy iak wszystkie inne.

Postępowanie to przeciwi się nayprzeciwniey Art. 126. i 127 Stat: Org: o repr. nar: uwłacza prerogatiwom Kommissyow i znamienuie względem nich dowolność.

Lecz nie tu koniec uchybieniom. Jeżeli drugi proiekt dostaią członkowie Izby w dzień wprowadzenia z Obrady, Statutu, rozkazuiącego dobitnie za art 128 tegoż żi Izba przynaymniey na dni trzy wprzod projekt mieć sobie kommunikowany i o iego podaniu uwiadomiona być powinna.

Obraza praw, iest tutey wielka: wystarczyćby nież mogła na wstrzymanie Izby od deliberacyi nad projektem: ale proba sumnień naszych iest dražliwsza — — Może myśl po chwilowey rozwadze

iżeli

ią się prawa od którego spokoyność, honor i szczęście ro-
dzin zawisło? — Godziż się nam bez głębokiego na-
mysłu rozstrzygać dla kraju naszego walkę wyobrażeń
czterma wiekami nie pożytą? — Gdybyśmy żadnego
przez własnego nie mieli dowodu, iuż byśmy zadrżeć
powinni na widok dzieła, do którego spełnienia nas powo-
łuią. Lat dwanaście materyia Rozwodów błąka się
po tey Świątyni praw. Prawo po prawie wnoszone, zawsze
niedogodne, nigdy nie zaspakaiaiące, świadczy iak trudno
iest wynaleźć środki łagodnie krzepiące; iak nie łatwo
wyyść na drogę, odgraniczaiącą, wyuzdaną wolność zry-
wania naydroższych związków rodzinnych, od wstrętu
niewoli małżeństwa.

Niezbyt odległy nastręcza się nam przykład w Sey-
mie 1825go roku. Z rozwagą waszey Reprezentacii gorliwo-
ścią, dążyli członkowie ówczasowey Izby, do przyniesie-
nia zarady złemu; lecz czemuż, ieżeli nie pospiechowi
przypisać należy że prawo to dziś zaskarżone, powraca
na łono twórców swoich? — Wszakże równie iak dzisiay-
sze, w równie dobrey wierze iak dzisiaysze, przez Senat
było przyięte, a przecież lepszém się nie stało. — Któż
z całey Izby, kto z członków Rady Stanu weźmie na
siebie odpowiedzialność za przyięcie lub odrzucenie dzi-
siayszego proiektu? Badam przekonanie Wasze — Od-
wołuię się do Waszey godności uczucia. —

Niech mi będzie ~~[illegible]~~ wolno, zwrócić tutay wniosek o
przyszłości. — Gdyby się proiekt wniesiony utrzymał i
prawo w skutkach swoich naylepszém się okazało, nikt
go nam nie przyzna za owoc doyrzałey rozwagi, lecz za
skutek szczęśliwego przeczucia. — Jeżeli przeciwnie,
ieżeli znowu za lat dwa powróci do Izby, obok wytkn-

ia

cia wad, nieść się będzie, zarzut pospiechu, dla którego na-
wet formy obradowania widzę pogwałcone. Jeżeliż Izba do-
świadczeniem nauczona, na tę alternatę narażać się powin
na dobrowolnie?

Gdyby atoli P.P. Izba nie raczyła zwrócić uwagi na
moje przełożenia i projekt koniecznie ocenić chciała, nie
sądzę się zdolnym szczegółowego rozbioru dla niedostatku
czasu, poprzestać muszę na uwagach, jakich mi pierwszy
rzut oka dostarczyć może.

Art 164. Kod: Cy: Kr: Pol: stanowi: „Małżeństwo zawartem
być może tylko według obrzędu wyznania i t. d." w rozumieniu
się ma po katolicku, że zawartem być może tylko według prze-
pisów prawa kanonicznego. Jakże pogodzić z niem można
Art 13 projektu stanowiący powody do rozwodu, których
prawo kanoniczne nie zna? — Albo więc prawo kanoniczne
ustać musi, albo projekt przyjęty nie będzie miał wykona-
nia.

Niepojętem dla prawnika byłoby to powikłanie; trudnem
do odgadnienia stałoby się przyjęcie przez Ministrów Religii
katolickiey, stróżów prawa kanonicznego zasiadających
w Senacie, gdybyśmy nie zrozumieli Art 23. — Słowa jego

W tym artykule leży utaione w milczeniu ocalenie
prawa kanonicznego. Z niego niechybnie wróżyć się godzi
że Duchowieństwo Katolickie, rozwodów przez sądy wyrze-
czonych, za unieważnienie małżeństw uważać nie będzie
choćby do innych jakichkolwiek ślubów nie przystępował żaden
z małżonków (np. gdyby mąż Xiędzem, a żona zakonnicą
po rozwodzie cywilnym zostać chciała) Uważać że tylko bę-
dzie za opuszczenie się absolutne; bo inaczey udawanie się
do Władzy duchowney byłoby niepotrzebnem, niepowinnoby
znaleźć miejsca w projekcie.

Jakiż atoli, zapatrując się na ten artykuł postrzegam
przepis — „Małżonek winien się udać do Władzy ducho-
wney."

W Konstytucyi wszędzie czytam o Duchowieństwie; ale nigdzie o władzy duchowney. Dokądże odsyła nas projekt?

Wszelka władza o tyle tylko iest władzą, o ile iey działanie iest prawem kardynalnem przepisane i granice tegoż działania zakreślone. Nasz wspaniałomyślny Dawca Ustawy przepisał w niey atrybucyie władzy prawodawczey i wykonawczey, a nawet dla siebie samego zakreślił prawa; ale powiedziałże co o władzy duchowney? Mogłże zresztą co o niey powiedzieć? Nie. — Wiedział on doskonale że Religia w sercach tylko rozciąga swoie panowanie a iey słudzy, Duchowieństwo, wtenczas tylko dobroczynne iey wpływy rozszerzać mogą, kiedy naymniey władaią zewnętrznie. — O iakże lubé budzi w nas uczucie Duchowieństwo, kiedy przykładem, nauką i pociechą, krzepi naszą wytrwałość w życiu, i słodzi cierpienia nadzieią przyszłości. Lecz iakże wstrętną przybiera cechę tam, gdzie zniżaiąc ~~się~~ i powołanie swoie, wyrzekaiąc się Serc, pragnie rządzić osobami.

Nie, gdy niema władzy duchowney w prawach, nie mogą się do niey udawać małżonkowie. Nie może istnieć takie prawo, bez ubliżenia Duchowieństwu samemu. Nie może obowiązywać żadne, plamiące drugi dar, — Żadne niosące zamach na Konstytucyą

25 fr

114

Owszem nie mówimy, że wiele jest Ludzi, którzy w mnie-
szey idących własności, mogą sposób utrzymania sobie
jednak do Instytutu nie pójdą. —

Lecz Instytut potrzebnie kwalifikującego ~~tego~~ piętna
podług Art. 504. to jest chce aby nim do niego przyję-
tonym będzie dostał plag 6. z tego wcale wypada że
nie będzie miejscem swobody, Instytutem przytułku i
pracy, którego nie ma, lecz poprawa moralna ma być
celem. —

Usuniemy tę wątpliwość, wracając do Art. 1. proiektu
czytamy tam „na czas od iednego do 3ch Miesięcy.„ Przebóg
kiedy stawimy ze sobą surowości kodex kary, gdzie
naydłuższy areszt domowy lub Policyjny dni 8. — filan-
tropiiny Instytut, w dodatku przynosi dni 30. do 90.
kiedy przyszliśmy do rozbioru Art. 1. proiektu porów-
nywamy go wspólnie z Artykułami, poszczególnymi w kodexie,
nie sparalizowanemi proiektem. —

† Art. 48. mówi - Kara za całą kolejność szkodnictwa, nie
może być ani łagodnieysza, ani ostrzeysza, nad
tą, iaką prawo niniejsze wyraźnie przepisuje.

Art. 49. „Również nie może żaden inny rodzaj kary
być na winowaycę wymierzony, — iak
tylko ten, który niniejszym prawem jest
przepisany. —

Art.

Art. 226. W ogólności rodzaj kary, na który wyrok jest postanowiony, ani zmieniony, ani złagodzony być może —

Czego się trzymać będzie Sędzia Polski, czy surowego Kodexu kar. czy filantropijnego projektu? Zdaje mi się: na zasadzie powołanych Artykułów 48. i 49. Sędzia może wyrzec karę w zupełności, i karać takową wykonać bez Appellacyi, nie ma wszakże w praktyce, gdzie mamy w Konstytucyi Artykuły tylko powszechne, wyraźnie bez odwołania się w myśl Art. 16. i 19. Ust. Król. z d. 16 Lipca 1810. które przeszły w nowy Art. 61. jako ustawie późniejszej, straciła moc obowiązującą.

Podług Art. 205. i 467. Kod. kar. wymierzona ma się kara przy surowości czyn bez prawnej przyczyny. Art. 440. zabrania nawet czynu wyroku wyższej kary, przeciwko prawidłom drodze łaski, aby zezwala; wszystkie tortury, dla tego że 50. Kod. nie ma odstęp do Instytutu, tak by godziło się Sędziemu presumpcję zrobić, że kto się wzbrania, wzbraniać się będzie, kto nie ma pewnego sposobu do życia, ten będzie występnie, i z tych względów karać presumowano.

Art. 50. i 60. jako warunki uwolnienia

z

z Instytutu iest dla nieszczęśliwych i prawo-
dziwie ubogich dla naszey kurateli, a dla
potrzebnych Żebraków stać się może przywiley na
na Żebractwo dlatego aby Włóczęga Żebrak
nosił ten Taliczman przy sobie, a swobodnie
może wchodzić i wychodzić z Instytutu. —
To iest wszystkiem do uwagi nad Art. od 1. do 7.=
Gdy się na ten 7. zapatruię spostrzegam, iż sposób
obchodzenia się z osobami do Instytutu
oddanemi, ma być dopiero przepisany;
Nadczem się obradujemy?
Staramy się o Offiary, a nie wiemy, w iaki spo=
sób powinno się Rządom, pozwalamy karać ludzi,
a rodzaiu kar nie znamy. — Greckie prawo i moral-
ność woła na nas, „nulla poena sine lege.
Gdy tylko tam ostateczny rozbiór Artykułów, mówiąc
Instytutu przytułku i pracy, zaprowadzone być
według mniemania — Jest to powiedziane także
względnie tak nie stanowczo, że nas na rozliczne
wnioski a Rząd na dowolne naprowadzać może
działania. — Według sensu tych słów,
możemy tych mieć Instytutu niedługo wiele, lub
Jeszcze czekać lat 15. ich mieć. Sądów Ziemiańskich
i Ziazdowych. —
Gdy teraz dadamy drugi peryod — uważam

bo

kolejnego Jeżeli zaprowadzania do całego
kolwiek bądź obrębu, prawo mniejsze w tymże
obrębie mniejsze wykonanie —

Jakiż skutek z tego wypływa czyż, o ta-
kie gdy np. w Warszawie zaprowadzony będzie
Instytut, w ówczas porządek kolejny trafi
Województwa, a to tak długo, dopóki wszystkie
całego kraju wyekwipowany nie będzie —
Jest nawet Interesem Warszawy
aby kolej zaprowadzania odbywała się
najpóźniej, aby przyciągając do siebie
wszelkie bogactwa krajowe, usunęła
sobie z przed oczu żebraków, to plemię przy-
rodnie zbytkom i przepychom, potrzebnie wzra-
stających w Stolicy. —

Wdr.

Prawda

Wiersz przed wniesieniem do Izby Poselskiej Projektu Rozwodu —

Kantorb: Tymowskiego.

Prace Sejmowych Towarzysze,
Dostojcie w kresie zawodu
Już troskliwości wdzięcznych słyszę
Tęskniącego Was Narodu.
Pójdźcie w to pole tak świetnie!
Z kochanych ufnością braci,
Walczcie na niem jak szlachetnie!
Gdy się swobód nie utraci. —
Cóż, kiedy o prawa święte
Wsparci ~~na~~ na nich głos wznosiemy
Gdy ziemia Panu święte
Co je nadał, w nich wielbiemy.
Jakaż rozkosz dla Polaka!
Dla drogiej Ojczyzny syna!
Gdy z zapałem pora taka
Miłość mu jej przypomina?
Pierwsi na świata kole;
Gdy rządziły Jagiellony
Znów dziedzicznych i wolnej;
Czyż mamy zmarnować plony?
Czyliż rdzą praw przyduszonych
Na planie zdobyte krwawo?
Czyż w skarb przesądów wskrzeszonych
Nie tykaliśmy tęgie prawo?
Komu granice polityk
Pomiędzy prawem a wiarą
Zaraz by fanatyzm ocyk
Gdyby ich wymógł stałą
Dzieciom prawda jawnie szczery
Świadectwo niebios nie kłamie
Przeciw ziem wolny grabieży
Wytarczy ~~prawo świata~~ prawości ramię.
Dosyć im wiek utrzymała
Ludzkość bez światła opieki
Czyliż ciż tak będzie świata
Wracać liberyzm niebi?

Kto nie Kocha ustaw księgi
Polskiego nie Kocha Króla,
Co raz pierwszy z jej potęgi,
Na sarmackie wstąpił pole.—
Zwycięzca skromny upamiętny
W świetnej skroni wawrzyn składa
Tylko ~~Z nie~~ częstej chciwy chwały
O Dobroci drogę zapowiada.
Sławnych żądań wieniec złoty!
U Stóp Ojca złóżmy świato
Bo jeśli są gdzie cnoty
Wszystko z Polakiem zostało.—

PROGRAMMA

OSTATNIÉY SESSYI SEYMOWÉY DNIA 28 CZERWCA 1830 ROKU.

W dniu 28 Czerwca oznaczonym przez Uniwersał Nayiaśniéyszego Cesarza i Króla z dnia $\frac{\text{25 Marca}}{\text{6 Kwietnia}}$ r. b. na zamknięcie Seymu, gdy Senatorowie, Posłowie i Deputowani zgromadzą się o dziesiątéy godzinie z rana do mieysc Posiedzeń swoich Seymowych, Prezyduiący w Senacie wyznaczy za danym sobie od Nayiaśniéyszego Pana rozkazem, Deputacyą złożoną z dwóch Senatorów, która się uda do Izby Poselskiéy, dla wezwania Jéy do połączenia się z Izbą Senatorską.

Marszałek Seymowy zawiadomiony o zbliżaniu się wzwyż wzmiankowanych Senatorów, wyszle dwóch Posłów i dwóch Deputowanych dla przyięcia, i osobiście przyymie ich przy drzwiach Izby, wprowadzi i wskaże Im mieysca naprzeciwko siebie.

Ciż Senatorowie wezwą Posłów i Deputowanych do połączenia się z Izbą Senatorską, po czém powstawszy z mieysca swego poprowadzą do rzeczonéy Izby Posłów i Deputowanych, na czele których Marszałek Seymowy znaydować się będzie.

Skoro się obiedwie Izby połączą, i gdy Posłowie i Deputowani zaymą mieysca wskazane sobie przez Prezesa Senatu, tenże Prezes wybierze trzech Senatorów, a Marszałek trzech Członków Izby Poselskiéy maiących składać Deputacyą, któréy polecone będzie doniesienie Nayiaśniéyszemu Panu o połączeniu się obudwóch Izb.

Oczekiwać zatém będą połączone Izby przybycia Monarchy.

Prezyduiący w Senacie i Sekretarz Senatu przyymą Nayiaśniéyszego Pana u drzwi Izby.

A gdy Nayiaśniéyszy Pan zasiądzie na Tronie, maiąc po prawéy ręce Ministrów i Radę Stanu, Switę swoią po lewéy a Dwór za Tronem, Prezyduiący w Senacie, a po nim Marszałek Izby Poselskiéy, za daném sobie od Monarchy pozwoleniem, zdadzą krótką sprawę o czynnościach Seymowych.

Jeden z Członków Rady Stanu ogłosi sankcyą Królewską proiektów na Seymie teraźnieyszym przez obiedwie Izby przyiętych. Po czém Nayiaśniéyszy Pan w ięzyku francuzkim mówić będzie. Mowa ta odczytana zostanie w ięzyku polskim przez Ministra Sekretarza Stanu.

Stosownie do Artykułu 165. Statutu organicznego o reprezentacyi narodowéy, ieden z Członków Rady Stanu ogłosi obudwom Izbom z rozkazu Nayiaśniéyszego Pana, iż Seym zamknięty został.

Po odprowadzeniu przez powyższe Deputacye Nayiaśniéyszego Pana do Jego pokoiów, obiedwie Izby udadzą się do Kościoła Katedralnego dla złożenia dzięków BOGU. Biskup *in pontificalibus* TE DEUM odśpiewa.

Krótka wiadomość o uskutecznieniu przy W. X. Konstantego posłuchania ~~przez~~ Posłom i Deputowanym Województwa Kaliskiego: w d. 15 Czerwca. —

spisana p. Władysława Ostrowskiego.

Dnia 12go Czerwca Generał Wincenty Krasiński zaiechał się, z oświadczeniami swoiemi wdzierać do Województwa Kaliskiego – widząc iż takowe z zimnością przyjmowane – przysłał do JW. Ostrowskiego Pana Mik. Kostworowskiego zacnego Obywatela i Brata naszego Kollegi Posła Czerskiego, z własnoręcznem oznaymieniem iż W. X. radby się podiąć pośrednictwa między Województwem Kaliskiem a Tronem. Jż to iednak nie wzbudziło zaufania, gdyż się każdy na przeszłość oglądał. Pomimo tego nie odstąpił iednak od zamierzonego celu Generał: w dniu 14go m. zaprosił do siebie Krewnego swego Jgnacego Dembowskiego Deputow. z Miasta Płocka oznaymił mu iż tenże cierpi że Członki Izby Poselskiey od niego stronią – iż Jego prosi żeby się nie wstydził przyznać się być u niego i nakoniec żeby się podiął powtórzyć nam to co nam dał wiedzieć przez Kostworowskiego: Zatwierdził prawdę słowem honoru i dozwolił poszukiwania na nim osobiście nieprzyjemności na iakieby nas Król ten mógł wystawić. O tey rozmowie doniósł Dembowski Morawskiemu Posłowi Kaliskiemu

i Ostrowskiem Posłami Piotrkowskiemi. ~~z niemi byli;~~

~~Z Kollegami swemi umyślili przekonać~~ się o rze-
czywistości i wyszli z Jego Kasztelana Lubińskiego
mającego słuszności ~~przy~~ z Uwagą i Morawskim.
Gdy i tu potwierdził oświadczenie Krasińskiego, więc
i ~~Stary~~ Król inaczej przy względu na Posła swego
niewzruszonej sprawiedliwości Województwa Kaliskiemu,
czego oddali: ~~z zapewnieniem iak dowiedzieć się~~
~~nas Namiestnik przeciw sobie posłuchanie~~
15 ~~Czerwca na posiedzeniu~~ [illegible] ~~tu~~ do Niedzieli Jego apartamentów ~~apartament~~.
widać iż nas W. X. z wielką oczekiwał niecierpliwością
bo my spostrzegli iak na odgłos turkotu pierwszego naszego
powozu skwapliwie przyskoczył do okna i twarz
mocno o szybę oparł i spoglądał. Gdy mu zameldo-
wano iż oprócz dwoch Szymanowskiego i Jakubowicza którzy
pierwszy nadeszli, wszyscy zgromadzeni iesteśmy,
sam drzwi otworzył i do salonu nas pokoi
zaprosił. Tam zapytaliśmy go czy przychodząc
iako Polacy do Polaka możemy po Polsku
mówić?

W. X. Jestem iestem Polakiem z urodzenia Polaki-
em wysłowić się dobrze po polsku nie umiem.
Wszelako gdy się starać będziemy się zrozumieć
a iesli inaczej nie będę mógł zacznę po Polsku a
skończę po francusku. Nim przystąpimy do
rzeczy muszę Panom powiedzieć iż wiedziałem

we mnie

bez i to by naymniey nie zatamiło ich do powzięcia uchwały w tym kroku — naprzód w dniu 15 przybyło Marszałek Jel...
Posłowie do Posła Kaliskiego
z oznajmieniem iż wiadomo mu z
nayprawdziwszego źródła, którego
wymienić nie iest mocen dla dru-
(iednakże ani od Krasińskiego ani Lubińskiego)
giego na to zobowiązania się że
W. X. pragnie z Posłami i Deputowanymi
Kaliskiemi iak ze swemi Kollegami
w sobie rozmówić się w interesie
zniesienia Rady Wojewódzkiej.
Z tym gdy przybył Ostrowski
do Morawskiego i Biernackiego
zdecydowali kommunikacyą ta-
kiego oznajmienia swym Kolle-
gom iakoż tegoż samego dnia zebrali
się wszyscy u Kembowskiego i
tam uważaiąc że bytność ich
u W. Xięcia nie przeszkadza w
drodze prawnej upomnienia się
o krzywdę w tey mierze Wo-
jewództwu wyrządzoną, postanowili
przyjąć zaproszenie W. Xięcia
i udawszy się o godzinie 2 po po-
łudniu udali się do

który osoby — Jestem jak ów Stangret w komedii
który był Marszałkiem, kozakiem, kucharzem
i woźnicą — Tak i we mnie widzicie — Wielkiego
Xięcia Cesarzewicza Rossyi — Naczelnego
Wodza Wojsk ~~[illegible]~~ który nad wolą Monarchy żadnego innego nie zna prawa, i z przeciwnej tej zasady więcej nie [illegible] myśli. ~~[illegible]~~
~~przy [illegible]~~ [illegible] Deputowa
nego Miasta Pragi i prywatną osobę
iak wy Panowie poddanych wspólnego
Monarchy — z kim że chcecie ten teraz
do czynienia? [illegible]

My. Z szacunkiem iako Posłów i prywatną
osobę pod ~~tej~~ samą [illegible] co i my zostającą prawami

W. X. Bardzo dobrze ~~[illegible]~~ tego się sobie życzę —
teraz muszę jeszcze Panów prosić żebyście mi
dali słowo honoru iż się nie użyjecie słowom
moim żeby były wymówione — [illegible] słowa te poczytane były mitręzeniem słuchających, teraz gdy trzeba dodać że wszelką otwartość mamy z naszej strony, upraszamy [illegible] żeby nam otwarcie i szczerze tłumaczyć się [illegible]

My chcieliśmy o tej samej Waszej Ces. Mości
upraszać; ~~chcemy~~ się więc pod tem przyrzeczeniem
poddaiemy

W. X. Słucham. —

W tem miejscu ~~[illegible]~~ Poseł Ostrowski oświadczył, że gdy w drodze petycyi ~~[illegible]~~ postanowiliśmy upraszać po przywróceniu zniesionej przeciw Konstytucyi Rady Wojewódzkiej ~~nasze przybycie [illegible]~~
~~Rady Woiewódz. Kaliskiej.~~ to pewnie wiedząc że on przedtem [illegible] ~~Królestwa~~ [illegible] jaki czas w którym [illegible] petycyi, [illegible] mogli wnosimy iżby Nam wstawienia się do tey miejsce do Cesarza Króla nie odmówił, a wszystkiemu na tey drodze skutkom życzeń naszych uwolnić nas od petycyi także z obowiązku [illegible] dopełnienia powołania naszego [illegible] [illegible] —

W. X. Panowie słyszeli mnie z wspólnym
nam Monarchą są takie stosunki — iż jak
Z Nim mówić będę iako z Bratem względem
mnie [illegible] — albo ~~[illegible]~~ i Cesarzem
słów mi powinien [illegible] — wtrącam się do rzeczy

które

Rozwiązanie Rady Wojewódzkiej musiało mieć powody; powody albo istotnie były albo nie; ja mniemam że istniały — ja więc zaręczenie że istnieć nie były [illegible] w tej mierze dadzą zaręczenia

do Ciebie nie należą. ~~Czy iej ustawy fauta~~ które rozwiązania Rady W. K. za sobą pociągnęły?

Coż mu na to macie odpowiedzieć? —

My. Żadne istotne powody nie są nam wiadome ~~Te fauta powinny [illegible]~~ a Aleksy Biernacki dodał, że Monarcha był w błąd wprowadzony, on a trompé la religion de sa Majesté ~~wyprowadzenie, bo my o żadnych [illegible]~~ wiemy.

W. X. Jakto Panowie myślicie i chcecie utrzymywać, że Cesarz Alex. bez słusznego powodu mógł być w błąd wprowadzony, kiedy ja tu będę o wszystkiem wie[dział] i niedopuściłbym potrzebnej do tej mądrości? czyn ten zdziałał?

My. Wszystkim się zdawało że miał słuszne ~~Aleksy Biernacki~~ powody — lecz prawda rzadko się do tronu przeciska a i wtenczas nawet przeciwstawiona bywa — Mamy to najczęściej nieszczęście w nierządzie W.X. otoczeni ludźmi, który własnym interesem zajęci ~~W. X.~~ najgorliwszą i najprzeciwniejsze myśli w fałszywem świetle W. C. Mci przedstawiają —

W. X. tego ja tu teraz obecny — Aleksy Biernacki — Otoczeni ludźmi którzy mają [illegible] interess własnego, utrzymywania się, w fałszywem świetle Monarsze rzeczy przedstawili —

W. X. Nie Panowie, ja o wszystkiem ~~Monarchy~~ wiem lepiej jak Wy (Zarzucam Panom tylko że wszyscy tu Wasi nieszczęśliwi i szkodliwi więc my[...]) ~~nie wiadomo~~ — wiedziałem pod którym wpływem jestem uważany poczciwy — może to tem grzechu więcej iż mnie tych Monarchów ciągle zaufa[nie] niem Świętem zasłużyłem wiedziałem poczciwych obok mnie tych samych to i ja zawodem naprawę i mylnie wpadali w niedolę — iam [illegible] zawsze naprzód prostą drogą i doszedłem do stopnia który mam teraz, bom był zawsze człowiekiem poczciwym — Że ani ja teraz ciągle przekonam Panów i w obecnej sprawie — lecz trzeba mi dać jakie zaręczenia; na szczęśliwych tymi zaręczeniami. (Vardez moi de garantie.)

My. Zaręczenia nasze w osobie naszej pozostają w sobie poczciwej

w Izbie Poselskiej gdzie dzieimy dowody wierności
dla Monarchy, dla Konstytucyi i dla wykonania
przysięgi.

W. X. Nie takich to nie trzeba zaręczeń lecz
przeciwnie te fakta, które nayWięcey wykazują
krzywdę Waszym Swobodom — F Posło te które
nastąpiwszy 1818, 1820 roku i teraz ...
Spytaycie się Pana Bonawentury co ia mu zawsze
w tey mierze mówiłem. On i Brat iego wystawili
wszyscy się Ojczyźnie Waszey — Niechay Wy nieprzy
iaciel ... Ojcowską pamięcie — Szczęście nie oni wołają
i Litwa iey byłyby Polską! F

otw.
My za skutki odpowiadać niemożemy tam gdzie im
wskazywać drogę powinność i Konstytucya — piszem nie przyjmujemy i w całey surowości wykonamy (verbo et facto verbo) — [illegible] wiemy Monarsze prawdę prawdę

W. X. Co to iest prawa to to iest Konstytucya F — to
wszystko to tylko obowiązuie o ile się zgadza
z wolą Monarchy — wszelka władza nie od dołu — Monarcha iest takiem orzeczeniem iak iaj wszystkich nas, lecz [illegible] pismo [illegible]
się poczyna — lecz pochodzi tam z góry od Boga który
postanowił Królów żeby rządzili Państwami
iak im się podoba — nic więcey z tego dobrego przykładu nie może

ostrow.
Może gdzie indziey — lecz nie u nas bo my
iesteśmy Państwem konstytucyjnym.

W. X. Prawda — lecz od kogoż macie tę Konstytucyę
Alexander Wam ią dał on ią może zmienić i odebrać.

otw.
Aby dał nam ią i stała się własnością
naszą skoro my ią przyjęli i zaprzysięgli
Niechcie się przyzwyczajać nas do tłumaczenia
naszey przysięgi dowodem naszey wierności iest

kiedy ony

Gdzie wszyscy wiemy że powtórnie się nadużyciem Rządu nie wywiedziony z prawa [illegible]
W. X. w kim macie wszyscy zaufanie o [illegible] tak to wierzcie iż co roku [illegible]

F patrzy na Was z niechęcią oko Austrya, nieprzyjacielem widzy nasz [illegible]

F tu wspomniał o Katarzynie gdzie nie się w takim Związku uważali; iż iako obrony Konstytucyi 3go Maia tak tu Panowie Niemcy Zaszkodzili byciu —

F i prawda że iego uroczysty [illegible] na oczy głowę

oney wykonanie, i gorliwość z iaką bronimy
praw i swobod Narodu — ~~W. X. Bez Konstytucji~~ mógłby się cofnąć — Al. B. ale dając nam został nietykalnym iako sam wielkomowny pamięci Alexander I w Mowie swey na Seymie r. 1818. świadczył.
W. X. ale mógł dodać do niey i dodał Artykuł dodatkowy.
Al. B. ale ten mówi Art. 95 Konstytucyi

W. X. Nie w tym sposobem ustaliło się
zdanie, ale nie że niezgodne upory /Vos
recalcitrance/ kabały, odstępowanie od
Materyi, ustawiczne protestacye przeciw
Artykułowi dodatkowemu. Mój Brat nie
kołnierz został gdy na tron wstąpił i przysię-
gał iako część Ustawy Konstytucyjney — którego
przysięgą być nie może.

Osw. My Ta rzecz potrzebuie dłuższey dyskussyi
i bliższego rozpoznania Konstytucyi.

W. X. Dyskussyi! a cóż to być może między
nami. Nie Panowie: tu trzeba uległości (soumission)

Osw. My Uległość poświęcaiąca prawa iest podłością.

W. X. Jak to więc mówicie że ia Wam podłe
i poniżaiące daię rady? w ówczas uległym być nie iest to być podłym?

Osw. My Nie taka była myśl nasza — ogólnie
wyrazić tylko chcieliśmy że granicy między
uległością i podłością prawo z pewnością od
znacza. Temu i Monarsze, chcemy być i będziemy
wierni.

W. X. Mogę więc mego Brata o tem upewnić.
dobrze — lecz trzeba tu Komissyi iakich zarzucań

Osw. My. prócz powyżey wzmienionych innych dać
nie możemy — chyba inszy zapał z iakimeśmy
iednomyślnie uchwalili pomnik dla Króla
naszego Alexandra; co dowodzi wdzięczności

naszey.

W.X. Co to iest? pamiątka Narodowa, broń, iaki
znak lub zakład dobroczynny? Tak iest
Życie iest naypierwszym po Bogu pomnikiem
Panowie potrzebuię na mnie Wasze zaufanie,
ia moie w Was pokładam. Podzielam się
Waszego zlecenia — lecz czy mi wolno zapomnieć:
Ce que vous etes tous des sujets fideles
et loyaux.

ono
My wszyscy. Tak. Tak.

W.X. Gdy obrady Wasze będą spokoyne, przyzwa-
te, bez uporu, uległe. że nie będzie ~~[illegible]~~ o Artykuł dodatkowy i trzymanie [illegible]
nie chcę ia wpływać na Wasze zdania w sobie, iest to moia osobista opinia, którą Wam oznaymuię
Poseł Sejm. ~~[illegible]~~ ~~Wasze [illegible]~~ zmieniać nie chcę — iednakże ciągnie moi [illegible]

W.X. Gdy przyszłości ~~przestawać~~ się nie będą te [illegible]
które na Woiew. Kaliskie Seymiki [illegible] [illegible] — ~~że nie był~~
wszyscy zostali.

W.X. Wiem nie pozwolił iako pewnie dopełni —
Zlecenia Waszego.

Gdy nas chciano pozyskać odezwaliśmy się — Wielki
Wasza Cesarz. Może dopełni miary swey dobroci
i więcey iednak zadosyć uczyni naszey prośbie —

W.X. Mówcie Panowie mówcie —

osz
My Oto żeby [illegible] zostali pod opieką prawa
dway nasi współobywatele Wincenty Niemojowski
i Morawski. —

W.X. Nie, o tym nie mówmy w całe — tego się podię
[illegible]. Morawski, wiem gdzie iest, iakoś mu zapewne
to zrobi — mogę Wam tego pomieszczenia wskazać:

[illegible]

Szpiegi na to patrzą. Wszakże odprawiłeś dawny
Urząd Jego w Ratuszowie, zmieniłeś [illegible] — ś
do Win. Niemożliwością; [illegible] sobie winien
wykroczył przeciw prawu.

~~Ny~~ Otto przeciw prawu!; wiedz będzie sądzony
[illegible] nie był sąda tak długo więziony.

W. X. On nie jest w całe więziony; jest tylko
pod dozorem policyi w własnym domu; cóż
to ma uczynić —

Ny Tego uczynić honor ~~Mu niepozwala. Żeby~~
~~mógł przynajmniej zagranicę do dóbr swoich~~
~~wyjechać~~

W. X. Nie tobyłoby jedynym sposobem niemożna
on jest poddanym Polskim. I tu trzeba trochę
z Jego strony uległości — ma mój [illegible] który do
niego przywiązany [illegible] przyjaciel ma być [illegible]
Lecz sobie nie [illegible] .... tym mniejsza o to;
cóż to ma uczynić żeby był [illegible] wolnym.
[illegible] sobie przypiszę cały tę nieprzyjemność — F.
Niemówmy już o tem — zważ [illegible] Panowie [illegible]
i przyjmijcie moi podziękowanie za położoną
w mnie ufność: ——

F. Możeni żądać o to prośby [illegible] wszystkie [illegible] — [illegible]
[illegible]

~~W. C. M. [illegible] niego [illegible]~~
~~principiów [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]~~
~~[illegible] [illegible] nie [illegible] a obłudne [illegible]~~
~~[illegible] [illegible] nie [illegible] W. C. [illegible]~~

Alojzy Zmienić principia które całe
na przeciw życie Jego odznaczyły byłoby obłudą, któ-
rej od [illegible] honor nie może popełnić
a W. C. X. żądać nie może i [illegible]

W. X. Winien [illegible]

Alojzy Jego życiem jest kraj [illegible]
obiegły więc wiarę W. X. [illegible] być może z [illegible]
[illegible] przeciwnie z principiami.

W. X. Będąc poddanym nie może opuszczać
kraju

Alojz. Konstytucyjnie działając on prawo

W. X. Jest pod dozorem. Ktoś [illegible]
może więc oddalić się — trochę [illegible]
z Jego strony uległości

Krótki spis
działań Seymowych
od zebrania się posłów w ostatnich
dniach Maja do 28 Czerwca
1830.

Skarż

Manuskrypt własnoręczny
Stanisława Kraszkowskiego

Wstęp.

Przedsiębiorąc napisanie tych notat Seymowych; każdy postrze- że mnie powodowanego jedynie potrzebą zastąpienia ile mi możności protokołu obrad zaponinianego na Seymie 1818. r. i Dyaryuszu odmówionego Izbie nawet po strasznej krzywdzie jaką jej ś. p. Błogosławiony Alexander wyrządził przez Artykuł (mający być) dodatkowy do Konstytucyi; a wydany przez dekret w Carskiem Siole d. 13 Lut: 1825 roku. Izba pozbawiona świadków, bez protokołu, bez Dyaryusza uznała się zasłonioną przed okiem narodu który reprezentuje. — Położenie takowe nie może być obojętnem dla członka czującego i pilnującego swoich obowiązków. Nie zważając przeto na ogrom zamiaru wziąłem się do notat, które przyjaciołom i dobrym polakom poświęcam. Niech tu nie szukaią nic oprócz prawdy a prawda ta leży w ocenieniu mów w jakim duchu wyrzeczone były i w wotowaniu. Za te dwa świadectwa które tu przyzwoicie zostawiam, ręczę honorem uczciwego posła, a jeżeli gdziekolwiek wmieszały się postrzeżenia lub uwagi nad postępowaniem pojedynczego członka lub Izby, niech czytający będzie przekonany że je nieumyślnie nie położyłem, lecz po rozwadze i przyzwoitem ocenieniu a szczególniey po zgłębieniu przeważającey Opinii większości Izby.

Komu się więc prawdy tutey nie podobaią; niech wie że nie dla niego tylko dla uprawowania prawdy pisałem

Stanąłem w Warszawie dnia 22 Maja, i natychmiast złożyłem Laudum moie w Kancellaryi Senatu na ręce Regenta W. Jana Buczyńskiego. Zapytałem go oraz czyli niema iakiego oskarżenia przeciw mnie. Jakoż nic nie znaydowało się oprócz doniesienia Prokuratora że iest process przeciw mnie wytoczony o przechowanie dezertera.

Nazaiutrz, odwiedziłem ieszcze Kancellaryą Senatu i przeyrzawszy doniesienie Prokuratora, przekonałem się że takie process maią Kolledzy Ilubicki ma 3. Alex Szymanowski 2. - Bieniecki 1. Seyniki. — Gmatachowski że wybrany bez dymissyi z Kamerjunkierstwa. — Zwierz kowski 1. o Seyniki z powodu obecności iakiegoś Wnynickiego.

Trzeciego dnia dopiero t. i d. 24. przyszedłszy do Kancellaryi znalazłem iakaś rezolucyą czy wyrok czy coś podobnego w guście administracyinym przez K. S. Sumińskiego podpisanego, w którem mnie Komarz Sąd. Woy. i Policy: iako Woyta pod Sąd oddaie. Jakkolwiek iest postępowanie to było niereforme, a nawet nieguodne, bo któryż Referent był tak bezbożny że mnie pod Sąd oddawał bez akt i dowodów bo te były w Bełchatowie wręku W. Głoty Kommissyi'. Któż drugi mógł podpisać rezolucyą takową bez dowodów bez sumienia bez prawdy?

Zgorszony tem postępowaniem, przygotowałem się na obronę i napisałem ią, lecz Senat uznał że mnie bez dowodów przywodyłować nie może. Podobnie zdecydował względem wszystkich, oprócz Zwierzkowskiego, którego Seymik za zwierzchny urzędnik.

Winy Zwierzkowskiego było że miejsce mu przypadło obok JEgo Cesar. Mości W. X. Konstantego

Dnia 27 Czerwca wezwani byli posłowie przez insynuacyę od Lubowidzkiego Vice Prezydenta !!! że Jego Cesarzowicowska Mość, przyjmować będzie Członków Izby Poselskiey. Zjechali się więc wedle godziny 1 / z południa do Pałacu Brühla

Jednem z wstępnych znamion łaskawości było pozwolenie wjeżdżania na dziedziniec, czego dawniey nie bywało. Jakoż potwierdziła się ta wróżba, rychłem wyjściem Jego Cesar: Mości do Sali gdzieśmy się znaydowali. Łagodnieysza fizyognomia, i rozpoczęcie Mowy częścią po polsku częścią po francuzku, upewniła nas o dobrem przyjęciu. — Po zwykłych, powtarzanych, frazesach, koleżeństwa ukontentowania, spokoyności których zalecał W. Xiąże wyrazem „nous ne faisons pas de hałas. identyfikuię się z nami powiedział nous sommes bons, nous sommes honnetes. mais nous ne serons pas imitateurs, car il vaut mieux être à la tête qu'à la queue. — Tłomaczyłem sobie te słowa może pochlebnie że Rossya nas Polaków chce uważać à la tête de ses peuples. — Powtórzone to było i nie raz.

Potem oświadczył W. Xiąże że chce poznać nowo wybranych i prosił ich bliżey wokoło siebie. Przystąpili. Zaczepiał naywięcey mundurowych posłów to po polsku to po francuzku. Zadziwił się gdy mu Ostrowski odpowiedział że iest posłem z Wdztwa Kaliskiego; musiał się nawet tłomaczyć Ostrowski dlaczego nie iest z Lubelskiego, mówiąc że tam miał tylko dobra przeszłey Żony, dziś Hrabiny Małachowskiey.

Na tę Audiencyą albo raczey prezentacyą wszyscy wesoło nie skarżono się —

O godzinie czwartey po połudnu zebrali się u Ostrowskiego
zaproszeni posłowie. — Dyskutowano naywięcey petycyą
a raczey protestacyą o Art dodatkowy. Znaydowałem się
tam iuż i w przymowieniu się wyraziłem że Izba nie
konstytucyinie zasiadaiąca nie może konstytucyinych praw
stanowić, że na przeszłym Seymie działała pod przymusem
iak Seym Grodzieński. Nikt mnie nie zbił ale mi wzięto za
złe, i iak później mowiono dla tego do Komis: nie obrano.

~~27 Prezent u JJmości Jego kawior, pudinowa, singer, hałas —~~
~~d'vant miecz ... à la tete qui a la gueu~~
~~Posiedzenie u Ostrowskiego. —~~
~~Bal u Pan. Amb. audiencya ... nie aby~~

kazanie miał Bisk. Prażmowski mowiono że historya polska była textem ale daty fatygi cytowane

28. Otwarcie Seymu. — Kontynuacya M. Lubowidzkiego Oba WX
weszli do Izby poselskiey i przypatrzywszy wyszli. Mowa
Marszałka po Nominacyi mało znacząca. Deputacyią
po Deput od Senatu składali JJr Gen. Małachowski
Posłowie Radowski, Skórzewski Deputa
nadchodzi Deput: X. A. Czartoryski i Kochanowski
Mowa X Czartoryskiego powiedziana niezawierała
w sobie nie uwagi godnego — mówiona na pamięć //
Połączona Izby Deputacyie do przyjęcia Cesarza
składali z Senatu JJmość W. X. Michał iako
Senator. X. Biskup Prażmowski, Woje: Międzyrzecki
z Izby. Jezierski Stanisław Jan Ledóchowski i
JJmość W. X. Konstantyn. — Mowa Cesarza powie
dziana tonem dość miłym. Cesarzowa otoczona
Damami Dworu przytomna całemu Obrzędowi
Stała przeszedłszy podle tronu na niższym
Stopniu po prawey stronie. Ubrana w białą
sukienkę z żółtym kaszmirowym powłokiem ze
6. łokci długim. Na głowie z piór strusiowych
zrobiony diadem, wśrodku którego spinała
wtedy Aigretka brylantowa na [illegible]

// powiedziawa udale zrzeczenie czucie ... że dnia N. Laur.
umieraiąc za ułegdy mowiący powiedział że dnia
przeniosła nad Obiwą wtedy Swobod kwdzych.

127

i wśród plumacżu bukiet żwtósów. Suknia bardzo
z ruudion, w dam. podobnież.
Oprocz dworu i Jeneratów Rossyiskich byli obecni Kon-
dowi Nastepca tronu Krolewic Pruski. X. Radziwiłł
Namiestnik X. Poznani. X. Hessen Homburg Austryac.
Mowa Prezesa Senatu Ossi dorzeczy, gadał nawet
o Owsach. Mowa Marszałka nie tęga ale lepsza
od pierwszey. Mowa Min: Spr Wewnę odczytana
p. X. Stanu Kasztl. Platera mimo expressyi
słabsza jak wszystkie dotąd, podobne.
Izby połączone rozchodzą się. W Izbie Poselskiey
Marszałek nominuie Sekretarzem P. Mroczewskiego
Posła Lubelskiego. Dam pięć przyszło do Izby (*) lecz
gdy przyszło do nominacyi J.P. Marszałek kazał
im ustąpić. — ustąpiły
Świeży Stanu Kasztelani poubierani w mundury karmazy-
nowe usiedli pomiędzy Radcą Stanu. Inni Senatorowie
uważali to za złe (1) Jakoż nieprzyzwoitość okazała
się gdy X. Minister Skarbu oświadczywszy że
zastępuie z polecenia X. Mcistra Spraw Wewnę
mowę oddał JW. Platerowi do czytania powyższey
wspomnianey mowę. X. Lubecki nie będący Senatorem
Królestwa. Zrobiło to Sensaçyą że Senatorya robi
dopiero stopień do Ministerstwa
Prezes Senatu oprócz nikczemnej mowy zagapił się że
szcze zapomniawszy przyiąć u Drzwi i odprowa-
dzić N. Pana, pomimo że to w programmie umie-
szczono.

(*) poselskiey

(1) nazywano ich Pseudo = Kasztelani. — to sam
z ust Senatora słyszałem.

Tego dnia był obiad u Marszałka Seymu miał być na 350 osob spełniano toasty Wkrola Nay: familii. Gastronami powiadali iednak że był gorszy od wszystkich poprzedzaiących iakby obiad miał w wspolnego z mową Ministra Wewnętrznego. Do honorow domu należeli Dulewski od Stad koni, Okołowicz Sędzia, a nawet Złotnicki wolał grai rolę domownika iak Reprezentanta.

128

Dzien 29. Posłowie zebrali się w swoiey Izbie. Po odczytaniu i sprawdzeniu obecności, gdy się wiadomość rozeszła że Raportu Rady Stanu dziś przypadaiące czytanie będzie rozpoczęte lecz w ciągu wstrzymane, przez co wybor do Kommissyi odłoży się do Wtorku to i do 1 Ser: Koll: Biernacki zażądał głosu. Marsz: mu go odmowił z powodu że Izba nie ma się zaymować żadnym przedmiotem, lecz że prywatnie rozmowić się może z nim. Co gdy się stało Biernacki i wiele Kollegow obstępiwszy Marsz: oświadczyli że stosowie do Art: 122 i 123 czytanie protokołu i wybor do Izb dziś ukończony być musi. Po opozycyi Marszałka i Sekretarza wyszli posłowie do Izby Senatorskiey; weszła z nimi także i wiadomość o żądaniu Izby Poselski. i niedługo N. Panu przełożone została Ces: i Krol zapytawszy się czyli żądanie Izby iest oparte na prawie? a odebrawszy odpowiedź affirmative odpowiedział skoro tedy maią racyą, gdy chcą niech pracuią. W skutek tego bal u Zamoyskiego był bez Posłow. Wybor do Kommissyi odbył się wsrod antryg, tadzono i zdradzano się wzaiemnie. Pomiędzy

NB. Bal u Zamoyskiego był na ten wieczor

Anegdotami wyborow iest następuiąca. Chełmicki i Dem-
bowski Posłowie z Płockiego, nienawidząc się wzaiemnie
gadali po sobie pomiędzy Kollegami. Gdy przyszły wybory
Chełmicki zbierał i zaciągał vota dla Dembowskiego. Ni-
ieden dziwił się temu heroizmowi, pokazało się iednak że
Chełmicki chcąc się utrzymać w dyrekcyi szkoły [illegible] /
w Płocku, zamierzył sobie osadzić nieprzyiaciela w War
szawie aby mu na wyborach nie przeszkadzał. Jakoż Dem
bowski, został Zastępcą a Chełmicki pojechał do Płocka
Powtarzaią także Kalambur W. Xięcia Michała. Na balu u Zamoy
skiego uważał że posłow niema i zaczepił go w tey mierze. Zamoyski
udaiąc przez zęby chciał tłomaczyć powody. W. Xiąże rzekł do niego
„eh! bien on voit que vous etez denonce

Dzień 30 Maja. Obiad i prezentacya u Cesarza. Prezentacya
iak zwykle poprzedzona niesfornem szykowaniem Woiewodz-
twami posłow. — Wszedł Cesarz sam. Maiąc przy sobie
Marszałka ktory zamiast listy w ręku, wodził za sobą
Morozewicza Sekret: po sali, oglądał nas po kolei. Mar
szałek zapominał nazwisk, wielu musiało mu podszepty
wać swoie. Cesarz mowił z niektorymi. Szczęście to poty-
kało naywięcey maiących znaki, lub wysłużone mundury
chyba na Saskim placu.
Gdy nadszedł do W. Xięcia Cesarz pocałował go w twarz
Po obeyściu w koło tym sposobem stanął w środku i rzekł
„Mci Panowie! Powtarzam wam tylko wszystko com sam
„onegday powiedział. Jedną mamy Oyczyznę, iedne dla
„niey życzenia, i iedne cele. Gdy uczynimy zadosyć naszym
„obowiązkom, mam nadzieię, że wzaiemnie będziemy
„z siebie kontenci."—
Nastąpił Obiad. Senatorowie, Ministrowie i Rada Stanu
zajęła miejsca bliżey Cesarstwa. Oczekiwali wszyscy
Jeh weyścia. W tem wchodzi W. Mistrz Ceremonii czy
Marszałek Dworu, że Cesarz chce mieć Posłow bliżey

siebie

siebie. Usunięto więc Senatorów na jedną stronę, Ministrowie, i Deput: zaszli drugą a Radę Stanu relegowano na Koniec i do drugiey Sali. N Pan wypił za Zdrowie Repr: Nar. du a Prezes Senatu i Marszałek zagapiwszy się nie pro. sili o pozwolenie spełnienia toastu za Zdrowie Ces: i Krol: (Obiad był wyborny.) Chybaby to im było odmówione lecz wiedzielibyśmy o tem. Zdaie się przeto że to opu. szczenie przypisać należy własnym działaniem uskut: kowanemu niezaufaniu Zamoyskiego, i nieznaiomeśie niezasłużonego mieysca Pana Lubowidzkiego Marszał. ka.

129

Dzień 31 Maja. Kommissye zebrały się u Marszałka. Ja odebrałem wezwanie p list bo będąc tylko Zastępcą sam miałem myśli udania się na to posiedzenie. Byłęs tam narady o protokoł i Stenografów Ross: ktorych żeśmy byli zażądali oddalenia z Izby. Dyskutowano wcale nie stanowczo. Ja milczałem. — Nastąpiło Śniadanie wśrod ktorego uradzono aby Marszałek i Ich Cztonkow udało się do X. Lubeckiego (ja Min: Spr. Zewnętrz) z oświadczeniem żądania Izby co do protokołu i Ste. nografow. X. Lubecki mowił że o protokoł żądano opinii Rady Admin: co się zaś tycze Sten: Cesarz wydał Postanowie: lecz sądzi że gdyby sam był posłem, żą. dałby żeby było 100 i więcey. Biernacki oświadczył mu że zapewne kontrasygnować Wyda: „Ale” odpow ziebyście mnie skarzyli„ — Nastąpi to niezawodnie „a ieżeli X Mini: nie zakontrasygnuie Postać nie będzie obowiązuiącem„ — Powiedział nareszcie że z Cesarzem będzie mowił — Na tem się skończyło. Co do protokołu zaś rozumiał że ten będzie Izbie akordowany. Powiedziano mu że się to Izbie należy z prawa i o iego spełnienie Izba się upomina i upominać będzie. —

Po odieździe Marszałka i wybranych członków, zostaliśmy
czekaiąc, gdy powrócili wysłuchawszy co wyżey napisano rozi-
chaliśmy się

Spacer do Bielan odbył się wśród pięknej pogody. Cesar-
stwo każde z osobna. Cesarzowa Wolantem szła iednak za nią
Kareta. Cesarz w Koczu, a powracał konno. Mnóstwo dzieci i
chłopczyków cisnęło się wedle konia, iak obłok komarów. Nic nie
pomogło odstraszanie W. Xię: Konst: tak dalece że Cesarz przy
rogatce zsiadł z konia i powrócił do zamku powozem.

Dnia 1. Czerwca Zgromadzeni Posłowie w Izbie i Rada Stanu
prowadzili gwałtowną rozmowę względem otwarcia Izby
protokołu i Stenografów. Po zaięciu mieysc i odczytaniu
Izby, podnosiły się głosy o protokół. Marszałek nie chciał
dawać głosów; nie słuchano i gadano bez pozwolenia
Pukał laską nadaremnie. Dał iednak głos Małachowski-
mu; ten cichym głosem zapytał się Marszałka, dla cze-
go tak mało arbitrów w Izbie? (bo Stenografy zostali)
Odpowiedział: że się trzyma formy zeszłego Seymu
lecz poradzi się Cesarza, a skutku przełożenia doniesie
Izbie. Przestano. — Żądano dalej (bez porządku) prze-
czytania protokołu Sessyi wczorayszey do Kommissyów
Mar: odpowiedział że dotąd na żadnym Seymie protoko-
ły nie były czytane. Podnosiły się głosy znowu bez
porządku, że nie uważa Izba ogłoszenia wyborów do
Kommissyów za legalny gdyż to powinno się dziać
stosownie do Art: 124 i 140. Stat. Og: o urz: sey: przez
odczytanie protokołu napisanego in extenso. Na to

podnieśli się z krzeseł. Kommissarze Ostrowski, Barzykowski
Tymowski, Gliszczyński, Sołtyk, a później Biernacki
oświadczali że się dotąd za Kommissarzów nie uznaią
dopóki protokół wyboru przeczytany nie będzie. — Marsza
łek zalimitował Sessyią. Miało się zdaie dla zapytania co
[illegible] (Grabowski Min: Sekret: Stanu, wyszedł z Izby
po powrocie Marsz: przywołał Izbę do porządku i
protokół odczytał, oraz członków wybranych do każdey
Kommissyi ogłosił przy ogłoszeniu liczby kresek za każ

danych. Następnie dał głos X. Min: Skarbu, ten odczytał
mowę lit A potem członek Rady Stanu Adres od Senatu
z dnia 16. Sty: 1826. lit B. i w następstwie odpowiedź
Cesarza. — Zabrał, a raczey dał Marsz: głos Posł: Jezier
skiemu Stan: odczytał mowę z którey Izba nie była
kontenta. Barzykowskiemu i innym chcącym głosu
odmówił. Względem sposobu wystawienia pomnika
Izba ogłosiła swe zdanie aklamacyą, przyimuiemy
niech żyie Król i Konstytucya! — Zapytana po
wtórnie aklamacyą odpowiedziała. (Po zamknięciu Ses
syi byli członkowie którzy nie kontenci byli z jednomyśl
ności tak głośno wyrzeczoney, lecz to były murmuran
cye tylko.) Zredagowano doniesienie do Cesarza i wy
znaczył Marsz: Deputacyą z 10 Członków G. Małachow
skiego, Mi: Walewskiego

Chciałem mowić Marsz: zapytał się mnie (nieprawnie)
o czem? odp: że do materyi doniesienia, uważaiąc
w niem wyraz Szlachetny za niestosowny do Mo
narchy i proponuiąc w mieysce iego, wspaniałomyśl
ny, dobrotliwy. Izba uznała mój wniosek za słuszny

Jako z zmienióny został. Odczytano go poprawiony
wniosł także Ks. Jaziński przedlaskiego, że Izba potrzeba
czyta w Aklamacyi, Króla i Konstytucya i że także po
winno być umieszczone w doniesieniu. Marsz. Kiwał
głową, odezwały się głosy z różnych miejsc, więc i to
poprawiono w Kancellaryi.

Oświadczył Marsz. w ostatku Izbie że Nay: Pani
prosi członków Izby na bal — i że Śniadanie
jest przygotowane. Sessya zaś solwowana do 5 Czerw
na czwartą godzinę.

Bal w Zamku Przed zaczęciem balu Cesarz przy-
jął deputacyą bardzo szczerzeynie

Po rey powrocie zaczął się bal polonezem. W. Xiężna
Konstantyna tańcował także z ~~X. Namiestnikowa~~
z Cesarzową. Cesarzowa tańcowała wiele i ładnie, na-
wet mazurka bardzo grzecznie. — Cesarz rozmawiał
z wielu Posłami. Jezierskiemu Jaszwir między innemi
w dłuższey rozmowie o projekcie względem Maltańczy-
powiedział — „ li panowie ſwielowali, chcą zanadto
a ja rozumiem że to nie dobre aby było dwoch Panów
w Kraju „ — Czarnockiemu (jako mi sam powiadał)
jednemu z deputacyi „ — Vous avez très bien agit
fort bien agit. je suis très satisfait. — Była kola-
cya na tym balu — Dowiedzieliśmy się tam że
W. Xiężna nazawtra w dniu swoich Imienin nie będzie
przyjmować powinszowania, które mieliśmy składa-
dać: — X. Czartoryski zapraszał ustnie do siebie
na wieczory w każdą Szrzodę. — Niew się kołaczy
skończyła odjechałem z Koll: Mon: i Koll: Biedrz: —

Tego dnia G. Małachowski prosił do siebie na obiad
Konsul i Zastępców w Komissii Sprawiedliw. — Tam nara-
dy krótkie skończyły się podziałem prac między Sto-
łów. Mnie i Wołowskiemu przeznaczyli mimo mojego
wymawiania się Wydział Kryminalny. 131

Dzień 2 Czerwca. Cesarstwo odjeżdżaią z obietnicą
powrotu na dzień 20 m.c.

Projekta 4. porozno szono. wraz z rozkładem
dni i projektów do wniesienia

Mimo tego że W. Xiążę odmówił przyięcia powinszo-
wania, władze i Izby przyieżdżały do Brühlowskiego
pałacu i imiona swoie zapisywały. Obiad był w Pre-
zesa Rady na który zaproszono tylko Kommissarzy i
Zastępców

Dzień 3-4. Czerwca Kommissyie wszystkie zebrały się u
X. Ministra Skarbu stosownie poprzednich żądań krótkich
ze nu u niego zbierałby się wraz z Konsum narad nad
projektem o pomnikach. wymowny głos X. Lubeckiego który
wniosł projekt aby dać pieniądze przez lat 6. a niewiedz
na co, trafił do serc miękich posłów. Senatorowie albo
milczeli albo naypokornieysze chęci swoie nayuniżeniey
wynurzali. X. Minister straszył że gdy ten projekt nie
przeydzie, da dymissyią. Rozjechano się a P. Gliszczyński
oświadczył mu że nie zechce zapewne zasmucać całego
kraju. — Tymowski zmiękczony — Barzykowski, Sędzia

Hr i Biernacki tworzyli niejaką opozycyą Ministrowi natar czywemu i smiałemu Sofiście — Ostrzyński usiłował dowiedź potrzebę Sześcioletniey składki — Zmienić wszę nic nie przyjęło 1me z 6. lat na 4. podnieść proporcyą podymnego w Miastach. &c &c: Projektu nie Kommuniko wano

Dzień 5. Czerwca Przyjechało nas kilkunastu na Sessyię o godzinie 10. nieuważaiąc na wezwanie Sekretarza nie podpisane abyśmy się dopiero zgromadzili o 12. Mimo tego spóznienia przyiechał zaledwie o godz 1. doczekany postom zostać. Po odczytaniu listy, za częto żądać odczytania protokołu, Marszałek powie dział że jest postanowienie aby nie był czytany. Oder watem są ci słysze tylko słowa ale postanowie nia nie widzę. Widzieć go zaś chcę abym wiedział kto go kontrasygnował. W tym Roman Sołtyk zabrał głos z Kommissyi i o otwarcie Izby stosowni do Art 95 Kons. d mówić zaczął, dla czego moia materyia co do protokołu popierana, nie została Kommissarze którzy się tak odznaczyli w tym wzgle dzie na ostatniey Sessyi, zamilkli grzecznie — Po krótkiey i nie nieznaczącey przedmowie X. Lubeckiego P. Plater odczytał projekt, Zaczęły się podnosić głosy aby projekt przyiąć bez dyskussyi, lecz zaczęto wpisywać się do mówienia iakoż mówili w następnej kolei. Z Kommissyi i niby od Kommissyiów Ostrowski +. z Izby zaś podług tey kolej Turski + Tymowski +.

132

Sołtyk, Kaczkowski, Rumbowski, Gliszczyński z Kommissyi Klimuntowicz d: Swinarski Chomentowski Zastępca dobre Morawski iako Zastępca Łuszczewski iakeś się płakał ale skończył wykrzyknikiem niech żyie Król! Posłuchawszy z Kommissyi iak nayniegodziwiey charchano kaszlano szurgano nogami a on prawił iako Adwokat Lubelskiego ale biedny Pan po co sie perda, płakał zaś dlatego. + Biernacki Mazurkiewicz Czarnecki odwołał się do słowa Cesarski że nie chce pomnika z granitu lub metalu + R. Sołtyk Baczyński d. Węzyk nie. Szymczykiewicz Jasiński Zazdał że niezgadza się z Morawskim aby monopolistów pociągnąć bo oni nie są godni należeć do tey składki i niech komu innemu stawiaią pomnik Trzciński, Zwan Matachowski G: + bronił proiektu, dziękuie Lubelskiego i Kosturzyńskiego swego plenipotenta. Biernacki odpowiadał nim. Zamknięto dyskussyią. Wszyscy mówili aby proiekt był poprawiony, ktory podkreśle! Już Radę Stanu uparcie się. Chciano przymować iedno myślność, Walewski Mi: chciał rzeczy za swe województwo wraz z H. Ledóchowskim, Węzyk za swe Podlaskie wotować. Mazury wyskakiwali z Tawek do Marszałka. Kaliszanie nalezeli, a gdy się Marszałek zapytał głosno czy kto chce wotowania Morawski Kal: odezwał się ja. Wotowano więc i wszystkie kreski padły affirmative. Sessya od: M: do 11go na godzinę 10.

Nota Podkreslenie znaczy mowiącego p/o proiektowi, Krzyżyk za proiektem.

Dzień Ośmy Czerwca. Obiad u Prezesa Rady Administracyjnej miałbyś zły, zaproszono na niego 4. Województwa między temi i Kaliskie. Ja niebyłem ale na wyborowym obiedzie u Godlewskiego Prezesa Osób było 16. Wieczór był u Zamoyskiego, postowo było tylko pięciu * marszałek odmówił nie mówiąc się u siebie będzie miał Kollegio na fajki.

Anegdoty Następcy Tronu Pruskiego tutey powtarzane

Ministrowi Klewitz miał zadać szaradę do odgadnienia
Das erste frisst das Vieh, das zweyte haben Sie nie.
Und alles sind Sie.

P. Sonntag (hrabina Rossi) spieszyła się z Berlina do Paryża gdzie się zobowiązała grać w Teatrze Następca tronu chciał ją w Berlinie zatrzymać Ona zaś tłomacząc się powiedziała mais Monseigneur je suis deja avec un pied a Paris et avec l'autre à Berlin. — En ce cas (odpo: Nast: tronu) je desire moi d'être à Coblentz. —

Wieczory. Ogłoszono i zaproszono posłów na wieczory Włoskie u Prezesa Rady Administracyjnej, Środy u JO Xięcia Czartoryjskiego w Sobotę u Ministra Mostowskiego na który Pani Sama zapraszała po wieczorach i prosiła innych aby prosili drugich. Wczoray t.i. 9go wieczor u X. Czartoryjskiego był liczny, z muzyką dam było kilkadziesiąt, tańcowano polonezy po Ogrodzie oświeconym (ale słabo) potem walce w pokoju powróciliśmy o 11. — Prezentowaliśmy się sami nie zastawszy zaproszonych — Swiętosławski, Biernacki, Szymański i ja.

*. Chomentowski, Falz, Dolinski, Mazurkiewicz, Potworzyński.

Kommissyie Seymowe zgromadzały się codziennie i praco-
wały tem bardziey im drobnieysze projekta były celem
ich pracy. Do dnia 16. odedyskutowano tylko 2 pro-
jekta 1. i 1. o wyjstlowaniu lasow, ktory z odmianami
utrzymał się w Kommissyiach. Projekt zaś o włoczęgach
dwa dni dyskutowany. Kommissye żądały zmiany
Zmiany Art 5. – Aby Sędziom pokoju oddano było
wyrokowanie wszystkiem włoczęgów. – i Ar: 8. aby
dozor Instytutu powierzono Radom Wojewodzkim –
Rada Stanu tych proponowanych odmian nie przy-
ięła.

Dzień 16. Czerwca Nabożeństwo na ktore wzywaia Wła-
dze wraz i Izbę Poselską i Komitet t t d
Po nabożeństwie Narady Kommissyiow o pierwszey
odbyć się maią

Obiad u Marszałka dla Województwo Kaliskiego i Lubel-
skiego. Znaydowali się tam przez tego X. Lubecki Kaszte-
lan Krasiński Hoffman wraz Tańska, Lichocki, Obło-
towicz Oyciec i Syn. Z Kaliskiego niebyli Bronarski
i Morawski utrzymując że Marszałek nie dotrzymuie
przysięgi, przysięgał albowiem podług roty i na Statut
Organiczny, podług ktorego narady Izb odbywać się

wiem

powinny publicznie, a nie na artykuł dodatkowy do Konstytucyi.

Wśród Obiadu a raczej przy końcu Marszałek wypił Zdrowie, Wstaliśmy się, później J. Niesiołowski zaintonował zdrowie Marszałka. Na samym prawie końcu ktoś na innym końcu pod głosem zaproponował Zdr: X. Lubeckiego, podnieśliśmy się ze Zwierzchowskim i obok siedzącymi gdy naprzeciw nas siedzący, Rembowski, Tymowski i Moszkowski nie podnieśli się i nie pili Zdrowia Ojca kontrasygnuiącego dekret rozwiązania Rady Kaliskiey.

Z Lubelskiego nie przybyli Dolinski i Mazurkiewicz, Doktor Zamoyskich Deputowany Zamoyski, Niesiołowski miał przy stole prosić Marszałka aby wynalazł sposób jaki znowu na Zamoyskiego, bo dziś w Niedziele wieczor. Opinia po niemu codziennie się szerzy.

Byli iednak na wieczorne z Izby — Jakubowicz Falz, Złotnicki, Konst. Jezierski, Chomentowski, Turski, Obniski, Mazurkiewicz, Zieliński, Jabłonowski, Bykowski, Lubowidzki mer:

Dn. 11. Czerwca. Gdy się zgromadziła Izba powstały
głosy o protokoł i o otwarcie Izby z wielką ży
wością a nawet z porzucaniem form obrzędom
przepisanych, Mówiono, wołano, razem bez
pozwolenia. Marszałek nie mogł sobie dać
rady. Trzykroć chciał głos dawać K. Platerowi
niezważano na to. Ukoiona dopiero sama Izba
zezwoleniem niektór. K. Plater wprowadził
projekt nowy, który nie bardzo jednak słuchano
a nawet naśmiewano się w przymówieniach
nad leksyą, o usus i ususfructus, nad Komorne
mi z francuzkiego Kodeksu art 390 i dalej,
Po głosie iego mowcy iak następuie Wołowski
[illegible], Barzykowski z wielkim zapałem
i wielkiemi pocisk. p(rzeci)w(ko) Radzie Stanu, Wielko
wski, Biernacki, Rembowski, Ks: Sołtyk, Głosz
czyński za projektem. Morawski z nader wiel
kim zapałem z zarzutami p(rzeci)w(ko) Radzie Stanu
głosem bardzo podniesionym. Mazurkiewicz,
Węgliński, Fr Sołtyk, Kaczkowski, Ostanycki
z Komissyi, Falz przeciwko Redakcyi ~~[illegible]~~
artykułu 4. ale za projektem. Luszczewski, Jezier
ski nie wyraźnie Matachowski + Swidziński + do
niej o antinomia, Wołowski także do niej o antinomię
+ — Swinarski, Gumowski + czytał Marszałek go upomniał
on odpowiedział że tylko sobie patrzy. Walchnowski +
Sołtyk gadał wcale nie do materyi, o sabaniu się
gów o braku ogk. i + p. Wężyk + ultras. — Czytał
Swirski nie powiedział „Takowy czytać iak słuchać"

Radca Stanu Plater zabrał głos po zwiadaniu
w ktorym porzypomniał sobie zmiany niektó-
rych Artykułow, podnosiły się głosy bez porząd
ku „nie maią brzycska zmiany, wotowaé „
Wmpatch chciał wnieść od turnum czy
maią byé przyięte zmiany lub nie? Zabrałem
głos bez pytania i żądałem aby Wmpatch
objaśnił na jakim artykule podaie propo
zycyię od turnum, że ta forma nie znana iest
w Statucie o sepie: nar: tylko aby wotowaé
na proiekt wprowadzony. Pomimo tego wołał że
kto chce zmian niech się podniesie. Podnio
sło się 4ch. Wotowano więc art: 22 nez: 90.–
upadł proiekt z wielkim uismakiem Ra-
dcy Stanu
Z ubocznych okoliczności. K. Tyanowski
dawał Kaliskim posłom i kollegatorkom
Opo: z innych Powiat Kolacyę w Ogrodku
na Zielony Ulicy. Wiele wina i wesołości
zatrzymały biesiadników do poźnej.
Dnia 12 Czer Wprowadzone proiekt o hypo
tecznego prawa zmianie Art 127.
Niewiem iakieś zimno ogarnęło sobie, ani
o protokoł, ani otwarcie sobie nie upominano
się. Roman Sołtyk powiedział w głosie do
porządku że protokoł widzi nieteraz co do
swego głosu, i nie nie żąda. Jan Ledóchowski
stowarzyt Radę Stanu że nie Pana, ale Deputa-
cya

cya prawodawcza winna iest czytanie projektow.
Potem dowiedziawszy się że prace swe złożyła od pot
rolu w Radzie Stanu, by Deputacya wymawiał.
W ogolnosci dyskussyia była słaba. Morawski
cokolwiek ostrzey iak inni mowił. Mimo się
nawet Marszałek zapisci do mowienia niedał
Na pociechnu więc Rady Stanu przyjęło się
utrzymał większoscią 112 głosow przo 10 ciu ktory
Negatywe dali – Szaniecki, Morawski, Kochowski,
Ostrowski, Biernacki, Ziemięcki, ~~[illegible]~~ Bany-
kowski, Wieszczycki, Frezicki, Zwan.
Sessyę Marszałek zasolwował do 17 a 6 do
godz 10tey.

Dnia 13. Czerw: Prezes Senatu Zamoyski chce
koniecznie szturmem wziąć Izbę. Proszytał
bilety na wieczor d. 4. Zgromadziło mu się, na
niego prosił i Dep: 13. a mianowicie, Jakiewicz.
Fały, Złotnicki, Kon. Jezierski, Chomentowski, Turski
Obniski, Mazurkiewicz, Zeliński, Bylewski, Jablo
nowski, Lubowidzki Marsz.
Tegoż dnia po god: 6. była exportacya zmarłe
go Dep: Międzyrzeckiego. Zakon żaden nie wypro
wadzał go. Posłow było dosyć Kasztelanowa dzi
czy z Wydziałem. Mowy przy grobie mieli Wo
linski Mecenas, Wołowski Deput: i Tymowski
Poseł.
Zwierkowski prosił do siebie i miał prze
szło 20 posłow i Deput:

Dni 14. Czerw: Kommissyie zgromadzały się i na radzały nad projektami. My członki Tawern kowi chodziliśmy na Gapia. Ja przytem odwiedziłem także z Włoszczkim Więzienia Kochowskie, Franciszkanów, Sąd kryminalny, i Policyi poprawczey, zbieraiąc materyały do uwag nad raportem.
Wieczór u Małachowskiego Just. Owe pie 30. wina dużo Wolanya pieśni.
~~Dnia 15.~~ Insynuowano nam przez P. Rostworowskiego, z rozumienia Wiz: Krasińskiego aby prosić o audyencyę u W. Xięcia Konst. i żądać przyzwolenia Rady Obywatelskiey. Tey insynuacyi niechcieliśmy słuchać jako zniewczystego i zawsze niestawnego źródła pochodzącey.
Dni 15. Dopiero przyiechał Marszałek do Konstantego Ostrowskiego. Insynuacya, ponieważ przyszła dobre zapewnił, lecz dodał że kto nam to zlecił zawiłczej potrzebni !!!
Byliśmy więc u W. X. o godzinie 2giey po długiey rozmowie, nagadawszy nam bardzo wiele, tyle że to osobliwie wymaga opisu, oświadczył, że jedzie do Brzescia naprzeciw Cesarzowi i tam zaraz mówić z nim będzie. Wypraszania od nas odpowiedzi na nie, i t. d. osobno

Dnia 16. Czerwca Kommissyie połączone, odrzuciły jedno
myślnie projekt o rozwodach. Znaczna większość
oświadczyły że potrzeba aby wolność sumienia
przynosi każdemu, a do tego żadne nie doprowa
dzi tylko Kodex francuzki.
Tegoż dnia odwiedziłem z Wołowskim więzienia
Nakuszawe i defraudacyine Bugaja
Postrzeżenia umieszczone w Uwagach nad
Raportem.

Dnia 17. Czerwca wniesiono do Izby Poselskiey
projekt o włóczęgach i żebrakach. Reprezentan
ci Kaliscy wnieśli do protokołu, którego odczy
tania dopominał się zastępując w Kommissyi
Członków P. Swirski mówił bardzo do rzeczy
i z energią wychodząc z tey zasady że proto
kół będąc całey Izby własnością wobec całey
Izby odczytanym być winien. Marszałek dzie
Tuyadeni odpowiedział niesturmowany przez
Kaliszanów.
Rad: Stanu Sen: Kożmian (Radców senatorów
nazywaiąc Pseudo=Kasztelani) zabrał głos przy
wprowadzeniu. Mało go słyszałem, mówią atoli
iż zapomniał bezpieczeństwo, że podatek na bydło
na ten fundusz żądany.
Pnim P. Mateuchowski Gustaw czytał swą
mowę popieraiącą projekt utrzymując że potrzebą
iest cywilizacyi + Dalej P. Ostrowski + Kasztelan
ski mówił przeciwko projektowi. Mowa ta zro
biła

mowne wrażenie p/o projektowi. Wołowski + za projektem
Bazylkowski mowno i z zwykłetyme zapałem p/o
projektowi. Jeden żart przywiodę tutey z tey mowy
"— podług ducha projektu, rzecze: ubóstwo iest
występkiem, z konsekwencyi wypadłoby że bo-
gactwo iest Cnotą. Tak konkluduiąc Rotszild
naybogatszy w Niemczech, a Nowachowicz u nas
byli naycnotliwsi ludzie." — Jn Marszałek zlękły
szy o projekt ostrzeżony pewnie zwaliwszy od Rady
Stanu, zawiesił Sessyą dla Sniadania. Gęsiny
iak półmiski uwiiały się namowy po sali: mówią
że nawet szampańskie wino dawano. Radca Ok[illegible]
tabu Poznaniu klął się że to grosza Obywatele
kosztować nie będzie, chociaż Instytut wznieść
się. Niemcewicz nawet i kilku Senatorów namawia
to pusto i deputowanych, zobrażą przystoyno
się. Konie końcem Sniadanie to nader osłabiło
ducha oppozycyi.

Po Sniadaniu mówili Chomentowski St. Jezier
kie Ro: Sołtyk, Wieszczycki, Morawski z komm
czytał Klimuntowicz, Fr: Sołtyk Turski + Bier-
nacki z Ko: czytał Jasiński z konceptem. Rozbudził
w Izbie śmiech, wielki iednak było nie ustach
niektórych uśmiech jałowy. Powiedział on, że nie
ma w prawach dobrey definicyi co to iest żebrak
bo podług niego urzędnicy żądaiący gratifikacyi,
awansów, interessenci potrzebnych rezolucyi, a na-
wet żądaiący krzyżów są takiż żebrakami. Skończył
drugiem bon mot że gdybyśmy przyjęli pro
jekt ~~przyjętego~~ uchwalilibyśmy że ma być

pro

137

Postanowienie. — Pstruszyński z Kom: czytał za projektem + Swiniarski za i przeciw. Ledóchowski Krakowski + Konst: Jezierski nie wytknął w mowie tendencyi Walchnowski z Kom: czy: za projektem wyrażaiąc się że oppozycyia iest zapewne Mathiemiewskich; może usprawiedliwi się mogący. Chełmicki + Lempicki, Rembowski, Morozewicz Sekr: za projektem Mowa iego uważana była za pomieszaną wyobrażeniami ubocznemi. /Pierwszy dopiero Sekretarz mowił w Izbie od roku 1818./ Powtornie Walchnowski + usprawiedliwiaiąc Kom: przy robione zarzuty. Swidziński + ktorego mowę /może oszczerczo/ przypisywano Krzysińskiemu mowił o Systemacie prewencyinym. Osobliwy to i zupełnie zasadom prawadawstwa obcy sposob. Bo gdyby był powszechnym i rozciągniony mogłby posłużyć do nayokropnieyszey samowolności. Doprowadziłby towarzystwo do tey ostateczności że dla dobra ogołu, możnaby zniszczyć dobro indiwidualne.

Naostatek popierał projekt Prof: Str: Skarbek mowił Bycki za swoim dzieckiem, a umiarkowaniem iednak nie interpellujący oppozentów. Mowa iego nikogo nie oburzyła

Przystąpiono do wotowania i proiekt większością utrzymał się.

Dnia 18 Czerwca wniesiono projekt o służebnościach wolnego wrębu i pastwiska. Ko: Sołtyk mówił względem protokołu. Kaliszanie milczeli Zaw... O otwarciu Izby już nie wspominano. Ry... gor iednak coraz widoczniey zmnieyszał się zdaie... Do Kancellaryi Izby puszczano osoby nienależące do Izby. Na poprzedniey Sessyi przez cały czas czytania protokoły Filip Gudzicki, słuchał we... mowy przez uchylone drzwi do Izby. Zwierzchowski przychodził prawie codzień i bawił dorywczo... Na Sessyią dzisieyszą przyszedł nawet do samey Izby Kasztelan Poletyło, i usiadłszy na schodkach przysłuchiwał się z godzinę.

Po wprowadzeniu projektu przez Hr. Platera P. Małachowski Gen: z Kommissyi mówiąc za projektem zarzucił że dla zachowania taktyki nie należy się odrzucać projektów. Niepodobało się to powszechnie; chybaby tym którzy na ślepo za powinność sobie wotowanie affirmative maią, za przytoczenie... Nie było nawet w mieyscu przytoczenie... sta. Nie było nawet w mieyscu przytoczenie Ro... stwo Strony prawey w Izbie franc: bo Izba Po... selska dopiero jeden odrzuciła projekt. Poredce mówienia Członków nie został przeczemnie zapisany. Było iednak kilka głosów oprócz zwyczaynych. Naywięcey zarzucano że niewcześny miano wzgląd na prawa znoszącego służebność z prawami użyciwacza służebności, gdy tylko pierwszemu zostawiono wolność zkupienia służebności. Przeciwko projektowi mówili, Barzykowski, Kozłowski, Morawski, Biernacki. Kommissyia prawodawcza

cza walczyła uporczywie z Oppozycyią. Matachow-
ski mówił tak zawsze dotąd. Wołowski nawet za-
paliwszy się powiedział że służebności nie iest własno-
ścią!! bo może być skupiona. Zapominaiąc że
służebności Kościelne są w Dziale III Księgi 138
hypotecznych. Nie pomogły powody oppozycyine.
Zjednanie Kreseł drugą namową, ten środek niegod-
ny ofiaruiących kreski, a występny ze strony intrygu-
iących przemogły. Proiekt utrzymał się większością.
Po kreskowaniu zrobiłem uwagę Kommissarzom
prawodawczym że całą odpowiedzialność biorą na
siebie z utrzymania niesprawiedliwego tego proiektu
a czas osądzi ich usiłowania
Mowa moia z pamięci wypisana, osobno iest
pisana. Po przyięciu tego proiektu Opinie prawnicy
warszawscy upatrywali ~~w tym~~ źródło processów
i zabałamuceń. Niepodobieństwo oszacowania służeb-
ności na zasadach słuszności; Pole dowolności dla
Sędziego i t. d.
Na końcu dyskussyi robiono uwagi nad Art.
w którym mowa o Bukwi i Żołędzi. Kommissyia
oświadczyła że żąda wymazania tego przywodu
Radca Stanu Plater oświadczył że Rada Stanu go-
towa iest zaraz wymazać. Podniosły się głosy prze-
ciw tey niewłaściwey formie. Affirmatywni wołali do
wotowania. Marszałek znowu wołał aby ci co chcą
wymazania siedzieli a upieraiący się powstali. Prze-
łożono mu że ta forma nie iest przepisana, że
propozycyie nie mogą być od tronu podawane.
Powstałem i dano mi głos; oświadczywszy że nie opozy-
cię ale do porządku chcę mówić, a rzeczy odczytam
Art.

czytać prawo iakoż przytoczytem Art 99. Konstytucyi i art 126 i 127. Stat. org. o sej. naw. Mimo to Prezes Rady Stanu Plater oświadczyt że wykreślenie nastąpiło na mocy upoważnienia ogólnego przywierdzi pew N. Pana udzielonego (którego przecież w Izbie nie produkowano, nie ogłoszono drukiem i t. d.) Poczem Marszałek niekazawszy odczytać projek-tu po wykreśleniu, a zatem uchybiwszy wszędzie formom, przystąpił do wotowania. — Większość utrzymała projekt.

Dnia 19. Czerwca Kommissyje zbierały się i odczyty-waty prace swoie. — Prawodawcza u Wołowskiego Skarbowa u Ostrowskiego do pr. Admin. i Org. u Lele-wela. Kommissyje zbierały się także w Radzie Stanu dla ostatecznego osądzenia projektu o Med[...] ziemstwach, na których projekt ten jednomyślnie odrzucono. N. Król powrócił do Warszawy z Ela-sabetgrodu.

Dzień 20. Niedziela, Uroczystość Ogłoszenia Króle-
stwa obchodzoną była w polu na równinie pod
batteryami Szwedzkiemi. Wystawiono Namiot
do odprawienia nabożeństwa i galeryjkę dla
Dam. Mszą miał Biskup Prosper. X. Koźmian
czytając modlitwę rozrzewnił się mówiąc do
Arcy-Biskupstwa. W tem przynajmniej po-
dobny do Woronicza nabożrzyka. Mówili
że Ks. rzewności zanotował mu na margine-
si Kasztelan Rudca Brat. Woysko zebrane
Dwór, Senat Karmazynowy, hafty Obyw: Mun-
durów, mnóstwo poiazdów, tłumy ciekawych
widzów, dawały dość interessujący widok. Ukoń-
czyło się widowisko Defilem woyska który dla
miłośników musztr i manewrów woyskowych
mógł być interessuiącym. O innych szczegó-
łach gazety doniosły. — Deszczyk Karmy-
zyny Senatorskie po parę razy trwike nastra-
szył.

Dzień 21. Czw: Poseł Hrabia Ostrowski zaprosił
wszystkie członki Kommissyi do siebie na O-
biad i dla odczytania iuż całkowitego swoy-
nad Raportem Rady Stanu. Na seymie
początku wszczął się spór Gmatachowskie-
mu sprzeciwiał się Świrski P. z Lubelskiego Za-
stępca, zażądano aby przez wstanie z mieysc
i pozostanie na nich rozrzeczni zdania.
H: Gmatachowski natchniony Arystokracya

nt

ukrywaney stronnicy ale wyiawioney zupełnie w Izbie i całem postępowaniu Seymowiu podniosł głos: że zdaniem jego ci tylko maią prawo głosować którzy odpowiedzialni za uwagi tako we podpiszą — Odezwał Swirski urażony też się delikatnością, bo nikt z Zastępców nie nadużył praw swoich. Przy śniadaniu które w końcu dano odnowiła się rozmowa pomiędzy Zastępcami blisko siebie siedzącymi. Dotknięty wraz z drugi mi powiedziałem dość głośno aby Gnatachowski usłyszał: że chętnie rezygnuię PP. Kommissarzom prawo stanowienia o uwagach a nawet zrzekam się dyskussyi nad niemi choć mi takowe służy; ale prawa biesiadowania nie ustąpię i nie rezygnuię owszem tak chcę jeść i pić że nawet nayżarliwszych Kommissarzy przewyższę nawet upoważnienie od Gospodarza. Do tego maia ... Hrabia gdy się na ucinki składano zmieszał się. Hrabia zagrożony: że gdy ciągle i po śniadaniu zagroził: że gdy... niektórzy ekstanci Kommissyi dla interesów miasta się oddalić wnoszę przeto aby PP. Zastępcy Kon... zaięli ich mieysca. Korzeniowski i Kaczkowski zaięli ich mieysca. Korzeniowski i Kaczkowski ... powtórny letrzy i odprowadzam się w głos wybrany ... Nie przyznano Hrabiemu do domu. — — W całe takter działki mu w tem postępowaniu ... przypisywali stronnicy przed Seymem hoynie przypisywali i iakim się sam skrzyczał.

Gdy godzina obiadu zbliżyła się Ostrowski przysłał do mnie do stancyi proszę. Lubo nie

miałem wcale ochoty, przecież że to do Ostrowskiego
obchodzącego przytem Imieniny Biernackiego Aloy-
zego poszedłem. Wśród i po Stole Hr. Gustaw skład
uchybienia nagrodzić ale nie wiele odniósł skutku
Gdy niby dla spoufalenia pory reszty uwag nie mo-
żna było dociekać, Małachowski zaprosił
Kommissyię do siebie na nazajutrz. Że zas ja od-
szedłem pierwszy ja Kembowski jeszcze pierwszy, na-
zajutrz przyjechał osobiście nas zapraszać, Ale
ja powróciłem w domu. 140
Tego dnia zwołano znowu dla projektu
rozwodowego Kommissyia prawodawcza. Ja
z Izby w H. Stanach, oświadczyłem się za pro-
jektem. Sam tylko Wołowski został w Oppo-
zycyi. W nocy wydrukowano projekt i nam
go udzielono D: następnego r. i o.
gdy go do Senatu wprowadza
Dnia 22 Czerwca Potocki. Zymowski siedział
li Grabowski,
bliżej pory wprowadzających ale nie dyskutował
Doznał on w Senacie nie małej Oppozycyi; mowi-
li po niemu; Rembieliński, Bieńkowski, Brin-
ski, Dembowski, Miączyński, Czartoryski i ski
rachowano że z milczącymi naliczyćby było
można do 15 negative. Z tem wszystkiem
po rozprawach od 11 do 6tey. projekt
jednomyślnie przyjął Senat, dając przykład
wielkiego zgorszenia, że dla zachowania takiey
osobliwey taktyki dworskiey w utaianiu zda-
nia prawdziwego maiącey pierwszy żywioł
por

potrzeba zaprzeć się samego siebie i w zamęcie podłości intrygi i ciemnoty topić przekonanie o świętey prawdzie. Czyn ten Senatu publicznie naganiany okrył go żalem, a nawet wstydem. Wielu ze Senatorow usprawiedliwiać się chciało zaczepiaiąc Izbie Posłow. Może ten wypadek posłuży dobrym za przestrogę że nie należy się im mieszać między tak nazwane Numera Zicher. (*)

Wieczorom u X. Czartoryskiego przypisywano złe skutki dla Seymu — mniey uczęszczane —

Rozległ się głos trwogi aby proiekt zły i przez Izbę poselską nieprzeszedł. Wzięto się wielu członkow do namysłu nad proiektem, do ktorego Senat wśrod dyskussyi nie zniosłszy się z Kommissyami Seymowemi z obrazą art. 126 127 i 128 St. Or. dopisał ieden artykuł całkowicie a 5 zmian w redakcyi wniosł

Dnia 23 Czerwca odbyła się pamiętna Sessyia Izby Poselskiey, ktora zachwiawszy trochę przy dwoch proiektach przyiętych, wzięła na siebie postać uległości. Czyta nanowo Energiia i wytrwałość. Rozeszło się pomiędzy członkami cicho że gdy Senat utracił cechę Izby dyskutuiącey, proiekta, Reprezentacya narodu w samey tylko Izbie poselskiey pozostała. Od niey więc samey narod oczekuie odparcia zamachow Duchowieństwa; iey skutki złego prawa przypisze.

(*) Numera Sicher nazywaią Senatorow Duchownych, Woyskowych Pseudo-Senatorow i Gratifikacye biorących.

Po odczytaniu Listy obecnych członków, podniosły się głosy przeciwko formie wprowadzenia projektu do Izby, prze-kładaiąc że Izba nie maiąc sobie w przepisanym czasie doręczonego projektu, i poprawek w Senacie zrobionych do tego w obecney chwili nie może sumiennie stanowić o nim. Marszałek odpowiedział przewrotnie tłomacząc Sta-tut, skończył zaś że te objekcye mogą być w głosach mieszczone. Izba umilkła a za danym głosem Mi-nister Oświecenia zabrał głos, polecał projekt, gruntujący się na religii, Consilium Trydenckiem, a w przyięciu przez Senat. Po nim mówił długo w tym samym du-chu i w tey samey dążności Radca Stanu X. Potocki Po tym głosie, dany był Posłu Swidzinski; ten powołuiąc się na uchybienia formalności oświadczył że z tego względu byłby przeciw projektowi. Marszałek odpowiadał mu zbijaiąc go sofistycznem tłomaczeniem Artykułów Statutu. Radca Stanu Potocki znowu mó-wił co do formy i powiedział że projekt iest ułożony stosownie do opinii większości Kommissyi.

Ledóchowski Rembowski przeciwko formie

Dany następnie był głos z Kommissyi Deputowa-nemu Wołowskiemu. Trudno aby iakakolwiek mowa była gruntowniey wypracowana. Nie słyszała do-tąd Izba tak wymotiwowanego głosu. Dowodził że Konsylium Trydenckie nie obowiązywało polska że małżeństwo wszędzie od wieków za kontrakt uważane. Mnóstwo cytacyi prawnych, wiele dowo-dów nadużycia władzy duchowney i Papiezkiey.(*) Uwa-żał że projekt iest Anti Konstytucyiny, contra Jura Majestatica, gdy nadaie władzę Zagraniczney Monarsze. że niszczy władz Kraiowych powagę twory rzeczy zastaney. Zgoła przeszedłszy wszyst-kie ogólne uwagi znaydzie się w przemieszanym porównanym z praw Polskich dawnych Kod: Polskiego; Francuzkiego, Austryackiego, i Kanoniczn

Po odczytaniu projektu przez Rad. Stanu Potockiego znowu głos za dalszą mniey słuchany.

(*) Przywodził iedno zdarzenie w procesie którego sam był obrońcą, że po rozwodzie otrzymanym w Konsystorzu i ożenieniu się męża rozwodnika, żona wyrobiła Bullę Papieską — Rozwód otrzymany.

Tak wykazawszy iego słabość z każdey strony, Anti-
konstytucyjność i niedogodność dla Kraju, wniósł
konieczność powrócenia do Kodexu francuz: utrzymu
ią ci bowiem w tey materyi iest wyższy nad wszystkie pra
wa bo odosobniaiąc Sprawę Sumienia od Sprawy
cywilney, oddaie Religii nayważniejsze uszanowanie
gdy ani Duchowieństwu nie przeszkadza, ani
wyznania iakiegobądź napastuie, ani też form wiene
przypisuie.

Po tym głosie wielu członków którzy się do
mówienia zapisali, ~~zapisie~~ mówienia zrzekli i
oświadczyli że do tey mowy nic dodać nie maią. Iaki
ki honor dla mowy! — Piękna nagroda za pra
ce i usiłowanie.

Wołano więc o wotowanie. Marszałek
nainstruowany zawiesił Sessyią — dla Śniada
nia. Wołano że nie poydziemy na Śniadanie chce
my wotować. Część iednak posłów poszła za Mar
szałkiem na Bigos, druga na Śniadanie do Sba
borego na Śniadanie za swoie 3 grosze, reszta
pozostała w Izbie

Po naiedzeniu się i powrocie do porządku
Marszałek przywoływał zapisanych na liście
z kolei.

Roman Sołtyk odstąpił. — Gmachowski
mówił o formie wprowadzenia. Izba pragnąca Wo
towania okazała niecierpliwość dla mowy. Gmata
chowski uniosłszy się arystokratycznie, wśród mowy
pisaney wyrzekł: „mnie obowiązkiem iako Pos
łeść mówić a Izby słuchać, rozgniewało to Izbę
— niekoniecznie, nieprawda, i t.p. — dało się sły
szeć z ławek. Skończył mowę i przekonał się że nie
wielką miłość posiada w Izbie iże do tey przyzna
nia nie doprowadzi go Arystokracya."

Mówił po nim Gumowski zastępca tylko w Kuryi

Niechciał napisanego głosu w strawyi dawać Izbie i interesowi; a lubo mowił p/o projektowi ale zaś po Wołowskiego głosie wydała się mowa.

142

Powołani Szymowski – Czarnocki – Lelewel – S. Jezierski – Ledochowski odstąpili.

Szymeryzkiewicz mowił p/o ale trafiwszy na materyę niethnięte pow. Wołowskiego dobrze był od Izby słuchany. Swiniarski gdy zaczął mowić nie odstąpiwszy wezwano się do Kancellaryi ze 3ch P. słow nic to mowcę nie zmieszało mowił długo choć go reszta mało co słuchała skończył nareszcie p/o projektowi. P. mowiąc oświadczył że jeszcze 2 Rozdziały mowy wypuścił.

Jabłonowski – Wieszczycki odstąpili.

Wężyk mowił p/o Woźnickiemu i projektowi, Wował mowami jego własnemi przy wprowadzeniu projektu rozwodowego na Seymach 1818 i 1825. porownywał zdania z dzisiay wynurzanemi Podobało się to Izbie, lubo postępowanie tego Członka na innych Sessyach było Ultra = Ministeryalne.

Łuszczewski + oświadczył tylko że jest za projektem ale się nieczuje zdolnym mowić p/o tyle światłym głosom opozycyjnym więc się głosu zrzeka!!

Chełmicki – Falk odstąpili.

Ostrowski Piotrkowski + mowił za projektem w duchu religiynym a raczey pobożnym, wielkie cnoty polaków, przypisywał pobożności przodków; nareszcie zachwał pbę za wzor podając Senat. Mowa ta zrobiłaby była dla niego złą sensacyą, gdyby nie był tyle lubiany, i w każdym innym względzie nie dawał dowodow stałego przywiązania do praw i swobod zagrożonych, gdyby jednem słowem postępowanie Seymowe jego, nie usprawied

wiedliwiało że obstawanie Jego przy projekcie pochodzi z czystego źródła szczerej pobożności.

Chomentowski odpowiedział W. Ostrowskiemu z uprzejmością, dowodził jednak że Władzu duchowna jest Anti-Konstytucyjną co Ostrowski chciał utrzymywać.

Wężyk mówił drugi raz i powtornie robił przyłożenia z swoi Radców Stanu.

Radca Stanu Potocki mówił jeszcze za projektem lecz słabo zbijał Wołowskiego zdania.

W tem przyszedł Stef: Grabowski Min: Sekr. Stanu i jako niezgrabny intrygant poszepnął Marszałkowi aby Sessyją do rozkazu solwował, a Rad: Woźnickiemu aby tego żądał.

— Wiedzieć należy że Marszałek zamknął już był dyskussyją i Dąbrowskiemu zapisał się do mówienia nie pozwolił. —

Barzykowski jako Kommissarz iak nie nieszczęście chciał mówić i wnioskie swoim co do formy wprowadzenia ograniczył się, postępił projekt ale Woźnicki R.S. uchwyciwszy jego słowa krótkości czasu, brak namysłu i t. p. zażądał odsolwowania Sessyi co też Marszałek ogłosił. — Mówił jeszcze raz w de formy Potocki.

Tu Izba wpadła w zapał. Już nie dyskutowano, nie proszono głos wołano gwałtu Izba — Rada Stanu burzy Izbę — precz z Kasztelanem Radcą Stanu — Panie Marszałku przysięgałeś nam wierne zachowanie Statutu i Konstytucyi, łamiesz swą przysięgę. — Chcemy wotowania, nie odeydziemy ztąd, będziemy tu nocować będziemy czekać wotowania. Marszałek gadał ale wtenczas naymocniey kiedy się kto nie upierał. Ledochowskiemu niechciał dadź mówić. Niezważał na to powiedział mu będę gadał, nie ustąpię, nie mogę

by-

po słusznym Marszałkowi gwałcącemu przywga
tiwy Izby. Chałas trwał z półgodziny. Tymczasem
wyszło wiele posłów z Ławek na środek Izby wy-
szła także Rada Stanu. Batalia ogólna podzie-
liła się na kilka hufców. Dopiero niezręczny
St: Grabowski przystąpił do Marszałka i oświadczył
że się do Cesarza uda. — Izba się uspokoiła — W
niedługim czasie powrócił i oświadczył że Cesarz
chce aby Sessyę do nazajutrz solwowaé a zatém po-
zwoli na petycyje Dzień Niedzielny ——
Uległa Izba rozkazowi Monarchy, rozeszła
się spokojnie, choć nie zewszystkiem kontenta.
NB. Jego Ces: Mć W X. Konstanty był na
tey Sessyi od początku aż do końca mowy dzie-
ciny Wołowskiego.

Dzień 24 Czerwca Posłowie ziechali się o godzinie pół
Dziewiątey.
Kim o tey Sessyi napiszę wrócić się muszę
do poprzedzaiącey. Rada Stanu i Senat mieli
nadzieję w balu u Marszałka odbyć się maią-
cego. Rozumieli że Nay: Monarcha zechce wpły
wać na członków Izby. Ale nikt tego nie powie-
dział aby z ktorym bądź mówił o projekcie.
Kawalerowie Honoru starali się i rozmaite rzeczy o
Cesarzu komponowali chcąc za sobą pociągnąć
Izbę a niektórym słowom dawali inne znaczenie
np. Vous vous êtes montrés bon catoliques —
wzięli bez dwuznaczności niesłusznie Ironii
za pochwałę. — Mało bardzo użył projekt
balem wielkich nadziei
Sessyia rozpoczęła się zwyczaynym sposobem. Zaraz
ngm głosem zaczął mowę Radca Stanu X. K
tocki. Była to refutacya niedołężna zdań Wo
Tom-

Wołowskiego z nim tradycyi zakończona, wezwaniem do przyięcia proiektu. Wołowski odpowiedział mu w mowie tey osobliwy zrobił wniosek. Ponieważ rzecze między narodem a inicyatywą, prawa stanowi niejako kontrakt że przyięte prawo będzie wykonane, a dzisiay dzieie się przeciwnie iak Rada Stanu sama przyznaie, unosza przeto sama z siebie upada. Co gdy tak iest i prawo 1825 roku nie istnieie iako obowiązuiące, powracamy przeto naturalnie do Kodexu francuzkiego. — Po Wołowskim zabrał głos Poseł Lelewel. Bez przesady powiedzieć można że mowy tego rodzaju nie słyszała nietylko dzisiaysza Izba ale wszelkie iakie w tych murach zasiadały. Bez pisma, z komissyi z kilku tutek materiałów dat chronologicznych, i niektórych cytacyi mówił więcey iak godzinę, słuchany z uszanowaniem należnem Mędrcowi i przychylnością iaką zwykle obdarzaią dobrze myślący gorliwych obywateli. Wyszedłszy pomiiaiąc zrobiony Radzie Stanu wyrzut, że Kommissya za głosuiące, czyli w większości opinią za przyiętem, nie były oznaczymiaiące iak on utrzymuie / Zaczął od epoki początkowe go chrześciaństwa, dowodził cytacyami prawa świadectwami ss pisarzów kościoła, że zawsze małżeństwo iako kontrakt i w prawach i przez duchowieństwo uważane było. Szedł potem porządnie z wiekami aż do upadku państwa Rzymskiego i wszędzie pokładał dowody założenie popieraiące. Przeszedł się potem wśród praw Rzymskich iesz cze po upadku obowiązuiących, przeszedł wieki średnie

srzednie wieki, wiele ciemnoty i barbarzynstwa, aż na
reszcie do Conciliow Florenckiego i Trydenckiego
z tych przytoczył wiele swiadectw że Kościoł sam
nigdy i nigdzie nie przyznawał sobie za jus abso-
lutum stanowienie wzglęḍem małżeństwa, ale raczey
iako jus quesitum ex negligentia Principum
Przyszedł nareszcie do Concilium Trydenckiego Orze-
czał nayiawniey że Polskę nie obowiązuie, że Ho-
ziusz i Herburt znayduiący się na tem Concilium
nie reprezentowali tam Duchowieństwa polskiego
lecz byli tylko iako przy Papieżu rezyduiący. nie
mieli żadnego harakteru narodowego żadnego upo-
ważnienia. Przystosował historyę polską i usiłuy
dowodził, że Duchowieństwo nie mieszało się do za
wierania małżeństw i porzucenia ich samych Monar
chow. Wrocił znowu do Concilium Trydenckiego
wspomniał że Kardynał Komendoni przysłany
był do Polski dla nakłonienia Duchowieństwa
do przyięcia Konkluzyi Soboru Trydenckiego, o
nielegalności Seymu Piotrowskiego na ktorym nie
było Postow Ziem. Od Soboru tego przeszedł kolleje
czasu w się w Polszcze pod tym względem praktyk.
kowało. Przytoczył Kanony wydane p. Prymasa
Węzyka w ktorym Con Prd. Zezpedacie wzgpie
szczone. Tak przytaczaiąc wszędzie dowody przyszedł
aż do naszych czasow skończył na rozebraniu proje-
ktu ktorego przyięcia zwrociłoby nas do jarzma
Rzymskiego z ktorego iuż Cwiecie wiele zostali-
smy wyzwoleni. Zrobił ustęp teologiczny kto-
ry zarzuca złe rozumienie Sakramentu /po grecku
Mysterii/ nie istnącego tylko tam gdzie mał
żonkowie się o nim przekonane, gdyż to iest
błogo sławieństwem, spływem łaski Neywyż

dey

szey na zwiazek nierozerwany, ale ustaiący skoro małżonkowie się rozdwaiaią. Zgoła była to mowa wyrzeczona z pamięci z takim porządkiem, z taką nadzwyczayną erudycyią, z taką precyzyią że spisana posłużyćby mogła za głęboką rozprawę o małżeństwie i rozwodach. Został spokoynego filozofa, historyka i erudyta; osnowa rzeczem nieprzerwana niezamieszana, nadała nadzwyczayną mowie. Okazał w iedney godzinie Lelewel że iest iednym z nayuczeńszych ludzi naszych wieków, gorliwym polakiem nayznakomitszym posłem.

Swirski Poseł Hrubieszowski wytknął Radzie Stanu postępowanie względnie Izby z zapałem.

Rad. Stanu X. Potocki mówił Da Capo za proiektem chciał usprawiedliwić się z fałszu zarzuconego p Lelewela i Swirskiego, ale się nie usprawiedliwił. owszem wytknęło się że Rada Stanu niesprawiedliwie powołuywała Kommissyi iakoby na proiekt większością przystały.

Walknowski Poseł Szydłowiecki z Kommissyi usprawiedliwił postępowanie Kommissyi prawodawczey w roku 1825 i powody Izby przyięcia I. Księgi Kod. C. co do małżeństw. Głos ten miał wiele konsekwencyi.

Radca Stanu Tomasz Grabowski chciał mowę swoią stawić niby czoła, ale tę mowę nazwano mową pogrzebową proiektu. Jakoż gdy Rada Stanu i Marszałek wyczerpali wszelkie srodki przeciwieństwa wszelkie insinuacye dla utrzymania proiektu, przystąpiono z boleścią do wotowania. — Okazało się negative 93. głos
afirmative — 22. —

Po upadku projektu przystąpiła Kommissyja do odczytania Uwag nad raportem Rady Stanu, a po odczytaniu go do połowy, zasolwował Marszałek Sessyją do ~~[illegible]~~ jutra do rana.

Na herbatę zaprosił do siebie Roman Sołtyk w zamiarze odczytania niektórych petycyjów i naradzenia się względem oskarżenia Ministrów lo do petycyjów. Sessyja ta prywatna żadnych prawie nie przyniosła owoców.

Dnia 20 Czerwca kończona resztę Uwag. Znalazło się kilku członków chcących dyskutować uwagi. Mianowicie Wężyk, Szymkiewicz, Świniarski Klimuntowicz, Mazurkiewicz i parę innych. Dążenie to złe skutki mogące sprowadzić musiało niepodobać się Izbie kiedy nawet Feliz nie aprobował go. Oponenci mianowani mówili jednak, ale bezskutecznie. Odczytano ie bez popraw i skróceń.

Po odczytaniu Uwag zaproponował swój Adres do Króla przy odniesieniu Uwag do rąk Monarchy, członek Kommissyi G. Małachowski. Adres, podobał się Izbie, nikt oprócz Łuszczewskiego ze swoim nie wystąpił. Adres ten niedorzeczny odczytał przecie. Izba zarządała pierwszego. Marszałek oświadczył że ma do zrobienia uwagi nad nim; przywłaszczył sobie do tego prawo Abusive, lecz że nie może tego dopełnić na tych miast ze zgorszeniem, z ubliżeniem Izbie i innym, samemu sobie, zawiesił Sessyję do 8mej godziny wieczorem. Gwałt ten znieść musiała Izba, bo iakiż pozostał iej sposób przytrzymania Marszałka od trzech dni występującego bez subiekcyi wszędzie gdzie tylko mu chodziło

o by

o spełnienie taynych dla Izby poleceń

Ziachali się Członkowie Izby o wyznaczoney godzinie, lecz Marszałek oświadczył że powołany iest na bal do Łazienek. Zaiął mieysce i obiecywał że przy tey okazyi mówić może będzie z Cesarzem i wyiednać dla Izby co dobrego. Powiedziano mu kilka prawd, a między innemi, że Izba tylokrotnie zwiedziona iuż mu niewierzy. Mimo tego Sessyią zasolwował, Posłowie się rozjechać musieli. Opowiedział Izbę na Siodmą godzinę.

Na ten bal do Łazienek nie zapraszono Senatu tylko kilku Woiewodów. Miało być wiele ciekawych otrzczących się patałych i napełniających Oświecony Pałac. Nayiaśnieysza Pani wracała o białym dniu, iak utrzymuią.

Dnia 26 Czerwca Zgromadzoney Izbie odczytał Marszałek ~~[illegible]~~ swoy Adres, który po naradzie z Xięciem Lubeckim, po zasolwowaniu wczorayszem miał napisać Bouquet Sekretarz Korrespondencyi francuzkiey. Zaczęto dyskutować, porównywać z adressem Małachowskiego, popraw[i]ać niby jeden i drugi, mówić pro et contra. Marszałek wszystkich używał sposobów aby do swoiego przymusić adressu, pukał sztukał, zamykał otwierał dyskussyią, robił i cofał propozycyę do wotowania zgoła, powiedziawszy prawie, że musiemy koniecznie przyiąć mój adres, niepozwolił wotować ani pierwey na Małachowskiego, ani na obydwa razem

rozpoczął wotowanie. podczas którego Izba
zapomniawszy o tylu absurdach i upośledze-
niach przyjęła większością adres Marszałka.
Zwycięzca Marszałek zasolwował Sessyię,
dla śniadania, radząc aby się nieśli bo Izby nie
puści póki wszystkie petycyie nie przeydą. Posli
więc i jedli co było. Apetyt iak zwykle był
większy iak półmiski, myśli[sią]łowie na Batter-
sznitkach. Gniewano się na Babkina fryzyera
ale on bez gniewu wszelkie oszczędzenia pod dłu
zmiatał do swoiey kieszeni. —

146

Jakiekolwiek mógł mieć Marszałek powody do
naglenia Izby, uległość większości natarczywemu
a zatem uwłaczaiącemu Lubowidzkiemu Bratu
Wice-prezydenta Miasta Warszawy nie wiele przy-
nosi Izbie zaszczytu.

Po śniadaniu przystąpiono do petycyi. Przed
rozpoczęciem składane były do rąk Pana Morozie-
wiczowi Sekretarzowi Seymowemu; ten ie numerował
treści zapisywał w regestrze osobnym i podzielił na
1. na maiące cel powszechny. 2 cel szczególny waż-
nieyszy. 3. cel mnieyszy ważny lub prywatny.

Naypierwsza wystąpiła o Artykuł dodatkowy
okryta Stu kilku podpisami. Z boleścią wyznać
potrzeba że ta liczba przewyższaiąca, tarcza nieśmia-
łości nie wystarczała ieszcze dla reszty Członków Izby.
Petycya ta ułożona przez P. Ostrowskiego chętnie przyi-
muiącego uwagi Kollegów co do redakcyi.* — Czytał na-
stępnie Chomentowski swoiey roboty. Jakkolwiek nie
iey zarzucić nic można było przecież gdy nie ~~mogła~~
godziło się zamienić iey ze pierwszą byłe podpisa-
ni okrytą, przeto cofnął ią podaiący. Wystąpił po-
tem z petycyią wtymże samey materyi P. Szym-
ucy

(*) Redakcyi tey petycyi była trochę za twarda, lecz niemiała
w sobie nic iako Absolutyi Monarchy zaprzysięgaiącego Konstytucyę
a maiącego w Niego że Art: dodatkowego nie zaprzysiągł.

czykiewicz P. Lelewski. — Trudno wyraźniey prosić
aby to o co podaiemy spełnione nie było, iak prosił
P. Szymerylewicz o usunięcie Artykułu dodatkowego
Ściągnęło mu to w kombinacyi z rozmaitemi rzuca-
nemi kwestyami, dyskussyami i td nie nader po-
chlebną Opinię.

Szły petycye jedne za drugiemi. Interlocutorowie
postrzegaiąc że rzucane kwestye i dyskutowanie ich
nie podoba się Izbie wszystkich się umilkli Zu-
pełnie przecież coraz mniey podnosili głosy, boiąc się
aby tak znienawidzeni nie byli, iak Interlocutoro
wie petycyi na Seymie 1825 i skrobacze uwag
nad Raportem Rady Stanu. Mimo tego wybaczyć
ta niechęć przeciwko wszystkim afirmatiwkom Gdy
z petycyami występowali. JWW. wprowadzono nie
zły obyczay że podawca petycyi sam ią odczytuie.
Gdy stanął przy stoliku podawca Brinken, Ferdy
nand Walewski, Złotnicki(*) odzywano się z ławek
niechciany był petycyi — precz z nią — interes własny
kto nigdy nie iest znanemi iak może czegoś dobrego
żądać — kto siebie reprezentuie nie może mieć na celu
interesu publicznego i t. d. i t. p. W istocie nie szło
członkom dobrze myślącym o odepchnięcie petycyi
lecz o sposobności okazania wzgardy dla podaiących.

Zbliżała się noc, wzmagała się w Izbie obawa aby
za przykładem ostatniego Seymu, nie zamknięto
Seymu z połową. Petycyi czytano nayśpieszniey
i przyimowano bez namysłu, każde opponowa-
nie źle widziane było. Mówią nawet że niektóre
ginęły. Kilku członków, którzy petycyie swoie
po 2 3. do 5ciu arkuszy popisali było tak wzglę-
dnych że ie cofnęli. —

(*) Złotnicki nie był przy czytaniu petycyi; ale mu Sensacyia Izby komu-
nikowano, gdy do Izby powrócił.

147

Mimo tego godzina 12. zbliżyła się do Kresu. — Po odczytaniu ostatniey Petycyi, wystąpił Ostrowski i złożył oskarżenie R. S. Woznickiego drugie Swirski. Marszałek odebrawszy ie zapytał czy kto ieszcze wię cey skarg niema. podał więc Biernacki X Ministrowi Skarbu, Sołtyk Roman p/o Ministrowi Oswiecenia Morawski p/o Hauckemu i p/o Członkom Komitetu Sledczego. Skargi poszczególnie były

p/o Woznickiemu o kontrasygnacyią Postanowienia Rady Administracyiney wstrzymuiącego publikacyią wyroku Sądu Seymowego. — affir: 48. neg: 51.

p/o Lubelkiemu razem o Kontr: post: Kr: rozwiązującego Radę Woje: Kaliskiego
o przedaz dobr narodowych
o ustanowieniu Banku bez Izb
i pozabieraniu do niego depozytow.
o pozabieraniu propinacyow.
affirmat: 12. neg: 93.

p/o Grabowskiemu Mi: Oswiecenia o Kond: posta: względem Cenzury w Dzienniku praw Tomie VII. (*)
z d: 7. Maja 1822 roku affir: 22. neg reszta większa bo się Panowie postowie pomału wynosili z Izby.

Votum oskarżeniu zdawało się Marszałkowi że w Izbie kompletu niema, to iest że niema połowy więc zamknął Izbę co do skarg p/o Ministrom. Pozwolił iednak użalać się Koledze Swidzinskiemu p/o Koledze Janowi Jezierskiemu. Treści tych żalow

(*) p/o Wojewodzie R. S. Hauckemu o prezydowanie w Sądzie maiącym zastępować Sąd Seymowy. — p/o Komitetowi Sledczemu mianowanie Pr. Senat. Zamoyskiemu, Sobolewskiemu Grabowskim dwom Hauckemu, Rautenstrauchowi

nie zdaie mi się tutey wypisać, gdy powiedzieć można że Marszałek nie zrobił przysługi żadney stronie dozwolaiąc spory prywatne robić tak publicznemi i zaymowac niemi Izbę. — W tem pożar się wszczął na Ulicy Przyrynek szepta postrzec wybiegła z Izby i pierwszy pozostał przyleciał że Marszałek przetrzymał Izbę.

Gorszącego nie mogę tutey zamilczeć wypadku. Przy pierwszem oskarżeniu Izba siedziała w ponurem milczeniu i wspaniałey cichości później zaś przy następnych wielu spało budzili się dopiero przy wotowaniu! — Tak to nayważnieysza atrybucya Izby bywa sprawowana przez oziembłych i samoistnych Reprezentantow.

Dzień był jasny gdy reszta członkow opuściła Izbę. Nie którzy udali się do Ognia. — Marszałek miał kollegow dziękuiących za prowadzenie Izby!! —

Dzień 27 Czerwca Święto. Wszędzie gadano tylko o oskarżeniach o gniewie Krolewskim. Wielu członkow nowych, a ieszcze więcey Strona ministeryalna martwiła się i gryzła. Dawni musieli pocieszać że to iest tylko gniew Rady Stanu wydobywaiący się z pod płaszcza Krolewskiego.

Był Obiad dla Ostrowskiego dany u Conte go przez Kollegow Kaliskich. Szczegóły nie wypisuię się.

Dnia 28 Kwietnia była Deputacya u Cesarza
który odbieraiąc Adres i Uwagi
powiedział iak następuie.

Messieurs! je prendrai en considération
tout ce que Vous m'avez presenté, et je
voudrai decider de tout à Votre grè.

Po przyięciu Deputacyi Cesarz w Izbie
Senatorskiey iak zwykle mową w Gazetach
umieszczoną zamknął Seym.

NB. w adresie na marginesie dodane a potem
przekreślone słów parę przy odpisaniu na
czysto wciśnione zostało. Dostrzeżono to
wstrzymane Deputacyą i słowa te wymaza
no. Wypadek ten może być świadectwem, że wzgarda
i niechęć okazana Malwersatorom uwag nad Ra
portem Rady Stanu w roku 1825. iakie takie dla
Izby przynosi owoce. — Ten błąd przypisywano
Kancellaryi, ale niemożna wierzyć aby się to stało
bez insynuacyi, bo te były słowa zmieniaiące sens
słowa za dyskussyą w Izbie wykreślone.

Przy tey okoliczności pozwalam sobie zrobić uwagę
że pewien rodzay ostracyzmu w Izbie zamknię-
tey, iest często bardzo użyteczny, aczkolwiek dla członków
względnie siebie niewłaściwy. Ludzie nie ważą opinii
ustawicznie powtarzaią że ~~[illegible]~~ działaiące podług swego
przekonania nie zasługuią na naganę, i udaią nawet
że postępuiąc podług swego (sumnienia niedbaią co
o nich mówią. Znaczy się atoli dzieje: w zgromadze
nie zdradza ich fizyognomia, niespokoyność się
malnie, a jasnego wzroku znieść nie zdołaią.

No 405 Kurjera Polskiego. №11. 149

Ulubioną myslą Nowey Polski, naczelniczki klubu tak zwanego patrjotycznego; iest: „że ona tylko pojmuie polską rewolucją, i że nikt więcey rewolucji nie rozumie." — Dobrze im ktoś odpowiedział: że rewolucja nasza i iey pojęcie leży w sercu każdego prawego obywatela: że rewolucją naylepiey pojmuie chłopek nasz, nieuczony i nie biegły w sztuce rozprawiania stosownie do potrzeby i wime=tafizyce politycznej z której nic wycisnąć nie można: on wie, że przedewszystkiem Polakowi trzeba być: trzeba zwalczyć dumnego wroga: a dla tego trzeba ofiarować życie i większą część, choć naj=szczupleyszego mienia. — Większa liczba mentorów Nowey Polski krzyczy tylko rozgłośnie, ale nic nie robi i nic nie daie. Niedawno na klubie Nowa Polska pułkownika Geritza, chciała nie ławą okryć za to że zawołał: „Bracia teraz nie w gadaniny trzeba się wdawać ale spieszyć na bój" i obwoływała szumnie: że narady pierwsze są od woyny: że dopiero w razie potrzeby poszła na woynę pójdzie. — Nowa Polska za pomocą klubu, chciała wznieść się do wielkiey potęgi: pod skromnem godłem, koncentrowania i objawiania opinij publiczney zaczęła pisać do rządu i sejmu adressa: posyłała medale naczelnemu wodzowi: oświadczyła dzięki walecznemu Młodzieży akademickiej, aby przez wyrazy pochlebne, dojść do siły a potem siłą kierować. Na klubie obwoływała zalety sejmu i wyłączności iego władzy prawdziwie narodowey: przed 24ma godzinami, składała

nie hołd wdzięczności za wyrzeczenie bezkrólewia: aleści, iakże cudowne zaszły zmiany od chwil kilku!... Sejm nie przyiął adressu przez klub przestanego... Nowa Polska zadrżała, iey dążenia w zarodzie samym przecięte..... Posunęła się więc do wściekłości...... Wczorajszy Numer Nowey Polski, przeiął wszystkich dobrze myślących niesłychaną zgrozą. Ze wzdrygnieniem czytano najwyuzdańsze obelgi na sejm, na dostojnych reprezentantów narodu. Co tylko zjadliwość i grubiaństwo wyzionąć mogą wszystko się w tem potworném piśmie znajduie. Już nawet i ojcowie ojczyzny: ci mężowie którzy tak szczerze poparli sprawę narodu: poświęcili iey maiątki swoie; poświęcić gotowi życie: mężowie co się unieśmiertelnili wielkiemi i świetnemi aktami, aktami historycznemi, w tak trudnych i gwałtownych okolicznościach, nie uszli przecie od zapaleńców zniewagi!... Cóż więc pozostanie nam świętego?... komu oddamy losy nasze?.. O nieszczęśliwa ojczyzno!... Ale pomińmy uniesienia zapatrzmy się naprzód.

Nowa Polska zarzuca Sejmowi, że nie oddalił w akcie ogłoszenia bezkrólewia familij panującey rossyiskiey, raz na zawsze od tronu Polskiego, ale tylko wyrzekł że naród obierze sobie króla, którego uzna godnym swoiego zaufania. Nie iestże to to samo, iak wyłączyć familią rossyiską na zawsze?... Czy Nowa Polska nie zna uczuć narodowych w tej mierze?... Czy ustawy na wieki, a mianowicie w rzeczach politycznych, wydawane: traktaty wieczyste, zaręczenia nie złomne, zgodne są ze słabością ludzką i z koniecznym biegiem rzeczy?... z prostym nawet rozsądkiem?...

Czy Nowa Polska, w iednym pośliźnieniu się pióra, umiała poiąć położe=
zenie Europy, stosunki zewnętrzne kraiu naszego, i stosunki wzaiemne
narodów? Czy nie wie, że kwestya detronizacyi dziś przestała u nas
być kwestyą polityczną, a zamieniła się na kwestyą woienną?.. Czy
kiedy naród ujrzy kogo godnym swoiego zaufania, ujrzy rękojmię
praw swoich, i rzeczywistość prawdziwego szczęścia; gdy ujrzy gwa=
rancye silne i materjalne stałe i niewątpliwe, swoiey niepodległości
i swoiey potęgi, może się wahać przez względy na osobistość?.. Dziś
i późniey, nie będziemy myśleć o swobodach, ale o rzeczy.

Znamy tyranów i umiemy ich ocenić, wszakże wczoraj właśnie
kilkunastu posłów z zezwoleniem Izby zastrzegło sobie oddzielny wnio=
sek, w tej samej materyi: i sejm w dalszym ciągu detronizacyi Mi=
kołaia, w właściwym czasie postanowi, co okoliczności i potrzeba
kraju nakażą! Niechaj Nowa Polska, lepiey słucha, lepiej uważa
lepiej myśli nim się ośmieli targnąć na najwyższą władzę krajową.

Sejm uznał naród polski, za niepodległy: Nowa Polska, chce iuż opi=
sania granic: chce może zabicia słupców Chrobrego?.. Ogłoszenie
Narodu polskiego za niepodległy, mieści w sobie co więcey iak granice:
czy rozumie Nowa Polska co iest i gdzie iest ~~Nowa~~ Polska?.. Czy zna
Nowa Polska, że przed czasem grozić komu palcem w kieszeni, u=
znawać kogo za wypędzonego z siedziby, w której ieszcze de fakto siedzi
iest śmiesznością i głupstwem? Zaprzeczaią ci nowego rodzaiu polityczy
sejmowi mandatu, i podstawy konstytucyjnej: a któż inny ma o losach
naszych radzić?.. kto dzisieyszych posłanników narodowych zastąpi?..
Kto oznaczy formę nowej reprezentacyi; kto zwoła kongress o którym

spomina Nowa Polska? chyba klub i kompania!... Czyżeście sami nie okrzykiwali „salus populi suprema lex esto„ czy kiedy nieprzyjaciel nad karkiem, czas iest rozpościerać zbutwiałe teorye? i może iak Nowa Polska zamyśla, porta zwoić żołnierzy do walki, amunicye, żywność i bagnety: a dziś prawić tylko o nich dobrze się naiadłszy, napiwszy, naprożnowawszy?... Kiedy Nową Polskę klubaiącą w salach redutowych, rozpędził Gubernator Miasta Warszawy, kwiliła się i oskarżała go, że obraził w niey maiestat ludu; targnięcie się wczorajsze Nowej Polski na sejm, na iedyną i wielką władzę narodu, nie iestże gwałtem, ubliżeniem Maiestatowi ludu?... Prawdziwie Nowa Polska tak postępuie tak działa iakby nią palec nieprzyiazny Polsce kierował. Nazwisko iey powinno się zmienić na „Starą Polskę„ a godło iey iest:

„Polska nierządem stoi.„

Będziemy mieli kongres narodowy, gdy przyidzie obrać króla i napisać ustawę rządową: szanuiemy wolność myśli i wolność najdroższą druku, ale szkalownicy i potwarcy powinni należne cierpieć katusze: Trzeba nam sądów i kar na przewrotnych, bo ojczyzna iest w niebezpieczeństwie.

K.

Nro 406 Kurjera ~~Warsza~~Polskiego N. 111 151

(A. n.) Nie zrobiliśmy ieszcze naszej edukacyi konstytucyi= ney. Mało kto ślęczał nad starymi publicystami: Buk= hananem, Grocyuszem Puffendorfem, Blekstenem, Mon= tesquieu, J. J. Rousseau, Delolmem; a nawet nad najświe= ższymi: Benthemem, Lanjuinais, B. Constant i t. d. W materyi, w którey mamy iuż napisane A. B. C. każdy chce improwizować i stwarzać na nowo. Z tąd duby niesłychane po naszych pisemkach i dziennikach. Pryncypija udowodnio= ne w teorji, i w praktyce, nazywaią (niby to dowcipnie) for= mułkami i regułkami. Młodzi ludzie, rzucaią klątwę na wszy= stko, co iak powiadaią, było dobre przed 15o laty, to iest kiedy oni w szkołach byli tego się nie uczyli i teraz uczyć się nie chcą, bo łatwiey iest bezważeńskowo odepchnąć, niż zgłębić i ~~z~~refutować. Dziennik tego stronnictwa, Nowa Polska chce zburzyć wszystko, i nic na to mieysce nie stawia tylko siebie, i kluby z których więc ma wyniknąć szczęście kraju. Prawią nam ci panowie, że nie poszliśmy, że nie rozumiemy rewolucyi, iakby rewolu= cya, nie była rzeczą najprostszą, tak iak wszystko co iest wznio= słe i szlachetne; rzeczą przystępną wszystkim umysłom. Rewolucya nasza iey powodzenie, iey istota, zależą na tem abyśmy oddali wszystko co mamy, ku iey doprowadzeniu

do końca; i żebyśmy wszyscy stanęli zbroynie dla iey obrony.
Zdaiemy się na reprezentantów naszych; zaufaymy wybranym naszym i rządowi przez nich wybranemu; zostawmy do czasu spokoynieyszego dalszą naradę; a teraz zamiast klubów, formuy=my szwadrony i bataliony, osobliwie my młodzi ludzie którym nie zbywa na siłach i męztwie, a zbywa na doświadczeniu i nauce.

Juvenis.

Prawo o rządzie uchwalone przez obie izby iest następuiące:

Izba senatorska i poselska, stósownie do przedstawionego im przez kommissye seymowe projektu, i po wysłuchaniu ~~tejże~~ tychże kommissij, zważywszy: Iż w skutek uchwały seymowey na dniu 25 Stycznia r. b. w połączonych izbach zapadłey, stosunki polityczne z cesarzem rossyiskim zerwane zostały; i przekonawszy się o potrzebie postanowienia rządu tymczasowego, uchwaliły i uchwalaią co następuie:

Art: 1. Tytuł I i rozdział II tytułu III ustawy konstytucyiney królestwa Polskiego, oraz maiące z niemi związek przepisy, statutami organicznemi i innemi prawami i postanowieniami objęte, niemniey art: 108 co się tycze xiążąt z krwi cesarsko królewskiey: uznaią się odtąd za nieobowiązuiące.

Art: 2. Wszelkie inne przepisy tejże ustawy konstytucyiney, oraz maiące z niemi związek przepisy, statutami organicznemi i innemi prawami i postanowieniami objęte, utrzymuią się w swey nienaruszoney mocy, o ile przez uchwały niniejszego Seymu nadzwyczajnego zmienionemi lub uchylonemi nie były i ieszcze zmienionemi lub uchylonemi nie zostaną.

Art: 3. W czasie teraznieyszego bezkrólewia rozdziały I. III i IV. Tytuł III. ustawy konstytucyiney zawieszaią się w swey mocy: rownież aż do wyboru nowego króla zawieszaią się w swey mocy wszelkie artykuły, gdzie osoba króla i iego familia, lub ich prerogatywy

prerogatywy są wzmiankowane a w mieysca tychże wstępuią przepisy artykułami następuiącemi objęte.

Art: 4. Sprawowanie władzy królewskiey konstytucyjney powierzonem zostaie rządowi narodowemu Królestwa Polskiego o ile niniejsze prawo ią zakreśla; reszta władzy takowey przy obu izbach zostaje.

Art: 5. Rząd narodowy składać się będzie z prezesa i z czterech członków, którzy żadnego urzędu etatowego sprawować, a gdyby byli senatorami lub członkami izby poselskiey, przez czas swego urzędowania, w izbach zasiadać nie maią. W niebytności prezesa zastępuie go członek najwięcey kresek przy wyborze maiący. Działania rządu w komplecie najmniey trzech odbywane i większością rozstrzygane będą. Jeżeli zajdzie równość głosów, członek najmniey kresek maiący wyiść powinien. Gdy wódz naczelny stósownie do art: 9 Ustawy sejmowey z d: 24 stycznia r: b: zasiadać będzie w rządzie, w ówczas w razie równości głosów wyiść ma również ten członek, który przy wyborze najmniey miał kresek.

Art: 6. Podawanie kandydatów, równie iak wybór prezesa i członków rządu narodowego dopełni się w połączonych izbach, w następuiący sposób: każdy członek poda najprzód na osobney liście dwie osoby które na prezesa proponuie; z list tych, dwaj najwięcey maiący za sobą głosów będą kandydatami, z których izby podług prawa z d: 22 stycznia r: b: prezesa wybiorą: po wyborze prezesa, następnie każdy z członków poda na liście osobnej 4 osoby które na członków rządu proponuie; z list tych

osmiu maiących naywięcey głosów, będą kandydatami z których izby, członków rządu wybiorą.

Art: 7. Wszystkie akta publiczne, trybunałów sądów, i magistratur iakichbądź, po dniu 29 listopada 1830 r: zaszłe, wydawane będą w imieniu rządu narodowego, co iednak nie ubliża wydanym iuż, w innym imieniu aktom i wyrokom. Monety i stemple nosić będą oznaki narodowe, przez rząd wskazane. Prawa i postanowienia, rząd ogłaszać iest obowiązany.

Art: 8 Rząd narodowy rozrządza dochodami państwa stosownie do budżetu przez sejm zatwierdzić się maiącego.

Art 9. Do traktatów przymierza, pomocy, handlu, oraz zaciągania bądź w kraju, bądź za granicą, pożyczek, stosownie do potrzeb budżetem wskazanych rząd narodowy upoważnionym zostaie. Wszelkie zaś inne traktaty zawierać będzie rząd narodowy, lecz aby były obowięzuiącemi, sejm ie ratyfikować powinien.

Art: 10. Rząd narodowy w razie nieobecności sejmu: mianuie zastępcę naczelnego wodza a zawsze oficerów wyższego stopnia; zacząwszy od ienerała brygady na przedstawienie naczelnego wodza. Mianować będzie: ministrów, radców i referendarzy stanu, prezesów i członków władz naczelnych od komissyi rządowych niezawisłych, prezesów prokuratorów i sędziów wszystkich sądów, prezesów i komissarzy woiewódzkich, agentów dyplomatycznych; niemniey wszelkich urzędników administracyinych, włącznie aż do naczelników wydziałów w komissyach rządowych; nakoniec urzędników w hierarchii

duchowney niższych w stopniu od biskupa, który od nominacyi królewskiey zawisłi. Równie ma prawo zatwierdzać wybory rektorów uniwersytetu; zawieszać i odwoływać urzędników odwołalnych: niższych zaś urzędników mianuie rząd przez upoważnione do tego władze.

Art. 11. Seym wybiera senatorów, z podanych sobie przez senat w podwóyney liczbie na każde mieysce, kandydatów wybiera również biskupów i prezesa główney izby obrachunkowey.

Art 12. Prawo ułaskawienia służyć ma rządowi narodowemu, który może darować lub zmnieyszyć karę; wyłącza się kara za zbrodnię stanu, która na przedstawienie rządu narodowego, iedynie przez seym ułaskawioną być może.

Art 13. Uzupełniając artykuł 3 ustawy seymowey z dnia 24 stycznia 1831 roku o attrybucyach naczelnego wodza; naywyższe dwie klassy krzyża woyskowego nadaie rząd narodowy na przedstawienie naczelnego wodza.

Art 14 Wykonanie praw i postanowień powierzone będzie stosownie do przedmiotu ministrom: wyznań religiynych i oświecenia publicznego, sprawiedliwości, spraw zagranicznych spraw wewnętrznych i policyi, woyny, tudzież przychodów i skarbu. Wszelkie postanowienia rządu narodowego, aby miały moc wykonawczą, powinny być podpisane, przez prezyduiącego w rządzie a kontrassygnowane przez iednego z ministrów który iest odpowiedzialnym za kontrassygnowanie postanowienia; ministrowie maią prawo, lub wezwanymi być mogą przez rząd narodowy, do zasiadania w nim z głosem doradczym.

List niby z Paryża N. V. 154

Votre armée est aussi heroique que Votre cause est belle; mais pourquoi Vos chambres ne sont elles pas à cette hauteur; pourquoi des discussions inutiles, des personalités deplacées, et pourquoi surtout des indiscretions politiques? Vous effrayez vos amis et Vous donnez beau jeu à Vos ennemis. Tandis que les premiers tremblent de se compromettre en Vous donnant des esperances, les autres profitent de Vos imprudences, pour Vous peindre sous les plus dangereuses couleurs. — Mettez Vous bien dans la tête, qu'aujourd'hui les trois quarts de l'Europe veulent à tout prix la paix; on est sage à force d'experience, on ne se soucie point d'innover, on veut jouir tranquillement. On craint également les tyrans et les jacobins; on veut des lois, de la raison et du repos. Si vous voulez que l'on vous aide, mettez a raison vos mauvaises têtes, envoyez les à l'armée, faitez en des heros, c'est ce que vous autres Polonais vous entendez le mieux, et c'est pour le moment la politique, qui vous menera le plus loin; n'en faitez pas d'autre ou, si absolument vous voulez vous en meler, mettez y plus de prudence et plus de mystere.

Votre general en chef est generalement admiré — Ses raports ont quelque chose de sublime par leur simplicité. C'est une couleur nouvelle ou plutot c'est une renaissance des anciens; on croit entendre un Grec ou un Romain; rien de petit, rien de vaniteux, rien d'exageré. C'est la simplicité qui jadis caracterisait les grands hommes. —

VI. Wniosek Posła Wartskiego B. Niemojowskiego o odnowienie Izby poselskiej podany 15 Czerwca

155

Dopoki znakomita większość zdań izby poselskiey, dawała dowód narodowi, iż reprezentanci iego, wyrozumiawszy ducha narodu, przez rewolucyą z dnia 29 Listopada r. z. objawionego, na iedney drodze do osiągnienia wielkich iey zamiarów, od=zyskania niepodległości, dla wszystkich współrodaków dążyli: dotychczas można było sprzeciwiać się wnioskowi przeciw inte=gralney zmianie członków izby poselskiey, z przyczyny, że nie mogąc w powiatach przez nieprzyiaciela zaiętych, do nowych wyborów przystąpić, z różnorodnych żywiołów, iakie wybory za upadłego rządu dokonane, w porównaniu z temi, które obecną opinią reprezentuiąc, teraz by nastąpiły, mogłaby kombinacya niepomyślna dla dobra publicznego wyniknąć; lecz teraz, kiedy w kwestyi głównej o zmianę formy rządu naród, na 77 członkach izby poselskiey siedm tylko głosów za utrzymaniem zasad które przy ustanowieniu rządu w dniu 29 stycznia r. b. za podstawę służyły

przewaźyło, zdaie się iż odwołanie się do opinij narodu iest nieżbędnie potrzebne. Nie taimy sobie iż zapowiedziana przez iednego z posłów oppozycya mnieyszości na przypadek odrzucenia wniosku o zmianie rządu może tamować dalsze działanie Rządu Narodowego; z drugiej strony nadchodzi chwila w której o przyszłym losie naszym stanowić potrzeba przeto aby mandaty nasze zostały uzupełnione i abyśmy pełnomocnictwo do działania obszerniejszego otrzymali. Gdy iednakże zupełne rozwiązanie seymu mogłoby się stać dla dobra publicznego szkodliwe, i konieczną i potrzebą aby reprezentanci powiatów i okręgów przez nieprzyiaciela zaiętych aż do ich zastąpienia w mieyscach pozostali, rozumiem przeto, iż aż do ukończenia wyborów, w mieyscach niezaiętych przez nieprzyiaciela komplet z 33 członków izby poselskiej, w stolicy zostać winien z tem iednakże zastrzeżeniem iż tylko nagłego zadecydowania wymagaiące przedmioty, mogłyby być przez tenże komplet załatwiane, i to z wolnością odwołania się do wielkiego kompletu na żądanie marszałka, lub dziesiątey części członków obecnych zwołać się niezwłocznie maiącego. Co się tycze reprezentantów, powiatów miast i okręgów przez nieprzyiaciela zaiętych ci aż do oswobodzenia tychże od nieprzyiaciela i po nastąpić tamże maiących wyborach zaięcia przez nowo wybranych miejsca, prawa swoie zachować powinni. — Bonawentura Niemojowski.

N: VII

Lista posłów reprezentujących Województwa przez Rossyią zabrane.

weszli do Izby d: 6. Lipca.

z Województwa Wołyńskiego

Narcys Hr: Olizar.
Łuckiego powiatu Xawery Godebski
Rowieńskiego — Stanisław Hr. Worcell.

z Województwa Podolskiego

Haysyńskiego posła Alexander Jałowiecki
Olgopolskiego ,, Xawery Sabbatyn
Winnickiego ,, Amancyusz Zarzyński
Jampolskiego ,, Alexander Bernatowicz
Kamienieckiego ,, Jacek Gołyński
Bracławskiego ,, Henryk Nakwaski

z Województwa Kijowskiego

Skwirskiego ,, Wincenty Hr Tyszkiewicz
Machnowieckiego — Herman Hr Potocki
Humańskiego ,, Daniel Thorzewski
Lipowieckiego ,, Józef Tomaszewski.
Radomyslskiego ,, Jakob Malinowski.
Taraszczańskiego ,, Józef Bogdan Zaleski.

156

Posłowie Litewscy weszli Dnia 13 Sierpnia

z Grodzienskiego — Wielopolski margrabia
Nowogrodzkiego — Kaszyc naczelnik powstania tam.
Brzeskiego Litew: — Karol Niemcewicz
Słonimskiego — Breza
Wileńskiego — Cezary Hr: Plater.
Rosieńskiego — Ant: Przeciszewski
Oszmiańskiego — Jozef Zientkiewicz.
Upitskiego — Adam Kołysko.
Włodzimierskiego — Ludwik Pietkiewicz
Brasławskiego — L. Zembrzycki
Desneńskiego — Alexander Łopaciński
mozyrskiego — Fel: Kieniewicz
Słuckiego — Waleryan Pietkiewicz
Borysowskiego — Ant: Hłuszniewicz
Wilejskiego — Władysław Hr Plater.
Bielskiego — Jozef Hr Potocki.
Białostockiego — Jan Karwowski

VIII. Armiia polska nie liczaca z pełna 30,000 woyska, miało w dniu 29. Listopada 1830 roku w czynnej służbie. 157

Generałow broni 5. Gen. Dywizyi 9. Gen. brygady 25. Pułkownikow 43. Podpułkownikow 70. Majorow 48.

gdy poźniej weszli z dawnej służby, nowo mianowani, i przeszli z nieczynnej na czynną służbę; pokaże się że niezbywalne pozostanie na Sztabs oficerach, płace pobieraiących.

158

IX Lista członków Sejmu w Zakroczymiu złożonego
d. 11. Września 1831.

Senatorowie

Maciej Wodzinski Prezyd:, Ludwik [illegible], Ant: Ostrowski, Michał Potocki, Wiktor Kembielinski, Tomasz Łubań ski, Józef Krasiński, Narcys Olizar, Wojciech Ostrow ski, Ludwik Łempicki, Xawery Niesiołowski.

Posłowie i deputowani z Województw Królestwa

Krakowskiego	Sandomierskiego	Kaliskiego.
Teodor Szlaski	Antoni Libiszewski	Marcin Radoński
Michał Gosztkowski	Roman Sołtyk	Teofil Morawski
J. Ol: Szaniecki	Konst: Swidzinski	Florian Sucharski
		Kantorbery Tymowski
		Władysław Ostrowski Mars.
		Ignacy Morzkowski
		Antoni Kembowski
		Aloizy Biernacki
		Józef Ziemięcki
		Xawery Bredzycki
		Bonaw: Niemojowski

Lubelskiego	Płockiego	Mazowieckiego
Kalixt Morozewicz	Paweł Grabczewski	Franciszek Trzciński
Jozef Swirski	Marjan Lisowski	Antoni Plichta
	Wincenty Chełmicki	Franciszek Dąbrowski
	Stanisław Barzykowski	Adam Łuszczewski
	Ignacy Dębowski	Eugeniusz Słubicki
	Klemens Witkowski	Jozef Modliński
		Dominik Krysiński
		Walenty Zwierkowski
		Franciszek Wołowski
		~~[illegible]~~
		August Moszkowski
		Wojciech Chodecki
Podlaskiego	Augustowskiego	
Joachim Lelewel	Antoni Bykowski	
Teodor Jasiński	Jan Augustowski	
	Franciszek Kisielnicki	
	Wincenty Gawroński	
	Jan Floryanowicz	
	Jozef Wiszniewski	

Reprezentanci Ziem zabranych w Zakroczymiu

Xawery Godebski — Alexander Jełowicki — Amancyasz Zarczyński — Alexander Bernatowicz — Hen: Nakwaski — Wincenty Tyszkiewicz — Jakob Malinowski — J.B. Zaleski — Alex: hr. Wielopolski — Karol Niemcewicz — Jozef Kaszyc — Eug: Breza — Jozef Potocki — Jan Karwowski — Antoni Wrzeciszewski — Adam Kołysko — Cezary Plater — Jozef Ziemkowicz — Ludwik Pietkiewicz — Ludwik Zambrzycki — Walerjan Pietkiewicz — Felix Kiniewicz — Władysław Plater — Arthur Hłuszniewicz — Jozef Starzyński —

Z Lwowa @ 5 Martij 1704

Nieprzyniosła y teraznieysza Kamieniecka de data 27. Scorsi poczsita nic rzetelnego y dowodnego. Z Ukrainy takze niemasz pewnosci zadney, ani dowodney confirmatiey quae nobis imminent ztamtąd, y co tam za resolucie. W ktorych dotąd oglaskanych odmiane tuszą = gdysz tam iusz miały poisc cantationes.

IMP Poset Nasz 8 [illegible] był w Mohilowie miał lento passu brac sie daliey na Stolice tusząc tam na Łacinskie Pasche zawitac.

Tuwe Lwowie poczsztę Varia fama zawsze pracedit cum asserhonibus Sine fonte, ktore potym z wiatrem rozchodzą sie: Inter alia vdano ze w Sobotę przeszłą Stangł w Iaworowie Krolewicz IMC Alexander co fałsz, y tak chyba iusz oczom ocznym Swoim wierzyc na mało ke teraz Uszy przydadzą kiedy locutiones multa aber constructiey prawdy.

IMP Wda Krakowski cum caris pignoribus iescze tu zostaie.

IMP Wda Belski Hetman Polny Koronny dobrze convalescens iescze w Brzezanach Sama Seymiki tu znami assidua.

IMP Wda Ruski iest w Moscisskach, bywszy w Wiszni na Seymiku, ktoren kilka dni odprawiał sie in controversijs apertis et occultis. Prevaluit propensio ad Maiestatem deklarując sie: Stawac przy Panu, y dom

mowac iuratam fidem z WdJkoy Regnanti zycliwymi
ani Warszawskie consilia approbuiąc. Gdy tedy takich
głosow resonabat pluralitas choc mogło bydz coinnego
w mysli nie oderwało się. A tak zymi contestatiami posłały legacie do Krola JMci Ichmciow PP. Hetmanow y
WdJkoy chęci persistere in fidelitate nidzien prosząc
JKMci aby tym Kraiom securitatem provideat. Bo bron
Boze cięszko, agdzie by kogo szukac! ile ze rozne dubia
a cos nam cięszkiego wrozące dały się słyszec y zkąd
kolwiek ma iakas tarapata z klepadłem twardym zbliżyc sie. To in hoc conventu sprawiwszy y inne dispozikie uczyniwszy odłozono eadem Consilia per limitationem do S. Iana w Oleiu. Boze bron aby gonski rosot nie przeszkodził y mogły ramum Olivae proferre.
P.S. Złotonnego de data 28 febr. Wiadomosc od JM
Pana Pułkownika Ruppicha accedit. Ze trwogi o kozakach ucichły, ktore wszczęły się były zoccasiey: Ze
Sasow z pieniądzmi zKiowa odprawionych kozacy kon
woiowali. O Posle Tureckim do Moskwy zwypowiedzeniem woyny gdy Azaku y Orowa oddac niechcą wcale
affirmatur: ze poszedł.

Copia Listu do Weyzera Wielkiego Przeswietney Porty Ottomanskiey Wechmet
pasy od Ichmsciow XX. Podolskiego Mazowieckiego Woiewodow, takze od Imci P. Pocieia Hetma-
na W. X. L. Plenipotenciaryuszow od Rzpltey daney die w Jarłowcu [illegible] Septem. A. 1711

Przystanego Im Cz. Musztafa Weyzyr Agę z Charakterem Posełstwa do Rzpltey naszey od
przeswietney Porty Ottomanskiey przyieliśmy z należytym honorem y obserwancyą podług Posił
kach Chowięzkow: który iako nam wyraził Contestacyą stateczney przyiazni Traktatem wiecznego
przymierza z nami ufundowaney, tak wzaiemnie y my z scistym y Nienaruszonym Przesw: Porcie Ot-
tomanskiey y samemu W. P. Weyzerskiey Msci Oswiadczamy się affektem powinnie oddaiąc podzięko-
wanie zatę pamięc ktorą taż Przesw: Porta przystanowieniu Chwalebnego Traktatu z Carem Imscią
Moskiewskym mieć raczyła, względem Ewakuacyi Woysk Moskiewskych z Panstwa Korony Polsk.
o czym nam ustną tenze Imci. Poseł uczynił relacyą. Asekuruiemy y my z strony naszey o
nieodmiennym wnicżym dotrzymaniu wszystkych Punktow w Traktacie Karłowiczkym Speci-
fikowanych. Jawny tego y teraz przeciwko teyże Porcie Przesw: Ottomanskiey dotrzymania grun-
townego pokoiu pokazaliśmy dowod. kiedy lubośmy byli requirowani z obligacyi dawnych Trakta-
tow o przydanie positkow z Woyska Polskiego na blisko przeszłą Impreze, przeciwko Woyskom
Ottomanskym niedopuscilismy iednak żadnego woiennego człowieka tym szczegulnie koncem aby
nienaruszony statek przyiazni między naszymy narodamy był zachowany, na ten zaś Ogłos obwaro-
wanego Traktatem Punktu. przez Przesw Portę że Woyska Moskiewskie powinny ustąpic z Polsky
y więcey do niey niewchodzyc, expostulowaliśmy z Carem Imcią z podkawszy się z nim w drodze w tey
materyiy, ktory przyznał to że obligował się wyprowadzic wszytko swoie Woysko od nas z tą iednak
kondycyią, iak Krol Imc: Szwedzky z Panstw Ottomanskych ze wszytkym ustąpi. Przeto prosimy
W. P. Weyzerski Mci azebys dla doskonalszego Rzpltey naszey wyswiadczenia przyiazni y dla
tym prędszego wyscia z kraiow Polskych, Woysk Moskiewskych nie bawił dłuzy w Panstwie
Przesw Porty Krola Im Szwedzkiego, co gdy się stanie nieodwłocznie y my zaraz będziemy
wolni od dalszy Subsistenciey Moskiewskiey. A lubo może snadno Krol Im Szwedzki minąc
Granice Polskie przebierać się do Panstwa swego, iesliby iednak inszy niemogł mieć
drogy tylko przez Polskię, waruiemy sobie w tym łaskę W: Weyzerskiey Mci aby nie zbliżał
się ku Granicom naszym poty, poky nie będzie umowiony Traktat z namy respektem prze-
sciaiego. Ze zaś niewiemy dla iakiey przyczyny Im Pan Weyzyr Aga Poseł od Przesw.
porty niechciał nam oddac Listow ani pokazac instrumentu Legaciey swoiey, My tu
zaś tako od Krola Imci Augusta wtorego z Bozey Łaski w wolnym narodzie wolnymy głosamy
obranego y według Praw naszych Koronnych na Thronie Krolestwa Polskiego fundamen-
talnie osadzonego, iako tez y od wszytkych Stanow iedney y nierozdzielney Rzpltey Pol-
skiey będąc obrani y przysłani Plenipotenciaryi do ugruntowania Traktatu Karłowic-
kiego y umocnienia interessow między oboygem Panstwem w tych circumstanciach zachodzą-
cych, życzyliśmy sobie wszytkych wysłuchac Imsciow Propozycyi y swoie wzaiemnie
pokazac, Ale Imc: niechcieli do zadney przystąpic z namy Materyi. A lubo nam tenze Imc. P. Weyzyr
Aga deklarował był na Conferenciey Publiczney aby nasz ieden Posłaniec a od Imciow drugy
posłany był do W. Weyzyrskiey Mci prosząc o pozwolenie tak do oddania Listow iako tez
rozeznania propozycyi z naszey strony na co miał wolą tu zaczekac rezelwował się ie-
dnak potym, sam osobą swoią dla uczynienia W. Weyzyrskiey Mci relaciey. Czegosmy
ubronic niechcieli y owszem z ponowieniem y utwierdzeniem szczerey przyiazni Rzpltey
naszey ku Przesw. Porcie tudziez W Weyzyrskiey Mci odsyłamy Imci. Tey będąc per-
swadyiey że nas Wasza Weyzyrska Mosc zwazywszy narodu naszego stateczną przy-
chylnosc

x

chylności żebyśmy chcieć znamy takowąż certować przyiaźnią. Nieprzyiaciołom Krola Imci Augu-
sta Wtorego P: N: M: żadney daley Niedaiąc Protekcyey, a obywatelom Korony Polskiey
w Panstwach Prześwi: Porty bawiącym się pilnie zalecić raczysz, aby do Pana y Oyczy-
zny Swoiey, z recognicyią powinney Submysyi wracali się, gdyż niemasz inszey Rzptey
w narodzie Polskym, tylko ta iedna, ktora pod iednego Pana rządamy zostaie. Przy tym
żeśmy do Imci P: Weyzyra Adze Posłe, wyprawilibyśmy Posłanika Naszego z respons na Punkta tego
Listu, lecz trzy raczey Nieśmiemy, bo kogo poślemy to go nierespektuiąc na prawa
Narodow przytrzymaią, iako to P: Bykowskiego y P: Wilkowskiego tak długi czas
w sequestrze zostaią. Zaczym o odesłanie onych wielce upraszamy z kąd wermiemy probę statateczney Wa-
szey Weyzyrskiey Mści ku nam przyiaźni y tym bezpieczniey korespondować zechcemy, przez ubmysł-
lnych naszych z Waszą Weyzyrską Mścią w interesach Sąmsiedzkych. A kiedy y powziętych Posła-
nikach pomienionych, y niepozwoloną y Ordynowanemu od Rzptey Posłowi przechodzić za
Granice ktory z kontestacią dobrego Affektu do Prześwi: Porty iachał. Tu zas Imć P: Weyzyr
Aga Poseł u nas stanąwszy Niechciał nas recognoscować za Plenipotentow całey Rzptey
My go iednak wdzięcznie przyieli, maiąc to w reflexyiey z opaczne udania chcąc nie-
chęć Naszemy Narodamy wzniecić niechcąc inakszą tam figure reprezentuią teraznieysze-
go stanu Rzptey Naszey, ktory tu iest ieden y nierozdzielnie pod iedną głową zostaie.
Teraz zas spodziewamy się że Prześwi: Porta wziąwszy te Listowną o wszelkiey zgodzie
y iedności między Nami informacyią, Niezechce nic attentować szkodliwego na
naruszenie przyiaźni ani dopuści żadney Nieprzyiaźniey w kraie nasze wchodzić
plenipotencyey. Czego pewni będąc przyrzekamy iż w stateczney Konfidencyey
na zawsze zostaiemy. Zdrowia dobrego y wszelkych od Pana Boga szczę-
śliwości życząc.

Copia Listu do Chana od tych że Imciow wzwysz Pomienionych.

Jawnie odbieramy Stateczney Przyiaźni ku naszey Rzptey, Waszey Chanskiey Mści dowody przez
Imci P: Mustafe Defter Age przysłanego do Nas Posła, kiedy Nam ustnie opowiada że pod
faworem wielkych dzieł y promocyi W: Chanskiey Mści interes Rzptey Naszey przy stanowieniu
w tych czasiech Prześwi: Porty Ottomań. z Carem Imm Moskewskym Traktatu wyraźnie obwarowany
ażeby Woyska Moskiewskie do Kraiow Polskych Niewstępowały, ani się bynamiey Nie interé-
sowały, za ktorą pamięć powinne W: Chanskiemci oddawszy podziękowanie upewniamy
że na fundamencie zawartego między Sąmsiedzkymi Narodamy Naszemy przymierza szczerą
y nienaruszoną z W: Chanską Mścią zachowaney przyiaźni. Daliśmy y teraz ku Prześwi: Porcie
Ottomanski Nierozerwanych Obowiązkow dokument, kiedy będąc requirowani z dawnych obliga-
cyi Traktatow o przydanie posiłkow na przeszłe Imprezy przeciwko Woyskom Ottomanskym
Niepozwoliłiśmy żadney pomocy Woyskowey ani Sukursu na ten czas o głos postanowionego
Traktatu y punktu w nim dołożonego względem Ewakuacyey Woyska Moskiewskieg
z Polski czyniliśmy expostulacią z Carem Imcią przez tuteyszy kraj przeieżdżaiącym
w tey Materyiey ktory toż sam przyznał że obligowany iest wyprowadzić wszystkie swoie
Woyska, iak tylko odbierze wiadomość o wyściu Krola I: Szwedzkiego z Panstwa Porty
Ottomanski. Więc dla uwolnienia iako nayprędszego Naszey Polski od Woyska Moskiewskiego
y wyswobodzenia

y Wyswiadczenia, tym większey dla Nas W: Hanskiey Mci przyiazni wielce Upraszamy azebys
przez łaskawą interpozycią Swoiey powagi Sprawić to raczył, aby Krol Jm: Szwedzki niezwłocznie
wyprowadził się z Panstwa P: Porty Ott: przebieraiąc się może snadno tenże Krol Jm: Szwedzki
minąc Granice Polskie y inszym Traktem swoię dyspensowac droge, iezeliby zas niemożna mu
inaczey wykierowac przescia warujemy w tym sobie zychiwy W: Han: Mci effekt abys go do tego nakłonił, nie zbliżac się ku Naszym Granicom poty poky Umowionego z nami Traktatu nie będzie
miał rezoluciy. Czwarte nie wiemy przyczyny dla czego Jm P: Testeder Aga Poseł W: Hanskiey Mci
nie oddał nam Listu y Instrumentu Poselstwa swego do Rzptey ani przyiął zadnych propozyciy
od nas podanych w ktorych chcieliśmy traktowac iako Plenipotenciary i maiący zupełną moc
tak od Krola Jmci Augusta Wtorego P: N: M: w wolnym Narodzie według praw Naszych Koronnym
na Thronie Krolestwa Polskiego fundamentalnie osadzonego iako też od wszystkich Stanow
iedney y nierozdzielney Rzptey Polskiey do ugruntowania Traktatu Karlowickiego y Umo=
wienia zachodzących Interessow w tych circumstanciach między Panstwem Narodami
Naszemy, obiecał nam był na Publiczney Conferenciy, tenże Jm P: Poseł swego wyprawić postanika
przy ktorym y my swego mieli posłac do W: H: Mci po rezoluciią względem namienionych Publicznych Materyi lecz odmieniwszy te deklaraciią sam się rezolwował iachac dla uczy=
nienia ustney we wszytkim W: H: Mci relaciy, czego mu nie broniąc odsyłamy go do W: H:
Mci z utwierdzeniem nieodmienney Naszey, przeciwko W: H: M: stateczney y scisłey przyiazni
o ktory y my nie wątpiemy że nam iey dotrzymac raczy z niedaiąc zadney nieprzyiacielom Krola
Jm Augusta Wtorego protekciey a obywatelom Korony Polskiey w Panstwach Przesw: Porty
bawiącym się pilnie zagrzeiez, aby do Oyczyzny y P: swego z recognicią powinney submissiey
wracali się gdyż niemasz u nas ~~w Rzptey~~ w Narodzie Polskym tylko ta iedna ktora
pod iednego Pana rządamy zostaie. Posłalibyśmy umyslnego Postanika do W:
H: Mci po respons na to nasze pisanie przytym że Jm P: Testedoraże ale że
przeciwko Prawom Narodow Goncow Naszych dwoch przedtym wyprawionych
do Przeswietney Porty dotąd tam przytrzymuią to iest P: Bąkowskiego y
P: Wilkowskiego nie smiemy teraz posełac człowieka Naszego za ktorym aby tam
ci byli odesłani wielce Upraszamy z kąd weżmiemy poufałosc bezpiecznieszey
korespondenciy z W: H: Mcią y Przesw: Portą przez Naszych umyslnych w In=
teressach Sąmsiedzkych, destynowany był od Rzptey poseł znaczny Urzennik
z kontestacią gruntowney przyiazni Przesw: Porty W: H: Mci ale mu nie pozwo
lono przechodzic Granicy tu zas lubo Jm P: Poseł W: H: Mci stanowszy u nas
nie wiedziec dla iakiey raciey niechciał nas uznac za Plenipotentow cały Rzptey
my go przecie wdzięcznie przyieli to maiąc w reflexiey że opaczne udania
chcąc między Naszemy Narodamy wzniecac niechęci inaczy tłumaczą teraznieysze
stan Rzptey ktory iest nierozdzielny y pod iedną głową. Więc teraz spodziewa
my się że P: Porta y W: H: M: weiąwszy te Naszą listowną o wszelkiey zgodzie y ie=
dnosci między Namy informaciią nie zechcesz nic przeciwnego na tak że ruine czynic
O czym nie wątpiąc upewniamy o stateczney Konfidenciy z ktorą iak nay
lepszego zdrowia y pomyslnych szczesliwosci od Pana Boga życząc Waszey
H: Mci zostaiemy na zawsze W: H: Mci żychiwi Przyiaciele y słuzyc gotowi.

1756 Michał Kazimierz Radziwiłł Xiąże etc. Imci Panu Sosnowskiemu Rot
mistrzowi Petyhorskiemu Woysk W. X. Litt. Litewskiego Porucznikowi Pety
horskiemu Znaku Jmci Pana Podkanclerzego W. X. Litt. Litewskiego
Przykazuie tym pozwem moim aby Wmść stawał na Sądy Het
mańskie w Nieswiżu pro die 25 Lutij Roku teraznieyszego 1756
determinowane lub też wtenczas kiedy sprawa z protokułow
woyskowych przywołana będzie ad instantiam Instygatowi tych
ze Sądow moich ktory oto pozywa że Wmść nieuważaiąc na
wszytkie prawa y artykuły woyskowe o subordynacyi woysko
wey opisane y wyraźnie zakazuiące każdemu iakiey bądź ich
rangi y szarży żołnierzowi takich nawet akcyi ktoreby ex
istymacyi wodza uwłaczać miały iawnie przeciwko władzy Het
mańskiey postawać y nienależyte przeciwko niey ważył się
czynić mostimina do pokarania tedy Wmść pro tanto an
im pozywa przed Sądy Hetmańskie przed ktory stawać
Wmść niedowłocznie pisano w Korelicach d. 9 Lutij 1756
Kopia Listu Jmci Pana Pisarza W. X. Litt. do Xcia Jmci Het
mana W. X. L. pisanego.

Przerażony piorunuiącym na mnie y na niewinność moię za po
zwem ad instantiam Instygatt do Sądow WXmci wydanym
usprawiedliwić się osobiście ut accusatus ab ethnica ad athe
nas Demostenes chciałbym y biezałbym co rychley procidu
us ad nog WXmci Dobrze gdyby chęciom moim zdrowia
[illegible] skołatanego sposobność sekundowała ażeby tey po
destanczata suplikuię więc in scheda ad interim przez umo
wionego ode mnie podaną iustyfikacyą przyiąć dobrotli
wie y od złośliwych zarzutow nigdy mi nieznaiomych czo
łobitni moich całe przeciwnych protekcyą sicut universum
de tuis łaszczyżni. Upewnia mnie o tym wszytkiem wiel
ka we wszech sprawach sprawiedliwość WXmci mi do
brodzieja y słusznie obwinionych y niesłusznie obwiniaiącey
zawsze karzących. Doświadczone we mnie per ardua ka
iednostayne wnależytym wodza y dobrze moięgo [illegible]
nowaniem przez żaden sposob nieprzeważona y [illegible]
pisania moięgo niechay do wdzi iak iestem z [illegible]
nienaruszoną wraż oraz głębokim respektem
Iustyfikacya na Sądy Hett in scripto poda[illegible]

Na obwinienie w tym to suspensus pozwie d. 17 [illegible]
mnie do sztym wyrażone niemogę sam personaliter [illegible]
woyskowe pro d. 27 w Nieświeżu determinowane [illegible]
rere a niemogąc inaczey oretenus iako scripto teraz
rzetelnie sprawę z siebie per plenipotentiarium [illegible]
Imo z kontextu przeczytanego pozwu miarkuię podobny
rat zburzenia onego podług prawa y poprawienia [illegible]

Zapozywaiącemu na obydzu do praszam się ex ratione incompe
tencia titulu mnie zapozwanemu teraz danego wszakże wtylu ordy
nansach anterius wszystkich Competenter zawsze dawanego iako
to ex originali pisuię się Kopia
Michał Kazimierz Radziwiłł Xiąże etc. etc.
JW Imćpanu Sosnowskiemu Pisarzowi W. Xięstwa Litewskiego
Porucznikowi Petyorskiemu JW Imćpana Podkanclerzego W. Xię
stwa Litewskiego uniebytnosci JmćPanu namiesnikowi
Komendę maiącemu ultroczyni poprzeceniu Chęci moich daie
ten ieden zadwa ordynansie abyś WmćPan Całą Chorągiew
gospodarstwa mego na repartycyi trzymaiąc w Zupełnym
Komplecie et in apparatu Bellico iak nayporządnieysza we
wszelkiey do Ruszenia być gotowości Zapowtornym ordy
nansem moim, Co tym ordynansem moim Zaleciwszy na wie
kszy dowód przy pieczęci [illegible] Woyskowey ręką własną pod
pisuię Datum w nieswieżu d. 12 Aprilis 1756
2do w Zarzutach tantum importuiących niedoczytuie się Delatore
z którym bym szedł protalione pana, wychodzę wprawdzie po
zwy Czasem ad Instantiam samego Instigatora sine Delatione
z rozkazu sądowego ale to iedynie in publico wszystkim noto
rio facinore, tu zaś Impetor ogrzech ale niewiem iaki bo Akw
Exystymacyi wodza Uwłaczaiące przeciwko władzy Hetm[illegible]
postawanie Zarzuca mi Instygator w Zapozwie [illegible]
[illegible] ale nieczytała per Specificum iak[illegible]
Krótkim in hoce genus szkarady występem, proszę [illegible]
ceri de Crimine in eorum wow Czas ad proposita directe et
explicita, reponam directe et explicite
Żeby iednak wtym momencie przez Zamilczenie moie nie dat się
convincere, tak im in obiecki generalni [illegible] Interim odpo
wiedam taliter. Artykuły Woyskowe Kożdemu Żołnierzowi
[illegible] Których exystymacyi Wodza uwłaczai mogł
[illegible] by naymniey do mnie przystane być nie mogą
bo przez trakt Całego Życia Zarabiaiąc poczciwie na Honor
mój [illegible] nie dyshonorowałem nigdy Wodzów moich wszy
[illegible] na obronę moią samego [illegible] Wo
[illegible] moy pobilkokrotnie publicznie [illegible]
[illegible] zem iest [illegible]
[illegible] Komędy być Subalternem Mam ten Honor [illegible]
[illegible] Monarchów Sobie przyznany, Który od nie
[illegible] mego a Swiezego Żołnierza z którym Litwę m[illegible]
[illegible] Krwtną wow Czas ztożyć Zdarzyło się [illegible]
znac [illegible] o mnie reputacyą, siedzącego mnie w Domu [illegible]
gratis [illegible] Patenta Kapitulacyi w Dom mój Przy
[illegible] Komędę wraz nad partyą Woyska swiezego in actu belli
co

zostaiącego offiarowali, toc nie dyshonorowałem ubiorami moiemi
Wodzow moich pod ktorych waleczną zostawałem y zostaie Ko
mędą, Exystymacyi nieuwłaczałem, iak tu złośliwie zmianku
ie pozew przeciwko Władzy Hetmańskiey molimina czynić
y pouszczać iest to zbrodnią y ia sam przyznaie słuszn
nego ukarania godną, ale by naymniey niemoże się to y tym
podobne [illegible] w Artykułach obszernie winy y Kary
Zołnierskie. Dziwię się day mi to bez prawa iako to zaspa
mięci naprzod były w Koronnym Branickiego w Litewskim
Woysku Potockiego Związki, ale przeto niemoże iest takowe
attentatum, bo by tu iako tam actione albo Ipso Actu były
wszystkim wiadome, czego wszystkiego podobieństwa nay
mnieyszego a tym bardziey skutku nikt we mnie niewidzi.
Ja zaś y rozumieć o tym niemogę, a zatym w niewinności mo
iey dobrze y mnie samemu y całemu oyczystemu świata
znaiomey od takowego zarzutu dalekiey szukam u Jo Mcia
Wodza Dobrodzieia mego Ochrony y Obrony od niesłusznego
takowego Impostura y Supplikuię od dalszych Powodu [illegible]
wnych [illegible] a na reszcie interposita niechay [illegible] na [illegible]
talioni pena nieskazytelną moią wiarę stwierdzić przy
sięgę gotow będę y iako przeciwko Władzy Hetmańskiey
nic tylko nie postawałem moliminow nieczyniłem ani myśla
łem. Jezeliby dalej do myślać się ~~mial~~ należało przyznaw
[illegible] wprawdzie Honor w [illegible] materiach
[illegible] Oyczyznie Senatorow
[illegible]dza y Dobrodzieia mego często krwi Oyca y [illegible]
dować zdania mogłem kiedy diverse rozumieć tu, y
w tey mierze nie ja ale wolność oyczysta sentire quae velit
et dicere quae sentit szlachcicowi dozwalaiąca respon[dit]
y nic[illegible] y sama za sobą mowi Dali peccato Libertas
quousque stabit non desinet esse nocens.

Respons na Instrukcyą WW. Ichmciów Panom Franciszkowi Stadnickiemu Chorą-
żemu Czerwonogrodzkiemu y Antoniemu Starzyńskiemu Czesnikowi Podolskiemu od
JW. Imci Pana Jana Klemensa Hrabi na Ruszczy Tyczynie Tykocinie y Bra-
nicach Branickiego Woiewody Krakowskiego Hetmana W. Koron. z Kon-
gressu Kommissyi vigore Laudi publici Seymiku boni Ordinis 1753 Anni
Expedyowaney uproszonym Posłom z Kancellaryi Tegoż JW. Imci Pana Wdy Krako-
wskiego H. W. K. dany w Białymstoku d. 24 Maii 1757 Ao.

Chwalebne przedsięwzięcie Prześwietnego Wwa Podolskiego w Erekcyi Żołnierza na
obronę swoię iako w początkach znalazło chętne zezwolenie JW. Imci Pana Wdy
Krakowskiego H. W. Koronn. pragnącego widzieć iak naywiększe kraiu Rzeczypltey
bespieczeństwo, do tym większey zaś pro nexu Ministerii sui Dualis Czułości y
usiłowania in tuendis finibus Regni obowiązanego tak y w skutecznym Dziele
tego do pełnienia niemogąc tylko mereri powszechne przyznanie y rekognicyą
zbawienną Prześwietnego Wwa Podolskiego intencyą, niemniey iak w własnemu
bespieczeństwu swemu et corpore Rzeczypltey indissolubili równie pożyteczną
zaszczycony. Milicya Prześwietne Wwo Podolskie Consulendo immunitati suae
stanie się razem niejako zasłoną dalszemu Rzeczypltey kraiowi et tanquam
ab illuvie tamą zapędą kup Swywolnych. odbiera z ukontentowaniem y
należytą wdzięcznością JW. Im Pan Wda Krakowski H. W. Koronn. oświadczone
tak przez godne usta WW. Ich Mciów Panów Posłów iako y w Instrukcyi od
Prześwietnego Kongressu daney doniesienia o wspomioney uchwale której
iednak postrzegaiąc intermissam teyże Milicyi dependentiam od władzy urzę-
dowego Hetmańskiego spodziewaiąc się niewątpliwie że Prześwietne Wwo za-
patrzywszy się na Konstytucye y Prawa Rzeczypltey de ministerio Dualium
dostatecznie opisane a żadney niepodpadaiące Interpretacyi, któremi władza nad
Żołnierzem sąd ultimae instanciae oraz granic interne et externe securitatis ma-
nutencyą samym tylko Hetmanom iest powierzona, maiąc oraz attencyą szkodliwe
we całey Rzeczypltey ex hac nova forma Erectionis Żołnierza Consequentiae
Iż uchwałę swoię do Satysfakcyi Praw nadmienionych ale tym gruntowniey-
szego oney utrzymania publicznego pożytku reducere nie zaniedba punctum
a JW. Imc Pan Wda Krakowski H. W. K. pro debito Officii sui reputabit inte-
ressować się do Tey Konserwacyi, niemniey oraz należytego względu ażeby in-
tra Limites Prześwietnego Woiewództwa zachowana doyść unita instituto
suo pod dependencyą od Władzy Hetmańskiey Prawami Ostrzeżoną, Jako
WW. Ich PP. Posłowie raczą dostatecznie referre szczyrze w tey okoliczności nie
mieć y wszelkich innych, JW. Imci Pana W. Krakowskiego H. W. Koronnego
chęć akkommodowanie się pożądanym Prześwietnemu Wwu Podolskiemu
usługom: Datt ut supra

Jan Branicki
W. K. H. W. K.

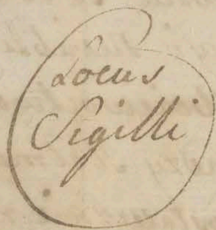


Kopia Ordynansu JWJmu Pana Hetmana W° K danego WJmu Panu Chorą
zemu Czerwonogrodzkiemu nad Milicyą Wdztwa Podolskiego.

Jan Klemens Hrabia na Ruszczy na Tyczynie Tykocinie y Brani
cach Branicki Wda K. HWK.

Poniewasz Wdztwo Podolskie przez Kommissyą vigore Laudi Publici Seymiku
boni Ordinis 1753 Anni expedyowaną zakonczyło chwalebnie dzieło swoie
w ustanowieniu Milicyi Pachołkow konnych Dwochset y Piechoty Sto z Officye
rami pro tuitione bespieczenstwa swego tak od naiazdow zagranicznych iako
kop swywolnych ktorym tez Woiewodztwo iest exponowane, wiedna funda
mentu Praw y Konstytucy Rzeczypsky, ktoremi Władza nad Zołnierzem Straz
karie Rzeczypsktey et manutencya Securitatis internae et Externae Samym Hetma
nom iest powierzona. Day ten Moy Ordynans WJPanu Stadnickiemu Chorą
zemu Czerwonogrodzkiemu Pulkownikowi memu Pancernemu azeby w spomio
ną Milicyą tak konną iako y piechą gdy w zamierzonym Czasie do Nale
zytego Kompletu przyprowadzono będzie obiąwszy w kommendę swoię
referowat się zupełnie do Dyspozycyi Ordynansow JWJmci Pana Woiewody
Podolskiego H. P. koron: kollegi mego za dosyc onym czyniąc y przestrzegą
iąc z pilnoscią solita dexteritate prudentia azeby wspomniona Milicya
intra Limites Woiewodztwa Podolskiego zostawata, Swawolne kopy tak
Zagraniczne iako tez wewnętrzne fortiter znosita, ad privatos usus tym zas ba
dziey do czynienia wyłaczney komuz kolwiek zazywana nie pretextu nieby
za Własny zołd z obmyslonej sobie przez Dyspozycyą Woiewodztwa
[illegible]ałney płacy zyła sine ulla depactatione et aggravatione Obywatelow y
ubogiego Poddaństwa Skromnosci et disciplinam Militarem Artykułami Woy
skowemi praescriptam zachowuiąc, przestępnych solita forma Sądu Woysko
wego karząc et pro qualitate delicti sprawiedliwosci iniunatis czyniąc in Cau
sis Civilibus nieodwłocznie in Criminalibus zas vel infamie referuiąc
się do Władzy y Approbacyi moiey Hetmanskiey serio praemissa rekom
menduię datum w Białymstoku Die 25 Maj 1757 Ao.

Jan Branicki
WK HWK:



Kopia Ordynansu JW Jmci Pana W Podolskiego H a P koron: WJmci Panu Chorążemu Czerwonogrodzkiemu danego nad Miliciią Woiewództwa Podolskiego.

Wacław na Rzewuskach y Targowicy Rzewuski Woiewoda Podolski Hetman P. K. Starosta Chełmski

Stosuiąc się do Woli Przeswietnego Woiewództwa Podolskiego manowanie zasiedo kontrakcie Kommissyi Laudo Publico Seymiku boni Ordinis in Anno 1753tio postanowioney tudziesz ważaiąc y Szacuiąc zacnosc Imienia y znakomite w pokoiu y woienne Zasługi Imci Pana Franciszka z Nigroda Stadnickiego Chorążego Czerwonogrodzkiego Pułkownika Pancernego JW Jmci Pa Woiewody Krakowskiego Hetmana W K: Daię ten Moy Ordynans pomienionemu Jmci Panu Stadnickiemu Chorążemu Czerwonogrodzkiemu ażeby wspomianą Miliciią tak konną iako y pieszą obiąwszy w kommendę swoią w zadat nią cum plenaria potestate referuiąc się iednak do nayważnieyszych Przeswietnego Woiewództwa tudziesz y moich Dyspozycy y przestrzegaiąc So sita dexteritate et prudentia aby wspomniona militia intra limites Przeswietnego Woiewództwa Podolskiego zostawała, Swawolne kupy tak zagraniczne intra Limites Regni zyskiwać iako y wewnętrzne fortiter znosiła ad privatos usus tym bardziey do zmienia wielkiey koniecznosci zażywana ullo pretextu niebyła, za własny żołd y obmyslony sobie przez Dyspozycyą Przeswietnego Woiewództwa punktualney płacy żyła sine ulla depactatione et aggravatione Skromnosc et Disciplinam Militarem zachowuiąc. Datt w Podhorcach Dń 10ma Junij 1757 to

Wacław Rzewuski
W. P. H. P. K.

Locus
Sigilli

#

Roku 1771. dnia 7. 7bris w Chemsku

Rozciągnione nad nieszczęśliwą Oycżyzną moią uciemiężenia, tupiestwa
y ucisku, lubo iuż tyle razy od poświęcaiących się na obronę Obywatelów
liczone były, nayczęstsza atoli skarga, niemoże być za próżne poczytana
powtorzenie, skoro z dniem każdym przyrasta krzywdy, przyrasta gwał
tu, przyrasta zniszczenia. Niewspomnę tu wydartey Wolności Seymikowa
nia, uszczerbku Wiary y swobody przywłaszczoney mocy prawodawczey, nie
wzmienię też wszech rzeczy zbroynego wymusu, okrutney pierwszych głów
Narodu niewoli, bezprawnego wszelkich własności opanowania, iuż to
wszystko ogłosili ci, których cierpliwość naypierwey przerwana, któ
rych ręka naypierwód do Obrony własney uzbroiona, których stałość
mężnym dotąd wstawiona zastawieniem się. Wołam tylko na to, ten,
który z powinności ostatni. Wołać muszę. Wołam tylko na to, na co mię
ostatni głos stłumionego Narodu wzrusić musi; Wołam Hetman we
dług obowiązków prawa, w ogłoszeniu czułości moiey, pierwszym być nie
mogący, wołam na ukinowane, a w momencie samey zguby zatamowane
Rzeczypospolitey z Woyska wyrzucie 6
Tak ściśle są ludzkiey społeczności węzły, iż pognębienie iednego Narodu
dotyka y wzrusza wszystkie Inne, niemogę przeto z całą moią Oyczyzną
inaczey rozumieć, iak tylko że na ogarnienie y obarczenie nasze otwartym
Rycerstwa patrząc muszą oczami, lecz ile użyto mocy na stłumienie
nasze, tyle na wstrzymanie tam tych sztuki y pokrywek obrócono. Zwać
buntownikiem Obywatela iarzmo zrzucaiącego, mienić wzruszycielem
pokoiu Obrońcę Wiary y wolności swoiey. Tytuł swawolney kupy dawać zbio
rowi Nayprzeyrzalszych y Naymężnieyszych Polaków. był to sposób wstrzy
mania dotąd litości pomocy y ratunku. Lecz oto dziś we mnie y w Woy
sku Rzeczypospolitey przykład y przeświadczenie, że usilność Woyska
Rossyiskiego dąży do podbicia Wolności Naszey, y że prześladowani
od niego Polacy y przez słuszność sprawy y przez wyższość liczby pra
wdziwą są Rzeczapospolitą.
Iedne z Nayświętszych y naystarodawnieyszych Praw Rzpltey obowiązuie He
tmanów, ażeby za każdym Woysk Cudzoziemskich do kraju weyściem
Woysko Rzpltey zgromadzone było, lecz aby skutek tey ustawy przeciwko
wanych gwałtowności nie zatrudnił, iednym do nich zesłanym drogę
czynem odięto zupełnie władzę Hetmanom, a przydaiąc Im dla łatwieyszey
intrygi pewną komisarzów liczbę, przy samym tylko gołosłownym U
rzędów zostawiono tytule, Nie posiadaiąc iescze tego Urzędu, tłumiłem w sobie
czułość z poznania iak wiele na tym Oyczyzna szkoduie, rodzącą się.
Posiadaiąc iuż ulegałem pod samym kolorem Prawa, iako ten który go
iest rzeczą pełnię, niestanowię, a tak gdy tym zniszczeniem władzy mo
iey przez tyle czasu wymawiałem się od kroków ku szkodzie kraju
na mnie wymaganych, tym że samym bezczynność moia za ratunkiem
Oyczyzny dotąd exkuzowaną być musiała, ile przeto niemogłem być
krajowi pomocnym, tyle opierałem się zawsze, być temu szkodliwym.
Zaszła gwałtowność tak daleko, iż resta nawet prerogatyw Urzędu mojego
szarpana y tłumiona przez nienawiść Osoby moiey, być poczęta y żadna
ne Ordynansom moim posłuszeństwo, usiłowane komendy, nawet rzucie
rece przeniesienie y insze iuż publico ogłoszone prześladowania moie, Znosi
łem poty, póki iakkolwiek tylko za moie szczególne poczytać mogłem.
Lecz skoro Regimenta y Pułki strażą otoczone zostawszy, wyraźnie y otwar
cie do posłuszeństwa samym iedynie Ordynansom Posła y Generała Rosy
skiego przynaglane były, musiałem westchnąć, do odartey Oyczyzny moiey
y gdzież iest własność twoia? a coż iescze wśród Ciebie zostało? twoiego
Dosyć miał mocy ten żal we mnie wzbudzony, lecz nie tyle iescze aby mnie do
środków które rozpacz podaie przywiódł nieiuchwałością nie siłą y natarcz
lecz

Q.

;Dew D   80   Do

lecz łagodnym y prawnym wynalazkiem zabiedz tey nie czci umysliłem, bo za posta
nowieniem iednomyslnym przydanych mnie Komissarzow Woyskowych sciągnąłem
część Woyska od rożnego zabierania pozostałą; łagodnym bom go w naywiększey
karności y cichości do niczego nie wdawał, azeby zas niewinność moia tym dowo
dnieysza była, usunąłem się z tąż garstką Woyska w mieysce od wszelkich
przechodow y komunikacyi odległe, lecz niemasz schronienia u nas, gdzieby
złośliwość niewinności, zdradliwość szczerości, kłamliwość poczciwości, niedosię
gała. Rychło postrzegłem krążące około Oboru mojego Rossyjskie Woysko
rychley ieszcze poznałem się na chcącey mnie uspić obłudzie, nayrychley
z pod samego umknąć nie omieszkałem usidlenia; z Zbliżaiących się
albowiem z rożnych Stron razem Komend Woyska Moskiewskiego, dorozumie
waiąc się ułożoney zamknienia mnie w Oborze Imprezy, Ubespieczyc się
od tego, tamtą tylko spokoyną pozycyi odmianą umysliłem, czym ledwo
złośliwą planta uprzedziwszy, ledwo własnym kraju, własnych Dobrach sta
nąwszy cichą rospatrywałem się ostrożnością, aliści o tych że Komendach
rowno mnie y tam ścigaiących nie tylko z postronnych dowiedziałem się wiado
mości, lecz co większa co chańiebnieysza, co żarliwiey umysł y Serce rozrzewniaiąca
otwarcie iuż od samey Komendy Moskiewskiey obwieszczony zostałe, nie
iest że to wzgarda, rospacz wzbudzaiąca? Hetmanowi List od Pułkownika
Woyska Moskiewskiego odbierać propozycyą, azeby według Prawa Woysko
zgromadzone y chociaż w spokoyności trzymane, lecz że iuż zewsząd otoczone
wydał y poddał. Nieiestże to oczywiście składać kaydany na wolny Naród?
nieiest że to pruć same wnętrzności Rzpltey, a nie iestże to razem zapalić
umysły, podżegać Serca, rozdawać siły w Obywatelach, toż Woysko składaią
cych. Tak iest ustąpiła cierpliwość odwadze, ostrożność Mestwu, spokoyność ra
tunkowi y podźwignieniu Siebie z ostatniey toni. Dzień szosty 7bra dał
mnie y Woysku Rzpltey poznać Naywyższego. Błogosławieństwo niewin
nym, a to przez zupełne tegoż Pułkownika Dywizyi zniesienie, oraz dowo
dnych przy nim na zgubę moię y Woyska układow zabranie.
Prawo przyrodzenia nakazuiące Każdemu obronę Toż życia wziąłem
za fundament tego postępku mojego, Prawo zaś pisane, Prawo Narodu,
y Oyczyzny moiey, obowiązuiące Hetmanow do posłuszeństwa Ordynan
som Rzpltey dalszymi memi krokami iedynie kierować będzie.
Tam u mnie iest prawdziwa Rzplta gdzie za wolność y Dobro pospolite
Narodu, Domy opuszczone, rany odniesione, Życia na Ofiarę wystawio
ne. Was przeto Nayiaśnieysze Skonfederowane Stany pod laskami
JWW Krasinskiego y Paca za Głowę Oyczyzny całey za istotną uznaię
Rzpltę. Wam pod rządy moie y Woyska oddaię czynności, Waszą we
wszystkim powodować się wolą rowno iest naszym przedsięwzięciem
y powinnością. Rozpatrzcież się teraz Obywatele W.X.L.tt ieśli
dłuższym milczeniem wstyd wasz przedłużonym być może, pokażcie
teraz że Woyska Rzpltey nie inszey przywaty umnieyszone, iak
tylko z tego względu że co Polak to Żołnierz, to obrona Wiary y Wol
ności swoiey. Idę srodkiem Was wszystkich, niosąc wam spolny
[illegible] możność pożytku y spolność sławy, idźcie mężne wasz
z przepisu charto.
obrze, feriant ruina sed feriant impavidos.

Kontynuacya Dyaryusza Czynnosci Warszawskich. 167

Dnia 28 przed Sessyą nie ciali JP. Ostrowski wieszaiący się przyiazn Posła Rossyiskim Obiezdzał Posłow z Rana upewniaiąc Ich o Jaki nay większych Nieszczęsliwosciach na Ich Osoby Jezeliby się przychylili niechuci do Noty podaney od Ministrow trzech Potęnyo względem prolongowania Konfederacyi. Teyoz Dnia deklarowana iest Kasztelanii Krakowskiey Podkomorzemu Podkomorstwo Koronne Synowi Jego wraz z Jeneralstwem Regimentu Mirowskiego. Stawili także Delegaci od Miasta Torunia doprasżaiąc się naprzod aby w Konfederacyi Terazniejszey Zasłonieni byli przeciwko Krolowi Pruskiemu, Powtore aby Konfederacya Torunska approbowana była, tak iako zpodczas Radomskiey, Siedmiu Zas Posłow na Dniu tym było u Posła Austryackiego Chcąc się dowiedziec myśli Dworu Jego, względem dalszego Stanu Polski. Na Co im Odpowiedział Jz byleby tylko Zadosyc uczynieli Pretensyom Dworu Swego wolno im iak chcie o Swoiey Wolnosci y Prawach Rozporządzic, Z Sessyi Zas Samey iescze Nic nie Transpiruie Poniewasz Seym Sessiones Arbitrii, Tylko iz Delegaci Są Wyznaczeni z Oboyga Narodow na Sądzenie Kroloboycow.

Dnia 29 Kwietnia po Zagaieniu Sessyi nastąpiły mowy Posłow y Senatorow względem prolongowania Konfederacyi Jednych drugich Zas względem Jey Skrocenia Czyli Zakonczenia wraz z Seymem z Senatu Swieckiego trzech tylko było, Ktorzy się Sprzeciwieli temu aby Konfederacya dłuzey nad Seym trwac miała, to iest Lanckoronski Wwoda Bracławski Szymkowski Kasztelan Kyowski y Szydłowski Kasztelan Zarnowski z Posłow większa była Liczba niepozwalaiących na przedłuzenie Konfederacyi nad Seym Domagaiąc się aby zpoty trwał Seym poki Konfederacya Chociazby iak naydłuzey gdyby Interessa tego wyciągały. Posłowie Sprzeciwiaiący się Prolongacyi Te dwie dawali Racye 1mo Jz ta Konfederacya Jest to tylko Sposobem Wynalezionym do Konczenia Seymu [illegible]m Samę iest Jstoty niemoze tedy Sposob Rzeczy dłuzey Trwac niz Jstota Rzeczy 2do Jz ta Konfederacya iest tylko Posłow Samych Konfederacyą a nie Konfederacyą Woiska, a zatym po Skonczonym Seymie y Charakterze Posłow w Konzeby się dłuzey miała Zawierac Konfederacya, Domagali się Ciz Posłowie Aby Jm autentyczna Nota Czyli Deklaracya [Mini]strow Cudzoziemskich względem Ządaney przez nich Ko[nfedera]cyi prolongacyi nad Czas Seymu Oddana była dla Uspraw[iedliwie]nia się Swego Czasu Nastepnym : Ktory to note przez Sessyą JmX Kanclerz WX. de Tenore Taki : Poniewasz zdaj[...]

do tego Usiłowania Żeby Konfederacya teraznieysza generalna podlegała Roznym Wątpliwym przypadkom a Osobliwie Żeby poddana była Władzy Seymowey zaczym podpisany niżey Minister pełnomocny przymuszony iest Oświadczyć Się iż niepozwoli wcale na takowe Restrykcye y na Rozwiązanie Konfederacyi poki Obe ciezności Związku Jey potrzebować będą poki Traktat z Trzema Potencyami o Ustąpienie Kraiu nienastąpi y puki że wszytkim ustanowiony niebędzie Rząd z dołożeniem Się tych trzech Potencyi Dan w Warszawie d 26. Kwietnia Sekowat do Rzeszeni do dacyi Jz wtey mierze Ministerium znaleść powinno Wiarę u Stanow Zgromadzonych y Spodziewali Się Posłowie Jz im Ta Nota Autentycznie Wydana będzie, Wnosił Oraz na tey Sessyi JW Poninski Propozycyą aby w Proiekcie pierwszym do Konstytucyi o ktorym Sub Dato d 26 Kwietnia żeby były dołożone Słowa Przystany Stwierdzamy Konfederacyą, na Co wielu Posłow niepozwoliło Juz dlatego Jz w tym Proiekcie niebył Czas wyznaczony dla Konfederacyi, Juz iż ta Materya neyprzod tak prętko niemoże bydz decydowana, a potym że ten Termin zdawał Się nie co Ladere Jura Majestatica, Poniewaz Senat z Stanem Rycerskim Czyni Konfederacyą a od Samego Krola należy Onez Stwierdzać y Solwowana Sessya na Dzien 30 Kwietnia

Dnia 30 Kwietnia JP. Rewiczki Poseł Cesarski pisał Bilet do Posłow Kraiowych obligujące Jch aby się daley nieprzeciwili temu żeby Konfederacya dłużey nad Seym trwać mogła aby Jnteressa Dworow Cudzoziemskich po Przyiacielsku Załatwione były Ziechali się potym do Jzby Senatorowie y Posłowie y tamże długi Czas bawili, Lecz dla Zatrudnienia Krola Jmci poniewaz Rozne Cudzoziemskie Odebrał był Expedycye JW Poninski Solwowal Sessyą na godzinę Piętą po Połudnu. O godzinie Piętey po Zgromadzeniu się do Jzby tak Senatorow iako y Posłow JKmć przyszedszy do Senatu w mowie Swoiey Jnter alia dał [illegible] Że iuz Czas długi w Jedney Materyi trawiemy wiadoma iest wszytkim Nota Ministrow Cudzoziemskich wiadome grozby z ktoremi Się Oświadczaią Jezeliby Się podług woli Jch Stać niemiało Jednakże Starania JKmć tyle dokazały Jz Lecz Ministrowie przystawią nato [illegible]y Seym y Konfederacya były trwała puki pretensye Cudzoziemskich Dworow niebędą uspokoione y puki Zewnętrzny y [illegible]wnętrzny pokoy nienastąpi. A Zatym pytał się Krol Jmć Czyby [illegible] była Senatu y Posłow aby Proiekt wtey mierze był przeczytany

A gdy Odpowiedziano że Zgoda Sam Krol JMć Czytał Tenże Swoy Projekt Tenoris Talis: Stanisław August &c. Wszem wobec w Państwach Naszych Korony y w Wielkim Xięstwie Litt. Tudzież do nich należącym Obywatelom Wiadomo Czyniemy iż Zważywszy nierozerwaną Jedność Stanów Skonfederowanych Końcem dzieła Seymu Teraznieyszego uczynioną, tudzież pobudki tychże Stanów w Aktach Konfederacyi dnia 16 Kwietnia zdziałanych y do Xięgi Grodzkiey Warszawskiey dnia 20 Tegoż Miesiąca podanych deklarujemy iż do Związku wyżey wyrażonego przystępujemy. Też Konfederacyą wspólnie z Stanami Rzpltey stwierdzamy którą w skutku y konfederacyi póty trwającą mieć chcemy póki Traktat z Potencyami Sąsiedzkiemi w zględem Pretensyi ich do Państw Rzpltey mianych, Nowa Forma Rządu y wszystkie Interessa decyzyi Seymu Teraznieyszego potrzebujące Zakończone Nie będą, po którym projekcie przeczytanym gdy nastąpiła Zgoda Podpisany iest. Ten projekt przez JW Ponińskiego y Radziwiłła Marszałków a Sessya dla nadchodzących Trzech Swięt na Dzień 4 Maja Solwowana.

d. 3 Maja JW JP. Rewiczky Minister Wiedeński po odebranych trzech jeden po drugim Kuryerach z Wiednia miał u siebie JW JP. Stakelberga y Lentulusa po długiey Konferencyi między temi Ministrami JMćP. Lentulus rzucił z pasyi na ziemię kapelusz, wielkie z czegoś nieukontentowanie ~~okazuiąc~~ pokazując, na co JMćP. Rewiczky odpowiedział. Możesz W Pan podiąć ten kapelusz gdyż go tu nikt zdeymować nie będzie. Rzekł potym JP. Lentulus widzę iż W Panowie Sekretną iakąś nadrabiacie polityką, lecz Monarcha moy wszystko to zaspokoi gdy woyska swoiego do Polski do tysięcy przystawi. Na to Odezwali się drudzy dway Ministrowie, iż woyska Monarchy W Pana krokiem prędzey y dali Nie postąpią, tylko tak iak woyska naszych Monarchów. Tegoż Samego dnia JMć Pan Raten Resydent Dworu Angielskiego Oświadczył Ministerialiter Krolowi JMci iż ma Rozkaz donieść, że Monarcha jego Krol Angielski Solenny Zaniosł Manifest przeciwko wszystkim teraznieyszym Czynnościom w Polszcze: tegoż dnia odgłos wielki rozszedł się po Warszawie iakoby się miał pokazać w Języku Francuskim Manifest Dworu Wersalskiego Krola Francuskiego, wielu [illegible]

iż go Widzieli y Czytali ale ciotyd do naszych rąk nieprzyszedł.
d. 4 Maja, po Zagaieniu Sessyi przez JO. Marszałka Konff: o godzinie 12 Senatorowie mieli Głosy, w których Dziękowali za konferowane sobie krzesła, takowy głos miał JW. Stępowski Lanckoronski y Sadowski, Czytane potym były listy Króla JMci do postronnych Potencyi pisane w Dzień dziatu Polsky Mającego Nastąpić, dalej Zabrawszy głos JO. Marszałek Animował Senat cały do przykładnego Ukarania Krzaboyłow a Zatym Ex Equestri Ordine wyznaczono 12 delegatow ktorym wraz z Senatem dana moc Sądzenia tych którzy się na Osobę Królewską targneli, iest Zeh Zas w Więzieniu potapanych kilku pryncypałow, pod tytuł Kryminalistów o Występek Laesae Majestatis obwinionych mają być Podciągnieni y Lutawski y nawet owi którzy bezkrolewie obwoławszy odwstałego dotych czas. uporczywie niechcieli. Na Koniec Zabrał głos JW. Moszczynski Wda Inowrocławski donosząc Senatowi imieniem Kommissyi Skarbowey iż ta Uczynionemu sobie Zaleceniu aby przysięgę Konfederacyi wykonała, w cale y dokładnie nieprzeciwia się, ale tylko o te dwa dopraszała się punkta 1mo Żeby na dawną rotę. na którą przysięgała. y teraz przysięgać mogła, a nie takową do której teraz ma być pociągniona. 2do aby ten rozkaz wykonania przysięgi ogłoszony był Imieniem wszystkich trzech Stanów, a Zatym wyznaczono 4. Delegatów do Słuchania tey przysięgi, Lecz Kommissya Skarbowa Jeszcze się oparła tyley mierze wyznaczonym Delegatom, a Sessya Solwowana na dzień 5. Maja.
Co do potocznych Wiadomości to tylko tyle iest do Oznaymienia, że Woyska trzech Potencyi y przybliżają się y w Zmagaią w Większą liczbę, ale też y przyczyniają nam codzienne Drogości.

1775

169

Manifest Cesarza Tureckiego d. 26 9bris 1775 a według Ery 17ma w Konstantynopolu.

Amurat Cz. Wschodni y Zachodni Naymocnieyszy Cesarz Krol Ogromnych Krolestw Powinowaty Boga y Proroku Wielkiego Syn Mahometa Obrońca y Mściciel Musul~~manow~~manow tak Lądem jako Morzem Naypotężnieyszy Pan.

Polakow Zacnych y powinowatych Naszych gdy los fatalny w nieszczęśliwe wmącił y wpędził labirynta, gdy od zaszłey 1763 Augusta Smierci zgodnie obranego Krola pozorem chytrych przyczyn niby jakiemiś Neusztackiemi Traktatami Peterzburskich Carow, dla Pokoiu w Polszcze ugruntowaniu zaszłych, á od Nas nie gwarantowanych chytry Jad się odkrył, y nim Wiedeński y Berliński Dwory zaiątrzył na Kray Polski, y już granice rozszarpane Obywatele Polscy Nam naymilsi Powinowaci ~~[illegible]~~ Furażami, Podatkami zniszczeni, z Jnwentarzow ogołoceni, Miasta, Wsie, y Folwarki spustoszone, y ludzi mnostwo niezliczone pobite, tyrańskim na Ukrainie morderstwem, oraz gwałtem y Jnnych wielość, tyle Jm przykrości poczyniło, ile Manifestow y Skarg do Ogromnego Tronu Naszego zaniesionych dowodzą wielu Polakow u Nas się bawiących zażalenia; á przeto Dywanu Naszego zgromadzonego jednostayna zaszła Deklaracya, aby Oręż straszny dobyć, y gwałcących Nieprzyiacioł ztępić y zniszczyć: nieodwłocznie Maiestat Nasz niezwyciężony raczył. My przeto Azyatyckie y Afrykańskie zawoławszy Woysku, gdy nieustraszone Lutki radość przedsięwziętey Woyny, ~~[illegible]~~ z oznaczyły, y mścić się nad Nieprzyiacioł ami niewinnych Polakow wielką ochotę pokazały, Skarbu Naszego otwarciem y nadgrodą do Woyny nieprzestanney pobudziły, y Oręż Ogromny dobyliśmy obiecując dotąd go w Pochwy nie zchowac, aż Tron nasz będzie przebłagany, wraz z Polskim dawnym losem, Honorem y Kraiu Ocaleniem, y Jego Tronu ubespieczeniem;

ubespieczeniem; tudziesz Szkod wszystkich nadgrodzeniem, co spra-
wiedliwie przedsięwzięwszy Naywyższy Pan siłom Naszym pobłogo-
sławił, y Oręż umocnił, strasznym go nieprzyiaciołom doznać po-
zwolił y zchować niedopuscił: aż Straszny Nasz Maiestat przebła-
gał prozbami, y Roskazom Woli Naszey w Artykułach Pokoiu
zamkniętych obiecał, y zaprzysiągł. Co Nasz Naywyższy Effendy
Jmieniem Naszym podpisał, przy Nas z tym obowiązkiem nie
wyiawiać Artykułow poty, poki my na Swiat nie obiawiemy:
kiedy Łaskawe Nieba z Roskazu Proroka Naywyższego Orężom
Naszym pobłogosławiły y do większego Krwią zafarbowania za-
ostrzyły. Zaraz nieodwłocznie Cesarza Niemieckiego Posła zawo-
łaliśmy, Ktory by Nas y Dywan Nasz nauczył, jakim to Prawem
Kray Polakom zabrany, a przed lat kilku bespieczeństwo y ra-
tunek obiecany, gdy w Myśli Oney Polacy zaufani obietnicę tra-
cili w spak się obrocić, że wspomnieni Polacy oszukani wyni-
szczeni, y bezbożnie z Kraiu za Roskazem Cesarza Niemieckiego
wypędzeni, z reszty fortun Swoich niby w zaciągnionych dłu=
gach poszarpani y wyniszczeni chcąc Moskalom Jch wydać,
tu uciekać do Naywyższey Naszey Opieki musieli: Na co wszystko
cierpliwie się tłomaczył y po Informacyą do Dworu Swego posłał
y Matactwy Niemieckiemi wykręcał się, niby zaszłym między
Leopoldem y Janem III. Traktatem 1690. kiedy złudzeni Pola-
cy na Nas pod Wiedniem uderzyli, y Jnne ieszcze daiąc przyczyny
Szalbierskie o iakieś długi do ktorych w Prowincyi Pruskie y Mo-
skiewskie zgodził się, aby mu nieprzeszkadzali Gęby pozaty-
kać, wymiarem y wydaniem Państwa Polskiego, także kiedy
słabym wydrzeć można w czczych Pretensyach pobudził.
Lecz my to pozorne tłumaczenie na wykrętach zasadzone zmiar-
kowawszy, zaraz go do Zamku o Siedmiu Wieżach nazwanego

aby się



aby się nie wykręcił wsadzić Kazaliśmy: y Woynę podniesioną
szczęśliwie ogłosiliśmy. Woyska w Romanij Nasze zatrzymawszy,
Które w Krótce Oręż podniosą y bezwstydną chciwość Cesarza Nie-
mieckiego złępią y zniszczą, biorąc zaraz y Węgrów Przyiaciół
Naszych w Opiekę, jakośmy iuż Ich Posłów do Nas wystanych
upewnili. Datt w Stambule 1775 d. 26 9bris. etc etc

 III

Z Warszawy d. 24. 8bris. 82.

Dubno teraz na S. Trzykrólewskie kontrakty nie mirrą y kadzidłem ale szczerym podsypie się złotem miliony z okładem iuż wiemy z czyich rąk w cudze przeyda; od JW. Hetmana Kor. Xcia Biskupa Krakowskiego, Xcia Stanisława Poniatowskiego etc.

Xże Wda. Ruski czuiąc się słabszym co raz bardziey wysłał sztafetę po Syna swego do Wilna, gdzie ten tak przykładny Marszałek powsadzał na wieże, Senatora, Sędziego, y Patrona. Wdę Trockiego na 6. niedziel Sędziego Ziemskiego na 20 niedziel, za nierządzenie podług Prawa kadencyi Sądowey, Patrona za uszczypliwe przeciw Sądowi Ziemskiemu gadanie na dwa miesiące.

Zaraz po kontraktach Dubinskich będzie publikowany Uniwersał Kommissyi Skarbowey względem naszey y obcey złota y srebra kurencyi.

Woiewodztwo Krakowskie po śmierci JW. Dębinskim dane iest JW. Małachowskiemu Kasztelanowi Woinickiemu. Tęż Kasztelanią wziął JW. Ożarowski ex pisarz koronny

W. Przeszły wtorek nadeszła Sztafeta od JW. Sztakerberga z Wiednia przez którą donosi W. Xże Rosyiski pomienionemu Postowi iż iuż wyieżdża z Wiednia do Włoch. Musiała nie przyiść do gustu niemiecka obyczaynosc Temuż Xstwu kiedy tak prędko kray ten porzucał.

Z

Niemieckie publiczne Gazety głoszą, iż Papież gotuie Bullę, przez ktorą ma pozwolić wszystkim Duchownym w Zakonach iakichkolwiek będącym Obeymowania probostw gdzie się im iakie zdarzy bez naymnieyszey do Rzymu referencyi

Doniesienie z Wiednia do tey Stolicy za rzecz pewną utwierdza, iż Cezarz Jmci ma poiąć nie zadługo za mał Żonkę Jedną Xiężniczkę Wurtemberską

Xże Jmć Prymas mocno tu zesłabiał y dotych czas nie bardzo w dobrym Zdrowiu znayduie się, atoli iak Doktorowie przynaymniey oświadczaią niebękac się żadnego niebespieczeństwa Pana tego, bo początkiem prawdziwym tey słabości iest niestrawność, ktora że na pasztecie taki wiek, w iakim Xże zostaie dziwie się niepotrzeba.

W Lublinie JW. Deputaci przed limitą Trybunału znowu porwali się do szabel, Krolewskie Obecności y przymowka nic niepomogła.

Gdy skargi przez naszego Ministra w Petersburgu na pozostaiące ieszcze w Litwie Woysko Rossyiskie popierane były, przyszło do tego że ta dokuczaiąca część Żołnierza wyiść musiała, ale iaki Marsz długo się zły y ukrapcony.

Z Pragi 27. 9bris. Ogłoszono w tym Miesiącu niedawno
ustawę Cesarską w zględem Żydow ktorey Arty
kuły krotko są następujące. 1mo. w przeciągu
dwoch Lat powinni będą Żydzi przetłomaczyc
na Niemiecki Język, wszystkie kontrakty, obligi,
Testamenta, Rachunki, Xięgi handlowne, Świa
dectwa, etc. a to pod karą nieważnosci y niedoda
nia pomocy w szczegulnosci tylko sprawowania
obrządkow Religii Żydowskiey będzie się mogło
czynic w ich Języku. 2do obowiązani będą Żydzi
posyłac do szkoł głownieyszych pewną liczbę na
uczycielow Żydowskich znaydowac się będą na Exa
minach uczniow Szkoł normalnych dwa razy
w zimie dwa razy w lecie, y Osoby wchodzące do Rza
du generalnego niebędą bynaymniey mieszać się
do Religii Hebrayskiey, a żeby niedawały okazyi
Rodzicom do odebrania Dzieci swoich ze szkoł y
ustawy tak mądrey nieuczynili niepożyteczną.
3tio Cesarz Jmci chce przez to Łaskawe postano
wienie uczynic wiadomo, ażeby Żydzi mieli pra
wo posyłania dzieci swoich do szkoł publicznych
Chrześciańskich dla nauczenia się czytania, Pisa
nia y Arytmetyki. 4to Co się tycze czytania
Xiąg takie oni wtym będą mieli wolnosci iakie ma
ią y inni Obywatele y będą mogli wszystkie czy
tac Dzieła, ktore prawem Censury pozwalają się -

Z Londynu 27. 9bris Admirał Grawes z Ameryki
tę smutną doniosł Dworowi naszemu wiado
mość, że z całym woyskiem swoim niżeli sukurs
odebrał Amerykanom y Francuzom, przez Kapi
tulacyą poddać się musiał, zutratą 7000 woyska
naszego. Ta cała wiadomość wielką sprawiła
konsternacyą osobliwie między Ministrami,
a zatym twierdzą tu że Woyna Amerykańska
ieszcze będzie kontynuowana dla ktorey prowa
dzenia na rok przyszły 30. milionow pożyczyć
maią. Miasto Karlestawen od Amerykanow oble
żone ktorego komendant donosi że ieżeli przed
koncem 9bra nie odbierze sukursu, daley się
niebędzie mogł utrzymać. Insuper mamy wia
domość że Gnał Rawdan iest w niewoli
Amerykanskiey, przez co Gnał Laurens przeszły
Prezydent Kongressu Amerykanskiego ktory tu
siedzi w Towrze będzie wymieniony za Gnała Korn
walis lub też Raudana.

Z Paryża 30. 9bris. Krolestwo Ich Mość y z całą Familią zieżdżaiący
się do Kaplicy Wersagines w zględem zwycięstwa nad Flottą
Angielską, zwzięcia Wyspy Tabago Miasta Jorktaben y
wzięcia w niewolą Gnała Kornwallis z całym woyskiem
iego śpiewane było Te Deum Laudamus.

niebędziemy. Rezyty dawnym zwyczaiem przy naymniey na Szesc miesięcy onych zaś prorogacye, tylko dwa razy naywięcey z Kancellaryi naszey dac pozwolemy.

Pieczęć Pokojowa

22tio

Pieczęci także Pokojowey ani Sygnetu do Spraw y expedycyi Rzpltey według Praw dawnych zażywac niebędziemy, y Akta wszystkie publiczne, Językiem tylko Polskim y Łacinskim a nie inszym expedyowac obiecuiemy, a Przywileiow żadnych, ani Universałow pod pieczęcią Pokojową etiam ex Senatus Consilio wydawac niekażemy, ale to wszystko muneri Kanclerzow Oboyga Narodow, iako do nich należące zostawiemy.

O Woynach Cudzoziemskich y Woyny Wypowiedaniu.

23tio

Woysk Cudzoziemskich wprowadzac w Panstwa Koronne y W. X. Lit. niebędziemy ani bella offensiva podnosic y prowadzic, ani Zołnierza Polskiego za Granice wyprowadzac bez wiadomosci, y zezwolenia na to Rzpltey na Seymie zgromadzoney. A iezeliby ktokolwiek pod tytułem y na Imie nasze inscia Republica et invita ludzi zaciągnął na ten koniec chciałby za listami od nas przypowiednemi takowego pro Infami et perduelli ac Hoste Patriae deklaruiemy.

Sądy Zadworne.

24to

Na Sądach Seymowych Relacyinych, y Kurlandskich Sprawy wszystkie tak iako z Regestru per Numerum przypadac będą non immutando unquam Regestrum ab Antiquioribus incipiendo, ktorego kolwiek dnia sądzic będziemy, a przywoływac Spraw ex libitu nostro niekażemy, za naywiększemi Instancyami, ani Rejekt czynic niepozwolemy, gdyżby to było in praejudicium injuriatorum, ale iak ktora Sprawa wpisana będzie a z Regestru przypadnie, one Referendarze Koronni y W. X. Lit. przywoływac każą Sententiam nostram ad Pluralitatem votorum stosowac będziemy. A dekret Seymowy iako z Ziemski Sąd mieysca Jurisdykcyi Protokuł, a in Causis Fisci et Civilibus

Pisarz

Pisarz Dekretowy koronny w koronie a w W. Lit. według zwyczaiu, ktory przy Sądach zasia dac będzie, y iako przeczyta poprowadzać go nie powinien, ale zaraz ręką obudwoch Refe rendarzow w Protokule podpisany bydź ma a Stronom in tridus takowe Dekreta sine depactatione wydane bydź maią, a Sądow tak Seymowym iako y wszystkim innym ze Rigor suus redibit obligniemy się, wszy ile razy a ministris suis ostrzezeni będziemy, czynie Attendencyą na nich zasiadać, y Sądow Kurlandzkich in terminis universcripti pro viis Intimatorialibus nie opuszczać deklaruiemy.

25to.

Sądow Asessorskich Ordynacyą ad menter konstytucyi na konwokacyi w Roku teraz nieyszym 1764. ferowany zregulować y ustanowić przyrzekamy.

26to.

W wszelkich Sprawach w ktorych kolwiek Sądzie koronnym lub Litewskim przy pada iących Instancyi przeciw Ukrzywdzonym dawać nie będziemy.

27mo.

Bona Mensa Regia.

Ekonomyi tak te, ktore Stołowi naszemu na leżą sine speciali Consensu Ordinum przy czyniać nie będziemy, ani prawie Gruntow do Dobr naszych Stołowych per Potentiam Administratorum przywłaszczać y przy czyniać nie dopuszczemy y owszem In juriatis Kommissyi ad quamvis requi sitionem na osoby nie interessowane do Dwo ru bronić y tamować nie będziemy. Poczty Koronne Litewskie y Pruskie dotąd za Przy wileiami Krolow, Przodkow naszych y na poźniey Generałow, Podźmistrzow cho dzące na pomnożenie szczupłych docho dow Stołu Krolewskiego obrocimy. Ad ministracyi iednak ich rodowitym obywatelom z tey Rzpltey Katolikom oddawać y żeby iak nayporządniey, też Poczty by ły uregulowane zalecać będziemy.

28vo.

De Avulsis Bonis Mensa Regia

A temi Ekonomiami podług Prawa rządzie obiecuiemy, żadnemi od nas Przywileiami, one obciążać nie będziemy

naymniey

naymnieyszemi Awulsy[?] [illegible] szczupleniu Nie
pozwolemy, y owszem oderwane bez Konsen
su Rzpltey od nich Dobra y Dochody Ordina
ria Juris via rekuperowac powinnismy, kto
re tto Ekonomie w Administracyą lub Aren
dę Szlachcie Polskiey Catholicis Terrigenis w
Koronie a Litewskim Obywatelom tegoz Xię
stwa et Annexarum Provintiarum osiadłey
nie extraneis poddawne bedziemy, y kiedy[?]
tylko za realnym wypłaceniem z Summy
według Kontraktu et Antiquum Usum wy
dawac rozkazemy. Przy tym reassumuiemy
in toto Konstytucya 1717 Titulo Redintegra
cyą Dobr naszych Ekonomicznych, y one
nieodwłocznie do całkowi[?] przyprowadzie
chcemy. Ostrzegaiąc immunitatem tychze
Ekonomyi od Hyberny podług Prawa, y ze
wykupne Ekonomyi Stawbskiey[?] Konsty
tucya Konwokacyi Roku Terazniey sze
go 1764. nakazane nie ma praejudicare
Possessyi naszey Ekonomyi Kozienic
kiey y Niepołomickiey.

Warujemy tez 2do Dobra Stołu naszego, iz
ktorzy by sobie illatą Injuriam od Dobr na
szych[?] pretendowali, tedy w tym Admi
nistratorowie Nasi Sprawiedliwosc czynic
y Ukrzywdzonym odpowiedac będą po
winni in Judicijs post Curialibus Regni
vel M. D. Lithv. to iest gdzie te Dobra leżec
będą iuxta praescriptu Legis et Judicatis
ex qualitate facti aut Causa prolatis satis
facient. Sub executione de Personis et
Bonis Eorundem proprijs ktorey Exeku
cyi ullatenus przeszkadzac nie będziemy.
Injuriatis litis expensas, ci płacic maią,
vice versa litis expensas y uczynione szko
dy Ekonomiom Krzywdzący płacic maią
z nakazu Sądu.

Woytostwa.

36.

Woytostwa w Starostwach y Ekonomi
ach, tak Koronnych, iako y W. X. Litt. circa

Antiqua

Antiqua Iura Privilegia et Immunita-
tes Konserwowac będziemy, y żadnemi
extraordynaryinemi, y niesłusznemi po-
datkami onerowac ich nie będziemy, ktore Woy-
towstwa cum Iurisdictione, iuxta legem Sla-
chcie rodowitym katolikom sine Iurisdictione
secundum Antiquum Usum bene meritis
Catholicis rozdawane bydz maia.

Ztąd

Poniewasz tey Rzeczypltey Sol Suchedniowa
Stanowi Slacheckiemu na dobra ich Ziemskie
Dziedziczne z Zupp Bochenskich y Wielickich
tak ze z Ekonomyi Naszey Samborskiey wy-
dawana bywała, tedy obowiązuiemy się na do-
bra Ziemskie takową Sol według dawnych Re-
gestrow, Woiewodztwom y Ziemiom wszystkim
wydawac Suchedniowa, według Praw y Zwy-
czaiow z powodu y przyczyn wtych Prawach
wtych Prawach wyrażonych, oktorą sobie
Woiewodztwa blizsze poszylac będą, od dale-
gleyszym zaś Woiewodztwom na mieysca
naznaczone Sol sprowadzac Kosztem na-
szym będziemy, za taxa proporcyonalną
ad elevatum teraz pretium rerum, wzgledem
ktorey pomiarkowanie między Kommissyą
Skarbową y Komorą Krolewską zayść po-
winno. Tego zaś wydawania Soli Kommissya
Skarbowa przestrzegac powinna będzie a Ad-
ministratorowie Zuppni sub poenis in legi-
bus descriptis wydawac corocznie tene-
buntur ad instantiam Woiewodztw y Powiatow,
a iezeliby Administratorowie albo iakimkol-
wiek sposobem nazwani Dzierzawcy Zupp
niewydawali takowey Soli wolno będzie ka-
żdemu Woiewodztwu y Powiatowi do Try-
bunałow przez Instygatora Pozwac inter
Causas Fisci ex Speciali Regestro et poenas
urgere natych iako opisane w Konstytu-
cyach Anni 1654. y inszych dawnych.

Sol Suchedniowa.

Blędo

Zydzi

1788 25

Deklaracya JmPana de Buch[...]
federowanym na Seymie Anni 1788. Dnia [...]

Ku Końcowi Miesiąca Sierpnia JmP. de Sta[...]
ski niżey Podpisanemu Urzędowi oświadczył, że Impe[...]
ta na blisko następuiącym Seymie zawrzeć z Krolem [...] Alians, [...]
rego iedynym Celem bydź ma, bespieczeństwo y całość Polski, oraz Jey prze
ciwko Spolnemu Nieprzyiacielowi Obrona.

175

Niżey podpisany Krolowi Jmci Swemu to doniosłszy, idąc za odebranym nato
Rozkazem odpowiedział Panu Stackelberg, że Nayjaś. Krol Jego, lubo Czuły na Ru[...]
fale zamiaru tego odkrycie, nie może iednak nieoświadczyć, iż zważaiąc wszystkie
z Sąsiedzkiemi Potencyami trwaiące Traktaty, żadney takowego ~~Traktatu~~ Aliansu nie widzi
potrzeby. Gdyby iednak nowy dla Polski potrzebnym sądzony bydź miał Alians, Jż Jey
Krol Jego ofiaruie także odnowienie zdawna trwaiących między Prusami y Polską Trak[...]
tatow, y że pomyślność tego Sąsiedzkiego Narodu, tyle y nie mniey interessuie Jego, [...]
ile Interessować może Jnne Mocarstwa.

Niżey podpisany tę daiąc odpowiedź przydał przełożenie Niektorych Pobudek
stosownie tak do poznania Nieużyteczności, iako też niebespiecznych Skutkow Ali
ansu, w podwoynym wyrzeczonym Zamierze, między Rossyą y Polską żądanego.
W tym że czasie Baron de Keller Minister Krola Jmci w Petersburgu,
Raz podobne Dworowi Rosyiskiemu czynić oświadczenie, odebrał roz[...]
y przełożenie.
Gdy iednak Krol Jmć z Zadziwieniem Uwiadomionym został, że Proiekt tego Aliansu
iuż od Niejakiego Czasu w Polszcze był Komunikowanym y roztrząsanym, y że bydź
może, iż przed Stanami na Seym Zgromadzonemi teraz wznowionym zostanie; Jego po
stanowił oświadczyć przez Następuiącą Deklaracyą sentyment swoy w Materyi Siebie
y Polskę tak ważnie Interessuiącey.

Jeżeli uproiektowany między Rossyą y Polską Alians nie mieć za pierwszy Cel Zacho
wanie Całości Polski. Krol Jm Pruski nie widzi w tym Aliansie, ani użyteczności ani potrzeby
ponieważ ta Całość ostatniemi traktatami Zabespieczona została.

Supponować nie można że Nayiaśnieysze ani Imperatorowa Rosyiska ani Jey Alians
Cesarz Jmć Rzymski z Strony swey one nadwerężyć chcieli.

Trzebaby więc rozumieć że Krol Jmć takowego Nadwerężenia ma zamysł a zatym
przeciwko niemu ten Obrocić alians.

Zna Nayświętszy Pan niżey Podpisanego, iż względem Jego zamiarow tyczących się Całości
Państw Rplitey, wiłowano wrażać w Umysłach mniemanie tak mało zgadzaiące się z Jego Pra
wością y Wspaniałością, iak przeciwne Jego Godności Polityki. Jego Ostatni wzywam dobrze
myślącey y oświeconey Części Narodu Polskiego świadectwa, że w ciągu Panowania swojego wsz[...]
stkie Starania Jego na to obrocone były, aby dobrze z nim utrzymywać Przyiaźń, y iak naylepsze
Sąsiedztwo. y że żaden Krol Jego, nie może tey Prawdy wystawić Podeyrzeniu.

Krol Jmć Pruski nie może przewieść na sobie, iż by się nie protestował iak nayuroczyściey [...]
Zamiarowi wspomnionego Aliansu ieżeli obrocony bydź ma przeciwko Jemu, a w tym Przyp[...]

Niezki

...rzony na Zerwanie dobrey Harmonij y dobrego Sąsiedztwa ... y Polską upewnionych Traktaty.

...zną ich przeciwko Spólnemu Nieprzyiacielowi, a pod tym o ta...

...manska, Krol Jmc z względow przyiaźni z Rzpltą Polską rozu...

...nastepną Jey uczynić reprezentacyą. Że Porta Ottomanska ... w sposobie Nayświętszym Pokoy Karłowicki, dawszy oraz w Całym Ciągu teraźnieyszey Woyny dowod, że Kraie Rzpltey iak nayweirniey ochraniała, skutki nayniebespieczniejsze stały by się nieuchronnemi tak dla Krajow Rzpltey, iako też Sąsiaduiącego Nayiaśnieyszego Krola J. Pruskiego, gdyby Polska wchodziła w związki, ktoreby dały Pobudki Porcie, do Uważania Swego Nieprzyiaciela w Polszcze, y do wtargnienia w Nię z Woyskiem swym do Łaźni Woyskowey tak mało przyzwyczaionym.

Każdy dobry y Oświecony Obywatel Polski Łatwo pozna, Ile by trudno y nie podobnym było obronić Oyczyznę swoię od Nieprzyiaciela tak przyległego, tak licznego, tak szczęśliwie woiuiącego.

Obaczy oraz że takim Krokiem, ci ktorzyby Proiekt Alliansu przeciwko Porcie popierali, stawali by się razem temi, ktorzy by Krola Jmci według brzmienia Artykułu VI. Traktatu w Roku 1773 zawartego, uwalniali od Gwarancyi Całości Krajow Rzpltey, ponieważ w tym Traktacie wyraźnie są wyłączone Woyny między Polską y Portą Otomańską.

Allians zatym między Rossyą y Polską ustroiektowany, niechybnie wciągnął by Rzpltą bez żadnego Celu ani Potrzeby w Otwartą Woynę z Jednym z Naylepszych tey że Rzpltey Sąsiadem ale nie mniey z Jednym z Ustrasznieyszych Nieprzyiacielem. Tenże Allians odiął by Rzpltey wsparcie y Gwarancyą Krola Jmci Pruskiego, nie okazuiąc Jey lepszego, ani dostateczniey szego.

Krol Jmc Pruski nie może więc być obojętnym na Proiekt tak nadzwyczaynego Alliansu, ktoryby groził nayściślejszym Niebespieczeństwem nie tylko Rzpltą Polską, ale też własne Jego Polszcze tak przyległe Kraie, y ktory był by nieochybną przyczyną rozszerzenia Ognia Woyny y Upowszechnienia Jey Xiąż Rzesz.

Krol Jmc Pruski nie iest przeciwny, iżby Rzplta powiększyła Woysko swoie, y doprowadziła Potęgę Woyskową do stopnia Większego Upoważenia; ale Krol Jmc oddaie dobrym Obywatelom Polskim do rozważenia; czyli w teraźnieyszych Okolicznościach nie może kto na zbiór Woysk używać iakiego bądź powiększenia Woyska, y uplątać Rzpltą mimo Jey Woli w Woynę lubo zupełnie Jey Obcą a przez to ściągać na Jey Kraie nieprzyiemne skutki.

Krol Jmc Pruski obiecuie sobie że Nayiaśnieyszy Krol Jmc Polski y Stany Nayiaś: Rzpltey na Seym teraźnieyszy Zgromadzone zechcą wziąść na Moczną Uwagę to wszystko co Odsyłania Jkmc tu przekłada, iedynie w Zamierze y przez Pobudki nayszczerszey Przyiaźni. y Końcem Prawdziwego Wspolnego Dobra Dwoch Państw przez nierozerwany Węzeł trwałego y wiecznego przymierza tak ściśle spoionych.

Spodziewa się nie mniey Krol Jmc Pruski że Nayiaśn: Imperatorowa Jmc Rossyiska zechce przychylić się do Pobudek tak Sprawiedliwych y zgodził z Istotnym Dobrem Narodu Polskiego JkMc Uważanie z Żądaniem że z obu stron umorzoną zostanie myśl o Alliansie, nie tylko niepotrzebnym ale zawsze dla Polski niebespiecznym.

Jeśli przeciw Spodziewaniu ieszcze by przystąpić do Zawarcia Wspomnionego Alliansu, Krol Pruski podobnie swoy Nayiaś: Rzpltey ostatnie Allians y odnowienie trwaiących między Prusami Polską Traktaty.

Nayiaśnieyszy Krol

Nayśsży Krol Jmc rozumie bydź siebie [illegible]
ktorekolwiek bydź Mocarstwo. a oswiadcza oraz [illegible]
aby uwolnił Prześwietny Narod Polski od wszelkiey Obcey [illegible]
Porty Otomańskiey Krolow, ieżli tenże Prześwietny Narod [illegible]

Jeżeliby [illegible] tego spodziewać się niemożna, y te wszystkie [illegible]
nie miały Mieysca; tedy Krol Jmc Pruski w Przeciwnym wspomnionego [illegible] nie widząc
iuż Uformowany przeciwko Sobie Proiekt oraz do Uwikłania Rplitey w otwartą z Swiągami
Woynę y wystawienia przez nieochybne Inkursye y Kroki Nieprzyiacielskie, nie tylko Pań-
stwa Rplitey ale nawet swoie własne, w tedy Krol Jmc Pruski nie będzie mogł dyspensować
się od tego, aby niebrał Srodkow ktore rostropność brać radzi y własna [illegible] Konser-
wacya na Zapobieżenie Zamysłom dla Obu Państw tak niebespiecznym.

w Niespodziewanym tym Przypadku Nayśsży Krol Jmc Pruski zaprasza wszystkich
Prawdziwych Patryotow y dobrych Obywatelow Polski do Złączenia się z nim, a to koniec
odwrocenia mądremi y spolnemi Srodkami owych wielkich Nieszczęść y Klęsk, ktore-
mi Ich grożoną zostaie.

Zabespiecza Oraz Nay: Krol Jmc Pruski że zechce dać Im wszelkie Wsparcie
y iak nayskuteczniejszą pomoc końcem utrzymywania niepodległości Wolności
y bespieczeństwa Polski

w Warszawie d: 12 8bris R: 1788 176

L. de Buchholtz.

Punkta czyli Propozycye od Tronu JKMci. Stanom Seymuiącym w Kon-
federowanym Rplitey Ao 1788. podane.

Propozycya 1wsza

Kiedy z Porządku każdey Czynności, iak każdey Budowy gruntownie y trwale
ostać się maiącey, nietylko nayżywsze przedsięwzięcie lecz oraz wymiar dostarczenie y
zważanie nayspatrznieysze poprzedzić ię powinno. Przekłada JKMć Stanom Skonfederowa-
nym iżby w tym nayzbawiennieyszym zamiarze postawienia Rplitey w powadze y mocy a za-
tym znaczeniu Niepodległemu Państwu przyzwoitym, przy teraznieyszych Okolicznościach
pomyślnie Zdarzonych, nayprzod zabrać się chcieli do wynaydowania takowych Zrzodeł
ktoremi by Intraty Publiczne nayistotniey y naydonośniey powiększone bydź mogły, a ktoreby
Obywatelow iak tylko bydź może naymniey uciążały.

Propozycya 2da.

Następnie z Oszacowanych takowych Zrzodeł ile przezorność dosięgać y przewidywać mo-
że, aby Proiektowane Było determinowanie Liczby Woyska Rplitey, do ktorey będzie się pierw-
to Narodowi doprowadzić Komput Onego.

Propozycya 3cia,

Potym z poprzedzaiących Obiektach, nastąpić będą mogły poprawy Szczegolności ktorych
się potrzeba naynagleysza pokaże, ktore to rownie, iako y Inne Materye Poźnieyszemu Sey-
mowania zaradzeniu Zostawuie JKMć.

Propozycya 4ta

Ponieważ wszystkie Życzenia osobne chociaż Cel [illegible] iedno stay
nym.

przyspieszenie swoie pozyskuią rychleysze. W tym Prowincyonalne naysposobnieyszemi być upatruie, gdy na każdey ktych Materyi zostaną, które w tey nayistotnieyszey [illegible] tą skazane. Układowe zaś przygotowania z każdey Prowincyi [illegible] żonym tu Stanom okażą naydokładniey iuż przedrabowany [illegible] y przy [illegible] wolności: Te zaś Proiekta trzech Prowincyi iednyże tyczące się Materyi z sobą zniesione okażą ślad do iak naydoyrzalszych Ustanowień Przezacnym Stanom Seymuiącym.

Odpowiedź Moftego na Żądanie Wezyra Wielkiego aby Turkom woiuiącym pozwolone było zażywanie Wina.

Prorok Nasz y Prawodawca Machomet założywszy całą Moc Religii Naszey na Mieczu: Lubo wiedział że dla Utrzymania Jey trzeba zawsze nam woiować, iednak że Wina pić niepozwolił. Przez tyle Wieków woiowaliśmy, tyle Państw pięcych Wiara podbiliśmy, Lubośmy sami Wina dla posiłku nieużywali. Jeżeli kiedy, to naybardziey pod czas tak wielkiey y niebespieczney dzisieyszey Woyny trzeba ściśle zachowywać przepisy Religii, ażeby błogosławieństwo Niebieskie było za Nami. Nie tylko wino, ale ani Milion Rąk Uzbroionych nic nie dokaże, kiedy Bóg przeciwko nam będzie: zapewne zaś będzie przeciwko Nam, ieżli przepisy Wiary gwałcić zaczniemy. Wiem zkąd ta pochodzi Rada, to iest od tych cudzoziemców, których Wielki Wezyr ma przy sobie iako wielce biegłych w Wojenney Europeyczyków sztuce. Życzę Wielkiemu Wezyrowi, ażeby szedł za Ich Radą w Woiennych Obrotach, ale niech się nie uczy od Nich rozwiozłości w Religii. Niewielebyśmy wskórali, żebyśmy się tylko nauczyli od Cudzoziemców, iak mamy Nieprzyiacioł bić, a zapomnieli o tym, iak mamy podług Wiary żyć. Od Wieków Bóg nie wypuszcza z Rąk swoich szali, na której waży grzechy wszystkich Narodów, a którego Narodu szala w Zbrodniach przeważa, na dół ten Naród koniecznie iść musi. Nie obciążaymyż tey szali beczkami zakazanego Napoiu.

Odpowiedź na Deklaracyą Króla Jm. Pruskiego przez Seym d. 20 Października Oddana. 1788.

Niżey podpisani z wyraźnego Króla Jmci rozkazu y Stanów Rzplitey Konfederowaney Nınieyszego Seymu maią honor oddzielić Jm. Panu de Buchholz Posłowi Jego Króla Jmci Pruskiego następuiącą odpowiedź Rezoluty do Seyptym[?] entow Króla Jmci przełożonych w Deklaracyi pod dniem 11 Października Roku bieżącego.

Samo dopiero wspomnioney Deklaracyi czytanie pod czas Seymowey Sessyi dnia 13 Października przeięło Zgromadzone Rzpltey Stany żywey y szczerey wdzięczności uczuciem, iaka iest winna wspaniałemu Sposobowi Myślenia Króla Sąsiada y Przyiaciela, który zabespieczaiąc całość Polski w swoich Posiłkach, osobliwym zmacnia zaufaniem y szczerdza powziętą od Narodu mniemanie, równie go szczęśliwym iak potężnym głoszące Monarchy.

Proiekt Alliansu między Rossyą y Polską, gdy ani w Radzie wnieśt, ani przed Stanami

na Seym

na Seym Wolny Zgromadzonemi a zwięzkiem K[illegible]
był podany nie wszedł w cel Aktu Konfederacy[illegible]
do Woli ~~Narodu~~ Ogulney Narodu, y zgodziłe z Propozycy[illegible]
wszelkie prace y Usilności Seymuiących Stanow do Przyja[illegible]
w Myśli na dal, aby mieć moc Związkową, ale raczey obronną Zostan[illegible]
mogła swoię własność y swoy Rząd Wolny.

Gdyby zaś w Polsce przedsięwzięty około rzeczonych Celow [illegible] sprawiedliwo
na Zostałą Propozycya y Proiekt iakiego Alianse, wtedy Rplta z Natury samey Obrad Seymowych,
obowiązaną będąc iawnemi w czynieniu swoim Krokami, nigdy postępowania swego u
krywać nie może, y niechce stosuiąc się zawsze do Niepodległości swego samowładztwa, do
przepisow rostropności, do Świętych Prawa Publicznego prawideł, y do winnych na Przyiaźnie
Krola Jmci Pruskiego Sentymentu względow.

A kiedy Wola Ogolna Narodu zawsze prawa y zawsze Publiczna, stała się Duchem Obrad
Niniejszego Seymu, Zgromadzone Stany Rpltey nie oddzielnie ale raczey iednomyślnie zwierz
chy przyłożą się usilnością, aby społnie w Umyśle JKM. ziednać sobie chwalebny Oświe
cenia y Patryotyzmu Zaszczyt. Stanisław Małachowski Ref: Kor: Marszałek Sey: y Konfeder.
Kazimierz Sapieha Gen: Art: Lit: Mar: Konfe: W. X. Lew. [illegible]

Pewny Uczony Cudzoziemiec zdawna iuż w Polszcze mieszkaiący z Okoliczności
Inauguracyi Posągu Wielkiego Sobieskiego napisał dwa następuiące Wiersze Łacińskie do
Polakow, tenże Posąg w dzień Uroczystey Inauguracyi Oglądaiących R. 1788.

177

Cerne Triumphantem! et qualis iacet efferus Hostis
Cerne itidem, quid eras! Cerne, quid esse potes!
to iest
Patrz na tego Zwycięzcę, patrz na Jeńców Postać!
Patrz Narodzie, czym byłeś! patrz, czym możesz zostać.

Nota Krola Jmci Pruskiego przez swego Posła d. 19 9bris
R° 1788 Stanom na Seymie podana.

Niżey podpisany Poseł Extraordynaryiny Nayiaśnieyszego Krola Jmci Pruskiego, posła
wszy Krolowi Jmci Panu swemu na deklaracyą Jego pod Dniem 12 8bris uczynioną pod
dniem 20 tegoż miesiąca od Krola Jmci y Seymuiących Stanow Skonfederowanych
Rpltey Polskiey odpowiedź, odebrał wyraźny rozkaz oświadczenia Prześwietnym Seymuiącym
Stanom żywey satysfakcyi ktorą Nayiaśn. Krol Jego uczuł w zapewnieniu się przez
Odpowiedź: że Prześwietne Stany przyiaznym Jego dla Rpltey Sentymentom oddaią
sprawiedliwość y że upewnić chciały iako Proiekt Alianse między Moskwą a Polską
przez Krola Jmci Polskiego y Ministrow Jego Dworowi Moskiewskiemu według zapewnienia
tegoż Dworu [illegible] nie stanowi Obiektu Aktualnych [illegible] Seymu [illegible]
go y że powiększenie Woyska y Podatkow iest Celem Jego.

Krol Jmci znayduie w tyłże odpowiedzi dowod [illegible] przywrocił [illegible] przeważ[illegible]
że rostropność przewodniczy Obradom Seymowym, z wiernym że ukontentowaniem uwiad[illegible]
zostać: że Prześwietne Stany stosownie do sprawiedliwych Praw swoich nayściśley z Dni [illegible]
z przepisami Konstytucyi Krajowey zgodną Ustawą, tak Rząd nad Woyskiem postanowi[illegible]
iż upewniaiąc Niepodległość Rpltey, wszelkiemu Nadużyciu [illegible] żadnemu [illegible]
[illegible]

[illegible] ktorym Skutkom iakakolwiek inna Ustawa odpo=

[illegible] spodziewać się po Roztropności y doświadczoney Seymuiącey [illegible] prawdziwie zaszczyca światłe Ich przewidzenie, usuwać się nie [illegible] lub doświadczoney iakieykolwiek Partykularney poprzedniczych [illegible] nie może stawać się przeszkodą Rzpltey ku Ulepszeniu Formy Rzą=du swoiego, tym więcey po świeżo doświadczonych Onego wadach, y ktora nawet nie iest stosowną do Pierwiastkowych Umow Traktatu 1773. na ktorych Gwarancye się [illegible] [illegible] nie iest popisaną na Seymie 1775. Roku, tylko przez iedno Mocarstwo. Kto=re się do niey dziś odwołuie.

Krol Imć rownie chętnym y skłonnym iest ku dopełnieniu dla Nayiaśn. Rzpltey Obowiązkow swoich Aliansu y Gwarancyi [illegible] w celu upewnienia dla niey Niepodległości, niechcąc wszelako wdawać się w Urządzenia Iey wewnętrzne, ani Iey odradzać lub Iey Ustaw zmieniać Wolności, ktory iak naymocniey owszem Gwarantować chce.

Krol Imć pochlebia sobie że Słowne Seymuiące Stany zostaną zupełnie przeświadczo=nemi o Szczerości y Czystości upewnień Iego, oraz o Przyiaznych Iego dla Rzpltey Widokach, ani się uprzedzić zechcą tak przez Uboczne wmawiania duchem Stronności zadyktowane cho=ciaż zasłoną Patriotyzmu pokryte, iako też przez zawistne Partykularne Odgłosy, ktore nie zważaiąc na Prawdę, ani na Względy winne Umarłym y Żyiącym nie maią w celu, iak oddalić Rzpltą od Dworu Pruskiego Naydawnieyszego Iey Sprzymierzeńca, ktory był Iey Cza=sem Użytecznym, a przynaymniey nie iest Iey Uciążliwym.

Krol Imć rozumie że przez Deklaracyą swoią na dniu 12 8bris podaną, y przez tę ktora niedawno Ministrowi Dworu Rossyiskiego w Berlinie iest uczyniona, nie Skrytne Senty=mentow swoich względem Bezpieczeństwa y Uszczęśliwienia Rzpltey dał dowody, nie zasta=nawiaiąc się nad Skutkami zawsze ważnemi a z tąd wyniknąć Mogącemi.

Iego Krolewska Mć spodziewa się wzaiemnie że Skonfederowane Rzpltey Stany przyimą tę Nową Deklaracyą z tą Uwagą y Differencyą na ktorą zasługuią Sentymenta nayczystszey y Szczerey Przyiaźni, y dobrego Sąsiedztwa, ktore ią powodowały, y nie wątpliwe wzglę=dem Uszczęśliwienia Polski widoki ktorych pewność iaśniey wniey iest nie uprzedzo=nym Seymuiącym Rzpltey Członkom.

w Warszawie dnia 19. Listopada 1788.

Louis de Buchholtz.

1791 179

Traktat

Uczyniony między Portą Ottomańską y Rossyą w Jassach 1791 Roku

1my Punkt Pokoju, Amnestya zawarowana iest dla Wołochów, aby który zechce powrócić do Wołoszczyzny aby byli przywróceni do swych dostoieństw, iakie posiadali, i do maiątków —

2gi — — Umocowanie dawnych Traktatów, iako to 1774 Roku dnia 10 Julii y konwencyi uczynioney 1779 dnia 10 Marca —. Konwencyiski Traktat tudzież Traktat handlowy dnia 10 Junii 1783 Roku, y Akt cały uznaiący przyłączenie do Rossyi, Krymu Tamanu, iże tych Państw na zawsze zostanie Granicą Kuban Rzeka —. Tegoż Roku ten Akt Miesiąca Xbra dnia 28 mocą teraznieyszego Pokoju potwierdzaią się we wszystkich Jch Artykułach na zawsze, za świątobliwe i nienaruszone —.

3cie — — Że kray pozostały na lewey stronie Rzeki Dniestru, ma wieczyście należyć do Rossyiskiey a leżący na prawey stronie zostaie, przy Porcie podług dawney Possessyi, z zupełną władzą, czynów i zmian —.

4ty — — Wszystkie fortece Rossya ma oddać w takim Stanie w iakim teraz są na prawey Stronie Rzeki. W tym Punkcie także przypominaią aby Wołochi niebyli uciemiężani, i aby im wszystko było dochowywane, stale co było zawarowane, Traktatem uczynionym 1774 Ro[ku] Dnia 10 Julii

2gi Punkt względem Wołoszczyzny aby Porta niewyciągała żadnych Summ od Xięstwa Wołoszczyzny zadawne Długi, gdyby nayzsprawiedliwsze były, aby były darowane —. 3ci Aby niewyciągać od Xięstwa tegoż żadney Kontrybucyi za upłyniony czas w przeciągu Woyny, a zaniechanie krzywd i uciemiężenia wydarzone Wołochom w przeciągu Woyny, aby przez dwa Lata, całe Xięstwo żadney daniny niedawało, licząc czas odeyścia Woysk Rossyiskich z Kraju. 4ty. Familie któreby chciały wyiść z Xięstwa, aby wolno było maiątek nieruchomy zprzedać, byleby poddanym Porty Ottomańskiey czas do Ustawienia familiom Emigrancie naznaczony do 14tu Miesięcy, Wolny od czasu wyiścia Woysk Rossyi —.

5ty — — Porta obowiązuie się zabespieczyć mieszkańców zostaiących w poddaństwie swoim Górami Kaukazkiemi nazwanych Gruzię, albo Kaukazinaykowi Religi Chrześciańskiey niebyli prześladowanemi od Rządców Porty ani w Religii ani w innych zdarzeniach

6ty — — Porta obowiązaną będzie utrzymać w mocney pewności po Granicze Rzeki Kubanu, aże żaden Sposób poddani Jéy, nie szkodzili poddanym Rossyiskim, przez zabory ludzi innych rzeczy, a gdyby co przytrafiło się, tedy Porta winowayców przy Granicy przy [illegible] sarzach ukarze, a Szkody uczynione, z Skarbu swego powróci —. Czas zrobienia Sa[tysfakcyi] pokrzywdzonym, ma bydź naydalszy Miesięcy trzech, a gdyby niebyło w tym czasie, tedy Minister Rossyiskich gdy uczyni rekwizycyą do Porty, w Miesiące bydź nadgrodzona —.

Tudzież aby cały Traktat w Państwach Porty był ogłoszony a osobliwie granicznych, y nieypokoynych Sąsiedztwie —.

7my — — Jako naymocnieyszy Węzeł krajów zprzymierzonych, iest handel zachowany, podług Traktatów Handlowych, w Punkcie 61 obciążenia Korsarzom, Algierskiego, Tunizkiego, y Trypolskiego Kantonów, w [illegible]

że gdy Rossyiski handlowy Okręt, będzie przez rozbóyników Morskich, wyżey wspomnianych zabrany, i uszkodzony zostanie, tedy Porta ze Skarbu swego nadgrodzić będzie wszystko. Nadto użyie wszelkich mocy, aby poskromić swywolę i zabespieczyć handel. Czas do nadgrodzenia szkód uwierzonych naznacza się do dwóch Miesięcy, po uczynioney Rekwizycyi —.

8vy — — Wszyscy niewolnicy wszelkiey Religii y kondycyi Ludzi, iakim kolwiek sposobem zachwyceni czyli Polacy, Moskale, Wołochi, Multanczycy, Gruzowie, aby byli oddani od Porty, i nawzaiem od Moskwy Porcie bez wykupu Pieniężnego. Prócz tych którzy dobrowolnie zmienili Religią, ci mogą zostać nawzaiem w Krajach, iaką Religią przyięli —.

9ty — — Uczyniony Pokóy, aby był ogłoszony w krótce, po Flottach, y lądach, tak w Woysku Porty, iako i w Woysku Rossyiskim —.

10ty — — Dla rzetelnego Utwierdzenia Pokoju, podług Umowy czasu, będą wysłanemi od Dworów posłowie, którzy na wzaiem na Granicach wraz do Krajów sobie przeznaczonych wiedzeni będą z Uroczystościami Praktykowanemi w Europie, zdawani Krajowi swemu właściwemi —.

11ty — Lubo pokóy zawarty wymaga wyyścia z Kraju Woysk Rossyiskich, ale czas niesposobny zimy przeszkadza; przeto naznacza się do Wyyścia z Krajów Porty Ottomańskiey od dnia 15 Maia 1792 Roku podług Ruskiego Kalendarza. a tego Dnia całe Woysko iuż bydź powinno po lewey Stronie Dniestru, y Flota z Uyścia Dunaju ustąpić ma —.

12ty — Zawarty Traktat obydwa pełnomocnicy, podpisawszy Ratyfikacyą onego, w Dwóch Niedzielach lub i prędzey oddać sobie strony obiecuią, y powinni —.

13ty — Tenże Traktat wieczystego Pokoju Ratyfikowany będzie y podpisany Rękami własnemi Monarchów, zawieraiących Pokóy, i oddany będzie w tymże mieście, przez osoby traktuiące o pokóy z nayweikszym Tryumfem w przeciągu Niedziel 5ciu lub ieżeli można będzie to i prędzey.

Działo się w Jassach 1792 Roku Dnia 29 Xbra podług Ruskiego Kalendarza.

Alexander Samoiłow
Jozef Deribas
Sergiy Łaszkarew

1797, 12.II

Kopia urzędowa

3

180

Oryginał drukowany bez Stempla



My Fryderyk Wilchelm z Bożey Łaski Krol Pruski _ &c.

Oznaymuiemy ninieyszem: Iż według Oycowskiey naszey dla
Kraiu Pieczołowitości, chcąc przy ułożeniu podatkow z prosta
płacić się maiących w Prowincyach Naszych nowo nabytych
Prus Połudńiowych i Nowo Wschodnich uniknąć pomnożenia
rodzajów Podatkow, których w różnych naszych dawnieyszych
Prowincyach okoliczności czasowe i wzmagaiące się coraz kraio-
we potrzeby koniecznie wymagały, na mieyscu zaś tego proste
wcale do przeyrzenia łatwe, i tak potrzebom Krajowym
zgodney, iako też siłom Krajowym z drugiey strony zupełnie
dogadzaiące Systema Podatkowe zasadzać i wprowadzać w ten
sposób, aby wszyscy w obec i każdy z osobna z obrony nay-
wyższey Władzy korzystaiący Wazalowie mieszkańce i Obywa-
tele bez różnicy Stanu, lub dostoieństwa, szczególnie w mierze
ich maiątku, Stanu, pożycia i pożywienia się, do tego się przy-
kładali; oraz złożeniem się sprawiedliwym i słusznym ulży-
sobie wzaiemnie ciężarow publicznych dźwigania: tę Naszą
do prawdziwego kraju i poddanych naszemu Rządowi pow-
ierzonych uszczęśliwienia zmierzaiącą Nayuwyższą Wolę Zwierz-
chnościom Naszym finansowym w osobney d. d. 1. Sty-
cznia r. b. publikowaney Instrukcyi oznaymiliśmy i sto-
suiąc się do tego następuiące do publiczney wiadomości poda-
iemy prawidła: ——

1. Podatki w pomienionych Prowincyach iescze za przeszłego
Rządu wprowadzone, pod Imieniem Ofiary i podymnego tak iak
dawniey, iako iedyne z prosta nałożone podatki tym bardziey za-
chowane bydź maią, ile że pierwszy, pod Imieniem Ofiary
w istocie samey z kontrybucyą w dawnych Prowincyach usta-
nowioną zgadzaiąc się, do Intraty z gruntu i co do tego należy,
drugi zaś pod Imieniem podymnego do domow i sposobu za-
robku reguluie się, a zatym oba do proporcyonalnego poda-
tku wszystkich obywatelow pociągać zdolne, także.

2. Ofiara z dobr Szlacheckich i innych prywatnych possessyi, gdyż
ta iuż od 10 do 24 od sta podwyższona została, iuż nie ma
bydź powiększona, lecz w ogólności na tymże prawidle prze-
stawać się powinno. Że zaś wiele zanosiło się zażaleń, iż
pierwszy Układ Ofiary za przeszłego Rządu z znacznem czy-
nił się obciążeniem, gdyż niektórzy Possessorowie dobr nad siły swo-
ie podatkami obciążeni zostali, innym zaś nieprzyzwoicie

pofolgowano

pofolgowano: zatym chcąc wyrownać możliwy ów układ, roz-
kazujemy aby koniecznie uskutecznienie tego Dzieła nie
tylko na zeznaniu Dziedziców, ale też na Dokumentach grun-
towe, Regestra Wysiewów i Żniw, oraz ocenienie robocizn,
zgoła na wszystko, coby tylko według okoliczności miejsco-
wych do tego służyć mogło, z przezornością, oraz i zachowa-
niem całkiem nayściśleyszey słuszności i sprawiedliwości zważano;
i zasadzając się na powziętey w tym sposobie informacyi, dal-
sze tego dzieła wyrownywającego ułożenie, przez dyryguią-
cych Ministrów Departamentowych, uskutecznione zostało.

3. co zaś, Podatku Podymnego tyczy się, tenże dotąd zawsze bez
nayzmnieyszego podwyższenia, szczegolnie według układu
taryffy polskich wybierał się; myśmy też tym mniey do całkiey
względem niego odmiany natłaczać się chcieliśmy, iż że
kwaterunek woyska i złączony z nim ciężar przez Obywatelstwo
do przyięcia kwaterunku obowiązanych bez żadney nadgrody
musiał być dźwiganym. Teraz zaś gdy organizacya kwate-
runku na stałych ufunduie się zasadach, gdy nadgrody wy-
płacać się mające iuż są udeterminowane, Obywatele też do
przyięcia kwaterunku zobowiązani za poniesienie ciężaru
kwaterunku naturalnego na dal zostaną nadgrodzonemi;
zatym też słuszna, aby i Podatek podymnego w proporcyi
swych potrzeb był uregulowany, i Obywatele podatkowi
temu podlegli z tamtemi, którzy ofiarę płacą, w słu-
szney i sprawiedliwey zostawali proporcyi.

4. Ułożenie zaś tego Podatku Podymnego nie tak na liczbie Dymów,
ale raczey na stanie pożycia i wyżywienia się Obywatelów
do niego zobowiązanych zasadzone, i w tym celu nie tylko do-
kładna klassyfikacya samych mieysc podatkowi temu podle-
głych, ale też równie dokładna klassyfikacya osób podatek ten
płacących spisana, i od czasu do czasu zrewidowana i wydo-
skonalona być powinna, ażeby podatek ten według prawi-
deł istotnych i rzetelnych na wszelkie rodzaje pożycia i
wyżywienia się sposobów w miastach i po wsiach rozłożony
i do wszystkich Podatkowi temu podległych osób, bez ro-
żnicy ich stanu, regulowanym został.

Jesteśmy przekonani, iż tym sposobem podwyższenie tegoż Podatku
nie tylko żadną miarą nie będzie uciążliwym, ale raczey z przy-
czyny powszechnego rozłożenia dla wielu Obywatelów lżey-
szym, niżeli dotąd, wypadnie: i tak niniejszym Dzieło tak
ułożone i poprawione Podatku podymnego na miasta i

wsie

tkie w ogólności iako też subrepartycyi wynależionych ogólnych
Summ podatkowych na szczególne Domy i ich mieszkańcom,
Kameram naszym Prus południowych i Nowo Wschodnich
polecamy w ten sposób, aby Dzieło to za przewodnictwem i
dozorem Departamentów im przełożonych, iak można nay
prędzey do skutku przyprowadziły i poprzednio na pier-
wszą potrzebę Serwisową 50 procentu więcey nad dotąd zwykłą
kwotę od 1. Marca roku bieżącego wybierały: tak też chcemy,
aby na potem, skoro ułożenie podatku tego według okoli-
czności mieyscowych na stałych zasadzonym zostanie pra-
widłach, osobne w tey mierze postanowienie było publi-
kowane, ażeby przez to każdy temu podatkowi podległy
sam mógł obrachować podatki, oraz o słuszności i spra-
wiedliwości ułożenia tego przekonać się —

Dan w Berlinie dnia 12 Lutego 1797. roku —

(podpis.) Fryderyk Wilhelm

Gr. de Hoym B. de Schroetter

Patent

względem uregulowania podatków
w Prusach południowych i Nowo Wschodnich. —

Za zgodność z Oryginałem drukowanym w Aktach
Rządu tuteyszego Landratowskich będącym świadczę
Dan w Sieradzu dnia 20. Kwietnia 1825. roku

Pstrokoński
Pisarz Aktowy Ptu
Sieradzkiego.



Kalisz dnia 3. Października 1814.

PREFEKT
Departamentu Kaliskiego.

Przysłane sobie od Dyrekcyi Ministerii Spraw Wewnętrznych —

1. Kopią Listu J. O. Xięcia Adama Czartoryskiego —
2. Punkta w Materyi wydobycia włościan z teraźniéyszego Stanu, w słowach:

Jaśnie Oswiecony Mości Xiąże!

Wiadomo iest Waszey Xiązęcey Mości, iż przez Nayiaśnieyszego Cesarza JMci. Roſsyi wyznaczona iest Kommiſsya do gotowania proiektów tyczących się przyszłego urządzenia tego kraiu, którym Nayłaskawszy Monarcha sam zaiąc się postanowił w tey epoce, co w sobie ukrywa wszystkie pociechy wszelkich dotąd w każdym rodzaiu doznanych nieszczęść naszych, i koroną długiego politycznego męczenstwa, iakiem Opatrzności podobało się doświadczyć serca narodu To urządzenie ma w zamiarze zmianę teraźnieyszéy Administracyi na niekosztowną i stosownieyszą do ubogiego i rolniczego kraiu, ma nadać prawa cywilne z dwoch poważnych zrzodeł sprawiedliwości i narodowości razem czerpane; ma zabezpieczyć swięte prawo każdey własności gruntowéy, ruchomey i osobistey, i obwarować ią przeciw wszelkiey napaści, ma przynieść ulgę wpodatkach, ma przebłagać obrażoną religiią, i uczynić iey sługi szanownemi i użytecznemi, ma podnieść nauki, i ułatwić szrodki nabywania ich w Szkołach publicznych, ma podeprzeć upadaiące Miasta, i ratować wsie ludem nieszczęśliwym zamieszkałe; krotko mowiąc ma obiąc wszystkie nayważuiaysze kraiu sprawy. Między temi iest iedna sercu wspaniałego Monarchy nader droga: wydobycie Włościan naszych z teraznieyszego ich stanu, i podania im szrodków doyścia stopniami do niepodległego bytu. Tak piękne i spradwiedliwe uczucie poduosi nasze umysły i pobudza nas do wybrania pewnego sposobu iakimby to do dusz i serc także Narodu z całą swoią dzielnością przeniknąc mogło.

Pozwalamy więc sobie zanieść naszą prożbe do Waszey Xiązęcey Mości abyś w Departamentach raczył bydź tłomaczém tego uczucia, które sprawę i wszystkie losy Włościan pod swoią wielką opiekę bierze, i odważamy się razem wezwać znaney gorliwości iaką Wasza Xiążęca Mość masz dla tych wszystkich swiętych celow, które Nayiasnieyszy Cesarz Jmć. Rossyiski zakłada sobie w uszczęśliwieniu tego kraiu.

Wasza Xiążęca Mość przeięty uczuciem Monarchy na nieszczęśliwy los Włościanów tego kraiu uznasz zapewne iż z powodu potrzeby zastanowienia się nad sposobami sprawiedliwego dla obydwoch stron. tak własicieli iako i Włościan, urządzenia, oraz ustanowienia wzaiemnych stosunków należytości i powinności, wypada wprzody znieść się z rożnemi Władzami Administracyinemi iakiemi są Prefektary i Podprefektury; Sądowemi iakiemi są Trybunały Cywilne i Kryminalne, oraz z ciałami politycznemi iakiemi są Rady Departamentowe i Powiatowe, iako bliższe skazowki życzeń i myśli Obywatelskich; że zatym trzeba będzie żądać od nich zgromadzenia się na posiedzenie nadzwyczayne, na którym po roztrząsnieniu tey Materyi przygotowanoby potrzebne w tym celu proiekta zgodne ze sprawiedliwaścią, i z mieyscowemi uwagami. — Rady

Departamentowe gdy się w tey materyi naradzać będą, mogłyby do swego grona wezwać niektórych Posłow, i Obywateli w dobrach swoich lepszym prywatnym rządem celuiących. — Należy bowiem zwrócić uwagę całego Narodu, a osobliwie Klassy Właścicielskiey i szlacheckiey na ten przedmiot, który iest iednym z nayistotnieyszych fundamentow każdey rządney społeczności. i niemasz przyczyny tego taić, że poty kray nasz smutna niedola uciskać będzie, poty nas Europa o nałogi anarchiczne i winy obrażoney ludzkości oskarżać nieprzestanie, poki stan właścicielski, stan szlachecki, sam swemi rękami, przy pomocy rządu, z korzeniem nie wyrwie z ziemi polskiey tych fałszywych zasad, z których cała podległość i nędza Włościan swóy biorą początek — Trzeba zacząc, trzeba postawić krok pierwszy i pewny do zbawienney odmiany stanu Włościan: na tey tylko drodze spotka się uczucie narodu z uczuciem Naywspaniałszego Monarchy, na niey zbiie Narod polski do reszty rzucone na siebie potwarze, i na niey trafi tylko do dobrego bytu i swoiey wewnętrzney szczęśliwości.

Tym zgromadzonym Władzom i Radom Departamentowym i Powiatowym należy oddać do roztrząsnienia we wszystkich względach Materyą o Włościanach w celu wyszukania prawideł naywłaściwszych iakieby obrać należało (bez nayrnnieyszego ubliżenia prawom Właścicieli, owszem z naytroskliwszą uwagą na też prawa Właścicielskie i na porządek wewnętrzny) do podźwignienia Włościan z ich stanu teraznieyszego, do nadania im użytecznieyszey swobody, do zabezpieczenia ich własności osobistey, do nadania każdemu z Rolnikow potrzebnéy i iego zamożność Gospodarską utrzymać mogącey osady, do postawienia ich w wstanie nabycia z czasem własności gruntowéy, do rozciągnienia nad niemi, iak dla wszystkich innych Klass opieki Prawa oraz ułatwienia i zapewnienia mu sprawiedliwości we wszystkich stosunkach mieyscowych między Nim a Panem, przy ocaleniu go razem od wpływu ludzi podburzaiących, którzy narażaią go na niszczące składki i mięszaią zobopolną spokoyność. — Rozbieraiąc tę Materyą, należałoby ażeby każda Władza, każdy Urząd i każda Rada Departamentowa, bez wkładania iednak w tey mierze, żadnych na prywatnych Obywateli zatrudnień, ani wymagania od nich szczegołowych rapportów, zebrała do niey iak naywięcey wiadomości praktycznych opartych na zwyczaiach okolicy, o powinnościach Inwentarskich Włościan, o proporcyi i ilości posiadanych gruntów przez rożne rolnikow gatunki i innych z tą Materyą związanych rzeczach i takowe w swoim sprawozdaniu, da którego Wasza Xiążęca Mość każdą z Władz i Rad Departamentowych i Powiatowych zobowiązać od Siebie raczysz, iako Noty przyłączyła. — Tak postępuiąc przyczyni się każda Władza, każdy Urząd, każda Rada Departamentowa, każdy Poseł i Obywatel do doskonałości przyszłego w tey mierze Urządzenia, i zabieży pomyłkom, na które przez niezgłębienie rzeczy nayświętsza Sprawa wystawionąby została.

Gdy Władze Administracyine Sądowe oraz Rady Departamentowe i Powiatowe myśli swoie w tey materyi wygotuią, gdy swemi pismami wielkiemu uczuciu Monarchy i sprawiedliwości odpowiedzą, racz Wasza Xiążęca Mość zbior tych wszystkich Pism z całego kraiu ułożyć i takowy za niedziel sześć do kommissyi pracuiącey nad przedmiotami przez Nayiaśnieyszego Cesarza Rossyi sobie poruczonemi odesłać.

Użyiesz pewnie Wasza Xiążęca Mość wszelkich środkow iakie w tey mierze poda mu iego światło i szlachetne Serce, któremu uczuciem nayłaskawszego Monarchy wszczęte powyższe żądanie nasze oddaiemy.

Przyim Wasza Xiążęca Mość wyznanie wysokiego poważenia, z którym mam honor zostawać JOX. Mości nayniższym sługą.

(podpisano) *A. X. CZARTORYSKI.*

PUNKTA W MATERII WYDOBYCIA WŁOSCIAN Z TERAZNIEYSZEGO STANU.

I.

Podać myśli iak wolność teraźnieysza Włościan prawem 21. Grudnia 1807 roku opisana, dałaby się obrocić na pożytek Włościan, i iakby należało urządzić stosunki Włościańskie, względem właścicieli w czasach teraźnieyszych, z uwagą na porządck wewnętrzny i zapobieżeniem prozniactwu i opuszczeniu mieszkań i gospodarstw Włościańskich.

II.

Determinować powinności pańszczyźniane, robotę, lub opłatę od trzymanych przez Włościan gruntów tak pod względem ilości, iako gatunku i położenia ziemi, ze ścisłym zachowaniem stosunków wartości pracy łożoney na potrzebę Dworską, do czystego dochodu iaki bydź może z posiadanych gruntów przez różne gatunki Rolników, oraz określić granice tych powinności, iakie sprawiedliwie mogą bydź wymagane.

III.

Według gatunku Rolników i według gatunku gruntów przyimuiąc w nich trzy tylko podziały ogólnieysze na d o b r e ś r e d n i e i p o d ł e determinować miarę podatku i ciężaru publicznego, iaki z tych gruntów z uwagą na proporcyą ich rozległości od Rządu sprawiedliwie wymaganym bydź może.

IV.

Obmyślić sposoby iakiemi Włościanie nabyćby mogli od właścicieli załogi gospodarskie.

V.

Podać myśli względem zabezpieczenia własności osobistey Rolnika Włościanina. — Odznaczyć wzaiemne należytości i powinności między klassą właścicielską i włościanską, i wytknąć stosunki między włościaninem a Panem pod względem władzy zwierzchney i obowiązku takowey ulegania. Podać Proiekt do Policyi Wieyskiey czyli do dozoru czuwaiącego nad porządkiem mieyscowym w każdey włości. — Podać myśli do zapewnienia włościanom niekosztowney i prędkiey sprawiedliwości w sporach między niemi a właścicielami, między samemi włościanami iedney włości i z mięszkańcami wsi ościennych, n. p. 1. czy niemogłby być ustanowiony w każdey materii Sąd wieyski złożony z Woyta i Ławników wybranych przez samych włościan dla rozsądzenia sporów połocznych między włościanami maiąc do tego przepisany sobie łatwy i krotki kosztów niewymagaiący sposób postępowania z wolnym odwołaniem się do Kommissarzow porządkowych woiewodzkich, i daley do wysokich Instancyi w przedmiotach większey wagi. — 2. czy dla rostrzygnieniu sporow między włościaninem a Panem niedałby się zaprowadzić Sąd przysięgły Rolniczy, złożony z Sędziego Pokoiu, z Plebana, z iednego Dziedzica zalеconego dobrym prywatnym rządem i sprawiedliwym obchodzeniem się ze swemi włościanami, oraz i dwoch Woytów z osciennych włości wezwanych. Podać przytem proiekt do prawa kardynalnego iakie Rząd i ustawy Kraiowe włościanom zaręczyć powinny.

VI.

Podać myśli iakich środków i sposobów Rząd Naywyższy z swoiey strony użyć ma w celu przyprowadzenia włościań do lepszego stanu i nabycia własności gruntowey.

VII.

Podać plan do urządzenia gospodarstw włościanskich dla uniknienia drobnych podziałów, oraz determinować ilość gruntu w każdym gatunku ziemi, iaka iest potrzebna dla iednego gospodarza, aby ten stanął w dobrym bycie i był zdolny dobrze gospodarować, rolę uprawiać, utrzymywać dostateczny warsztat gospodarski, wypłacać przy-

wiązane do gruntu należytości, i zbierać czysty dochod, oraz fundusze na dalszą reprodukcyą. Niemoże Rolnik być opatrzony w potrzebną siłę ekonomiczną ieżli będzie miał mało gruntu, niemoże także dobrze uprawiać ziemi, ieżeli mieć iey będzie za wiele i nad siły swoie. Zdaie się, że im więcey byłoby po włościach dobrze co do miary utrafionych gospodarstw włościańskich, tem większe z takowego układu w ogólnem kraiowem gospodarstwie wyniknęłyby korzyści i stan kwitnący i błogosławiony dla całego Kraiu.

Prefekt Departamentu przedstawia Prześwietném Władzom Administrncyyném i Sądowniczém, niemniéy JWW. i WW. Obywatelom, którzy w téy materyi myśli swoie i proiekta naydaléy do końca Października b. r. na Ręce Prefekta Departamentu przezłać raczą, dla odesłania onychże do Dyrekcyi Ministerii Spraw Wewnętrznych.

Zamiar tak szlachetny, który ma bydź odpowiedni Chęciom Nayłaskawszego z Monarchów, a oraz iedną z zasad pomyślności kraiu naszego, zaymie zapewne całą moc Duszy każdego, który Oyczyznę swoią kochaiąc, chce Ją widzieć prawdziwie szczęśliwą, i dla tego Prefekt Departamentu spodziewa się, że każdy w téy materyi pisać chcący, przenikniony ważnością przedmiotu, takie tylko myśli wyrazać będzie, które naykrótszą i naypewniéyszą wskażą drogę do osiągnienia zamierzonego celu.

Szmidecki — Z. P. D.

Kowalski. S. G.

Nadesłane, punkta w materyi wydobycia włościan
naszych z teraznieyszego stanu, udzielone mnie także
zostały. Ważny i nader obszerny zawieraiąc pismo to przed
miot, odstraszyłoby mnie od podawania w tey mierze proiek
tow, gdybym powodowany miłością własną mniemał się
stawiać w rzędzie prawodawców. Lecz gdy tysiące zaprzątać
się dziś maią uszczęśliwieniem, stokrotnie większey liczby
współbraci, ośmielam się i ia w przestrzeni wyobrażeń, szu
kać dla nich pomocy. Wielki ten cel, godnym iest wieku nasze
-go, godnym stać się wieńcem zaszczytnych dążeń narodu.
Nim atoli przystąpię do rzeczy, czuię się bydź obowią-
zanym iako polak /: lubo sam przyczynę ubóstwa ludu i
leniwego postępu oświaty poddaństwu przypisuię :/ zdadź
ile moiey możności odpor szyderstwu cudzoziemskich pisa
rzy. Gdy nad żyznemi brzegami Nilu, wylęgło się okropne
straszydło poddaństwa, i posiewem swoim zaraziło Euro-
pę, nie tak łatwo dosięgnąć mogło, w koczowiskach żyią-
cych Sarmatów, iak Rzymian, Gallów i Germanów.
Ci to ostatni, mieszaiąc się z nami nad Elbą i Saalą przy
-noszą nam zwyczaie swoie w części, przynieśli i poddań
stwo. Z postępem czasu, podług okoliczności, iak w Polsce
tak w całey Europie, stopniowało się poddaństwo. Z chlubą
atoli, powiedzieć możemy, że gdy u sąsiedzkich narodów
w XIII tym wieku i następnych, przedawano, darowano
prywatnym, gminom i Kościołom oddzielnie ludzi, na
mocy prawa; u nas w Polsce nigdy nic podobnego
nie uchwalono. Poświadczyć to może sam ięzyk polski
który dotąd, ani słowa niemieckiego Leibeigen, ani czes
kiego Osobowłastny, ani rossyiskiego Krepostnoy, włą-
ściwie przetłumaczyć nie może. Gdy więc w Polsce nikt
nie pisał i nie pisze, nie gadał i nie gada, moy własny
człowiek, nigdy go przeto ani darować ani przedawać
nie mógł.
Wstydne dla człowieczeństwa Jus gladii
było tylko ślepym naśladowaniem Germanów. Gdy to pochło
nęło nieprzeliczone mnóstwo ofiar w Niemczech, tak
mało zostawiło w Polsce śladów, że parę zaledwie
zdarzeń, służy iedynie za przypowieści.
Wszędzie było poddaństwo, bo wszystkie narody przez
słabości, do doskonałości przychodzić muszą, i
lecz

lecz łagodnemu charakterowi polaków przypisać należy, że u nas naypóźniey podobno wyrodziło zdrożności. Nie grun-towała się u nas niewola, dzidzicznemi urzędnikami, iakimi są Hrabiowie i Baronowie. A ieżeli tych czczych ciez dzisiay nazwisk pożyczano u nas, to tylko na złudzenie próżności

Przymus, bunty i naglące okoliczności powodowały podobno te wszystkie narody które nas prześladuią, do zbro-cenia człowiekowi praw. Lecz tego nigdy za skutek wyższe-go oświecenia narodowego rachować nie można, co okoliczno-ści zrządziły. My to dzisiay polacy mamy porę, zrzeka-iąc się własnowolnie nad niższemi i nieszczęśliwemi klas-sami przemocy, zasłużyć sobie w oczach świata na chlubę, że duch cnoty i łagodności, stateczni nami powoduie. Jesteśmy w połowie drogi, dążmy więc do celu, który nam światło wskazuie. Wyrzeczmy się przesądów, a wałaiące druta ludzkie potomność, z wdzięcznością wspominać nas będzie.

Z tey ia przeto wychodząc zasady, wnoszę.

Co do Punktu 1go

że wolność włościanom prawem 21. Grudnia 1807 roku na-dana, odięta bydź nie powinna.

Wypływa ztąd że obieranie sobie mieysca i sposobu życia zobronna bydź nie może: niebyłoby albowiem wolności. Ażeby zaś zapobiedz próżniactwu i szkodliwemu opusz-czaniu gospodarstw, należałoby, ażeby.

a. Rząd starał się, protekcyą, zelżeniem nakładów, szczegól-niey na stan rolniczy u nas wymierzonych, ukró-ceniem arbitralności, tak woyskowych iak cywilnych indiwiduów, ogólnie wszelkie Magistratury składaią-cych, przychęcić włościan, do tey codziennie trzeni i potem zlewaney ziemi.

b. ażeby nikt bez przyzwoitego zaświadczenia nie opu-szczał swoiego zamieszkania, a przyimuiący bez niego szwiony i bez żadnych pobłażań byli karanemi.

c. dla zapobieżenia tak przymusowi ze strony właści-cieli, iako też utrzymania porządku, sąd wieyski rozsądzać powinien przyczyny opuszczania gospodarstw lub wzbraniania zaświadczeń. Gdy ten uzna że który włościanin nie uszkodził gospodarstwa, powinien mu wy-dać zaświadczenie, w przeciwnym razie, zatrzymać mu go, aż do wynagrodzenia.

d. Kary policyine powinnyby bydź wymierzane na włócze-gów nie maiących stałego sposobu do życia. Urzędy Woyto-wskie trudnić się ich śledzeniem.

Co do punktu II

Zastanawiaiąc się nad sposobem i rodzaiem uiszczania się włościan właścicielom ziemi, przychodziemy na dwa zapytania.

1. Czy lepiey byłoby, gdyby płacili czynsze?

2. Czy żeby robili pańszczyznę?

Jest to bez wątpienia, że ~~bez~~ nayzbawienniejsze byłoby, nawet gdyby włościanie, czynszami kontentowali właściciele. Ogromna atoli spostrzegai się daią przeszkody do uzupełnienia naygle tey zmiany; a temi są niedostateczna ludność, ubostwo i gorsze nad samo ubostwo lenistwo włościan.

Przez zkassowanie zupełne zaciągów, wypadałoby ieżeli nie wszystkie, to przynaymniey znaczną część gruntów dworskich rozdać włościanom, a ci przez ubostwo i przytem lenistwo nie byliby w stanie wydołać im, ei przez to na długi czas zmnieyszyłaby się ogromnie reprodukcyja, a ztąd i możność kraiowa.

Bezpiecznieyszem przeto zdawałoby się tutey, przygotowawczo postępować.

1. Nie maiąc pewnych zasad wydzielania włościanie ziemią, ani stosunkowych robocizn, potrzeba aby naprzód Kommissyie po powiatach ~~się~~ ułożyły proporcyią, wiele iaki gospodarz powinien mieć roli podług gatunku i wiele z niey odrabiać.

II Następnie wieleby mogł płacić pieniędzmi, za ostanowioną robociznę; t. i. wiele za dzień ciągły lub pieszy i proporcyia ta powinnaby bydź powszechnie iedna w całym kraiu.

Ubocznie tutey nadmienić wypada że niektóra robota mogłaby bydź na wydział odbywana. Orka, radlenie, włoczka, młocka i wszystkie im podobne. Uchroniłoby się przez to gwałtów, zniknęłoby haniebne pilnowanie robotników; ci zaś ochoczey i spiesznie pracowaliby, widząc że nie zależą od chimery często krwi despotycznego Stróża.

Co do punktu III

Powiedzieć można, że gdyby stosunek rol, załatwiony został, a wtenczas tabellarycznie ułożony, posłużyłby do naysprawiedliwszego rozkładu publicznych ciężarów, a łatwo do wyrachowania dochody włościan wypokazałyby ich możność kontrybuowania.

ad IV.

Nabywanie załog gospodarskich od właścicieli przy tym w stanie, w iakim dziś do wolnictwa napoieni są włościanie nasi, iest prawie nie podobne. Zdawałoby się przeto neyzgodniey szem z dobrym porządkiem, ażeby właściciele zrzekli się ciekle nie na osobistą własność włościanina, tylko na gminę; mógłby albowiem nie ieden na złe użyć darowizny. Niechayby załogi, uważane iako Accessorium roli, były iak dla włościan tak dla Pana rzeczą nie tykalną, i niesmiertelną, i przy okupie prawa gminnemu podległe.

do V.

Własność osobista włościan powinna bydź tyle zabezpieczoney, ile każdego Obywatela. Trzeba aby naruszenie cudzey własności, bez szczególnego upoważnienia, dla wszystkich równie miało skutki. Właściciel posiadanego przez włościan gruntu, niechay będzie uważanym iedynie za naczelnika Gminy. Niechay własność gruntu nie daie mu więcey prawa nad włościaninem, tylko tyle ile z obowiązania się gruntowego wypływa. Wyznaw niech będzie Policyia. — Należałoby atoli odiąć mu władzę karania samowolnie. Powinienby bydź ustanowiony Sąd policyiny wieyski, złożony z dwóch gospodarzy przez Gminę wybranych pod prezydencyią Woyta. Tu powinienby właściciel skarzyć swego włościanina; niekontent z wyroku, mógłby się z kolei udać do Sądu Okręgowego Wieyskiego. Wykraczaiący skarzywani przez te Sądy powinniby bydź na pieniądze a nigdy na kary cielesne. Rozumie się, że kryminalne występki w Sądach właściwych sądzone bydź powinny. — Trudniące się rozstrzyganiem sporów między włościanami, mogłoby się obeyść, bez pismiennych formalności. Dosyć za [...]wałoby się, gdyby przy Woycie księga, w którąby wpisywano w krótkości wyroki podług daty z porządku. Tak przypuszczeni włościanie do stanu obywatelstwa potrzeba żeby także mieli łatwość skarzyć właścicieli. Forum dla tych skarg, nie może bydź lepiey wynaleziony, iak Sąd Wieyski, złożony pod prezydencyią Sędziego Pokoju z właściciela, Xiędza i dwóch Woytów lub Taionków. Sąd ten powinienby bydź dla Włościan skarżących pierwszą Instancyią, po przeyściu którey, wyższe

Sąd

się stopniowo nie wzbronne.

Spory między włościanami gmin różnych, mógłby ten sam Sąd załatwiać, z wolną również Appellacyją.

Opłaty Sądów tak policyinego wieyskiego, iak okręgowego wieyskiego, trzebaby de możności zwbić małemi i ułatwiać; np. niechayby od każdey Sentencyi zapisaney w Księgę Sądu policyinego, płaciła Strona przegrywaiąca złt pol: 1. Sądy zaś okręgowe wieyskie mogłyby przestać na samych dietach zapłaconych z góry przez Stronę powodową. Wszelakie szporkle, Stemple nie powinny w tym Sądzie mieć mieysca. Ponieważ podobnych spraw przy iednym ziezdzie na termin, odbyćby się mogło niemało, przeto każdy z członków nie powinienby li tewiedowi stronie iak złt 1. – Skrypta ta ilość, nie wynagradza zapewne czasu osobom, korzystnieyszem może zaięciem dzielenej, lecz poświęcenie się to powinno bydź przeudziwie zaszczytnem. Uczucia szlachetnem obotliwa dusza zwayście nagrodę. Niechayże te diety, Sędziego, własciciela i Kzedu (zostawiwszy ie Sołtysom lub wnytom) będą użyte na opłaty materyałom Sądu tego. Bodayby zdzierstwa prawnicze nie odstrzczały nigdy ubogiego a cierpiącego, od szukania Sprawiedliwości.

Prawem kardynalnem włościan, powinna bydź statecznie, równość w Obliczu prawa — Z tego to dobroczynnego źródła, wypłynie dla nich bezpieczeństwo Osób i maiątków, a dla rządu błogosławieństwo.

Co do VI punktu.

Wyprowadzenie włościan do lepszego bytu i możności nabywania własności gruntowych, powinno bydź szczególniey rządu usiłowaniem. Rząd albowiem, ma w ręku swoim nayskutecznieysze środki. Wyiąwszy przeto przygotowawcze postępowanie za zasadę, rząd winien z swey strony upowszechniać Stan rolnika, a bez nadawania szczególnych prerogatyw, zasłoniwszy go tylko od krzywd i obelg i zdzierstw, surowemi prawami, umiarkowawszy publiczne ciężary, można się spodziewać że włościanin przywiąże się do ziemi, a przywiązawszy

3

będzie się starał o ich nabycie, gdyby przytem pokoy i handel wogóle się przyczynił do zmnieyszenia tego ubóstwa. Bez tych od politycznych obrotów i rządowych starań zawisłych dobrodzieystw, samo nawet oddanie bez okupu gruntów włościanom nie będzie skutecznem. Nie mażeli świeżego przykładu w Szwabach, i innych cudzoziemskich Kolonistach, którzy puste, o dziesięć kilkadziesiąt i więcey mil odległe, lecz wolne od ucisku, nad swoie własne, w kraju ludzkim lecz uciemiężonym, nie pięknie zarządzone posiadłości, ~~[illegible]~~ przeniesli?

Co do ostatniego VII punktu.

Jakie rodzaie gospodarstw co do ilości gruntów, zdawałyby się naylepsze? — oznaczyć nie można; zawisło to albo wiem, od gatunku ziemi, położenia handlowego i t. d. Trudno przeto w tey mierze, normalney przyiąć zasady. Doświadczenie atoli uczy, że rodzay średnich i mnieyszych ról, czyli gospodarstw, więcey są włościanom podobne, i do obecnego stanu zamożności stosownieysze. Bogatsi mogliby trzymać, lub w czasie okupować po dwie, i więcey ról podobnych.

Kończę tutey uwagi moie wtrącony się materyi nader spokoynie oczekuiąc choćby i nagany zdań moich, gdy wprzody przekonany iestem że nie interes własny, lecz dobro powszechne i czyste chęci dyktowały mi.

A. Kuałowski

24 Paźdz. 1814.

Wypis z Memorjału Rady Obywatelskiey W[ojewó]dz[twa] Kaliskiego, do Nayiaśnieyszego Pana podanego.

Prozba trzecia

Jednem z naygłównieyszych zboczeń Konstytucyynych i zmnieyszaiących uiskow mieszkańca iest, iż gdy tak Ustawa Konstytucyyna, ogólnie całemu kraiowi Sądownictwo podaie, dla rozstrzygnienia bez wyiątku wszelkich sporów prawnych, wszystkie niemal wydziały Rządowe w przedmiotach własności Rządowey, ich zarządzeniu podległych, spory swe z prywatnemi, tak z pod Sądów kraiowych iako też z pod przepisów prawa ogólnego Cywilnego, wyiąć usiłuią, a nadewszystko przedmiot sporny, który często cały byt familiji stanowi, a z prawa hipotecznego wynika, wprzód przez prosty nakaz wyegzekwować nakazuią, a potem dopiero drogę procesu wolną zostawiaią —

Tę drogę chce postępować skarb w dochodzeniu swych należności choć często

wsporach z hipoteki wynikaiących, a czasem pomimo zapadłych wyroków w Sądach krajowych —

Tą drogą postępuie Wydział Oświecenia względem dochodu instytutów tą nareszcie drogą postępuie Wydział Administracyjny —

Podług ducha Konstytucyi i prawa krajowego w trzech tylko przypadkach prośba egzekucyi wychodzić powinna

a z Wyroku Sądowego —

b z Obligacyi Sądowej

c podatek nałożony prawem Seymowem.

Jeżeli Naczelnicy Wydziałów Rządowych wyłączać się będą z pod prawa krajowego i z pod sądownictwa, trudno iest wyliczyć wszystkie złe skutki stąd wynikaiące. Zniknie cała równowaga i harmonia w podziale władzy pomiędzy Wydziałami Rządowemi, a tę równowagę, która stanowi bezpieczeństwo mieszkańców zastąpi arbitralność. Stopniami przyidzie w końcu do tego, iż Urzędnicy granic urzędowania swoiego, ani mieszkańcy granic ucisku znać nie będą —

Wszystko ogólnie tak własności prywatne iak własności Rządowe iedney

opieki prawa doznawać powinny, i celem
związków społeczeństwa iest zabezpie-
czenie słabszego, przeciw mocnieyszemu
w tem zaś położeniu rzeczy, moc-
nieyszy z całą pomocą środków iakie
Rząd ma w ręku, stanie przeciwko słabsze-
mu, który w takiey społeczności gorzey
niżli w stanie natury zostawiony
był Gdzie, tu bowiem sił naturalnych
na obronę swoię użyć nie może do
takim zaś Rządzie ani sił swoich
użyć nie iest w mocy ani w urzą-
dzeniach krajowych obrony nie znaydzie.
Z których by tak mnogości innych Wy-
działów Rządowych, lub względem osób
szczególnych mianowanych od Rządu przez
Rząd lub względem prawa krajowego
wyniknąć mogło, kiedy pierwszy przy-
kład uszanowania dla obojga miesz-
kańcy od nich brać winni —
Jeśli formy prawne, które iedynie
przed arbitralnością zasłaniają miesz-
kańców lub z były przywilejami dla
wysokich Kommissyi Rządowych będą się
zdając ciemniey będą mieszkańcy ulega

zakonem musi — Nadaiąc łaskawie
Konstytucyą Krajowi zasadzych Sądów
Administracyinych w niey W. C. K.
M. Krajowi nieposzanowitey, prosi
się zatem nayupokornieyszey Rady Woie-
wodzkiey aby mieszkancy od Zakonnych
wbrew tey że konstytucyi przez Wydziały
Rządowe pociąganemi niebyli —
Gdyby Sądownictwo przy zaręczoney swey
niepodległości wzbudzić ieszcze ~~mintor~~
mogło nieufność wydziałów Rządowych
żeby przykład zakonny dany przez nie
mieszkancom większą ieszcze w nich wzbudza,
toby nieufność ku Sądom Admi-
nistracyinym odwołalnym niesłuszny
upodobania — Jeżeli przy niepodległości
Konstytucyiney Sądów przez postanowienie
pod dniem 18 Lutego 1816. na k. 133. Tomu 1°
Dzien: praw w Arty: 4°. mógł być wydany
wyrok Sądom, aby po odebraniu obrony
obwinionego ustnie lub na piśmie za
Rewolucyą bez innych form, a zatem
bez słuchanie świadków którychby obwi-
niony mógł na obronę swoię podać
tego sądzono i karano, czegoż by się po Sądach
Administracyinych spodziewać można —

Racz Nay: Pani: przyiąć łaskawie to przedstawienie Rady Woiewódzkiey iako dowód Jey gorliwości iako dowód
nayszczerszego przywiązania i wdzięczności uniesionemu W.° Kaliskiego ku osobie W. C. K. M. ~~[illegible]~~
Chcą oni przez to wynurzyć uczucie swe u tronu W. C. K. M. ile umieią cenić dar ten Konstytucyi i ile
pragną w całości zupełney Darn tego używać, a do odgłosu uwielbień całey Europy z powodu Jey
nadania przez W. C. K. M. dołączyć wraz ~~głos~~ swoy wdzięczności i świadectwo iż z niey niezmiernie
używaią W. C. K. M. wierni poddani. —

25 Paźd: 1819 w Kaliszu

4819

190

Po odesłaniu nazpowrot do Rady podania do Tronu z przyczyn że Ezpedycyia exkrzetowana i na ręce Namiestnika podana być winna t napisała Rada iak następuie.

Do Wyso: Kommi: Spraw Wewne i Policyi —

Rada Woiew: Kaliskiego.

Maiąc zwroconem sobie przedstawienie swoie, ktore z przeszłego posiedzenia przez W. Kommisy R. S. W. i Policyi u podnożka tronu Monarchy złożyć chciała; ma za obowiązek nayświętszy dla Siebie z tego powodu tyże W. Kommissyi Rządowey przełożyć:

Jż przepisy przez ktore Monarcha zastrzegł prawo dla siebie, a obowiązkiem dla kraiu wysłuchania prośb mieszkańców podanych przez Rady Woiew: za pośrednictwem Kom: Rzą: Sp: Wew: i Policyi, nader są iasne i obowiązuiącemi, izby albo obiaśnienia potrzebowały lub zmienianemi być mogły.

= Artykuł 7 i 8. organizacyi Rad Woiewodzkich w Tomie 4. na karcie dziennika praw umieszczony, włada na Rady Woiew: obowiązek czynienia do Rządu przedstawień względem wszelkich nadużyciów ktoreby przeciw prawom wydarzyć się mogły = i przesyłania takowych Rządowi przez Komissyą R. S. W. i Policyi.

= Konstytucya zas w Artykule stanowi, iż Rząd iest w osobie Krola = Rada więc Woiewodzka trzymaiąc się tych przepisów nie inną drogą, iak tylko tą, ktorą Jey organizacya i Konstytucya wskazuia, przedstawienia swoie czynić może i tak też postąpiła.

— Że zas przepisów Konstytucyi ani statutów organicznych nikt prócz Seymu zmieniać nie iest mocen

równiez

równiez tak sama Konstytucya warūie, a obowiązek stosowania się do tey karty, na którey iaka na iedney podstawie i prawa tronu i prawa Narodu się opieraią, równie iest swiętym tak dla wysokiey Komissyi R. iako też dla Rad Woiewodzkich, gdyż te i tamte równo przysięga iak i odpowiedzialność obowięzuie —

Co się tycze pytania czyli przedstawienia takowe zapieczętowane lub otwarte przesyłane być maią, mniema Rada, iż słowo takowe u Tronu składać iest i umocowana i obowiązana, że uszanowanie dla Monarchy wymaga, aby takowe opieczętowane przesyłanemi były; ieżeli iednak Wysoka Kommissya Rządowa mniema, iż to winnema dla Tronu uszanowaniu nieubliża, Rada Woiewódzka

nie chcąc aby to, rzecz samą ustrzymywać mogło, w postępowaniu swoim otwartą, chętnie na złożeniu u Nog Monarchy prosby nieopieczętowaney przestaie.

Lecz aby prosby takowe i przedstawienia koniecznie przez JO Xięcia Namiestnika przechodzić musiały sądzi Rada Woiewod:, iżby to i prawom korony i prawom Rad Woiew: ubliżało, których Rada Woiew: ani gwałcić względem Tronu, ani za siebie i za inne Rady Woiew: zrzekać się ich nie może

Nader ważnym iest to prawo dla Monarchy aby nawet nieobecny w Kraiu mógł z każdego zakątka o potrzebach swych poddanych o ich uciskie, o wykonaniu prawa lub Jego naduzyciu bezposrednią mieć wiadomość. Nader ważnym iest to dobrodzieystwo Konstytucyine dla Kraiu całego; nader drogie stosunki Oyca z dziecmi, aby takowe za inne niobowięzuiące przepisy zmienione być mogły. A nigdy może nie być ważnieyszym moment przekonania Monarchy i całey Europy, iż nadane nam prawa cenić, i przy nich stale obstawać

umiemy

umiemy.

Przykład takowy dany z zakątka kraiu tym bardziey o duchu całego ogółu przekona = Sami szanowni Mężowie na czele Administracyi kraiowey i Wydziałów Rządowych zaufaniem Monarchy postawieni, w stałey tey obronie przez Radę Woiewodzką ustaw Konstytucyinych, uyrzeć tylko raczą Jey gorliwość oddzielną od wszelkich osobistych widoków, a im mocniey przekonana iest Rada iż nikt lepiey nad tych poważnych Sterników Narodu, którzy w obradach Oyczyzny posiedzieli w Jey obronie chlubne blizny poniesli, patryotycznych chęci ocenić niepotrafi, tem smieley i z tym większą ufnością Im samym obronę Konstytucyi przedstawia i o złożenie u Tronu załączoney prosby Wysoką Komissyą K.S.W. i Policyi na fundamencie powyżey przywiedzionych przepisów prosbę swoią powtarza ——

Stawiski

Kalisz 4go Grud: 1819.

192

Żądania

albo Petycye Miast w Obwodzie Kalwaryiskim w Województwie Augustowskim położonych, przez Deputowanego z tegoż Obwodu Pawła Czajewskiego, do Kommissyi Seymowych, do Praw Organicznych y Administracyinych wybranych; podane.

W Obwodzie Kalwaryiskim Miasta Narodowe, są następujące.

1. Miasto Obwodowe Kalwarya
2. Wyłkowyszki
3. Wierzbołów.
4. Wysztyniec
5. Lubów
6. Ludwinów
7. Simno
8. Olita.

Wielu Prawami tak Korony Polskiey, jako i W. X. Litewskiego, przyrzeczone zostało Miastom, wolności y opieka Rządowa, lecz ta nigdy tyle niebyła skuteczna, iżby zasiłała Miasta, i podnosiła one do wzrostu podobnego, jaki w Miastach obcosiennych Mocarstw widzieć się dały; których Rząd szczególnieyszemi siłami wspierał, prowadząc onych, i usposabiaiąc do Rękodzielników onych które wznosiły Bogactwa y tym samym dawały sposób mieszkańcom do kształtnego zabudowania się, rozpostrzenienia Rękodzielników y wielkiego handlu.

Seym poczęty w Roku 1788. w Miesiącu 8bre trwający lat cztery aż do 1792. d. 18. Maja, wszelkimi usilnościami przykładał się do wzniesienia y ubogacenia Miast w całym Narodzie, wydawał nawet nowe Przywileia gdzieby przyzwoyna postać Miasta wykazała się, i zatwierdził wszystkim poprzednicze Przywileja z których Prawo 1776. r. mieszkańców uprzywilejowanych pozbawiło, oddaiąc one pod Jurysdykcye Starostów, ogólnych uciemiężycielów Stanu

całego

całego Miast Polskich i Litewskich. —

Zaassekurowana była wszelka własność Miast, ich territorya, nietylko iakie oni posiadali w momencie nadaiącego się im Przywileju, ale iakie i Inwentarzami, poko nie zostały Miastami uprzywilejowanemi, a we wnętrznościach Starostw mieli w nieograniczonym posiadaniu lokacyą; Dozwolono onym Dopomnieć się, lub coby od takowych lokacyi odiętym zostało powracać, na ogulną własność Miasta. —

Nietylko Prawo tego Seymu, też y Przywileja, każdemu Miastu oddawały propinacye Miejskie, czynsze dawniey Magdeburskiemi zwane, placowe arendy, y cotylko we wnętrznościach Miasta być mogło zyskiem, na własność Miasta przyznane było — uwolniono przytym od wszelkich jakichkolwiek bądź powinności i Jurysdykcyów Starościnskich, którzy nad Miastami Polskiemi prawie byli iako Domini supremi. —

W skutek tego Prawa Stanisław August Nayiaśnieyszy Król Polski, wszystkim prawie Miastom wydał Przywileja, stosowne do Konstytucyi Krajowey, i to Prawo szczęśliwie zaczęło się wykonywać, nastąpił Seym 1793. ewey konfederacyi Targowickiey, na którym zatwierdzone równie Prawo co do miast we wszystkich Jego rozciągłościach, też same co i na 4.ro letnim Seymie Przywileie zatwierdzono. — ale niespokoie wszczęte, niedopuściły skutków owego Prawa i Przywilejów rozciągnąć do uszczęśliwienia tyże Mieszkańców Miasta. —

Starostowie bowiem przed zaprowadzeniem Rządu Pruskiego w 1795. ieszcze posiadali pozabierane Miastom lokacye propinacye, czynsze, placowe, i inne Miastom nadane użytki — Miasta niemogły rozwinąć procederow dla wszczętey Rewolucyi 1794. r. ewey, w której Naród Polski obecnie trzem Mocarstwom podzielony został. —

Rząd Pruski obiąwszy w posiadanie kraie potym Xięstwu Warszawskiemu oddane, pociągnął do Intrat Skarbowych cotylko mógł zagarnąć po Starostach — Miasta zatym żadnego nieotrzymały Dobrodzieystwa, jakie onym nadały Konstytucye owego 4.ro letniego Seymu, 1793 oraz Przywileia. — Rząd tenże Pruski Do uznie

wzniesienia Miast, do owych im nadaniów, jeszcze w Budowlach przyrzekł dopomagać, jakoż awansując na Budowle po miastach już one w części do wzrostu podniósł, zaczęły się mury wznosić ogulnie we wszystkich Miastach, ale nieprzyszło jeszcze do tego, aby Prawami y Przywilejami wyżey pomienionemi oddano onym wszystkie Atrybucye, lokacye, Propinacye, arendy, małe, Kłacowe, y czynsze. Przyczyna ku temu była ta szczególnie iż Rząd Pruski ustał z dniem 12. Lipca 1807. r. na postanowieniu Traktatu Tylżyckiego, a za wprowadzeniem Rządu Xięstwa Warszawskiego, dotąd jeszcze nieprzyszło Rządowi aby się zastanowił nad losem Obywateli po Miastach zasiedłonych, y wszystkie Miasta, oprócz Miasta Stołecznego Warszawy y Kalisza, nad któremi Rząd szczegulnie Opiekę rozciągnął, y które znacznemi funduszami opatrzył, jak w Rachunkach Kommissyów Rządowych złożonych na niniejszym Seymie wykazuie się: w zagrzebaney dotąd niepamięci Rządowey zostały, oprócz wyznaczonych Inspektorow Miast, którzy jeżdżąc od Miasta do Miasta zamiast przyniesienia y dania pomocy staią się ciężarem tychże, a skarbowi roznadzaią wydatki bez żadnego celu y nadziei, aby cokolwiek można było wnosić, iż bydź może przyczepnym do wzniesienia tychże miast stanu.

Na coż bowiem zdała się ta ich praca szukać funduszow w Miastach kiedy powszechnie wiadomo, iż żadnych takich niema, któreby użyte bydź mogły, do wzrostu Miast, do stawienia Domow, do zaprowadzenia Rękodzielni, etc. etc. a ieżeli gdzie jakie są, to niewystarczaią do utrzymania samego nawet Burmistrza, y częstokroć Obywatele muszą jeszcze składkę drugiemu Podatkowi równo uttrzdać, niemając Rządowego zasilenia, y niemaiąc tego w udziale, co onym Konstytucye Krajowe y Przywileja, prawem własności nieograniczoney nadały. Żeby więc kiedykolwiek mogli doczekać owego pożądanego stanowi.

stanowi swoiemu ratunku, utracili nawet zu=
pełnie nadzieię, — kilkanaście lat Rządu Polskiego,
a przecie doli onych niepoprawiono, = Postanowio=
no onym Prawo względem pozyskania onym własno=
ści, przez Dekret dnia 18 Lipca 1817. Roku, tyle stać się
nieużytecznym, iż zagraża ogulnie na ich lokacyę, a
bynaymniey nie wyrzano y nie wrócono onym na
ich dochód ani propinacyi czyn szarr arendy etc. etc.
mieyskiey, która dotąd w mieyscu starostów albo Eko=
nomie narodowe albo Donataryusze Gracyalnych
Dóbr pobieraią na korzyść Skarbu lub Gracyalni na
korzyść swoią.
Stan więc miast tym ieszcze iest smutnieyszym iż
chociaż Prawo 1791. 1793. dążyło do ich wzniesienia,
a tym samym do wzbogacenia się Kraiu, iednakże
znaleźli się bydź bardziey uciśnionemi niżeli stan
ich egzystował poprzedniey.
Wiedzieć powiem to potrzeba iż rewolucye dawne Pol=
skie były tyle dotkliwemi mieszkańcom Miast
które więcey wystawione były na ruiny niż posiadło=
ści Obywatelskie Ziemskiemu Prawu podległe, dokąd żołnierz
na noclegi, na odpoczynki, popasy, przybywał kon=
no i piesze, których naypierwiey kontrybucyami obciąż=
ał i rabował. — Rewolucye takowe których tyle
liczne ślady w Kraju Polskim zakładane prawie
były, doprowadziły do zniszczenia ostatecznego
mieszkańców, tak dalece iż oni opuścić musieli ta=
czasowie swoie dziedziczne posiadłości, y chronić się
gdzie przynaymniey doznana srogość Rewolucyów
tak dotkliwie onych trapić niemogła, pozostały więc
ich grunta pustemi y Place oraz domostwa. —
Ciężar podatkowania spadł na pozostałych w Mie=
ście Mieszkańców, albowiem w Rządzie Polskim, przy=
naymniey tego nie można było doświadczyć aby
ustąpiono podatku. — Grunta więc takowe

spusto

spustoszałe, (których ciężar zwaliło Miasto w podatkowaniu) stały się ogulną własnością Miasta przez opłaciane podatki, za wszystkich mieszkańców, a jednakże Starostowie dawnieysi one przywłaszczywszy na swóy dochód przez swoie nad Miastami panowanie zostawili potym Rządowi Pruskiemu, po którym Rząd X[twa] Warszawskiego wszystkie zaczęwszy Prawa, też grunta we srzedzinie Gruntów y posiadłości miejskich rozrzucone place po Mieście, tak nazwane pustemi zabrał y w dzierżawę wypuszcza. – Jakaż iest święłość Prawa którego same Rządy obrażać zdaią się. – Konstytucye dwie kardynalne Kraju Polskiego, pierwsza Seymu czteroletniego 1791. tytuło o Miastach, Druga 1793. postanowili na wieczne czasy … „iż wszelkie własności Miasta i szczegulnych Obywateli, ich Lasy, Territoria, „i co tylko w ich ograniczeniu znayduie się, Place, Szynki, „i to co oni dawnemi Inwentarzami obeymowali, co nieprawnie odpadło, etcz. własnością dziedziczną przyznaiemy, Ludzi y Obywateli tychże Miast za wolnych żadney jurysdykcyi Starościńskiey niepodległych ogłaszamy etcz. etcz.

W każdym prawie Mieście są przez Rząd wydzierżawione grunta y do Ekonomiiów przydzielone, w każdym Mieście arenda za Szynki płaci się do Ekonomiiów, jako w Kalwaryi Ludwinowie, Wierzbołowie, a w Simnie do Ekonomii Kudawskiey za Grunta, a do Dziedzica Dóbr Graiewskich Kolesnika arenda za wyszynk Wódki, Piwa i rzeczy — te arendy oprócz podatków Konsumpcyinego y dalszych po Miastach exystuią, Jakież są to wolności dla wzrostu miast uważane bydź mogące. – Była przy tym

Za Łtwę

za Xięstwa Warszawskiego Gwardya Narodowa, która po Miastach ustanowiona y do wyprawy woienney wezwana, oprócz tego stoiące w Powie=cie do różnych publicznych powinności a wszystko ze swoich funduszow, nabyły więc przez ten rodzay podatków i powinności większe=mi cięży pańszczyzny wyższey nad włościany, bo ci tylko opłaci wszy podatki y odbywszy pańszczyznę anszlagową, wolni byli od kwaterunkow przechodow, od kupienia sobie umundorowania, y wleczenia się od Mia=sta Powiatowego o mil pięc albo y więcey.

Otoż to są ciężary które Miasta przycisnęły y do nędzy onych wystawiły, a którym przynaymniey są ich zetzenie cierpienia kiedy iescze wielki system do ogulnego ich pod=niesienia przygotowany nie iest.

1. Aby dla nich i na fundusz w ograniczeniu ich znaydujące się grunta, Pustosze, Woytostwa, Place, po Miastach na fundusz tegoż Miasta oddane zostały.

2. Aby arenda do Ekonomiów którą każde Miasto płaci, albo do Dóbr Gracyalnych za propinacyą, jako oboy czystnięcego podatku konsumpcyiney, odebraną od tychże, a Miastom przydzieloney została.

3. Rownie wszelkie wpływy, które tylko ułatwiać mogą dochody Miasta, każdemu ogulnie Miastu powrocone zostały.

4. Aby Przywilejami onym nadana lokacya według zagraniczeń y Inwentarzow, niżyli do

którą

które w momencie nadania Przywilejów egzystowały, lecz i która onym odjętą dawniey od ogólnego ograniczenia została, powróconą była, a szczególnie:

5to Aby onym nie Ziemiaństwo W.twa Mazowieckiego, lecz w właściwym Województwie, rozprawę naznaczono. Jeżeliby Rząd nie uchwalił administracyinie oddania onym zaiętey własności, nayprzódzey dla sporów wszcząć się mogących, między possesyami zagranicznych mieyskich lokacyi; odz.

Że są żądania Miast Obwodu Kalwaryiskiego w W.twie Augustowskim położonych, które ich Deputowany z urzędu, jako Reprezentant przedstawia.

Aby Dozorce Miast skassowani zostali, a w ich mieyscu Kommissarze Delegowani tylko dozór mieli, którzy całego Obwodu Dyrekcyą są zatrudnieni, y aby na nich żadna pensya z funduszów Miasta nie była płacona. —

Mowa Edwarda Raczyńskiego na Sejmie w r: 1841.

Niechaj mi wolno będzie, zanim Panowie przystąpią do głosowania nad tą najważniejszą kwestyą, zrobić kilka uwag. – Najpierw jako Polak a następnie jako poddany Króla Pruskiego Fryderyka Wilhelma IV. Jako Polak głosować za wnioskiem zwołania ogólnych Stanów Pruskich nie mogę, bo na cóżby nam się przydała walka 25 letnia na 5 Sejmach odnawiana? jeśli nie na to aby dowieść że nie jesteśmy Prusakami ale Polakami przeznaczeniem losów pod rządy Pruskie oddanymi. –

Zwołanie ogólnych Stanów Pruskich zmiesza prawie zleje nasz interes z interesem Westfalów, Sasów, Pomorzan, Brandeburczyków, w jednę wielką bryłę interesów pruskich: nasze wspomnienia przeszłości utopią się w ogólnym interesie Pruskim, nie będzie tam już interes nasz jako Ludu, szczepu odrębnego, miał żadnych praw. Wy coście walczyli, krew przelewali za waszą ziemię, a którzy piersi zdobią te znaki honorowe zdobyliście je. Utracą one w tym złączonym interesie z Prusakami wszelką ważność. Nie stawiajmy Królom naszym Mieczysławowi i Bolesławowi pomników, ale je stawiajmy raczej Arminiuszowi niemieckiemu i żonie jego Tusneldzie. Nie czcijmy już dziś naszych przodków ale raczej obchodźmy uroczyście rocznicę wzięcia Paryża i bitwy narodów pod Lipskiem lub Waterlo. Połączmy się na wieki z braćmi naszymi pod panowaniem Rossyjskim, Austryackim, połączmy się z Królestwem Wilnem Kijowem Lwowem i Warszawą

już się z nimi nie złączymy nigdy. Jako poddany Króla
Pruskiego naumyśl głosować nie mogę za projektem, jest on
przeciwny zamiarom Króla Pruskiego. Czytam zwrot Kiem-
stała Jego wyrzeczonych zawarcie w Królewcu. Wniosek
ten przeczy Stanom Pruskim, w jednej całości jest woli
Jego przeciwnym. Niechaj Król działa jak mu się podo-
ba mając w nim nieograniczone zaufanie, zamiary
Jego tu nam są wspaniałomyślne. — Okropny mamy
w Historyi przykład przy początku Rewolucyi Fran:
ckiej taki sam wniosek zaniosły owczesne Stany Francyi
do Ludwika XVI tenże to był hasłem do Rewolucyi zaprowa-
dził to Króla na rusztowanie 2 milionowy ludzi niewinnych
padło ofiarą; zaklinam Panów odrzucić ten wniosek
inaczej przykładacie nóż do gardła Królewskiego. —
Jeszcze z 3ciej zbyt delikatnej strony niechcę nikogo tu wcale
dotknąć; gdyby wniosek ten miał być w całym państwie
przedłożonym i gdyby Król był przynaglony uledz żąda-
niom, wywołałoby to uwagę od wschodu do Zachodu;
Ktoby nie chciał być na wniosku niechaj raczy pa-
miętać że Prusy nie są wyspą zewsząd otoczoną Oceanem
ani liczną flotą stworzone: Skoro wojna powstanie w cóż
się obrócą 25 letniego pokoju owoce? Wszystko to wojna
przez nas wywołana zniszczy, potraficież za to owoców
naszym aż do najpóźniejszych pokoleń odpowiadać!!!



